

Byrkije nasjonalpaarhkeståvroe/
Børgefjell nasjonalparkstyre

Møteinnkalling

Utvalg:	Byrkije nasjonalpaarhkeståvroe/Børgefjell nasjonalparkstyre
Møtested:	Strandli gård. Fiplingdalen i Grane kommune
Dato:	09.10.2026
Tidspunkt:	10:00 – 14.00

Eventuelt forfall meldes snarest på epost til nasjonalparkforvalter. Vararepresentanter møter etter nærmere varsel.

Medlem eller innkalt varamedlem skal i god tid før møtet melde fra til styreleder om forhold som gjør eller kan gjøre at man er inhabil i en sak som foreligger til behandling på møtet. Dersom styreleder kommer til at det er grunn til å anta at medlemmet vil måtte fratre som inhabil, varsles sekretariat om dette, slik at varamedlem kan innkalles.

25.09.2026
Ellen Schjølberg
styreleder

Saksliste

Utvalgs- saksnr	Innhold	Lukket	Arkiv- saksnr
	Styresak		
ST 24/2026	Godkjenning av innkalling og sakliste		
ST 25/2026	Referatsaker		
RS 11/2026	Innvilget - Børgefjell nasjonalpark - dispensasjon for bruk av ATV med belter for uttransport av felt elg Smalåsen og Mellingen øst - 2026 -2027 - 2028 - Brage Stallvik Skånøy		2026/12408
RS 12/2026	Børgefjell nasjonalpark - Presiseringer om skadefelling og lisensfelling i verneområder		2026/27
	Styresak		
ST 26/2026	Orienteringssak - arbeidet med mulighetsstudie innfallsport Tomasvatnet		2026/5535
ST 27/2026	Børgefjell nasjonalpark - orienteringer møte 4 - 2026		2018/4516
ST 28/2026	Søknad om dispensasjon fra verneforskriften for innfangning av fjellrev til avlsprogrammet og bruk av helikopter til transport - NINA		2025/7626
ST 29/2026	Oppsigelse av partneravtale mellom Børgefjell nasjonalparkstyre og Vefsna Regionalpark		2026/27
ST 30/2026	Orienteringssak - Miljødirektoratets tilrådning om organisering av verneområdeforvaltere		2026/27
ST 31/2026	Orienteringssak - NINA Rapport 2779 - evaluering av merkevarestrategien Norges nasjonalparker og besøksstrategiarbeidet		2025/9593
ST 32/2026	Børgefjell nasjonalpark - distriktsplan 2026-2030 for Burkije sijte		2026/11359
ST 33/2026	Gjennomgang av sammensetningen i faglig rådgivende utvalg for Børgefjell nasjonalparkstyre		2024/13717
ST 34/2026	Besøksforvaltningsstrategi for Grane kommune 2026 – 2030		2026/12744

Byrkije nasjonalpaarhkeståvroe/
Børgefjell nasjonalparkstyre

Postadresse
Postboks 2600
7734 STEINKJER

Besøksadresse
Stadionveien 6
7898 Limingen

Kontakt
Sentralbord: +47 74 16 80 00
Direkte:
sftlpost@statsforvalteren.no
<https://www.nasjonalparkstyre.no/borgefjell>

BRAGE STALLVIK SKÅNØY
Stallvikveien 77
7160 BJUGN

Saksbehandler Tore Tødås

Vår ref. 2026/12408-2 432.3

Deres ref.

Dato 23.09.2026

Innvilget - Børgefjell nasjonalpark - dispensasjon for bruk av ATV med belter for uttransport av felt elg Smalåsen og Mellingen øst - 2026 - 2028 - Brage Stallvik Skånøy

Viser til søknad av 22.09.2026 om dispensasjon fra vernebestemmelsene for Børgefjell nasjonalpark for bruk av motorkjøretøy til uttransport av felt elg.

Vedtak

Med hjemmel i § 3 pkt. 6.3 h i forskrift om vern av Børgefjell nasjonalpark, fastsatt ved kongelig resolusjon av 29. august 2003, har Byrkije nasjonalpaarhkeståvroe/Børgefjell nasjonalparkstyre v/nasjonalparkforvalter gjort følgende vedtak:

- Brage Stallvik Skånøy med jaktlag gis dispensasjon fra verneforskriften for bruk av ATV med belter eller elgtrekk til uttransport av felt elg innenfor Børgefjell nasjonalpark på jaktfeltet Smalåsen og Mellingen øst i Namsskogan kommune.

Dispensasjonen gis på følgende vilkår:

- Dispensasjonen gjelder for jaktårene 2026, 2027 og 2028.
- Dispensasjonen er kun gyldig i den jaktperioden som er avtalt med Namsskogan fjellstyre.
- Dispensasjonen gjelder kun innenfor den delen av jaktfeltet som ligger i Børgefjell nasjonalpark.
- Dispensasjonen omfatter kun ett kjøretøy.
- Kjøringen skal gjennomføres aktsomt og med størst mulig hensyn til dyreliv, vegetasjon og terreng. Hogst av skog eller rydding av traseer i forbindelse med transporten er ikke tillatt.
- Dispensasjonen gjelder utelukkende for uttransport av felt elg. Det er ikke tillatt å kjøre inn i verneområdet før elgen er felt.
- Det skal ikke etterlates varige spor i terrenget. Med varige spor menes merker som er synlige over flere sesonger. Kjøring skal unngås i områder som er særlig sårbare for kjøreskader, herunder våte myrpartier.
- Tillatelsen skal medbringes under kjøring og fremvises ved eventuell kontroll.
- Brudd på vilkårene i dispensasjonen kan medføre reaksjoner etter gjeldende regelverk.
- Rapport med antall turer, tidspunkt for kjøringen og kjørerute inntegnet på kart skal sendes Byrkije nasjonalpaarhkeståvroe/Børgefjell nasjonalparkstyre snarest etter avsluttet elgjakt og senest 15. januar påfølgende år.

Vedtaket er fattet av nasjonalparkforvalter etter delegert myndighet gitt av nasjonalparkstyret 15.06.2026.

I medhold av forvaltningsloven kapittel VI kan vedtaket påklages. Eventuell klage skal stiles til Miljødirektoratet og sendes Byrkije nasjonalpaarhkeståvroe/Børgefjell nasjonalparkstyre, Postboks 2600, 7734 Steinkjer, innen tre uker fra mottakelsen av dette brevet.

Saksopplysninger

Brage Stallvik Skånøy søker på vegne av jaktlaget om dispensasjon fra verneforskriften for bruk av ATV med belter eller elgtrekk til uttransport av felt elg fra de delene av jaktfeltet Smalåsen og Mellingen øst som ligger innenfor Børgefjell nasjonalpark. Jaktlaget har inngått avtale med Namsskogan fjellstyre om elgjakt på feltet. Hoveddelen av jaktarealet ligger utenfor verneområdet.

I Børgefjell nasjonalpark er motorferdsel i utgangspunktet forbudt. Verneforskriften § 3 pkt. 6.3 h åpner imidlertid for at forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til bruk av beltegående kjøretøy for uttransport av felt elg.

Formålet med den omsøkte kjøringen er utelukkende å transportere felt elg ut av nasjonalparken. Kjøringen er dermed knyttet til det formålet som dispensasjonsbestemmelsen åpner for. Tillatelsen begrenses til ett kjøretøy og gjelder kun etter at elg er felt. Det gis således ikke tillatelse til motorferdsel i forbindelse med selve jaktutøvelsen eller til annen transport inn i nasjonalparken.

Forvaltningsplanen for Børgefjell nasjonalpark åpner for at det kan gis tillatelse til slik uttransport når denne skjer med beltegående kjøretøy. ATV med belter eller elgtrekk vurderes å falle innenfor denne rammen.

Ved å begrense kjøringen til nødvendig uttransport av felt elg, samt stille vilkår om aktsom kjøring og hensyn til dyreliv, vegetasjon og terreng, vurderes tiltaket ikke å være i strid med verneformålet eller å påvirke verneverdiene i nevneverdig grad. På denne bakgrunn vurderes vilkårene for å gi dispensasjon etter verneforskriften § 3 pkt. 6.3 h som oppfylt.

Prinsippene i naturmangfoldloven §§ 8–12 skal legges til grunn som retningslinjer ved utøving av offentlig myndighet. Kunnskapsgrunnlaget for saken vurderes som tilstrekkelig, jf. § 8. Aktuelle kunnskapskilder, herunder Naturbase og Artskart, er gjennomgått uten at det er avdekket kjente naturverdier eller andre forhold som tilsier at den omsøkte transporten vil komme i vesentlig konflikt med verneverdiene. Transporten vil være begrenset til uttransport av felt elg i jaktperioden.

På bakgrunn av tilgjengelig kunnskap vurderes det å være liten risiko for vesentlig skade på naturmangfoldet dersom transporten gjennomføres i samsvar med vilkårene i vedtaket. Det foreligger derfor ikke slik usikkerhet om virkningen av tiltaket at føre-var-prinsippet i § 9 får avgjørende betydning for saken.

Den motoriserte ferdsele kommer i tillegg til annen ferdsele og aktivitet i området og skal derfor også vurderes ut fra den samlede belastningen på økosystemet, jf. § 10. Det legges vekt på at kjøringen er knyttet direkte til uttransport av felt elg, at det ikke gis adgang til inntransport i forbindelse med jakta, og at dispensasjonen er begrenset til ett kjøretøy. Det legges også vekt på at bare deler av jaktfeltet ligger innenfor nasjonalparken. Behovet for motorisert uttransport innenfor nasjonalparken vil derfor være begrenset til tilfeller der elg felles i den vernede delen av jaktfeltet. Omfanget av den motoriserte ferdsele innenfor nasjonalparken vurderes på denne bakgrunn som begrenset, og tiltaket forventes ikke å medføre en vesentlig økning i den samlede belastningen på området.

Bruk av ATV med belter eller elgtrekk vurderes som en egnet driftsmetode for den aktuelle transporten, forutsatt at kjøringen skjer aktsomt og at sårbare og våte partier unngås, jf. § 12. Vilårene om at det ikke skal ryddes eller hogges traseer, og at det ikke skal etterlates varige kjørespor, skal bidra til å redusere risikoen for terreng- og vegetasjonsskader. Dersom aktiviteten likevel medfører miljøforringelse som krever retting, vil kostnadene ved dette måtte bæres av tiltakshaver i samsvar med prinsippet i § 11.

Etter en samlet vurdering av prinsippene i naturmangfoldloven §§ 8–12 vurderes den omsøkte transporten, med de vilårene som er satt i vedtaket, ikke å medføre vesentlig skade på naturmangfoldet eller en uakseptabel belastning på verneverdiene.

Med hilsen

Tore Tødås
nasjonalparkforvalter

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen underskrift

Kopi til:

NAMSSKOGAN FJELLSTYRE	Turistveien 2	7890	NAMSSKOGAN
STATSKOG SF	Postboks 63 Sentrum	7801	NAMSOS
RØYRVIK FJELLSTYRE	Stadionveien 4	7898	LIMINGEN
ØSTRE NAMDAL REINBEITEDISTRIKT/ TJÅEHKERE SIJTE	c/o Mats Joma	7898	LIMINGEN
LARS ANDERS LORENTZEN	Nyvikveien 28		
GUSTAV BUSCH ARNTSEN	Brinken 11	8661	MOSJØEN
KRISTIAN SIVERTSEN	Kolstadveien 7	8986	VEGA
	Heimengveien 3	8616	MO I RANA

Forvaltningsmyndigheter for verneområder

Trondheim, 12.06.2026

Deres ref.:

Vår ref. (bes oppgitt ved svar):
2025/15362

Saksbehandler:
Hege Langeland

Presiseringer om skadefelling og lisensfelling i verneområder

Vi viser til vårt brev om skadefelling og lisensfelling i verneområdene 28. oktober 2025.

Bakgrunnen for brevet var flere henvendelser med spørsmål om hvilke regler som gjelder for felling av store rovdyr innenfor verneområdene, siden verneforskriftene har ulike unntaksbestemmelser knyttet til felling av vilt. I brevet ble det gitt retningslinjer for tolking av verneforskriftene.

Utgangspunktet for tolkning av verneforskriftene er forskriftens ordlyd. Verneforskriftene er imidlertid utformet på ulike tidspunkt, og siden viltloven tidligere ikke hadde et tydelig skille mellom begrepene jakt og felling, kan begrepet jakt også ha omfattet felling i noen verneområder. (De ulike fellingsformene av store rovdyr er omtalt i Miljødirektoratets [veileder M-1440 Veileder for gjennomføring av fellingsoppdrag](#) kap. 2.3.)

På bakgrunn av Miljødirektoratets brev 28. oktober 2025, har Klima- og miljødepartementet på forespørsel fra Rondane – Dovre nasjonalparkstyre gjort en konkret tolkning av hva som omfattes av begrepet jakt i forskrifter om Rondane og Dovre nasjonalparker, jf. departementets e-post 17. april 2026. Tolkningen av begrepet jakt har betydning for om felling er søknadspliktig etter verneforskriften.

Miljødirektoratet vil som følge av departementets tolkning i verneforskriften for Rondane og Dovre nasjonalparker gjøre følgende presisering:

Dersom forarbeidene f.eks. kongelig resolusjon eller verneplanen (høringsdokumentet) gir grunnlag for en slik tolkning, kan begrepet jakt omfatte felling av store rovdyr også i andre verneområder.

Det må for hvert enkelt verneområde vurderes konkret om begrepet jakt også kan omfatte felling av store rovdyr, tilsvarende det Klima- og miljødepartement har vurdert for Rondane og Dovre nasjonalparker.

Vi ber forvaltningsmyndighetene legge dette til grunn i sin fremtidige forvaltning. Forvaltningsmyndigheten må selv tolke sine forskrifter med grunnlag i kongelig resolusjon og øvrige forarbeider. Miljødirektoratet gir veiledning ved behov.

For øvrig viser vi til at nyere verneforskrifter som hovedregel har spesifisert at felling av store rovdyr i samsvar med gjeldende lovverk er tillatt.

For ordens skyld presiseres at kvotejakt anses som omfattet av begrepet jakt.

Hilsen
Miljødirektoratet

Dette dokumentet er elektronisk godkjent

Terje Qvam
seksjonsleder

Tone Lise Alstad Eid
seksjonsleder

Kopi til:

Statsforvalteren i Møre og Romsdal
Statsforvalteren i Troms og Finnmark
Statsforvalteren i Vestland
Statsforvalteren i Rogaland
Statsforvalteren i Agder
Statsforvalteren i Innlandet
Statsforvalteren i Nordland
Statsforvalteren i Trøndelag
Statsforvalteren i Vestfold og Telemark
Statsforvalteren i Østfold, Buskerud,
Oslo og Akershus

Postboks 2520
Postboks 700
Njøsavegen 2
Postboks 59
Postboks 504
Postboks 987
Postboks 1405
Postboks 2600
Postboks 2076
Postboks 325

6404 MOLDE
9815 VADSØ
6863 LEIKANGER
4001 STAVANGER
4804 ARENDAL
2604 LILLEHAMMER
8002 BODØ
7734 STEINKJER
3103 TØNSBERG
1502 MOSS

«MottakerNavn»en

Nasjonalpark- og verneområdestyrer

Kommuner med forvaltningsmyndighet for verneområder

Trondheim, 28.10.2025

«Kontakt»

Deres ref.:
«Ref»

Vår ref. (bes oppgitt ved svar):
2025/15362

Saksbehandler:
Tone Lise Alstad Eid

Skadefelling og lisensfelling i verneområder

Miljødirektoratet har mottatt flere spørsmål om krav om tillatelse til skadefelling og lisensfelling innenfor verneområder. Bakgrunnen for spørsmålene er at verneforskriftene har ulike unntaksbestemmelser knyttet til felling av vilt.

Verneforskriftene gjelder side om side med annet regelverk. Det innebærer at aktiviteter og tiltak i verneområder må være tillatt både etter verneforskriften og annet regelverk aktiviteten eller tiltaket reguleres etter, som for eksempel viltloven eller motorferdselloven.

Hvert enkelt verneområde har en egen verneforskrift. Verneforskriftene er vedtatt på ulikt tidspunkt og da etter ulike maler. Dette innebærer at reglene vil variere mellom områdene. Dette er ikke alltid tilsiktet, noen problemstillinger ble ikke vurdert eller var ikke aktuelle på vernetidspunktet.

De konkrete reglene om skadefelling og lisensfelling følger av viltloven som regulerer jakt, fangst og felling av vilt.

I de fleste verneområder gir verneforskriften direkte unntak for jakt. Dette innebærer at jakt kan skje i verneområdet i tråd med viltlovens regler.

I nyere verneforskrifter er det også gjort unntak for felling. Dette varierer imidlertid mellom områdene, i noen områder er det kun gjort unntak for skadefelling og ikke lisensfelling.

Gjeldende forskriftsmaler har et generelt unntak for felling, og for noen verneområder som ikke har slikt unntak i eksisterende verneforskrift kan det være behov for å endre verneforskriften på dette punktet. Slike innholdsmessige endringer kan ikke gjøres av Miljødirektoratet etter delegert myndighet. Miljødirektoratets myndighet til å gjøre endringer i vedtatte verneforskrifter følger av naturmangfoldloven § 34 sjette ledd. Siden endring av verneforskrifter krever høring og vedtak ved kongelig resolusjon, er det etter Miljødirektoratets vurdering hensiktsmessig å gjøre slike endringer sammen med andre endringer eller revisjonsbehov i de aktuelle forskriftene.

I områder hvor det i verneforskriften ikke er gjort unntak for skadefelling og/eller lisensfelling, krever denne aktiviteten tillatelse og må behandles på samme måte som alle andre tiltak som må søknadsbehandles i verneområdet.

Det er den enkelte jeger som må ha tillatelse. Det er imidlertid ikke noe i veien for at en person søker på vegne av flere, f.eks. et jaktlag. Forvaltningsmyndigheten kan utforme standardiserte tillatelser som går ut til de som søker. En slik tillatelse kan også gjelde hele verneområdet dersom det er grunnlag for dette, eller gis som en samletillatelse til flere så lenge det fremgår av tillatelsen hvem som er omfattet.

En tillatelse må fylle kravene til enkeltvedtak og også omfatte de vurderinger verneforskriften og naturmangfoldloven krever. I tilfeller hvor verneforskriften ikke har særskilt bestemmelse som åpner for å søke om tillatelse, må søknaden vurderes etter naturmangfoldloven § 48.

Det vil være mulig å gi en flerårig dispensasjon i områder hvor det vurderes som aktuelt at behov for felling ofte oppstår. Alternativet er at det omsøkes når behovet oppstår. Dersom det er behov i en akutt situasjon, for eksempel ved skadefelling, kan forvaltningsmyndigheten gi en muntlig dispensasjon som skriftliggjøres i ettertid.

Det er viktig at eventuelle tillatelser som gis er kontrollerbare. Også eventuelle flerårige dispensasjoner må være avgrenset i tid, slik at dispensasjonen ikke innebærer en forskriftsendring.

Hilsen
Miljødirektoratet

Dette dokumentet er elektronisk godkjent

Terje Qvam
seksjonsleder

Tone Lise Alstad Eid
seksjonsleder

Saksfremlegg

Arkivsaksnr: 2026/5535-12

Saksbehandler: Tore Tødås

Dato: 25.09.2026

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Byrkije nasjonalpaarhkeståvroe/Børgefjell nasjonalparkstyre	26/2026	09.10.2026

Orienteringssak - arbeidet med mulighetsstudie innfallsport Tomasvatnet

Forvalters tilrådning:

Børgefjell nasjonalparkstyre tar redegjørelsen om arbeidet med mulighetsstudie for Tomasvatnet til orientering.

Saksopplysninger

Børgefjell nasjonalparkstyre og Grane kommune har igangsatt arbeid med å utarbeide en mulighetsstudie for Tomasvatnet som innfallsport til Børgefjell nasjonalpark. Arbeidet gjennomføres som et samarbeidsprosjekt mellom nasjonalparkforvaltningen og Grane kommune. Formålet med prosjektet er å fremskaffe kunnskapsgrunnlag om dagens situasjon, avdekke utfordringer og muligheter, samt utarbeide alternative forslag for framtidig organisering og tilrettelegging ved innfallsporten.

Bakgrunnen for arbeidet er blant annet føringer i besøksstrategien for Børgefjell nasjonalpark, hvor Tomasvatnet er prioritert som en av innfallsportene til nasjonalparken. Samtidig har Grane kommune gjennom arbeidet med kommuneplanens arealdel vedtatt at Tomasvatnet skal vurderes som innfallsport til nasjonalparken. Mulighetsstudien skal bidra med kunnskap både til den videre besøksforvaltningen og til kommunens planarbeid.

Tomasvatnet har over lang tid vært en viktig innfallsport til Børgefjell nasjonalpark. Området benyttes både av lokale brukere og tilreisende, og er også et naturlig startpunkt for besøkende som ankommer med tog til Majavatn stasjon. Innfallsporten omfatter dagens parkeringsområder, stiutgangspunktet mot Jengelvatnet og Børgefjell, samt omkringliggende områder med fast bosetting, hytter, landbruk og annen bruk.

Arbeidet er gjennomført med utgangspunkt i Miljødirektoratets veileder for innfallsporter til verneområder. Veilederen beskriver mulighetsstudien som en tidlig fase i utviklingen av en innfallsport, hvor formålet er å kartlegge eksisterende forhold, identifisere interesser, utfordringer og muligheter, samt utarbeide alternative konsepter og skisser som grunnlag for videre vurderinger. Det legges særlig vekt på tidlig dialog med berørte interesser og på å identifisere eventuelle konfliktpunkter før man går videre til en eventuell prosjekteringsfase.

For å gjennomføre mulighetsstudien ble det våren 2026 gjennomført en minikonkurranse under Statsforvalterens fellestjenesters rammeavtale for mulighetsstudier og prosjektering av innfallsporter

i nasjonalparker og andre verneområder. Alle leverandører på rammeavtalen ble invitert til å levere tilbud på oppdraget. Etter gjennomført konkurranse ble Feste Nordøst AS tildelt oppdraget.

I konkurransegrunnlaget ble det lagt til grunn at mulighetsstudien skal belyse forhold knyttet til blant annet grunneiere, hytteiere, ferdsel, trafikk og veiforhold, reindrift, lokalsamfunn, naturverdier og områdets sårbarhet. Det ble også stilt krav om gjennomføring av befaringer og medvirkningsprosesser med relevante interessenter.

Som del av arbeidet er det gjennomført befaringer og møter med aktuelle aktører. Det ble tidlig avholdt møte med grunneierne ved Tomasvatnet, hvor det ble gitt informasjon om prosjektet og drøftet tema som dagens bruk av området, parkeringsforhold, ferdsel, veistandard, skilting, toalettforhold, mobildekning og forholdet mellom besøkende, fastboende og hytteiere.

Den 22. juni 2026 ble det gjennomført et dialogmøte med representanter for grunneiere, Tomasvatn-Øyum hytteforening, Grane kommune, nasjonalparkforvaltningen og konsulenten. Referatet fra møtet ble også distribuert til øvrige berørte aktører, blant annet reinbeitedistrikter, Statskog, jeger- og fiskerforeninger og Helgeland friluftsråd.

På dialogmøtet ble det orientert om bakgrunnen for prosjektet, roller og ansvar i prosessen, samt hvordan mulighetsstudien skulle gjennomføres. Det ble understreket at formålet med arbeidet ikke er å legge til rette for økt trafikk eller flere besøkende, men å se på hvordan eksisterende bruk av området kan organiseres på en best mulig måte for fastboende, hytteiere, besøkende og andre brukergrupper.

Gjennom møtet og øvrig medvirkning ble det løftet fram en rekke tema som er relevante for den videre utredningen. Dette omfatter blant annet veistandard på den kommunale adkomstveien, parkeringskapasitet, skilting, mobildekning og beredskap, ferdselsstyring, forholdet mellom offentlig og privat areal, samt utfordringer knyttet til toalettløsninger og avfallshåndtering.

Det ble også pekt på behov for tydeligere kanalisering av ferdselen fra parkeringsområdet og fram til stinettet inn i nasjonalparken. Videre ble det framhevet at informasjonstiltak og eventuell tilrettelegging bør bidra til å redusere konflikter mellom ulike brukerinteresser og gi et tydeligere skille mellom private og offentlige funksjoner i området.

Innspillene fra medvirkningsprosessen viser også et ønske om at området fortsatt skal fungere som et startpunkt for ferdsel inn i Børgefjell og til hytteområdene, og at eventuelle tiltak ikke bør legge opp til økt opphold, overnatting eller annen aktivitet som kan endre områdets karakter.

På bakgrunn av innhentet kunnskap, befaringer og innspill fra berørte interessenter har konsulenten arbeidet videre med analyse av området og utvikling av alternative løsningsforslag. Arbeidet befinner seg fortsatt i mulighetsstudiefasen, og det er ikke tatt stilling til eventuelle framtidige tiltak eller valg av løsning.

Landskapsarkitekt Stine Ringnes fra Feste Nordøst-AS vil orientere nasjonalparkstyret om arbeidet som er gjennomført så langt. Orienteringen vil omfatte arbeidsprosessen, medvirkningsarbeidet, sentrale problemstillinger som har framkommet gjennom prosjektet, samt presentasjon av alternative skisser og løsningsforslag som er utarbeidet som del av mulighetsstudien.

Vedlegg:

Saksfremlegg

Arkivsaksnr: 2018/4516-41

Saksbehandler: Tore Tødås

Dato: 25.09.2026

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Byrkije nasjonalpaarhkeståvroe/Børgefjell nasjonalparkstyre	27/2026	09.10.2026

Børgefjell nasjonalpark - orienteringer møte 4 - 2026

Forvalters tilrådning:

Børgefjell nasjonalparkstyre tar saken til orientering

Saksopplysninger

Styreleder og nasjonalparkforvalter orienterer om aktuelle tema/saker det arbeides med.

Vedlegg:

Ingen

Saksfremlegg

Arkivsaksnr: 2025/7626-10

Saksbehandler: Tore Tødås

Dato: 01.10.2026

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Byrkije nasjonalpaarhkeståvroe/Børgefjell nasjonalparkstyre	28/2026	09.10.2026

Søknad om dispensasjon fra verneforskriften for innfangning av fjellrev til avlsprogrammet og bruk av helikopter til transport - NINA

Forvalters tilrådning:

Med hjemmel i naturmangfoldloven § 48 gis Norsk institutt for naturforskning (NINA) dispensasjon fra § 3 pkt. 3.1 og § 3 pkt. 6.1 i forskrift om vern av Børgefjell nasjonalpark til uttak av fjellrevvalper og bruk av helikopter i forbindelse med avlsprogrammet for fjellrev.

Dispensasjonen gis på følgende vilkår:

- Dispensasjonen gjelder for årene 2027, 2028 og 2029.
- Innfangning av fjellrevvalper og nødvendig helikoptertransport kan gjennomføres i perioden 15. juli til 30. september hvert år.
- Det kan årlig tas ut inntil 4 fjellrevvalper fra Børgefjell nasjonalpark.
- Uttak kan gjennomføres ved inntil 2 hilokaliteter per år.
- Det kan ikke tas ut mer enn 3 valper fra samme kull, og det skal alltid være færre enn halvparten av kullet som tas ut.
- Aktiv fangst skal begrenses til maksimalt 48 timer per lokalitet og maksimalt 72 timer samlet opphold ved hiet.
- Dispensasjonen omfatter ansatte og oppdragstakere som utfører tiltaket på vegne av Norsk institutt for naturforskning (NINA).
- Dispensasjonen omfatter inntil fire helikoptertransporter per år knyttet til inn- og uttransport av personell, fangstutstyr og innfangede dyr.
- Transportflygninger skal gjennomføres med minimum 150 meters flyhøyde over bakken. Kravet gjelder ikke ved avgang, landing eller ved nødvendige manøvrer i tilknytning til landing.
- Norsk institutt for naturforskning (NINA) er ansvarlig for at ansatte og oppdragstakere som deltar i gjennomføringen av tiltaket gjøres kjent med vilkårene i denne dispensasjonen. Dette gjelder også helikopteroperatør og helikoptermannskap som benyttes ved gjennomføring av transportoppdrag.
- Før helikopterflyging gjennomføres skal Byrkije Sijte og Tjåehkere Sijte kontaktes for å få oversikt om det finnes tamrein i de aktuelle traseer, og slik kunne unngå unødig forstyrrelser.
- Nasjonalparkforvaltningen skal varsles om aktuelle hilokaliteter så snart dette er avklart det enkelte år.

- Det skal sendes en kort rapport til nasjonalparkforvaltningen etter gjennomført uttak med opplysninger om lokalitet, antall uttatte dyr og gjennomføring av tiltaket.

Begrunnelse:

Børgefjell nasjonalparkstyre vurderer at tiltaket ikke strider mot verneformålet og ikke påvirker verneverdiene nevneverdig. Uttaket er begrenset i omfang, tidsavgrenset og skjer som en del av et nasjonalt bevaringstiltak for en sterkt truet art. På lang sikt vurderes tiltaket å bidra positivt til bevaring av genetisk variasjon og til styrking av fjellrevbestanden i Norge og Skandinavia.

De fastsatte vilkårene er satt for å begrense belastningen på den lokale bestanden, øvrig dyreliv og reindriften. Vilårene vurderes å ha en klar sammenheng med verneformålet og de hensyn som skal ivaretas gjennom vernet, og kan ikke anses som særlig tyngende for tiltakshaver.

På denne bakgrunn vurderer nasjonalparkstyret at tiltaket oppfyller vilkårene for dispensasjon etter naturmangfoldloven § 48.

Hjemmelsgrunnlag

- Forskrift om verneplan for Børgefjell, vedlegg 1, vern av Børgefjell nasjonalpark / Burkijen vaarjelimmiedajve.
- Lov om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven)

Saksopplysninger

Norsk institutt for naturforskning (NINA) har søkt om flerårig dispensasjon for årene 2026, 2027, 2028 og 2029 til uttak av fjellrevvalper innenfor Børgefjell nasjonalpark i forbindelse med avlsprogrammet for fjellrev. Det søkes samtidig om dispensasjon til nødvendig bruk av helikopter for transport av personell, fangstutstyr og innfangede valper til og fra aktuelle hilokaliteter. Søknaden omfatter uttak av inntil fire valper per år fordelt på inntil to hilokaliteter, samt inntil fire helikoptertransporter per år. Miljødirektoratet har gitt tillatelse til fangst, flytting og utsetting av fjellrevvalper etter viltregelverket og dispensasjon fra forskriften om fjellrev som prioritert art. Nasjonalparkstyrets behandling gjelder derfor dispensasjon fra verneforskriften for Børgefjell nasjonalpark.

NINA driver avlsstasjonen for fjellrev på Oppdal på oppdrag fra Miljødirektoratet. Avlsprogrammet ble etablert i 2005 som et av de viktigste tiltakene for å redde den norske og skandinaviske fjellrevbestanden. Gjennom avlsprogrammet er det satt ut flere hundre fjellrever i norsk natur, og tiltaket har bidratt til reetablering av fjellrev i områder hvor arten tidligere var utdødd eller svært fåtallig.

Avlsstasjonen rekrutterer i hovedsak nye avlsdyr gjennom egen produksjon, men det er også nødvendig å tilføre genetisk materiale fra ville bestander. Børgefjell er aktuelt fordi delbestanden representerer genetiske linjer som i begrenset grad er representert i dagens avlsbestand. Uttak av enkelte valper kan derfor bidra til økt genetisk variasjon både i avlsprogrammet og i de delbestandene hvor fjellrev senere settes ut.

Børgefjell nasjonalparkstyre behandlet i 2025 en tilsvarende søknad om uttak av fjellrevvalper til avlsprogrammet. Søknaden ble innvilget, og tiltaket ble gjennomført med uttak av valper fra Børgefjell til avlsstasjonen. Foreliggende søknad vurderes derfor som en videreføring av en aktivitet som tidligere er behandlet og tillatt av nasjonalparkstyret.

Kunnskapsgrunnlaget i saken bygger på søknaden fra NINA, Miljødirektoratets tillatelser etter viltregelverket og forskriften om fjellrev som prioritert art, det nasjonale overvåkingsprogrammet for fjellrev, årlig overvåking av fjellrevhiene gjennomført av Statens naturoppsyn (SNO), informasjon fra

avlsprogrammet for fjellrev og forvaltningsplan for Børgefjell nasjonalpark. Kunnskapsgrunnlaget omfatter både informasjon om bestandssituasjonen nasjonalt og regionalt, kunnskap om ynglinger og produksjon i Børgefjell samt erfaringer fra tidligere uttak av fjellrevvalper til avlsprogrammet.

Børgefjell nasjonalpark er et av de viktigste områdene for fjellrev i Norge og Skandinavia. Forvaltningsplanen beskriver området som et sentralt yngleområde for arten og som et av få områder hvor fjellreven over tid har opprettholdt en relativt levedyktig bestand. Området har samtidig stor verdi som referanseområde fordi det ikke gjennomføres aktive bestandsforsterkende tiltak som støtteforing, uttak av rødrev eller utsetting av fjellrev fra avlsprogrammet. Bestanden i Børgefjell representerer derfor i stor grad en naturlig utvikling.

I motsetning til flere andre fjellrevområder i Norge gjennomføres det ikke aktive støttetiltak i Børgefjell. På svensk side av riksgrensen gjennomføres det støtteforing gjennom forautomater, og det framstår som sannsynlig at enkelte individer som benytter Børgefjell også nyttiggjør seg disse tiltakene. Bestanden i Børgefjell må derfor ses i sammenheng med den større fjellrevbestanden i grenseområdene mellom Norge og Sverige.

Fjellreven er fortsatt en sterkt truet art i Norge. En av de største utfordringene for arten er små og fragmenterte bestander med risiko for genetisk utarming. Avlsprogrammet for fjellrev er etablert nettopp for å motvirke dette gjennom avl, utsetting og ivaretagelse av genetisk variasjon. Uttak av genetisk verdifulle individer fra naturlige bestander er en viktig del av dette arbeidet.

Kunnskapsgrunnlaget vurderes som godt og oppfyller kravene i naturmangfoldloven § 8. Fjellreven er en av de best overvåkede truede artene i Norge, og det foreligger omfattende kunnskap om bestandsutvikling, genetiske forhold og effekten av ulike bevaringstiltak. Gjennom SNOs årlige overvåking foreligger det oppdatert kunnskap om hvilke hi som er i bruk, kullstørrelser og den samlede produksjonen det enkelte år. Det foreligger ikke slik usikkerhet om konsekvensene av tiltaket at føre-var-prinsippet i naturmangfoldloven § 9 skal tillegges avgjørende vekt.

Et uttak av fjellrevvalper fra Børgefjell vil isolert sett innebære en belastning på den lokale bestanden. Omfanget av uttaket er imidlertid begrenset. Det kan maksimalt tas ut fire valper per år fordelt på inntil to hilokaliteter, og det kan ikke tas ut mer enn tre valper fra samme kull eller mer enn halvparten av kullet. Produksjonen av fjellrev varierer betydelig mellom år som følge av svingninger i smågnagerbestandene. I år med høy produksjon vil uttaket utgjøre en liten andel av den samlede valpeproduksjonen. I år med svak produksjon vil uttaket kunne ha større relativ betydning for bestanden, men samtidig vil naturlig dødelighet blant valpene normalt være høyere i slike år. Uttak innenfor de omsøkte rammene vurderes derfor ikke å påvirke bestandens utvikling eller verneverdiene i Børgefjell nevneverdig.

Ved vurderingen etter naturmangfoldloven § 10 er det lagt vekt på at fjellreven fortsatt er en sterkt truet art og at Børgefjell utgjør et viktig kjerneområde for bestanden. Samtidig er avlsprogrammet et av de viktigste tiltakene som er etablert for å sikre artens langsiktige overlevelse. Selv om uttaket representerer en belastning på den lokale bestanden, vurderes de langsiktige positive effektene for fjellrevbestandens genetiske variasjon og levedyktighet som større enn den lokale belastningen tiltaket medfører.

Søknaden omfatter også bruk av helikopter. Motorferdsel er i utgangspunktet forbudt i nasjonalparken, og det legges stor vekt på at Børgefjell skal framstå som et stort sammenhengende villmarksområde med svært begrenset motorisert ferdsel. De aktuelle hilokalitetene ligger ofte langt fra vei og etablerte innfallsporter. Transport av personell, fangstutstyr og eventuelle innfangede valper til fots vil i mange tilfeller innebære flere dagers ferdsel inn og ut av området samt lengre opphold i nærheten av hilokalitetene. Dette vil kunne føre til en lengre og mer omfattende forstyrrelse av fjellreven enn bruk av helikopter.

Det er ikke mulig å fastsette konkrete landingspunkter eller hilokaliteter i dispensasjonen. Hvilke hi som blir aktuelle vil variere fra år til år og vil først være kjent etter sommerens overvåking av fjellrevbestandene. Dispensasjonen må derfor knyttes til tiltakets formål og omfang, og ikke til bestemte lokaliteter.

Fangstperioden starter 15. juli, og deler av perioden kan sammenfalle med avslutningen av hekke- og yngleperioden for enkelte fuglearter. Fjellrevhiene ligger normalt i høyfjellsområder og skrinne fjellområder som i mindre grad sammenfaller med de viktigste områdene for hekkende våtmarksfugl i nasjonalparken. Risikoen for påvirkning av hekkende våtmarksfugl vurderes derfor som begrenset.

Selv om helikopter medfører en kortvarig støy- og forstyrrelseseffekt, vurderes den samlede belastningen på naturmiljøet å bli mindre enn ved alternative transportformer. Helikopter reduserer tiden ved hilokalitetene, begrenser ferdselen i området og sikrer rask og forsvarlig transport av innfangede valper. Det er også lagt vekt på hensynet til dyrevelferd. Omfanget av flygningene er begrenset til maksimalt fire transporter per år og kun dersom uttak faktisk skal gjennomføres. For å redusere forstyrrelser på fugleliv, annet dyreliv og reindrift er det satt vilkår om at transportflygninger skal gjennomføres med minimum 150 meters flyhøyde over bakken.

Naturmangfoldloven § 11 vurderes ikke som relevant i denne saken. Når det gjelder § 12 vurderes de omsøkte metodene som miljøforsvarlige. Fangst og håndtering gjennomføres av personell med særskilt kompetanse på fjellrev, og helikopter vurderes som transportformen som samlet sett medfører minst belastning på både naturmiljøet og de aktuelle hilokalitetene.

Søknaden gjelder en aktivitet som tidligere er vurdert og tillatt av nasjonalparkstyret, og som ble gjennomført i 2025. Det søkes nå om en flerårig dispensasjon fordi behovet for uttak varierer mellom år og først kan avklares etter sommerens kartlegging av ynglinger. Dispensasjonen innebærer ikke at uttak skal gjennomføres hvert år, men at nødvendige tillatelser foreligger dersom bestandssituasjonen tilsier at uttak bør gjennomføres i ett eller flere av årene i dispensasjonsperioden.

Etter naturmangfoldloven § 48 kan dispensasjon gis dersom tiltaket ikke strider mot vernevedtakets formål og ikke kan påvirke verneverdiene nevneverdig. Uttaket er begrenset i omfang og skjer som en del av et nasjonalt bevaringstiltak for en sterkt truet art. Omfanget av motorferdselen er begrenset gjennom vilkårene i vedtaket. Tiltaket vurderes derfor ikke å stride mot verneformålet eller påvirke verneverdiene nevneverdig. Dispensasjonsvilkårene bidrar samtidig til å begrense belastningen på den lokale bestanden, annet dyreliv og reindriften. Vilårene for dispensasjon etter naturmangfoldloven § 48 anses dermed oppfylt.

Vedlegg:

Søknad av 07.08.2026 fra Norsk institutt for naturforskning – søknad om dispensasjon for landing med helikopter og fangst av fjellrev i Børgefjell nasjonalpark, med vedlegg.

Børgefjell nasjonalparkstyre
Postboks 2600
7734 STEINKJER

Deres ref:
Vår ref: 475/2026
Sted: Trondheim
Dato: 07.08.2026

SØKNAD OM DISPENSASJON FOR LANDING MED HELIKOPTER OG FANGST AV FJELLREV I BØRGEFJELL NASJONALPARK

Avlsprogrammet og avlsstasjonen for fjellrev driftes av Norsk institutt for naturforskning (NINA) på vegne av Miljødirektoratet. Fjellrevene som står i avlsstasjonen er en kombinasjon av fjellrever født på avlsstasjonen og fjellrever fanget inn fra ulike fjellområder. Med et økende fokus på genetisk variasjon og viktigheten av å forhindre innavl ser vi et økt behov for å hent inn nye avlsdyr fra det fri. Fremover vil det i tillegg være aktuelt å forsøke translokering av rever, dvs. at det hentes inn valper til avlsstasjonen som settes ut igjen ved 8-9 måneders alder.

Statens naturoppsyn gjennomfører hvert år sommerkontroller av fjellrevhiene og det er først når disse observasjonene kommer inn, ofte rundt juli/august at vi vet sikkert hvor mange kull som er aktuelle å hente inn valper fra. Informasjonen om antall kull og valper må også sees opp mot hvilke rever som er sannsynlige foreldre til de ulike kullene basert på innsamlede DNA-prøver gjennom vinteren. Basert på tilgjengelig informasjon om foreldrenes genetikk kan vi avgjøre hvilke hi det er ønskelig å hente inn valper fra.

På grunn av krevende logistikk med transport av feller og valper (fjellrevhiene ligger ofte langt fra vei), og med tanke på dyrevelferd og effektivitet i forbindelse med fangst anser vi at bruk av helikopter vil være det beste alternativet for å gjennomføre transport av valper, utstyr og personell for fangstforsøkene. Dersom det er praktisk mulig, vil fangsten gjennomføres sammen med lokalt SNO-personell.

Vi søker her om dispensasjon for landing med helikopter og for innfangning av inntil 4 fjellrevvalper fra inntil to hilokaliteter pr. år fra Børgefjell nasjonalpark. Dersom flere valper hentes inn fra ett kull vil det fanges inn færre enn halvparten av kullet (f.eks. 2 av 6 valper) og maksimal 3 valper fra samme kull. Valper som blir fanget inn, men som ikke benyttes som avlsdyr settes ut igjen i andre delbestander. Ved å ta inn fjellrevvalper til avlsstasjonen kan vi øke sannsynligheten for at disse valpene overlever og senere sette de ut i et annet fjellområde for å bidra til økt genetisk variasjon i delbestanden. Utsetting vil gjennomføres i samme tidsrom som utsetting av valper fra avlsstasjonen.

Ved fangst vil det bli satt opp feller på hiet, nært hiåpningene for å øke sannsynligheten for at valpen(e) går raskt i fella. For å lokke valpen inn i fella brukes det hundepølse/annen egnet føde som åte. Fangstteamet (2-3 personer) ligger i telt minst 300 meter unna, avhengig av terrenget. Fellene sjekkes regelmessig, om mulig fra avstand, samtidig som det søkes å unngå forstyrrelse av hiet. Avlsprogrammet har lang erfaring med fangst av valper på hi, både gjennom tidligere merkeprosjekter og fra innfangning av valper til avl. All fangst og transport av fjellrevvalper gjøres av personell med erfaring og kunnskap om fjellrev. Innfangningen av valp(er) tar ofte mindre enn 24 timer, avhengig av værforhold og alder på valpene. For å unngå unødig forstyrrelse vil vi begrense den aktive fangsten til maksimum 48 timer, og maksimum 72 timer totalt i nærområde av hiet (i tilfelle vi må ta pause i fangsten pga. værforhold). Vår erfaring er at fjellreven vil fortsette å ha tilhold ved hiet etter fangst, selv om selve fangsten medfører noe forstyrrelse. Ved innfangning av valper til avlsstasjonen er valpene ofte blitt så store at det ikke er unormalt at de også benytter sekundærhi i området.

Det er hvert år stor usikkerhet rundt hvilke fjellområder og hi det blir yngling i. Det gjør at vi alltid er på etterskudd med å søke tillatelse til innfangning og landing med helikopter. For å spare dere og oss for tid og arbeid søker vi her om tillatelse for perioden 15.07.2026 – 30.09.2029 med fangstperiode fra 15.07 – 30.09 hvert år, med betingelse om nærmere varsling om aktuelle landingspunkter så snart det kan avklares. Vi søker om inntil 4 helikopterturer: transport inn og ut på inntil to hilokaliteter pr. år. Vedlagt er tillatelsen fra Miljødirektoratet for samme tidsperiode (2026-2029). Reindriften kontaktes før eventuell flyvning for å hindre forstyrrelse av rein.

Med vennlig hilsen,

Kristine Ulvund
Avlsprogrammet for fjellrev
kristine.ulvund@nina.no
tlf: 41559588

STIFTELSEN NORSK INSTITUTT FOR NATURFORSKNING NINA
Postboks 5685 Torgarden
7485 TRONDHEIM

Trondheim, 02.07.2026

Deres ref.:

Vår ref. (bes oppgitt ved svar):
2025/2650

Saksbehandler:
Tomas Holmern

Tillatelse til fangst og flytting av fjellrevvalper til avlsstasjonen for fjellrev

Vi viser til søknad fra NINA ved Kristine Ulvund datert 17. juni 2026. Søknaden gjelder fangst, transport og utsetting av inntil 15 fjellrevvalper til avlsstasjonen på Oppdal for årene 2026, 2027, 2028 og 2029.

Vedtak

Miljødirektoratet gir NINA ved Kristine Ulvund tillatelse til fangst, transport og utsetting av inntil 15 fjellrevvalper til avlsstasjonen for fjellrev på Oppdal, med hjemmel i viltforskriftens paragrafer (§§ 2-2 og 6-2). Vi gir også dispensasjon til uttak av fjellrev etter forskrift om fjellrev (*Vulpes lagopus*) som prioritert art § 3, med hjemmel i § 6 (2015).

Vi setter følgende vilkår for tillatelsen:

- 1) Formål og varighet
 - a) Tillatelsen omfatter fangst, transport og utsetting av fjellrever i Norge og omfatter ikke innførsel av fjellrever fra Sverige.
 - b) Tillatelsen gjelder for årene 2026, 2027, 2028 og 2029 i perioden fra 15. august til 30. september.
- 2) Innfanging og hold
 - c) Innfanging kan skje i delbestander hvor forholdene vurderes som egnet for uttak av individer, hvor:
 - Tillatelsen omfatter fangst av i utgangspunktet 1 valp per kull, men dersom det er aktuelt å hente inn flere fjellrevvalper fra samme kull, så skal det fanges inn færre enn halvparten av kullet (f.eks. 2 av 6 individ) og maks tre fra samme kull.
 - Dersom det hentes inn mer enn en fjellrevvalp fra et hi, så vil kun et individ brukes som avlsdyr, og den/de andre individene vil kunne translokere.
 - d) Voksne fjellrev som går i fellen under fangstforsøk, eller valper som av ulike årsaker ikke er de rette individene for avlsprogrammet, skal settes fri på stedet og regnes ikke med i totalen.
 - e) Fjellrevvalper som fanges inn skal sjekkes for sykdommer og parasitter (minimum: valpesyke, hundepes, smittsom leverbetennelse, innvollsparasitter, skabb og pelslus). I tillegg skal fjellrevvalpene vaksineres med samme vaksiner som fjellrevene på avlsstasjonen.
 - f) Fjellrevvalper må stå på Mjøen gård inntil de er påvist sykdomsfri og ved påvist sykdom må valpene være i karantene til de er friskmeldt.
- 3) Informasjon til relevante interessenter
 - g) Fangst må varsles og koordineres med Statens naturoppsyn (SNO)/Fjelltjenesten.
 - h) Miljødirektoratet og relevante *Statsforvaltere, kommuner, grunneiere* (jf. viltforskriften § 2-13) og *reinbeitedistrikt* skal underrettes skriftlig minimum 1 uke før forsøk på fangst skal skje; hvilken delbestand, antall individer og tidsperiode som fangsten er planlagt for.

- i) Kristine Ulvund gis fullmakt til å la andre utføre fangst og flytting på sine vegne. Fullmakt til å utføre fangsten skal være skriftlig og vise til denne tillatelsen.
 - j) Denne tillatelsen, samt ev. fullmakt, skal alltid tas med under fangst, og vises fram på forespørsel fra grunneier, kommune, SNO og politi, jf. viltforskriften § 2-2.
 - k) Det er en forutsetning at innfangning og bruk av fangstredskaper gjøres av personer som har nødvendig opplæring i innfangning og håndtering av fjellrev. Fangstredskaper skal merkes med navn og telefonnummer når de er satt ut, også når de ikke er i bruk, jf. viltforskriften § 2-12.
 - l) Alle nødvendige tillatelser fra Mattilsynet og eventuelle vernemyndigheter må foreligge før fangst.
- 4) Rapportering
- m) En kortfattet oppsummering av resultatet fra fangsten og andre vesentlige hendelser relatert til alle deler av tillatelsen skal rapporteres skriftlig til Miljødirektoratet innen 1 uke etter avsluttet fangst (1-2 sider), og omtales kort i den årlige overvåkingsrapporten for fjellrev for det aktuelle året.

Bakgrunn for saken

NINA driver avlsstasjonen for fjellrev i Oppdal på oppdrag fra Miljødirektoratet. Avlsstasjonen ble opprettet i 2005 og har som mål å avle frem fjellrev for utsetting i områder der arten er fåtallig eller utdødd. Dette har bidratt sterkt til at arten har bedret status på rødlisten, og avlsprogrammet fungerer også som en buffer mot tap av genetisk variasjon.

På avlsstasjonen er det jevnlig behov for rekruttering av nye avlsdyr, blant annet gjennom innfangning av viltfødte fjellrevvalper. Dette er avgjørende for å vedlikeholde den genetiske helsen både blant dyrene på avlsstasjonen og i de ville bestandene.

NINA søker om å gå fra ettårige tillatelser til en fire årlig generell tillatelse i perioden 2026 – 2029 og søker om en tillatelse for fangst i på hi i tidsrommet 15 juli til 30 september. Det opplyses i søknaden at det over denne perioden på 4 år søkes om å fange inn inntil femten (15) viltfødte fjellrevvalper, maks tre (3) valper fra samme kull og ikke mer enn seks (6) valper fra et område (delbestand). Dersom det hentes inn mer enn en fjellrev fra et hi, vil kun ett individ benyttes som avlsdyr, og den/de andre individene translokeres.

NINA skriver at hvilke fjellområder som kan være aktuelle for fangst eller translokering er vanskelig å forutsi lang tid i forveien, siden fjellrevens valpeproduksjon er tett knyttet til svingningene i smågnagerbestandene. Videre er det en rekke andre faktorer som spiller inn på hvilke fjellområder som vil være aktuelle, der det bla. er mye krevende logistikk med transport og arbeid med å hente inn ytterligere tillatelser fra andre parter, som bakgrunn for ønsket om en flerårig tillatelse. All innfanget fjellrev blir transportert først til Mjøen gård der de står i karantene (tre uker og behandles for sykdommer/vaksinering), før de settes ut som avlsdyr på avlsstasjonen i Oppdal. Oppstalling er godkjent av Mattilsynet. I søknaden ønsker også NINA muligheten til å flytte individer mellom delbestander (translokering), slik at disse fjellrevene vil stå kun en kort periode på avlsstasjonen (etter karantene), og deretter settes ut samtidig med den vanlige utsettingen av fjellrev på nyåret. NINA søker også om muligheten til å hente inn fjellrevvalper fra Sverige til avlsstasjonen for bruk som avlsdyr.

NINA vurderer at det ikke er mulig å planlegge nøyaktig hvilke delbestander, hi eller antall individer fra spesifikke kull som er egnet for fangst lang tid i forveien. Dette er som regel informasjon som først kan vurderes i august når valpene er store nok til å komme ut av hiet, og kullstørrelsen kan dokumenteres. Dette gjøres av Statens naturoppsyn i felt, slik at oppdatert kunnskap først vil være tilgjengelig for NINA relativt tett inntil fristen for igangsetting av aktiviteten det aktuelle året. NINA skriver at fangst skjer normalt i perioden august – september med godkjente innretninger og transport skjer i kasser godkjent av Mattilsynet.

Miljødirektoratets vurderinger

Fjellreven er en sterkt truet art (EN) i Norge, og har hatt status som prioritert art siden 2015 (Artsdatabanken, 2021). I 2025 ble den norske bestanden anslått til om lag 309 voksne individer, med 38 ynglinger (Jackson mfl., 2025). Til tross for en positiv bestandsutvikling de siste årene, blant annet som følge av målrettede bevaringstiltak som utsetting, er bestanden fortsatt liten og fragmentert. Bestanden er ikke levedyktig uten videre tiltak, og det er fortsatt behov for aktiv bestandsforsterkning (Miljødirektoratet mfl., 2025).

Avlsprogrammet for fjellrev er et sentralt virkemiddel i bevaringsarbeidet. Programmet har som mål både å øke antallet individer i de ulike delbestandene, og å forbedre deres genetiske status gjennom planmessig utsetting av valper (Jackson mfl., 2025). En av de største truslene mot fjellreven er lav bestandsstørrelse, som gjør arten sårbar for forstyrrelser og øker risikoen for innavlsdepresjon. Avlsprogrammet rekrutterer nye generasjoner med avlsdyr fra egen produksjon, men det er også behov for å supplere med dyr fra naturen for å sikre tilstrekkelig genetisk variasjon i avlsstammen.

Behovet og formålet med avlsprogrammet og utsetting er derfor tillagt særlig vekt i vår behandling av søknaden. Vi vurderer at avlsprogrammet og utsetting av fjellrevvalper er et nødvendig bestandsforsterkende tiltak som bidrar til artens langsiktige overlevelse. I vår helhetsvurdering har vi gjort en avveining mellom de forventede positive effektene for fjellrevbestanden og risikoen for negativ påvirkning på enkeltindividene. Vi vurderer at tiltaket samlet sett gir en klar positiv effekt for arten, og at det er akseptabelt å gi tillatelse til fangst, flytting og utsetting av fjellrevvalper etter viltforskriften, samt å gi dispensasjon etter forskriften om fjellrev som prioritert art, jf. naturmangfoldloven § 24 femte ledd, for 4-års perioden; 2026, 2027, 2028 og 2029.

Fjellreven parer seg vanligvis i mars-april, og valpene blir født omtrent 50 dager senere, altså som regel i mai eller begynnelsen av juni. De første ukene holder de seg i hiet, og kommer ut av hiet når de er >3 uker gamle (juni eller juli). Miljødirektoratet har i tidligere tillatelser lagt til grunn at fjellrevene bør være minst 8 uker gamle før de kan skilles fra moren og kullet sitt. Miljødirektoratet vurderer i tråd med dette at perioden NINA kan fange inn fjellrev er fra 15. august til 30. september. Kullstørrelsen hos fjellrev varierer, og selv om fangst av inntil 1 valp per kull i utgangspunktet vurderes som akseptabelt, må dette vurderes konkret for hvert enkelt kull når kullstørrelsen er kjent. En vesentlig andel av valpene må alltid bli igjen i hiet og ikke tas ut. Dersom det er aktuelt å hente inn flere fjellrever fra samme kull, så skal det fanges inn færre enn halvparten av kullet (f.eks. 2 av 6 individ) og maks tre fra samme kull. Dersom det hentes inn mer enn en fjellrev fra et hi, så vil kun ett individ brukes som avlsdyr, og den/de andre individene vil kunne translokere. Miljødirektoratet vurderer at translokering av et begrenset antall fjellrever etter et kort opphold på avlsstasjonen kan øke sannsynligheten betraktelig for at disse individene overlever, siden unge ville fjellrever har naturlig høy dødelighet i høyfjellet.

NINA har lang erfaring med innfangning, transport og utsetting av fjellrev. Vi setter krav til gjennomføring og oppfølging for å sikre god dyrevelferd og for å minimere eventuell negativ påvirkning, og vi vurderer at dette kan gjennomføres forsvarlig.

Ved ønske om innførsel av fjellrev fra Sverige til avlsstasjonen så må det sendes en egen søknad til Miljødirektoratet etter forskrift om fremmede organismer: [Tillatelse etter forskrift om fremmede organismer - Søknadssenter](#)

Vurdering etter naturmangfoldloven §§ 8-12

Ved all offentlig myndighetsutøvelse skal naturmangfoldlovens §§ 8–12 legges til grunn (§ 7). Det foreligger et godt kunnskapsgrunnlag om fjellrevens utbredelse, bestandsstatus og påvirkning ved fangst, transport og utsetting. Samtidig viser kunnskapen at bevaringsutsetting (og translokering) er et nødvendig tiltak for å ivareta den truede arten og artens genetiske helse. På denne bakgrunn vurderes kunnskapsgrunnlaget som tilstrekkelig (§ 8), og føre-var-prinsippet kommer ikke til anvendelse i denne saken (§ 9).

Fjellreven er en sterkt truet art som er utsatt for en betydelig samlet belastning (§ 10). Avlsprogrammet vurderes som sentralt tiltak for å redusere denne belastningen og styrke bestandens levedyktighet. Den forventede påvirkningen på de aktuelle fjellrevene vurderes som akseptabel, sett opp mot de positive, bestandsforsterkende effektene tiltakene har for fjellrevbestanden som helhet.

§ 11 om kostnadene ved miljøforringelse vurderes ikke som relevant i denne saken.

§ 12 om bruk av miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder ivaretas gjennom vilkår i tillatelsen som sikrer hvordan fangst og håndtering skal gjennomføres.

Klagerett

Søker og andre med rettslig klageinteresse kan klage på vedtaket. Fristen for å klage er tre uker fra dette brevet ble mottatt. Klagen sendes til Miljødirektoratet.

Hilsen

Miljødirektoratet

Dette dokumentet er elektronisk godkjent

Aina Holst
seksjonsleder

Tomas Holmern
seniorrådgiver

STIFTELSEN NORSK INSTITUTT FOR NATURFORSKNING NINA
Postboks 5685 Torgarden
7485 TRONDHEIM

Trondheim, 06.08.2026

Deres ref.:

Vår ref. (bes oppgitt ved svar):
2026/6818

Saksbehandler:
Emilie Sandsbråten

Justering av oppstartstidspunkt for innfanging av fjellrevvalper til avlsstasjonen 2026

Miljødirektoratet viser til tillatelse 2. juli 2026 til fangst og flytting av fjellrevvalper til avlsstasjonen for fjellrev med ref. 2025/2650.

I tillatelsen ble innfangingsperioden for fjellrevvalper satt til perioden fra og med 15. august til og med 30. september, for årene 2026, 2027, 2028 og 2029. Innfangingsperioden ble satt for å unngå å fange fjellrev yngre enn 8 uker. Etter dialog med Norsk institutt for naturforskning (NINA) v/ Craig Jackson og informasjon fra Statens naturoppsyn (SNO) om alder og størrelse på fjellrevvalper observert gjennom overvåkingsprogrammet for fjellrev, justerer Miljødirektoratet innfangingsperioden til å gjelde fra og med 15. juli til og med 30. september for alle år.

SNO har observert kull født før 1. juni. Innfangingsperioden utvides derfor med en tidligere dato for at NINA skal ha mulighet til å fange fjellrevvalper etter 8 ukers alder og før de forlater hiet.

NINA og SNO må i alle år vurdere hvilke kull det kan utføres fangstforsøk mot ut i fra når ynglingene ble observert for første gang og størrelsen på fjellrevvalpene. Fangstforsøk i kull som er tydelig yngre enn 8 uker skal ikke forekomme.

Øvrige vilkår som er satt i tillatelsen ref. 2025/2650 opprettholdes.

Dette brevet skal legges ved som tillegg til opprinnelig tillatelse, ref. 2025/2650 for fangst og flytting av fjellrevvalper til avlsstasjonen for fjellrev, og vises fram ved forespørsel.

Hilsen
Miljødirektoratet

Dette dokumentet er elektronisk godkjent

Aina Holst
seksjonsleder

Emilie Sandsbråten
rådgiver

Fra: Kristine Roaldsnes Ulvund[Kristine.Ulvund@nina.no]

Sendt: 07.08.2026 10:11:03

Til: Tødås, Tore[tore.todas@statsforvalteren.no]

Tittel: RE: Søknad om helikopterlanding og innfanging av fjellrev til avlsstasjonen for fjellrev

Hei!

Viser til tidligere innsendt søknad om landingstillatelse i forbindelse med fangst av fjellrev til avlsstasjonen for fjellrev.

Miljødirektoratet har justert tillatelsen med en utvidet fangstperiode for å øke sannsynligheten for at vi kan gjennomføre fangst på ønskede lokaliteter og tilpasse tidspunkt til både alder på valpene, logistikk m.m. Fangsttillatelsen gjelder nå for perioden 15. juli – 30 september.

Vedlagt er søknaden vår og brevet fra Miljødirektoratet med oppdatert fangstperiode. Beklager merarbeidet!

Ta gjerne kontakt om det er spørsmål til søknaden!

Vennlig hilsen,
Kristine Ulvund

From: Kristine Roaldsnes Ulvund

Sent: onsdag 8. juli 2026 15:33

To: 'fmltto@statsforvalteren.no' <fmltto@statsforvalteren.no>

Cc: Craig Jackson <Craig.Jackson@nina.no>

Subject: Søknad om helikopterlanding og innfanging av fjellrev til avlsstasjonen for fjellrev

Hei!

I årene fremover har vi behov for nye fjellrevvalper til avlsstasjonen og Børgefjell peker seg ut som et godt område med tanke på å få inn avlsdyr med nye gener. Vi vurderer også mulighetene for translokering (flytting av fjellrever fra ett fjellområde til et annet). I såfall vil valpene holdes på avlsstasjonen i en lengre periode før de settes ut sammen med valpene som fødes på stasjonen.

På grunn av lange avstander mellom vei og aktuelle fjellrevhi, samt dyrevelferd, ønsker vi å benytte helikopter. Innfangning av nye avlsdyr vil i hovedsak foregå i august/september. Vi søker i år om en flerårig tillatelse ettersom vi hvert år er på etterskudd med å søke tillatelser. Årsaken til dette er i hovedsak at vi ikke vet hvilke fjellområder som er aktuelle å fange inn fra før midt på sommeren.

Vedlagt er søknad om tillatelse for landing med helikopter og innfanging av fjellrever innenfor Børgefjell nasjonalpark, samt tillatelsen fra Miljødirektoratet.

Ta gjerne kontakt om det er spørsmål knyttet til søknaden.

Vennlig hilsen,
Kristine Ulvund

Kristine Ulvund

Forsker

Norsk institutt for naturforskning - NINA

Postadresse: Postboks 5685 Torgarden, 7485 Trondheim

Besøks-/leveringsadresse: Høgskoleringen 9, 7034 Trondheim

Telefon 415 59 588 • www.nina.no

Saksfremlegg

Arkivsaksnr: 2026/27-36

Saksbehandler: Tore Tødås

Dato: 25.09.2026

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Byrkije nasjonalpaarhkeståvroe/Børgefjell nasjonalparkstyre	29/2026	09.10.2026

Oppsigelse av partneravtale mellom Børgefjell nasjonalparkstyre og Vefsna Regionalpark

Forvalters tilrådning:

Børgefjell nasjonalparkstyre sier opp partneravtalen med Vefsna Regionalpark med virkning fra 12. januar 2027. Oppsigelsesfristen på tre måneder regnes fra utsendelse av møteprotokoll 12. oktober 2026.

Begrunnelse:

Kommunene Vefsn, Grane og Hattfjelldal har vedtatt å avslutte samarbeidet om Vefsna Regionalpark. Dette innebærer at regionalparken mest sannsynlig vil opphøre som organisasjon. Forutsetningene for partneravtalen er dermed vesentlig endret, og grunnlaget for partnerskapet mellom Vefsna Regionalpark og Børgefjell nasjonalparkstyre faller bort. Partneravtalen åpner for oppsigelse dersom forutsetningene for partnerskapet endres.

Saksopplysninger

Børgefjell nasjonalparkstyre inngikk i februar 2023 en partneravtale med Vefsna Regionalpark. Avtalen ble lagt fram for nasjonalparkstyret som referatsak 28/2023 i møte 22. mars 2023. Partneravtalen hadde varighet fram til 2028.

Vefsna Regionalpark er et samarbeid mellom kommunene Hattfjelldal, Grane og Vefsn. Regionalparken har arbeidet for å styrke regionens attraktivitet, verdiskaping og identitet gjennom bærekraftig utvikling basert på natur- og kulturressursene i Vefsnaregionen.

Gjennom partneravtalen forpliktet Børgefjell nasjonalparkstyre seg til å være en lojal samarbeidspartner og ambassadør for regionalparkens mål og strategier. Det ble videre forutsatt deltakelse i aktiviteter, parksamlinger og nettverk der dette var relevant. Regionalparken skulle på sin side legge til rette for samarbeid mellom ulike aktører i regionen og bidra til prosjekter og aktiviteter som fremmer bærekraftig utvikling, natur- og kulturverdier samt lokal verdiskaping.

Partene har i stor grad etterlevd de gjensidige forpliktelsene i avtalen. Regionalparkens representanter har deltatt på flere møter i nasjonalparkstyret og rådgivende utvalg, hvor det har blitt orientert om aktiviteter, prosjekter og utviklingsarbeid i regionen. Nasjonalparkforvalter har på sin side deltatt aktivt i flere av regionalparkens aktiviteter og prosjekter.

Et særlig viktig samarbeidsområde har vært arbeidet med å sertifisere Vefsna-regionen som bærekraftig reisemål. Nasjonalparkforvalter ble i april 2025 valgt som leder for styringsgruppen for dette arbeidet, og har gjennom dette hatt en sentral rolle i oppfølgingen av sertifiseringsprosessen. Prosessen har bidratt til økt kunnskap om bærekraftig besøksforvaltning, samarbeid mellom ulike aktører og utvikling av reiselivet i regionen. Sertifiseringsprosessen er imidlertid ikke fullført som følge av at eierkommunene har vedtatt å avslutte samarbeidet om Vefsna Regionalpark. Det er heller ikke funnet noen annen aktør som kan overta og videreføre arbeidet.

Kommunestyrene i Hattfjelldal, Grane og Vefsn har behandlet likelydende saker om oppsigelse av samarbeidsavtalen med Vefsna Regionalpark. I saksframleggene vises det til kommunenes økonomiske situasjon og behovet for å prioritere lovpålagte oppgaver som de sentrale begrunnelsene for vedtakene. Samtidig understrekes det at oppsigelsen ikke er en kritikk av arbeidet som er utført gjennom regionalparken, men en tilpasning til dagens økonomiske rammer.

Når alle deltakerkommunene velger å tre ut av samarbeidet, innebærer dette at Vefsna Regionalpark mest sannsynlig vil opphøre som organisasjon. Grunnlaget for partneravtalen med Børgefjell nasjonalparkstyre vil dermed falle bort.

Partneravtalen åpner for at en partner kan tre ut av partnerskapet dersom forutsetningene for partnerskapet endres. Oppsigelse skal skje med tre måneders varsel. Dersom Vefsna Regionalpark opphører som følge av at eierkommunene avslutter samarbeidet, innebærer dette en vesentlig endring av forutsetningene som lå til grunn da avtalen ble inngått. Det er derfor naturlig å avslutte partneravtalen i tråd med avtalens bestemmelser.

Samarbeidet mellom Vefsna Regionalpark og Børgefjell nasjonalparkstyre har vært konstruktivt, lærerikt og nyttig for begge parter. Samarbeidet har bidratt til økt kunnskap, erfaringsutveksling og samarbeid mellom naturforvaltning, reiseliv og samfunnsutvikling. Det er grunn til å beklage at partnerskapet opphører, da et fortsatt samarbeid kunne gitt positive bidrag til besøksforvaltning, verdiskaping og formidling av natur- og kulturarven i regionen også i framtiden. Samtidig tilsier avviklingen av regionalparken at partneravtalen avsluttes.

Vedlegg:

Partneravtale mellom Vefsna Regionalpark og Børgefjell nasjonalparkstyre

Partneravtale Vefsna Regionalpark - Børgefjell nasjonalparkstyre

Dokumentet er signert digitalt av følgende undertegnere:

- GEIR OLSEN, signert 06.02.2023 med ID-Porten: BankID
- STIAN BREKKVASSMO, signert 08.02.2023 med ID-Porten: BankID Mobil

Det signerte dokumentet innholder

- En forside med informasjon om signaturene
- Alle originaldokumenter med signaturer på hver side
- Digitale signaturer

Dokumentet er forseglet av Posten Norge

Signeringen er gjort med digital signering levert av Posten Norge AS. Posten garanterer for autenticiteten og forseglingen av dette dokumentet.

Slik ser du at signaturene er gyldig

Hvis du åpner dette dokumentet i Adobe Reader, skal det stå øverst at dokumentet er sertifisert av Posten Norge AS. Dette garanterer at innholdet i dokumentet ikke er endret etter signering.

Partneravtale Vefsna Regionalpark

Vefsna Regionalpark har inngått partneravtale med:

Partner

Byrkije nasjonalpaarhkeståvroe/
Børgefjell nasjonalparkstyre

Kontaktinformasjon

nasjonalparkforvalter Tore Tødås
e-post: tore.todas@statsforvalteren.no
Tlf: 74 16 80 82

Bakgrunn

Vefsna Regionalpark (VRP) ble etablert 20.juni 2017, og er en offentlig eid organisasjon som skaper merverdi for befolkning, bedrifter og besøkende i Vefsnaregionen (Hattfjelldal, Grane og Vefsn). VRP består av kommuner, myndigheter, organisasjoner, partnere og parkmedlemmer.

VRP bidrar til bred og helhetlig verdiskaping og øker Vefsnaregionens attraktivitet gjennom:

- Et samarbeid på tvers av offentlige myndigheter, bransjer, organisasjoner, kommuner, regioner og land.
- Å ivareta og videreutvikle levende by og bygder i hele Vefsnaregionen
- Løfte fram og synliggjøre den Vefsnaregionens natur- og kulturverdier
- Samhandle med alle aktører for å sikre bærekraftig næringsliv basert på Vefsnaregionenes styrker og forutsetninger.

VRP forsterker samhandlingen mellom interessenter og ressurser både lokalt og regionalt, og koordinerer arbeidet for å ivareta og forvalte Vefsnaregionens viktige natur- og kulturverdier.

VRP sitt arbeid reguleres gjennom tiårige parkplaner, årlige handlingsplaner og organisasjonens vedtekter.

VRPs strategier og arbeidsområder

VRPs har i gjeldende parkplan (2018-2028) følgende strategiområder:

- Øke områdets attraktivitet som reisemål og følge opp strategien i Reisemålsutviklingen som er utarbeidet juni 2022
- Økt verdiskaping for et samlet næringsliv gjennom merkevarebygging i regionalparken
- Styrking av etablerte næringsaktører og økt nyetablering innenfor natur og kultur i regionen
- Antall overnatningsdøgn skal dobles i planperioden

Strategiene knyttes til lokale interesser og naturlige forutsetninger i Vefsnaregionen, samtidig som de ivaretar regionale og nasjonale satsingsområder.

Dokumentet er signert digitalt av:

- GEIR OLSEN, 06.02.2023
- STIAN BREKKVASSMO, 08.02.2023

Forseglet av

Posten Norge

Partnerprogram

Å være partner i VRP innebærer å lojalt støtte opp om gjeldende planer, strategier og mål, og aktivt bidra i VRPs arbeid som er nedfelt i parkplanen, handlingsplan og vedtektene.

Som partner i VRP får man tilgang til følgende program:

- Som partner i VRP får man mulighet til å ta del i prosjekter, aktiviteter og nettverk som organisasjonen initierer og/eller deltar i både lokalt, nasjonalt og internasjonalt.
- Partnerne får markedsføring og synlighet gjennom VRPs alle kanaler og flater, som for eksempel VRPs nettsider og annonsering og profilering gjennom VRP.
- Tilbud om aktiviteter, kurs, studieturer, konferanser, produkter m.m før de annonseres offentlig og til lavere priser.
- Partnerne kan bruke VRPs logo på egne digitale og/eller trykte flater.

Avtalelengde

Partneravtalen gjelder frem til 2028.

Det er ingen Partneravgift foreløpig, men det er noe som kan bli aktuelt. Avtalen vil bli reforhandlet hvis avgift blir aktuelt.

Bruk av logo

Når ny visuell profil er ferdig (slutten av 2022) vil det bli en egen beskrivelse for bruk av logo.

Grunnleggende gjensidige krav og forventninger

Partneren forplikter seg også å være lojal overfor VRPs vedtekter og misjon, og være en god ambassadør for VRP. Bidrar til å jobbe for og med å utvikle Vefsnaregionen ut fra egne forutsetninger. Det forventes også at partnere deltar i VRPs aktiviteter, blant annet parksamlinger og parkforum.

VRP forplikter seg til å følge VRPs vedtekter, parkplan, oppfølging av partneravtalen og andre samarbeidsavtaler. VRP skal gjennom gode rutiner for samarbeid forsterke det langsiktige arbeidet for Vefsnaregionens egenart, verdier og ressurser.

Forbehold

Partneravtalen er ikke forpliktende ift. utøvelse av offentlig myndighet etter lover og forskrifter som partneren er gitt forvaltningsansvar for. Tilsvarende gjelder ved motstrid ift. egen plandokumenter.

Oppsigelse

En partner har rett til å be om å tre ut av partnerskapet dersom forutsetningene for partnerskapet forandres. VRP har rett til å avslutte en partnerskapsavtale dersom kriteriene for partnerskapet ikke oppfylles. Oppsigelse må skje med 3 måneders varsel.

Signering

Signeringen er utført med digital signering levert av Posten Norge AS. Posten garanterer for autenticiteten og forseglingen av dette dokumentet. Med sin digitale signatur bekrefter partene enighet om avtalens innhold. Avtalen er signert av daglig leder i Vefsna regionalpark, Geir Olsen og styreleder i Børgefjell nasjonalparkstyre, Stian Brekkvassmo.

Dokumentet er signert digitalt av:

- GEIR OLSEN, 06.02.2023
- STIAN BREKKVASSMO, 08.02.2023

Forseglet av

Posten Norge

Saksfremlegg

Arkivsaksnr: 2026/27-39

Saksbehandler: Tore Tødås

Dato: 30.09.2026

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Byrkije nasjonalpaarhkeståvroe/Børgefjell nasjonalparkstyre	30/2026	09.10.2026

Orienteringssak - Miljødirektoratets tilrådning om organisering av verneområdeforvaltere

Forvalters tilrådning:

Børgefjell nasjonalparkstyre tar Miljødirektoratets tilrådning om organisering av verneområdeforvaltere til orientering.

Begrunnelse:

Miljødirektoratet har avsluttet sitt utredningsarbeid og oversendt sin tilrådning om framtidig organisering av verneområdeforvalterne til Klima- og miljødepartementet. Tilrådingen viser at en betydelig del av de innspillene Børgefjell nasjonalparkstyre har fremmet gjennom prosessen er fulgt opp i den endelige anbefalingen. Spørsmålet om framtidig organisering av forvaltningsknutepunktene er ikke avklart gjennom tilrådingen, men er foreslått utredet i en egen prosess etter at endelig organisasjonsmodell er valgt. Saken legges derfor fram til orientering.

Saksopplysninger

Klima- og miljødepartementet ga 18. mars 2025 Miljødirektoratet i oppdrag å utrede hvordan verneområdeforvalterne kan organiseres for å styrke forvaltningen av verneområdene. Oppdraget hadde sin bakgrunn i erfaringer med dagens organisering, hvor verneområdeforvalterne er ansatt hos statsforvalterne samtidig som de fungerer som sekretariat for nasjonalpark- og verneområdestyrene. Departementet ønsket å vurdere om organisatoriske endringer kunne bidra til sterkere fagmiljøer, bedre ledelse, tydeligere rolleavklaringer, økt fleksibilitet i ressursbruken og en mer helhetlig forvaltning av verneområdene. Samtidig ble det lagt til grunn at verneområdestyrenes faglige instruksjonsmyndighet skulle videreføres, og at verneområdeforvalterne fortsatt skulle være lokalisert nær verneområdene.

Børgefjell nasjonalparkstyre har vært aktivt involvert gjennom hele prosessen. Styret ga innspill til Klima- og miljødepartementet i forbindelse med utformingen av oppdraget til Miljødirektoratet, og disse innspillene inngikk i grunnlaget for det videre utredningsarbeidet. Styret har senere fulgt saken gjennom orienteringer, webinarer og dialog underveis i prosessen. Da Miljødirektoratets utredning ble sendt på høring våren 2026, behandlet Børgefjell nasjonalparkstyre saken i møte 12. mai 2026 som sak 11/2026 og avga en omfattende høringsuttalelse. I uttalelsen uttrykte styret støtte til alternativ 2, under forutsetning av at Trøndelag ble videreført som eget arbeidsgiverembete, at lokal

tilstedeværelse ble opprettholdt og at styrenes myndighet og selvstendighet ble ivaretatt. Styret har dermed hatt anledning til å påvirke saken både i forkant av utredningen, under utredningsarbeidet og gjennom den formelle høringsprosessen.

Miljødirektoratet gjennomførte utredningen med bred involvering av berørte aktører. Videre ble det gjennomført spørreundersøkelser, orienteringsmøter, webinarer og innspillsrunder. Utredningen vurderte fire hovedalternativer for framtidig organisering av verneområdeforvalterne i tillegg til videreføring av dagens modell. Alternativene omfattet videreføring av dagens organisering med forbedringstiltak, samling av arbeidsgiveransvaret hos færre statsforvaltere, samling av arbeidsgiveransvaret hos Miljødirektoratet og etablering av en egen organisasjon for verneområdeforvalterne.

I september 2026 oversendte Miljødirektoratet dokumentet Tilrådning om organisering av verneområdeforvaltere til Klima- og miljødepartementet. Tilråningen bygger på utredningen og de innkomne høringsuttalelsene og inneholder direktoratets anbefaling om videre organisering av ordningen. Direktoratet anbefaler fortsatt en modell som bygger på alternativ 2, hvor arbeidsgiveransvaret samles hos færre statsforvalterembeter enn i dag. Samtidig foreslås en rekke tiltak for å videreutvikle verneområdeforvaltningen, blant annet gjennom bedre ledelse, styrket kompetanseutvikling, tydeligere rolleavklaringer og økte ressurser til ordningen.

Sammenlignet med høringsforslaget er det gjort flere viktige justeringer. Tilråningen innebærer at antallet arbeidsgiverembeter økes fra fem i høringsforslaget til seks i den endelige anbefalingen. Den mest sentrale endringen for Børgefjell nasjonalparkstyre er at Trøndelag videreføres som eget arbeidsgiverembete for verneområdeforvalterne. I høringsforslaget var de trønderske forvalterstillingene foreslått overført til Nordland og Innlandet. Etter høringsrunden anbefaler Miljødirektoratet i stedet at Statsforvalteren i Trøndelag videreføres som arbeidsgiverembete for verneområdeforvalterne, med mindre justeringer sammenlignet med dagens organisering. Direktoratet viser blant annet til høringsinnspillene og betydningen av etablerte fagmiljøer og geografisk nærhet.

Tilråningen innebærer videre økt kapasitet og bedre rammevilkår for verneområdeforvaltningen. Det foreslås etablering av seks seksjonslederstillinger med ansvar for ledelse og oppfølging av verneområdeforvalterne, økt finansiering av eksisterende forvalterstillinger, opprettelse av juridiske støttefunksjoner og utvikling av mer systematiske ordninger for opplæring og faglig støtte. Miljødirektoratet legger til grunn at dagens ordning er underfinansiert og at økte ressurser er en nødvendig forutsetning for å oppnå målene med omorganiseringen.

Et annet sentralt tema gjennom prosessen har vært behovet for tydeligere rolleavklaringer mellom verneområdestyrene, statsforvalterne og Miljødirektoratet. Direktoratet anbefaler derfor at rollefordelingen tydeliggjøres gjennom revisjon av sentrale styringsdokumenter. Videre foreslås tiltak som skal synliggjøre nasjonalpark- og verneområdestyrene som selvstendige forvaltningsorganer gjennom egne e-postadresser, egne arkivløsninger og et tydeligere organisatorisk skille i dokumentforvaltningen. Formålet er både å sikre en mer korrekt dokumentforvaltning og å gjøre rollefordelingen tydeligere for publikum og andre brukere av forvaltningen.

Miljødirektoratet anbefaler også etablering av en nasjonal «Forvalterskole» for opplæring og kompetanseutvikling av verneområdeforvaltere. I tillegg foreslås videreføring av nasjonale forvaltersamlinger, styrket samarbeid mellom verneområdeforvaltningen og besøksentrene samt tiltak for å legge til rette for fortsatt godt samarbeid med Statens naturoppsyn. Samlet er dette tiltak som skal bidra til mer robuste fagmiljøer, økt erfaringsdeling og sterkere faglig støtte til verneområdestyrene i deres arbeid som forvaltningsmyndighet.

Et tema som fikk betydelig oppmerksomhet i høringsprosessen var framtidig organisering av forvaltningsknutepunktene. Børgefjell nasjonalparkstyre understreket i sin høringsuttalelse betydningen av lokal tilstedeværelse og sterke fagmiljøer nær verneområdene. Miljødirektoratet har imidlertid ikke foreslått konkrete endringer i dagens forvaltningsknutepunkter som del av den foreliggende tilrådingen. Direktoratet anbefaler i stedet at spørsmålet om framtidig organisering, utvikling og eventuell endring av forvaltningsknutepunktene behandles i en egen prosess etter at det er tatt stilling til framtidig organisasjonsmodell for verneområdeforvalterne. Eventuelle vurderinger av lokalisering, sammensetning eller flytting av forvaltningsknutepunkter vil derfor komme som egen sak på et senere tidspunkt dersom departementet følger opp direktoratets anbefalinger.

En betydelig del av de sentrale synspunktene Børgefjell nasjonalparkstyre fremmet i høringsuttalelsen er fulgt opp i den endelige tilrådingen. Dette gjelder særlig videreføringen av Statsforvalteren i Trøndelag som arbeidsgiverembete for verneområdeforvalterne, et tydeligere skille mellom styrene og statsforvalterne, bedre ledelses- og støttefunksjoner rundt verneområdeforvalterne, etableringen av en felles forvalterskole og satsingen på kompetanseutvikling. Tilrådingen legger også betydelig vekt på utvikling av fagmiljøene rundt forvalterne og etablering av tydeligere roller og ansvarsforhold mellom de ulike aktørene i verneområdeforvaltningen.

Også ønsket om å synliggjøre nasjonalparkstyrene som selvstendige forvaltningsmyndigheter er fulgt opp gjennom forslag om egne e-postadresser, egne arkivløsninger og tydeligere dokumentforvaltning. Samlet sett ligger den endelige tilrådingen derfor nærmere de synspunktene som Børgefjell nasjonalparkstyre fremmet enn det opprinnelige høringsforslaget.

Samtidig inneholder tilrådingen enkelte forslag som i mindre grad samsvarer med styrets innspill. Dette gjelder særlig direktoratets forslag om å gi arbeidsgiver økte muligheter til å omdisponere forvalterressurser mellom ulike styrer uten krav om godkjenning fra styreleder. Direktoratet har etter høringen lagt større vekt på dialog mellom styrene og arbeidsgiver, men foreslår fortsatt at arbeidsgiver skal kunne omdisponere forvalterressurser mellom styrer uten krav om slik godkjenning. Direktoratet begrunner dette med behovet for større fleksibilitet ved sykdom, vakanser og varierende arbeidsbelastning, men forslaget innebærer samtidig en viss forskyvning av styringsmuligheten over forvalterressursene fra styrene til arbeidsgiver.

Samlet sett framstår Miljødirektoratets endelige tilråding som betydelig nærmere de synspunktene Børgefjell nasjonalparkstyre har fremmet gjennom prosessen enn det opprinnelige høringsforslaget. Flere av de sentrale forutsetningene og innspillene som styret la til grunn i sin høringsuttalelse er innarbeidet i den endelige anbefalingen. Den videre behandlingen av saken ligger nå hos Klima- og miljødepartementet, som skal ta stilling til framtidig organisering av verneområdeforvalterne og hvordan eventuelle organisatoriske endringer skal gjennomføres.

Vedlegg:

- Tilråding om organisering av verneområdeforvaltere, Miljødirektoratet september 2026.
- Uttalelse fra Børgefjell nasjonalparkstyre til Miljødirektoratets forslag til organisering av verneområdeforvaltere, vedtatt 12.05.2026.

KLIMA- OG MILJØDEPARTEMENTET
Postboks 8013 DEP
0030 OSLO

Trondheim, 03.09.2026

Deres ref.:

Vår ref. (bes oppgitt ved svar):
2025/5713

Saksbehandler:
Ingrid Moe Dahl

Tilrådning om ny organisering av verneområdeforvaltere

Vi viser til oppdrag om utredning av verneområdeforvaltere i tildelingsbrev for Miljødirektoratet 2025. Vi har utredet en ny organisering av verneområdeforvaltere med formål å styrke forvaltningen av verneområdene.

Forslaget var på høring hos verneområdestyrene, statsforvalterne og STAF i perioden 13. april til 22. mai 2026. Med få unntak har samtlige høringsparter gitt høringssvar. Vår tilrådning er deretter justert noe som følge av innspillene.

Vi foreslår en ny organisering av forvalterne samt tiltak som skal føre til en mer helhetlig forvaltning av verneområder gjennom å bedre forholdene for veiledning og faglig oppfølging, bedre fordeling av oppgaver og mer lik organisering av forvalterne. Vi tilrår å samle forvaltere i større enheter enn dagens løsning. Dette gjør vi ved å samle stillingene i færre embeter slik at det blir tilstrekkelig mange stillinger til å understøtte egne seksjoner for forvaltning av store verneområder.

Gjennomføring av vår tilrådning vil kreve tilføring av økte ressurser til forvaltningen av de store verneområdene. Vi mener dette er nødvendig for å oppnå målsetningene for oppdraget. Forslaget vil samtidig effektivisere dagens forvaltning ved en bedre utnyttelse av eksisterende forvalterressurser på tvers av sekretariat og føre til en betydelig forenkling av informasjonsflyt mellom overordnede forvaltningsmyndigheter og sekretariat. Forslaget vil frigjøre kapasitet hos embeter som ikke lenger har arbeidsgiveransvar. Det vil også bidra til bedre kapasitet hos embetene som videreføres som arbeidsgivere da en ny seksjonsleder vil overta personal- og fagansvar.

Oversendelsen består av vår tilrådning. Vedlagt er oppdragsteksten, høringsdokumentet og alle høringssvar. I tillegg legger vi ved en liste over knutepunkt som er oppdatert etter høring.

Hilsen
Miljødirektoratet

Dette dokumentet er elektronisk godkjent

Ivar Myklebust
avdelingsdirektør

Terje Qvam
seksjonsleder

Svar på oppdrag om organisering av verneområdeforvaltere

Innhold

Svar på oppdrag om organisering av verneområdeforvaltere.....	1
Innhold	2
1 Innledning.....	3
2 Miljødirektoratets tilrådning	5
2.1 Sammen drag av tilrådningen.....	5
2.2 Tilrådning om alternativ for videre organisering av verneområdeforvaltere	6
2.2.1 Omtale av administrativ forflytning av stillinger mellom embeter	8
2.2.2 Klagebehandling.....	13
2.3 Tilrådning om forbedringstiltak	13
2.3.1 Økning av kapasitet og ressurser hos Statsforvalterne	13
2.3.2 Klargjøring av roller i faglig oppfølging av forvalterne	15
2.3.3 Klarere skille mellom arbeidsgiver og styret i dokumentforvaltning.....	16
2.3.4 Øke fleksibiliteten i fordeling av forvalterressurser mellom styrer	19
2.3.5 Innføring av forvalterskolen	20
2.3.6 Forvaltersamlinger	21
2.3.7 Formalisere og styrke samarbeidet med besøkssenter	21
2.3.8 Gjennomgang av forvaltningsknutepunkter med mål om bedre fungerende knutepunkter.....	23
2.3.9 Legge til rette for SNOs tilgang til forvaltningsknutepunktene	24
2.4 Konsekvenser av forslaget.....	25
3 Forutsetninger for vellykket gjennomføring av det foreslåtte alternativet	27
4 Høring av forslaget – oppsummering av høringssvar	28
4.1 Alternativene til organisering.....	28
4.1.1 Andre merknader.....	29
4.1.2 Saksbehandling og prosess	30
4.2 Forbedringstiltakene	30
4.2.1 Økning av kapasitet og ressurser hos Statsforvalterne	30
4.2.2 Klargjøring av roller i faglig oppfølging av forvalterne.....	31
4.2.3 Klarere skille mellom arbeidsgiver og styret i dokumentforvaltning.....	32
4.2.4 Øke fleksibiliteten i fordeling av forvalterressurser mellom styrer	32
4.2.5 Øvrige foreslåtte tiltak	32
5 Vedlegg	32

1 Innledning

Miljødirektoratet har på oppdrag fra Klima- og miljødepartementet (KLD) utredet hvordan verneområdeforvalterne kan organiseres for å styrke forvaltningen av verneområdene. Anbefalingen er avgrenset til verneområdeforvalternes organisatoriske tilknytning og er ikke en endring av forvaltningsmodellen i sin helhet. Verneområdestyrenes rolle og oppgaver skal ikke endres, og forvalterne skal fortsatt være lokalisert nær verneområdene. Utredningen resulterte i et forslag som ble sendt på høring våren 2026 (vedlegg 2). Tilråningen er basert på anbefalingen og vurderingene fra høringsdokumentet og samlede høringssvar som er oppsummert i kapittel 4 og vedlagt tilråningen.

Bakgrunnen for oppdraget er erfaringer med dagens organisering. Modellen innebærer at statsforvalterne har personal- og arbeidsgiveransvar for forvalterne, mens verneområdestyrene disponerer forvalternes tid som fagressurs og prioriterer hvilke oppgaver de skal utføre. En hovedutfordring er knyttet til denne rollefordelingen i oppfølging av forvalterne.

Det er også utfordringer knyttet til kapasitet til daglig ledelse og faglig oppfølging, liten fleksibilitet i ressursbruk samt opplæring og kompetansestøtte. Omfanget av utfordringene varierer mellom embeter og forvaltere og verneområdestyrer. Mange har også trukket frem viktige styrker ved dagens ordning, særlig forvalternes tilknytning til statsforvalternes fagmiljøer.

I tillegg bidrar en del praktiske forhold til at rolle- og oppgavefordelingen i forvaltningen av de store verneområdene kan fremstå som uklar for omverdenen. Dette gjelder bl.a. dagens praksis med felles e-post der statsforvalteren står som avsender på styrenes korrespondanse. Slike forhold er derfor vurdert som en del av dette oppdraget.

Ettersom oppdraget er knyttet til verneområdeforvalterne som utgjør sekretariatet til styrene, har vi avgrenset anbefalingen til å vurdere endringer som i hovedsak styrker forvaltningen av verneområder som styrene forvalter – nasjonalparker og store landskapsvernområder. Samtidig vil vurderingene og eventuelle endringer direkte eller indirekte kunne påvirke eller ha betydning for verneområder forvaltet av andre forvaltningsmyndigheter eller forvaltningen som helhet.

Siden oppstart i 2010 har forvaltningsordningen vært gjenstand for flere evalueringer, deriblant Riksrevisjonens undersøkelse i 2014¹ og Miljødirektoratet sin vurdering i 2021. Evalueringene avdekte behov for justeringer i ordningen, deriblant en bedre rolleavklaring mellom styrene, arbeidsgiver og verneområdeforvalterne samt klarere instruksjonsmyndighet for styrene overfor verneområdeforvalterne. Denne utredningen har vist at det fremdeles er behov for ytterligere justeringer knyttet til flere av de samme problemstillingene.

¹ Riksrevisjonens undersøkelse av forvaltninga av nasjonalparker. Riksrevisjonens administrative rapport nr. 1 2014

Det overordnede målet med å gjennomgå verneområdeforvalternes organisering er å styrke forvaltningen av verneområdene, blant annet ved å oppnå en mer helhetlig forvaltning mellom verneområder. I dag forvaltes om lag 80 % av det vernede arealet i Norge av nasjonalpark- og verneområdestyrer. Det betyr dermed mye for tilstanden i verneområdene at ordningen fungerer godt.

Vi skulle utrede 4 alternativer for organisering:

1. Beholde dagens ordning i all hovedsak, men se på bedringspunkter i denne
2. Samle arbeidsgiveransvaret hos et fåtall statsforvaltere
3. Samle arbeidsgiveransvaret hos Miljødirektoratet,
4. Opprette en egen organisasjon med egen ledelse, men der fellestjenester (arkiv, lønn osv.) håndteres av direktoratet

Vi skulle samtidig foreslå forbedringstiltak knyttet til organiseringen som skulle bidra til å oppnå målsetningen for oppdraget.

Miljødirektoratet har gjennomført utredningen med bakgrunn i eksisterende og innhentet kunnskap. Fagressurser internt i Miljødirektoratet som har vært koblet på i arbeidet med utredningen er tilknyttet fagtemaene verneområdeforvaltning, juss, økonomi, HR, naturoppsyn, miljøøkonomi, statsforvalterstyring og dokumentforvaltning. Miljødirektoratet har også opprettet en referansegruppe bestående av representanter for verneområdestyrer, statsforvalterembeter og forvaltere og denne er involvert slik direktoratet har funnet det hensiktsmessig i tråd med føringene i oppdraget.

Miljødirektoratet sendte våren 2026 ut sin foreløpige anbefaling om videre organisering på høring til alle nasjonalpark- og verneområdestyrer, statsforvalterembeter samt Statsforvalternes fellestjenester (STAF). Statsforvalterne ble bedt om å ivareta eventuelle innspill fra nasjonalpark- og verneområdeforvalterne. Med få unntak har samtlige høringsparter gitt høringssvar.

For nærmere omtale av forvaltningsmodellen, kunnskapsgrunnlag og prosess viser vi til høringsdokumentet som er vedlagt tilråkningen.

2 Miljødirektoratets tilråkning

2.1 Sammendrag av tilråningen

Miljødirektoratet tilrår følgende alternativ for organisering av verneområdeforvaltere:

Et justert alternativ 2 – en samling av verneområdeforvalterne hos et færre antall statsforvalterembeter enn i dag.

Miljødirektoratet tilrår å samle verneområdeforvalterne hos 6 statsforvalterembeter.

Miljødirektoratet tilrår følgende tiltak for å oppnå målsetningen for oppdraget:

- Økning av kapasitet og ressurser hos Statsforvalterne
 - 6 seksjonslederstillinger
 - Økning i tildeling av midler til forvalterstillinger (lønn og drift) opprettet før 2024
 - Synliggjøre øremerking av midler per forvalterstilling i Prop. 1S
 - 2 juridiske ressurser/stillinger
- Klargjøring av roller i faglig oppfølging av forvalterne
 - Tydeliggjøring av hva statsforvalteren kan gi av faglige råd uten at dette innvirker på styrenes faglige instruksjonsmyndighet overfor forvalterne.
 - Den endelige rollefordelingen må beskrives i sentrale styringsdokumenter for statsforvalteren.
- Klarere skille mellom arbeidsgiver og nasjonalpark-/verneområdestyret i dokumentforvaltning
 - En nærmere utredning av tiltakene som foreslått i høringsdokumentet med sikte på å finne en god løsning for videre dokumentforvaltning i forvaltningsmodellen.
 - Etablere egne e-postadresser og arkivbase for verneområdestyrene.
- Øke fleksibiliteten i fordeling av forvalterressurser mellom styrer
 - Statsforvalterne som arbeidsgiver gis anledning til å avtale omfordeling av forvalters tid direkte med forvalter uten godkjenning fra styreleder.
 - Endringer i styringsretten over forvalters tid må synliggjøres i forvalternes stillingsinstrukser og i vedtektene for styrene.
- Innføring av "forvalterskolen" – en opplæringspakke for verneområdeforvaltere
- Videreføring av forvaltersamlinger hvert annet år
- Formalisere og styrke samarbeidet mellom forvaltere/styrer og besøkssentre
- Gjennomgang av forvaltningsknutepunkter som et tilleggsoppdrag når alternativ for organisering er fastsatt
- Samlokalisering av kontorsted med SNO-ressurser bør være en del av vurderingen i fastsettelse av, og mulig relokalisering, av knutepunkter/kontorsteder for forvaltere.

2.2 Tilrådning om alternativ for videre organisering av verneområdeforvaltere

Miljødirektoratet tilrår en løsning som tilsvarer et justert alternativ 2 – samling av verneområdeforvalterne i færre embeter enn i dag. Vi tilrår en samling i 6 embeter.

I vår tilrådning har vi vektlagt følgende punkter, som vi mener vil bidra til en mer helhetlig forvaltning:

- Bedre forhold for opplæring og veiledning av forvalterne og styrke kompetansen til forvalterne
- Mer lik organisering av forvalterne og styrke daglig ledelse
- Forvaltningsgevinster på tvers av alle verneområder som forvaltes av styrer og statsforvaltere
- Tillit til forvaltningsordningen

Vi mener det mest effektive tiltaket for å oppnå ønskede endringer ved dagens organisering er å samle stillingene i større enheter, som sikrer et stabilt og forutsigbart system tilknyttet stillingene. Det vil ivareta at alle får like muligheter til oppfølging fra sin nærmeste leder, både faglig og i personaloppfølging. Forvalterstillingen kan være en krevende rolle, med håndtering av utfordrende saker. Vi vet at personaloppfølging og ledelse varierer mellom embetene i dagens organisering. I forbindelse med utarbeiding av høringsforslaget utførte vi spørreundersøkelser for forvaltere og embeter, og svarene fra forvalterne avdekket at ikke alle føler at de får god nok støtte i sitt daglige arbeid. En dedikert seksjonsleder og en større faggruppe med kompetanse på forvaltning av store verneområder mener vi klart vil styrke sekretariatenes forhold for erfaringsdeling, opplæring og veiledning. Slik forventer vi at tiltaket vil styrke fagmiljøet og bidra til en generell kompetanseheving.

Vi tilrår at verneområdeforvalterne i størst mulig grad beholder sin nåværende tilknytning til sitt statsforvalterembete, samtidig som vi tilstreber at forvalterne skal samles i en enhet tilsvarende en seksjon med en dedikert seksjonsleder. Vi tilrår derfor at forvaltere ansatt i embeter med få forvaltere overføres administrativt til embeter med flere forvaltere slik at det blir grunnlag for større enheter tilsvarende en seksjon. Embeter som allerede har grunnlag for å etablere en seksjon beholdes i all hovedsak som i dag, med eventuell tilføring av forvaltere fra andre embeter.

Miljødirektoratet hadde i høringsdokumentet en foreløpig anbefaling om alternativ 2 – *Å samle arbeidsgiveransvaret hos et fåtall statsforvaltere* som modell for videre organisering av verneområdeforvalterne. Basert på høringsvarene, har vi utvidet forslaget med ett embete; vi forslår at Trøndelag videreføres som arbeidsgiver for verneområdeforvaltere.

Vi har dermed justert forslaget fra høring til en fordeling på 6 embeter, sammenlignet med 5 i høringsdokumentet. Det medfører at 4 embeter ikke videreføres som arbeidsgivere, og 10 forvalterstillinger er foreslått overført til andre embeter. Høringsvarene fra embetene og styrene

i disse 4 fylkene er klare på at de ikke ønsker alternativ 2, særlig på grunn av at de er bekymret for hvordan det vil påvirke videreføring av dagens faglige samarbeid og lokal tilknytning.

Blant de øvrige embetene fremheves i stor grad samme argumentasjon for å gå bort fra alternativ 2 som ny organisering. Samtlige embeter anbefaler alternativ 1. Samtidig er embetene som ikke berøres av ny organisering mindre negative til alternativ 2. Blant styrene og forvalterne i øvrige fylker er det en større støtte til alternativ 2, men også her er meningene delte.

Vi har forståelse for at forslaget kan medføre endringer i dagens samarbeidspraksis, men vi mener også at det kan avbøtes med å etablere nye kontaktflater mellom etatene. Vi understreker at stillingene som foreslås overført ikke skal flyttes fysisk, men administrativt, og beholder et lokalt kontorsted.

En gjennomføring av et justert alternativ 2 innebærer at et utvalg av statsforvalterne vil få et større ansvar for oppfølging av forvalterne enn i dag. Vi har foreslått økte ressurser som gir den nødvendige kapasiteten til å forvalte denne rollen på en god måte.

Vi mener dagens organisering uten endringer (nullalternativet) ikke tilstrekkelig ivaretar de viktigste forbedringspunktene som bidrar til å sikre god oppfølging av forvalterne. Dermed vil heller ikke en videreføring nullalternativet bidra til en styrket forvaltning av verneområdene. En videreføring av dagens organisering med gjennomføring av forbedringstiltakene (kap. 2.3) vil bedre dagens situasjon, blant annet ved at man får tilført mer ressurser til ordningen og en tydeligere rollefordeling. Men alternativet vil ikke romme fordelene som følger av en mer lik organisering og styrket ledelse, som foreslått i alternativ 2. De foreslåtte forbedringstiltakene vil helt klart få mer effekt ved et alternativ der stillingene er samlet på grunn av synergieffektene som en større enhet gir. Det er for eksempel være lettere å fordele ressurser på tvers av verneområder når man har en større forvaltergruppe å fordele ressurser mellom.

Høringsuttalelsene ga liten støtte til alternativ 3 og alternativ 4. Miljødirektoratet vurderte også i sitt høringsdokument at disse alternativene medfører ulemper som overgår gevinstene ved forslagene, og går ikke videre med disse.

2.2.1 Omtale av administrativ forflytning av stillinger mellom embeter

I tabellene under vises dagens fordeling av forvalterstillinger sammenlignet med forslag til endring. I tabell 1 viser vi forslaget som ble sendt på høring, i tabell 2 viser vi vår tilrådning.

Tabell 1. Forslag til fordeling av forvalterstillinger i høringsdokumentet

Statsforvalter- embete	Antall forvaltere per embete i dag	Forslag til forvaltere med endret løsning	Endringer i sammensetning
Troms og Finnmark	13	13	Uendret
Nordland	9	14	5 stillinger tilføres fra Trøndelag. Forvaltere fra Børgefjell nasjonalpark (1), Blåfjella/Skjækerfjella nasjonalpark og Lierne nasjonalpark (2) og Skarvan/Roltdalen/Sylan landskapsvernområde (1) og Skardsfjella/Hyllingsdalen landskapsvernområde (1)
Trøndelag	10	0	5 stillinger overføres til Innlandet og Nordland
Innlandet	14	19	5 stillinger tilføres fra Trøndelag. Forvaltere fra Trollheimen landskapsvernområde (2), Femundsmarka nasjonalpark og Gutulia nasjonalpark (1), Forollhogna nasjonalpark (2).
Vestland	9	13	4 stillinger tilføres fra Agder, Møre og Romsdal og Rogaland. Forvaltere fra Geiranger-Herdalen landskapsvernområde (1), Setesdal Vesthei, Ryfylkeheiane og Fråfjordheiane landskapsvernområde (3)
Møre og Romsdal	1	0	1 stilling overføres til Vestland
Rogaland	1	0	1 stilling overføres til Vestland
Vestfold og Telemark	3	0	3 stillinger overføres til Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus
Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus⁴	5	10	5 stillinger tilføres fra Agder og Vestfold og Telemark. Forvaltere fra Raet nasjonalpark (1) og Oksøy-Ryvingen-Flekkefjord landskapsvernområde (1), Færder nasjonalpark (1), Jomfruland nasjonalpark (1) og Brattefjell-Vindeggen landskapsvernområde (1)
Agder	4	0	4 stillinger overføres til Vestland og Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus
Totalt antall forvaltere:	69	69	

I vår tilrådning foreslår vi en justert organisering, der ytterligere ett embete beholder forvalterstillingene, samtidig som vi tilstreber å samle forvaltere fra embeter med få stillinger til større enheter, som kan understøtte en seksjon. I høringsdokumentet la vi terskelen for en seksjon på 10 stillinger. Vi har redusert denne til 9, slik at flest mulig forvalterstillinger kan plasseres i embetet de tilhører geografisk. En skisse over foreslått løsning er beskrevet i tabell 2.

Tabell 2. Tilråkning til fordeling av forvalterstillinger per embete

Statsforvalter- embete	Antall forvaltere per embete i dag	Antall forvaltere med endret løsning	Endringer i sammensetning
Troms og Finnmark	13	13	Uendret
Nordland	9	9	Uendret
Trøndelag	10	9	1 stilling overføres til Innlandet. Forvalter fra Gutulia nasjonalpark og Femundsmarka nasjonalpark.
Innlandet	14	15	Tilføres 1 stilling fra Innlandet. Forvalter fra Gutulia nasjonalpark og Femundsmarka nasjonalpark
Vestland	9	13	Tilføres 4 stillinger fra Agder, Møre og Romsdal og Rogaland: Forvalter fra Geiranger-Herdalen (1) og forvaltere fra Setesdal Vesthei, Ryfylkeheiane og Frafjordheiane landskapsvernområde (3) ²
Møre og Romsdal	1	0	1 stilling overføres til Vestland.
Rogaland	1	0	1 stilling overføres til Vestland.
Vestfold og Telemark	3	0	3 stillinger overføres til Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus.
Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus (ØBOA)	5	10	Tilføres 5 stillinger fra Agder og Vestfold og Telemark. Forvaltere fra: Raet nasjonalpark (1) og Oksøy-Ryvingen-Flekkefjord landskapsvernområde (1), Færder nasjonalpark (1), Jomfruland nasjonalpark (1) og Brattefjell-Vindeggen landskapsvernområde (1) ²
Agder	4	0	4 stillinger overføres til Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus og til Vestland.
Totalt antall forvaltere:	69	69	

Nærmere omtale av de foreslåtte administrative overføringene av verneområdeforvaltere er beskrevet under.

² Sekretariatet for Setesdal Vesthei, Ryfylkeheiane og Frafjordheiane landskapsvernområde kan fordeles til enten Vestland eller ØBOA. Tabell 2 viser løsningen der Vestland overtar arbeidsgiveransvaret. Sekretariatet for Brattefjell-Vindeggen kan fordeles til enten Vestland eller ØBOA. Tabell 2 viser løsningen der ØBOA overtar arbeidsgiveransvaret.

Sekretariatet for Femundsmarka og Gutulia nasjonalparkstyre

Forvalterne for Femundsmarka og Gutulia nasjonalparkstyre er i dag fordelt på to embeter; Trøndelag og Innlandet. Nasjonalparkstyret ønsker å samle forvalterne i ett embete slik at de får samme arbeidsgiver.

Statsforvalteren i Innlandet omtaler i sitt høringssvar at de gjerne vil ha arbeidsgiveransvar for begge forvalterne for Femundsmarka og Gutulia nasjonalparkstyre, da halve arealet til Femundsmarka, og hele Gutulia nasjonalpark, ligger i Innlandet. Forslaget støttes også av Femundsmarka og Gutulia nasjonalparkstyre, som ønsker overføring til Innlandet. Statsforvalteren i Trøndelag anbefaler å samle forvalterne i ett embete, uten å oppgi preferanse for et spesifikt embete.

Miljødirektoratet tilrår at sekretariatet for Femundsmarka og Gutulia nasjonalparkstyre samles hos Statsforvalteren i Innlandet basert på geografisk tilknytning og styrets ønske om overføring til Innlandet.

Sekretariatet for Geiranger-Herdalen verneområdestyre

Statsforvalteren i Møre og Romsdal administrerer én forvalterstilling, sekretariatet for Geiranger-Herdalen verneområdestyre. Vi tilrår at stillingen overføres til et embete med nok forvalterstillinger til å understøtte en egen seksjon, og vi mener Vestland er embetet som er mest aktuelt for å overta stillingen. Vi tilrår at forvalterstillingen som følger sekretariatet for Geiranger-Herdalen verneområdestyre, overføres til Statsforvalteren i Vestland.

Geiranger-Herdalen verneområdestyre og Statsforvalter i Møre og Romsdal ønsker at dagens løsning opprettholdes. Stiftinga Geirangerfjorden verdsarv v/ verdensarvkoordinatoren har også levert et høringssvar. På grunn av koordinatorens spesifikke rolle i verdensarvsamarbeidet i Geiranger har vi valgt å omtale høringssvaret her, selv om stiftelsen ikke var høringspart.

Verneområdestyret mener omorganisering vil ha klare ulemper for forvaltningen av Geiranger-Herdalen når det gjelder faglig samarbeid, lokal forankring og praktisk gjennomføring av oppfølging fra arbeidsgiver. Statsforvalter har erfart at avstand til regional forvaltning svekker samhandlingen mot regionale aktører gjennom at det blir færre naturlige møteplasser. Videre anføres det at administrativ tilhørighet mellom forvalter og statsforvalteren er avgjørende for god informasjonsflyt, koordinering og faglig oppfølging. Verdensarvkoordinatoren for Vestnorsk fjordlandskap peker på at forvaltningsknutepunktet i Geiranger svekkes dersom avstanden til regional forvaltning og fagmiljøer blir lengre. Det pekes på faren for at regionale samarbeidsflater og faglige nettverk knyttet til verdensarvoppfølging svekkes dersom arbeidsgiveransvaret flyttes.

Endret arbeidsgiveransvar innebærer at forvalterstillingen i Møre og Romsdal tilknyttes en fagseksjon i Vestland som er dedikert oppfølging av arbeidsgiveransvaret for forvaltere av store verneområder på Vestlandet. Arbeidssted for forvalter vil fortsatt være forvaltningsknutepunktet i Geiranger. Vi mener at omorganisering av arbeidsgiveransvaret ikke innebærer en vesentlig

svekkelse av det sterke fagmiljøet på klima og miljø hos statsforvalteren i Møre og Romsdal. Omorganisering av arbeidsgiveransvar endrer ikke ved statsforvalters ansvar for formidling av relevant informasjon til kommunale, fylkeskommunale og statlige organ, herunder også verneområdestyret og det samla forvaltningsknutepunktet i Geiranger. Vi forutsetter videre at det gode samarbeidet mellom Statsforvalteren i Møre og Romsdal og Statsforvalteren i Vestland videreføres, samt at en utvidet verneområdeforvaltningsseksjon i Vestland sørger for å legge til rette for at verneområdeforvaltere opprettholder deltagelse i relevante fagnettverk i alle fylker hvor verneområdene er lokalisert.

Møre og Romsdal og Vestland deler ansvar for oppfølging av verdensarvområdet Vestnorsk fjordlandskap. Unesco sitt fagorgan, IUCN, ønsker at Norge legger til rette for sterkere samarbeid og harmonisering av forvaltningen av de to delområdene for å styrke verdensarvoppfølgingen. Verneområdeforvalterne og sekretariat for Geiranger-Herdalen og Nærøyfjorden verneområdestyrer har sentrale roller og oppgaver i oppfølgingen av de internasjonale forpliktelsene. Samordnet arbeidsgiveransvar kan bidra til å styrke det verdensarvfaglige samarbeidet ytterligere, og være fordelaktig gjennom bla enklere utveksling/samordning av arbeidsressurser og gjennomføring av felles forvaltningstiltak. Overføring av stillingen endrer ikke ved Statsforvalteren i Møre og Romsdal sin rolle i Verdensarvrådet for Vestnorsk fjordlandskap.

Sekretariatet for Setesdal Vesthei, Ryfylkeheiane og Frafjordheiane landskapsvernområde

Vi tilrår at sekretariatet for Setesdal Vesthei, Ryfylkeheiane og Frafjordheiane landskapsvernområde (SVR), bestående av 3 forvaltere, samles i ett embete. De er i dag fordelt med to forvaltere hos Agder og 1 forvalter hos Rogaland.

Både Statsforvalteren i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus (ØBOA) og Statsforvalteren i Vestland er aktuelle embeter for å samle forvaltere for SVR i en større enhet. Hvorvidt stillingene bør flyttes til ØBOA eller Vestland må vurderes nærmere i samråd med de aktuelle Statsforvalterne og nasjonalparkstyret. I tabell 2 er stillingene foreslått flyttet til Vestland, men det utgjør ingen forskjell i antall embeter hvilken løsning som velges her.

Høringsuttalelsen fra Statsforvalteren i Agder og forvaltere for SVR er negativ til endring av arbeidsgiver blant annet fordi det vil svekke rammebetingelsene for samarbeid knyttet til villreinforvaltningen i verneområdene. Også Statsforvalteren i Rogaland trekker frem gjensidig kunnskapsutveksling mellom statsforvalteren og verneområdeforvalteren som svært ønskelig å beholde og at forvalteren er en viktig ressurs i deres arbeid knyttet til villrein. De peker også på at alternativ 2 kan medføre en mer fragmentert forvaltning av Setesdal Ryfylke villreinområde.

Miljødirektoratet ser fordelen av å ha forvaltere for verneområdene i samme embeter som villreinforvaltningen for SVR, men mener at fordelene med å samle forvalterstillingene i egne seksjoner er større enn ulempene et samarbeid mellom to embeter medfører. Selv om arbeidsgiver endres, vil det kunne legges til rette for samarbeid med embetene i Agder og Rogaland for videre oppfølging av tiltaksplanene for Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei villreinområder som vedtas i høst. Villreinforvaltningen skal - uavhengig av arbeidsgiverorganisering - samarbeide med berørte etater, deriblant verneområdestyret for SVR.

Både ØBOA og Vestland har forvaltningsansvar for villrein, med koordineringsfunksjon for villreinnemder i sine fylker. Embetene er slik godt rustet til å være en faglig støtte til forvalterne på temaet. Begge embetene har også fått styrket ressurs til villreinforvaltning; ØBOA har ansatt en saksbehandler for å utarbeide tiltaksplan for villreinen på Hardangervidda og Vestland har ansatt en kommunikasjonsrådgiver for villrein og forventer en stilling til for å utarbeide tiltaksplan for Nordfjella.

Sekretariatet for Brattefjell-Vindeggen landskapsvernområde

Forvalteren er per i dag ansatt hos Statsforvalteren i Vestfold og Telemark, med kontorsted på Skinnarbu. Verneområdet overlapper med Brattefjell-Vindeggen villreinområde, som ligger inntil Hardangervidda villreinområde. Villreinstammen regnes i mange sammenhenger som en delbestand av Hardangerviddastammen (kilde: Norsk villreinsenter). Både Statsforvalteren i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus (heretter omtalt som ØBOA) og Statsforvalteren i Vestland er aktuelle embeter for å plassere sekretariatet for Brattefjell-Vindeggen i en større enhet, se omtale av villreinkompetanse hos statsforvalteren i forrige avsnitt. Hvorvidt stillingen bør flyttes til ØBOA eller Vestland må vurderes nærmere i samråd med de aktuelle Statsforvalterne og nasjonalparkstyret. I tabell 2 er stillingen foreslått flyttet til ØBOA, men det utgjør ingen forskjell i antall embeter hvilken løsning som velges her.

Sekretariatene for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområde, Raet, Jomfruland, Færder og Ytre Hvaler nasjonalparker

Vi tilrår at sekretariatene for de marine nasjonalparkene, Raet nasjonalpark i Agder og Færder og Jomfruland nasjonalparker i Vestfold og Telemark, samles i ett embete for å styrke det faglige nettverket for marine nasjonalparker, sammen med sekretariatet for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder. Vi mener det er mest aktuelle embetet er ØBOA, som allerede har 5 forvalterstillinger, deriblant Ytre Hvaler nasjonalpark. Overføring av forvalterstillingene fra Agder og Vestfold og Telemark vil samle nok stillinger til å understøtte en egen seksjon hos ØBOA.

Vestfold og Telemark oppgir i sin høringsuttalelse et sterkt ønske om å beholde forvalterstillingene for å opprettholde utøvelsen av statsforvalterens samordningsoppdrag og statsforvalterens mulighet til å holde seg orientert om viktige saker som kan ha betydning for samordning, forenkling og effektivisering av den statlige virksomhet i fylket.

For å oppnå en reell styrking av fagmiljøet og ledelse, mener vi imidlertid at det er nødvendig å samle forvalterstillingene i større enheter. Dette er ikke forenelig med å beholde et fåtall stillinger hos enkelte statsforvaltere, slik som det er i dag. Administrativ overføring av stillinger kan endre det etablerte samarbeidet mellom styret og statsforvalterembetet, og må i vårt forslag ivaretas ved etablering av nye samarbeidsflater.

2.2.1.1 Øvrige administrative overføringer av forvaltere

På generelt grunnlag bør det vurderes å samle sekretariat som i dag er delt mellom to statsforvaltere og fylker under samme arbeidsgiver. Per i dag har styrene for SVR, Femundsmarka og Gutulia, Breheimen og Jotunheimen sekretariat som er delt mellom to fylker. De to førstnevnte er omtalt i avsnitt 2.2.1. Vi tilrår at samme grep gjøres for Breheimen og Jotunheimen slik at sekretariatet for et styre samles under ett embete. Dette er ikke synliggjort i tabell 2 (kap. 2.2), men det vil i så fall utgjøre en administrativ relokalisering av inntil to stillinger til enten Statsforvalteren i Innlandet eller Statsforvalteren i Vestland.

2.2.2 Klagebehandling

Overføring av arbeidsgiveransvar til et annet embete vil ikke medføre endring i statsforvalterens adgang til å klage på styrenes vedtak. Statsforvalteren er klageorgan for styrenes vedtak uavhengig av forvalters administrative tilhørighet. Dette følger av naturmangfoldloven § 62 tredje ledd. Klageretten gjelder vedtak i verneområder som statsforvalteren hører til.

2.3 Tilrådning om forbedringstiltak

I høringsdokumentet la Miljødirektoratet frem forslag til tiltak for å oppnå målsetningen med oppdraget. En nærmere gjennomgang av dette ligger i høringsdokumentet. Her presenterer vi tilrådning om tiltak knyttet til alternativet Miljødirektoratet tilrår som anbefaling organisering av forvalterne.

2.3.1 Økning av kapasitet og ressurser hos Statsforvalterne

I høringsutkastet presenterte direktoratet en rekke tiltak for å øke kapasitet og ressurser hos Statsforvalterne inkludert økt tildeling per forvalterstilling for forvaltere ansatt før 2024, synliggjøring av øremerking av midler, tilføring av midler til en seksjonsleder til embeter med mer enn 10 forvaltere og til en forvalterkoordinator i embeter med færre forvaltere.

Høringen ga stor støtte til disse tiltakene og Miljødirektoratet velger derfor å gå videre med en tilrådning av samtlige tiltak som er aktuelle for vårt tilrådte alternativ, i tillegg til et tiltak som er løftet frem i høringssvarene.

Miljødirektoratet tilrår:

- Økning i tildeling av midler til forvalterstillinger (lønn og drift) opprettet før 2024
- Synliggjøre øremerking av midler per forvalterstilling i Prop. 15
- Tilføre midler til 6 seksjonslederstillinger jf. oversikten i tabell 2.
- Tilføre midler til 2 juridiske stillinger som skal ha som hovedansvar å følge opp juridiske spørsmål fra og veiledning av forvalterne på tvers av embeter.

Beskrivelse av tiltakene:

Vi tilrår at tildelingen per forvalter økes til 1.3 millioner kroner for stillingene som ikke allerede har fått slik økt ramme. Det gjelder i hovedsak forvalterstillinger opprettet før 2024. Vi mener en tildeling av en øremerket ramme på 1,3 millioner kroner er nødvendig for å dekke de kostnadene stillingen innebærer som listet i kap. 4.9. i høringsdokumentet. Rammen må prisjusteres på virkningstidspunktet. Oppfølging av og administrative oppgaver knyttet til verneområdeforvaltere er en særskilt oppgave og en del av embetenes ordinære rammer. Det er ønskelig at finansieringen av stillingene og den faktiske prioriteringen som er knyttet til forvalterstillingene synliggjøres i større grad. På den måten vil det bli tydeligere for både styrene og hvert enkelt embete hvilket budsjett de har på drift knyttet til hver enkelt forvalterstilling.

Med de 6 foreslåtte seksjonslederstillingene, vil alle embeter som foreslås som arbeidsgivere til verneområdeforvalterne ha mulighet til å organisere stillingene i egne seksjoner med felles fagområde nasjonalparker og store landskapsvernområder. Embetene bestemmer selv hvordan de ønsker å være organisert. En inndeling i egne seksjoner for forvaltere er derfor ikke noe Miljødirektoratet kan avgjøre, men det er vår tilråkning til organisering.

En etablering av dedikerte seksjonslederstillinger for verneområdeforvaltere vil medføre en vesentlig styrking av apparatet rundt forvalterne, da man får en lederressurs med kapasitet til god oppfølging, og som kan ha et samlet overblikk over verneområdene i sin seksjon.

Etablering av seksjoner med seksjonsledere vil også forenkle informasjonsflyten mellom overordnede myndigheter og styrenes sekretariat, ved at seksjonslederen fungerer som et kontaktpunkt. Det er per i dag behov for bedre informasjonsflyt for felles problemstillinger som tilrettelegging og skjøtsel, juridiske spørsmål, anbudsregler m.m. En seksjonsleder vil i tillegg få en viktig rolle i økonomihåndtering, og kan bidra til å fordele midler mellom styre når det meldes inn restmidler eller merbehov gjennom året.

Seksjonslederstillingen bør omfatte personalansvar, faglig koordinering og veiledning, økonomistyring m.m. I tillegg anbefaler direktoratet at seksjonslederne etablerer et seksjonslederforum for å ivareta samhandlingen på tvers av embetene.

Behovet for en egen juridisk ressurs er spesifikt nevnt i flere høringssvar, og to av høringspartene foreslår en løsning der en felles juridisk ressurs for verneområdeforvaltere plasseres hos et av embetene. Miljødirektoratet støtter forslaget, da det er behov for mer juridisk bistand. Det kom også tydelig frem i svarene fra spørreundersøkelsen som ble sendt ut i forbindelse med utredning før høring. Vi foreslår at det etableres 2 stillinger, som skal fungere som en felles juridisk ressurs for verneområdeforvaltere. Stillingene kan plasseres samlet i ett embete, eller fordeles på to embeter.

Endring fra høring:

På bakgrunn av tilrådning av alternativ med samling av alle forvalterstillinger i egne seksjoner, går vi ikke videre med forslaget om tilføring av midler til forvalterkoordinatorer.

I høringsdokumentet foreslo vi at embetene burde ha minst 10 forvalterstillinger for å understøtte en seksjon. I vår tilrådning videreføres Trøndelag som embete med administrativt ansvar for forvaltere, noe som medfører at Trøndelag og Nordland har 9 stillinger hver.

Anbefaling om etablering av felles juridisk ressurs for verneområdeforvaltere. Vi foreslår at det etableres 2 stillinger, som skal fungere som en felles juridisk ressurs for verneområdeforvaltere. Stillingene kan plasseres samlet i ett embete, eller fordeles på to embeter.

2.3.2 Klargjøring av roller i faglig oppfølging av forvalterne

I høringsdokumentet løftet direktoratet frem forslag til tiltak som skulle bidra til ytterligere rolleavklaring når det gjelder faglig oppfølging av verneområdeforvalterne, både en tydeliggjøring av ansvaret i styringsdokumentene for statsforvalteren og en tydeliggjøring av hva statsforvalteren kan gi faglige råd om uten at det innvirker på styrenes instruksjonsmyndighet overfor forvalterne.

Forslaget om en tydeliggjøring av ansvaret i sentrale styringsdokumenter fikk bred støtte i høringen, men med ulike synspunkt på hva handlingsrommet i arbeidsgivers faglige rådgivning skal være.

Miljødirektoratet tilrår:

- Tydeliggjøring av hva statsforvalteren kan gi faglige råd om uten at dette innvirker på styrenes faglige instruksjonsmyndighet overfor forvalterne i sentrale styringsdokumenter.
 - Vi mener statsforvalter kan gi faglig rådgiving til forvalternes arbeid med forvaltningsplaner, skjøtselsplaner og tiltaksplanlegging o.l.
 - Vi mener statsforvalter kan gi faglig rådgiving til forvalternes arbeid med innstillinger til styrene når forvaltere eller styrene etterspør dette.
- Den endelige rollefordelingen bør omtales i Hovedinstruks for statsforvalteren, og i vedtektene til verneområdestyrene.

Beskrivelse av tiltakene:

Faglig bistand vil inkludere veiledning i forbindelse med utarbeidelse av forvaltningsplaner, skjøtselsplaner og øvrige forvaltningstiltak inkludert administrative oppgaver som anbud o.l. Vi mener at faglig bistand også bør kunne gis til forvalterens innstilling i enkeltsaker.

Høringssvarene fra styrene er tydelige på at det er lite ønskelig at statsforvalteren får en godkjennerrolle på forvalterens innstilling, da selvstendige vurderinger i forvalteren sitt arbeid

med innstillinger til styret er viktig for å tydeliggjøre rollen til styret som eget organ. Vi tilrår derfor at statsforvalter kan gi faglig rådgiving til forvalternes innstillinger til styrene når forvaltere eller styrene etterspør dette.

En forutsetning for å gi arbeidsgiver større handlingsrom til faglig veiledning er at forvalter utøver sin myndighet i samsvar med det styrene beslutter. Men det utelukker ikke muligheten til å motta bistand til å utarbeide en innstilling.

Vårt utgangspunkt er at bistand til godt faglig håndverk ikke skal svekke styrenes styringsrett, men bidra til at beslutningsgrunnlaget blir så godt som mulig. Handlingsrommet til faglig veiledning må også sees i sammenheng med det uttrykte behovet for en juridisk ressurs. Det vil komme tilfeller der forvalter ønsker juridisk bistand i utforming av en innstilling og dersom statsforvalter da ikke har handlingsrom til å gi slik veiledning vil en juridisk ressurs miste store deler av sin nytteverdi.

Dobbeltrollen til statsforvalter som klageorgan og faglig veileder, er også påpekt i mange høringssvar. Vi mener at myndigheten til å påklage et vedtak og det å gi faglig rådgiving til forvalter, er to adskilte oppgaver som ikke kommer i konflikt med hverandre. Vi ser det derfor ikke som uforenlig at statsforvalteren gir faglige råd til forvalter i forbindelse med innstilling i en sak, og at vedtaket senere påklages.

Faglig veiledning er essensielt for faglig utvikling og vil fremme gode beslutninger. Et styrket fagmiljø, som kan bistå med veiledning, vil gjøre forvalteren bedre i stand til å utføre sitt arbeid. Dette vil være nyttig både i forbindelse med behandlingen av enkeltsaker og øvrig skjøtsel- og tiltaksplanlegging i verneområdene. Muligheten for faglig bistand kan også bidra til å redusere antallet klager fra statsforvalteren.

Endring fra høring:

Miljødirektoratet endrer ordlyden i tilrådning til tiltaket om faglig rådgiving fra *Vi mener statsforvalter kan gi faglig rådgiving til forvalternes innstillinger til styrene ved behov* til *Vi mener statsforvalter kan gi faglig rådgiving til forvalternes innstillinger til styrene når forvaltere eller styrene etterspør dette*. Dette gjør vi for å tydeliggjøre at dette tiltaket er ment å tegne opp en grense for hvor langt den faglige rådgivingen fra embetet *kan* strekke seg.

2.3.3 Klarere skille mellom arbeidsgiver og styret i dokumentforvaltning

Forvalterne benytter i dag statsforvalterens dataplattform, og deler arkivbase, journal, e-postadresser og digitalt postmottak med Statsforvalterne. Publisering av postjournal skjer i elnnsyn, som blir utviklet og driftet av Digitaliseringsdirektoratet. I dag er det teknisk ikke mulig å skille på arkivdelnivå i publiseringen av offentlig postjournal. Ved hjelp av standardiserte skriveregler for sak – og journalposttitler er det i dag mulig å søke frem innhold for konkrete verneområdestyrer i elnnsyn.

Digital post sendes med fellestjenesten eFormidling til og fra arkivbasene. I dag fremstår statsforvalteren som digital avsender av all digital post som sendes fra Elements-basene. Måten styrene er registrert i virksomhetsregisteret kan ha betydning for det tekniske handlingsrommet.

Det er et sterkt behov for separate e-postadresser for styrene, samt egne arkivbaser som muliggjør å skille ut journalføringene og publisere separate offentlige journaler. Behovet for egne avsenderadresser er påpekt av styrene i flere år, og ble fremhevet som et tiltak i evaluering av forvaltningsordningen fra 2021. I innspillene fra verneområdestyrene i forbindelse med dette oppdraget er dette et behov som styrene selv også tar opp, som et reelt problem i utøving av sin myndighet.

En av årsakene til behovet for egne arkivbaser er det juridiske aspektet, som pålegger det enkelte organ (her: styrene) journalføringsplikt og arkivplikt etter arkivlova § 5 og arkivforskriften § 14. Etter dagens praksis fremstår ikke verneområdestyrene som selvstendige organer i dokumentasjonsforvaltningen.

Egne arkivdeler og metadata kan brukes for å indikere at dokumentet gjelder et styre, men det gir ikke reell teknisk adskillelse, som bare kan oppnås med en egen arkivbase for styrene. Til behandling av styresakene finnes det en tilpasset «utvalgsmodule» i Elements, som Statsforvalterens fellestjenester (STAF) anbefaler å bruke. Dette løser imidlertid ikke de grunnleggende utfordringene. Utvalgsmodule er utviklet for å understøtte møte- og utvalgsbehandling, og etablerer ikke et eget organisatorisk eller arkivfaglig skille mellom styrenes dokumentasjon og statsforvalterens øvrige dokumentasjon. Dokumentasjon fra ulike virksomheter skapes i en felles base, til tross for at de har ulike roller og behov i behandling av samme sak. Tilgangen til felles base vil også kunne føre til at saksbehandlere hos både styrene og statsforvalterne kan få tilgang til kunnskapsgrunnlag og forarbeider, som de normalt ikke skulle hatt tilgang til. Tilgangsstyring vil videre kunne sikre ryddighet og at interne dokumenter og dokumenter som kan være underlagt taushetsplikt, bare er tilgjengelige for forvaltere.

En annen årsak er de praktiske konsekvensene av sammenblanding. Dagens praksis medfører utfordringer knyttet til rolleforståelsen eksternt blant brukere og publikum. Når avsenderadressen er tilknyttet statsforvalteren kan det skape forvirring blant publikum om hvorvidt styrene er en egen enhet. I spørreundersøkelsen som ble sendt ut i forbindelse med dette oppdraget (se høringsutkast) beskriver forvalterne at dette i dag må klargjøres i all ekstern kommunikasjon mot publikum slik at de sikrer seg at mottaker forstår hvem de får henvendelsen fra. Praksisen medfører også økt risiko for feil journalføring. Dersom dokumentasjon arkiveres feil, vil det være vanskelig å sikre at all relevant dokumentasjon er fremlagt ved et eventuelt tilsyn, i forbindelse med en klage eller et innsynskrav. Dokumenter eller metadata publiseres på statsforvalterens offentlig journal og kan bli vanskeligere å finne for publikum, siden det ikke finnes et eget organisatorisk skille som gir ryddige og entydige treff. Egne arkivbaser gjør det mulig å skille ut journalføringene og publisere separate offentlige journaler, fortrinnsvis på elnnsyn.

Vi anbefaler at styrene får egne arkiv og egne journaler. Vi går ut fra at egne arkiv kan organiseres gjennom samme arkivsystem som statsforvalteren allerede har. Dette vil kanskje kunne løses ved å opprette verneområdestyrene som en felles arkivbase med underliggende

arkivdel for hvert verneområde. Miljødirektoratet har eksempelvis en egen arkivbase i Elements for Klagenemnda for miljøinformasjon og med intern tilgangsstyring. Dersom man går for en separat arkivdel i stedet for arkivbase, må man finne en alternativ løsning for publisering av offentlig journal.

For å synliggjøre at styrenes virksomhet er separat og ikke en del av statsforvalteren, anbefalte vi i høringsdokumentet at forvaltere også har e-postadresser som skiller seg fra statsforvalteren. Styrenes mulighet for å stå som avsender på egen korrespondanse, både brev og e-poster er et viktig punkt for verneområdestyrene. Miljødirektoratet mener at dette er forhold som må bedres slik at korrespondansen ikke fortsetter å skape uklarhet og forvirring.

Det er stor støtte blant høringssvarene fra statsforvalterembetene og verneområdestyrene når det gjelder behovet for endringer i dokumentforvaltningen. Høringssvaret fra Statsforvalterens fellestjenester (heretter STAF), er kritisk til tiltakene som er foreslått knyttet til dette. STAF fraråder eget arkiv eller flere egne arkiver til styrene og viser til at dette vil medføre store kostnader og gi mer komplekst driftsmiljø samt betydelig øke ressursbehovet i STAF.

Når det gjelder publisering av offentlig postjournal anbefaler STAF en ny gjennomgang av behovene og muligheten sammen med Digitaliseringsdirektoratet.

Når det gjelder direktoratets forslag om egne e-postadresser som skiller seg fra "@statsforvalteren.no", anbefaler STAF at det ikke etableres støtte for flere UPN-er enn det som benyttes i dag. De skriver at dette reduserer risikoen for feiltilganger, svakere sporbarhet, inkonsistent sikkerhetshåndheving og økt administrativ kompleksitet.

Miljødirektoratet anerkjenner at tiltakene som foreslås for et klarere skille mellom arbeidsgiver og styre i dokumentforvaltningen vil kunne innebære økte kostnader og ressurser i forvaltningen. Samtidig mener vi at det er viktig å vektlegge behovene til verneområdestyrene, -embetene og offentligheten når det gjelder å sikre en så god og tydelig dokumentforvaltning som mulig og at det bør etterstrebes å finne løsninger på denne problemstillingen for å redusere risikoen som dagens løsning innebærer. Verneområdestyrene fatter vedtak og utfører tiltak som er i offentlighetens interesse og det er derfor svært viktig å sikre at publikum enkelt finner frem til riktig organ og relevant informasjon til rett tid slik at vi ivaretar muligheten for reell påvirkning i prosesser og tillit til forvaltningen. I tillegg må vi sikre at dokumentforvaltningen i denne forvaltningsmodellen følger kravene i lovverket.

Miljødirektoratet tilrår:

- En nærmere utredning av tiltakene som foreslått i høringsdokumentet med sikte på å finne en god løsning for videre dokumentforvaltning i forvaltningsmodellen og at dette inkluderer en helhetlig risikovurdering, der konsekvensene av å opprettholde dagens modell veies opp mot utfordringene ved endring.
- Vi ønsker å få på plass egne e-postadresser og arkivbase for verneområdestyrene. For eksempel ved at det opprettes et felles e-postdomene slik som "verneområdestyre.no" som styrene kan benytte.

Endring etter høring:

Etter høringssvar fra STAF har vi justert vår tilrådning noe slik at vi foreslår en nærmere utredning av mulige løsninger for dokumentforvaltningen samt at dette inkluderer en helhetlig risikovurdering.

2.3.4 Øke fleksibiliteten i fordeling av forvalterressurser mellom styrer

En sentral utfordring som har blitt trukket frem ved dagens organisering er at det i dag er liten fleksibilitet i ressursene forvalterne utgjør pga. arbeidsgivers begrensede styringsrett. Det gjør det vanskelig å utjevne arbeidsbelastningen og blir særlig et problem ved sykefravær og annen vakanse. I høringsutkastet anbefalte derfor Miljødirektoratet å gi statsforvalterne noe mer styring over sine ansattes tid.

I høringssvarene er det stor støtte til tiltak som sikrer større fleksibilitet i fordelingen av forvalterressurser. Samtidig peker noen embeter på et ønske om at forvalterne også bør kunne benyttes til å utføre oppgaver for embetene når det er anledning til dette. Miljødirektoratet har valgt å fastholde på forslaget om at tiltaket her gjelder fleksibilitet i forvalterressurser mellom oppgaver for verneområdestyrene. Selv om det ikke foreslås en tydeliggjøring av fleksibiliteten i bruken av forvalterressurser til andre oppgaver mener vi at dette kan løses som tidligere ved avtale mellom styrene/styreledere og statsforvalterne.

Flere høringssvar peker på at, selv om det er kan være et godt tiltak for å øke fleksibiliteten, så er det viktig med god dialog mellom embetene og styrene.

Miljødirektoratet tilrår:

- Statsforvalterne som arbeidsgiver gis anledning til å avtale omfordeling av forvalters tid direkte med forvalter uten godkjenning fra styreleder.
- Endringer i styringsretten over forvalters tid må synliggjøres i forvalternes stillingsinstrukser og i vedtektene for styrene.

Beskrivelse av tiltakene:

I dag har styrene styringsrett over forvalternes oppgaver og forvalternes tid. Vi mener det ikke lar seg gjøre å bedre utfordringene knyttet til fleksibilitet uten å gi statsforvalterne noe mer styring over sine ansattes tid. I dagens organisering forekommer det at forvaltere løser oppgaver for andre styrer og da har det vært praksis at statsforvalter må avklare dette med styreleder.

Vi mener tiltaket med omfordeling av forvalters tid uten styreleders godkjenning bør begrenses til å gjelde bruk av forvalternes tid på tvers av styrer, ikke bruk av forvalters tid på øvrige oppgaver innenfor statsforvalterembetet.

Dette vil innvirke på styringsretten styrene har i dag overfor forvalters tid, men vi mener det vil være til klar fordel for forvaltningen av verneområdene at det gis anledning til en mer fleksibel fordeling av forvalterressursene. Det vil sikre at sekretariatsfunksjonen ivaretas på en best mulig måte der behovet til enhver tid er størst. Tiltaket er rettet mot fordeling av ressurs i tilfeller der

forvalter har kapasitet til øvrige oppgaver i tillegg til dem som forvalter skal utføre for eget styre. Forutsetninger for at tiltaket skal ha en vellykket gjennomføring er at informasjonsflyten mellom arbeidsgiver og styre er god, slik at vedkommende styre til enhver tid er orientert om en eventuell fordeling av forvalters tid til andre styrer.

En slik endring bør synliggjøres i forvalternes stillingsinstrukser slik at det fremkommer at de også kan måtte påregne å utføre sekretariatsoppgaver for andre styrer ved behov. Endringer i eksisterende stillingsinstrukser må i tilfellet gjennomføres i tråd med arbeidsrettslige regler. Det bør i tillegg synliggjøres i vedtektene for styret.

Endringer etter høring:

Miljødirektoratet endrer derfor ordlyden i tiltaket for å understreke behovet for god dialog mellom embeter og styrene når det gjelder styringen av forvalternes tid.

Vi endrer av samme årsak ordlyden fra at embetene ikke trenger "avklaring" fra styreleder til at de ikke trenger "godkjennelse" fra styreleder.

2.3.5 Innføring av forvalterskolen

Spørreundersøkelsene som ble gjennomført som en del av utredningen viste at det i dagens organisering i stor grad er forvaltere som driver faglig opplæring av nye forvaltere, mens statsforvalterne legger til rette for opplæring i administrative systemer og tilsvarende.

Miljødirektoratet har per i dag ikke en formell rolle i opplæring av forvaltere, men bistår i opplæring av verneområdestyrene der forvalterne også deltar.

At det i dagens organisering i hovedsak er andre forvaltere som står for opplæringen er nok på mange måter naturlig ettersom de har best kjennskap til oppgavene som ligger til sekretariatsfunksjonen. Samtidig ser vi at dette kan være sårbart og at graden av opplæring som gis kan være personavhengig og at en slik praksis ikke sikrer lik opplæring for alle forvaltere. At forvalterne også er ansatt hos ulike embeter tilsier at opplæringene kan bli ulike. På bakgrunn av dette foreslo direktoratet i høringsdokumentet innføring av et tiltak som skal sikre mer enhetlig opplæring og som også kan være en ressurs for etablerte forvaltere ved behov. Høringssvarene som har kommentert dette tiltaket viser stor støtte til forslaget. Statsforvalteren i Trøndelag har også trukket frem at en slik opplæring bør gjøres tilgjengelig for andre medarbeidere hos embetene samt kommuner.

Miljødirektoratet tilrår:

- Innføring av "Forvalterskolen"

Beskrivelse av tiltaket:

"Forvalterskolen" skal være en opplæringspakke som skal samle e-læring, webinarer, skriftlig veiledning, spørsmål- og svar, m.v. på en hensiktsmessig plattform som sikrer lik informasjon til alle nye forvaltere og som kan brukes av erfarne forvaltere ved behov i sitt daglige arbeid.

Hovedansvaret for å innføre tiltaket kan ligge hos Miljødirektoratet ettersom dette vil være et felles opplæringsprogram på tvers av embeter, eventuelt hos en statsforvalter i samarbeid med Miljødirektoratet. Det følger av arbeidsgiveransvaret å gi opplæring slik at de ansatte kan utføre arbeidet og statsforvalteren må uansett være sterkt deltakende i et slikt program.

Endring etter høring:

Det har ikke kommet frem informasjon i høringssvar som utgjør et behov for endring i tiltaket og det gjøres ingen endringer i tilrådning for dette forbedringstiltaket etter høring.

2.3.6 Forvaltersamlinger

Det gjennomføres også i dag forvaltersamlinger for forvalterne annet hvert år og dette er foreslått videreført som et tiltak for å styrke kompetanse og bidra til helhetlig forvaltning av verneområdene.

Miljødirektoratet tilrår:

- Videreføring av forvaltersamlinger med fast intervall på hvert andre år

Beskrivelse av tiltaket:

Miljødirektoratet skal ha ansvar for å gjennomføre forvaltersamlingene i samarbeid med statsforvalterne. Vi foreslår at annenhver samling gjennomføres som nasjonale og regionale samlinger. SNO sentralt deltar på de nasjonale samlingene, og SNO-lokalt med fagansvar for de store verneområdene deltar på de regionale samlingene.

Endring etter høring:

Det har ikke kommet frem informasjon i høringssvar som utgjør et behov for endring og det gjøres ingen endringer i tilrådning for dette forbedringstiltaket etter høring.

2.3.7 Formalisere og styrke samarbeidet med besøkssenter

Samarbeidet mellom verneområdeforvaltningen og nasjonalparksentrene er ikke formalisert i dag og varierer derfor mellom områder. I spørreundersøkelsen til forvalterne inngikk et spørsmål om samarbeid med sentrene. Svarene spriker fra en opplevelse av manglende eller dårlig samarbeid til svært godt samarbeid. Uavhengig av opplevelse tar flere besvarelser opp ønsket om et mer formalisert samarbeid. Noen påpekte også at sentrene burde fått en tydeligere rolle knyttet til informasjon og naturveiledning knyttet til verneverdiene.

Den 26. januar 2026 leverte Miljødirektoratet, etter oppdrag fra KLD, et forslag til ny besøkssenterstrategi for 2026-2036. I forslaget la direktoratet blant annet vekt på et tettere og mer formalisert samarbeid mellom besøkssentre og verneområdeforvaltningen, blant annet gjennom samarbeidsavtaler. I høringsutkastet foreslo direktoratet at et forbedringstiltak vil være å gjennomføre de tiltakene som er foreslått i ny strategi. Dette fikk støtte i høringsrunden. Det

ble samtidig spilt inn ønske om at det burde legges til rette for at verneområder uten senter også kan dra nytte av arbeidet sentrene gjør, særlig informasjons- og kommunikasjonsarbeid som gjøres tematisk og som kan gjelde flere verneområder. Den endelige innretningen på besøkssenterordningen er foreløpig ikke avklart. Basert på erfaringene fra dagens ordning vurderer Miljødirektoratet likevel at et mer formalisert samarbeid mellom besøkssentre og forvaltningen vil være nyttig uavhengig av hvordan den endelige strategien blir.

Miljødirektoratet tilrår:

- Et eget kriterium for etablering og reautorisering av sentre som vektlegger formalisert samarbeid med verneområdeforvaltningen.
- Samarbeidsavtaler mellom besøkssentrene og lokal forvaltning etter maler utarbeidet av Miljødirektoratet for autorisasjoner fra 2028 og fremover.
- Besøkssentre *bør* samlokaliseres med fagmiljø og miljøforvaltning, herunder verneområdeforvaltningen, der dette er hensiktsmessig og praktisk mulig.

Beskrivelse av tiltaket:

Vi mener det er viktig for etableringen av gode forvaltningsknutepunkter at samlokalisering med verneområdeforvaltningen og andre relevante fagmiljø er et kriterium som bør vurderes ved lokalisering av besøkssentre. Besøkssentre bør lokaliseres i nærhet av naturverdiene de skal formidle, enten dette er en nasjonalpark, et Ramsarområde eller aktuelle naturtyper og arter. På den måten kan man sikre en god kobling mellom naturforvaltning, formidling og lokalsamfunn. I enkelte områder inngår besøkssentre i etablerte forvaltningsknutepunkt med en viktig rolle både i verneområdeforvaltningen og i oppfølgingen av verdensarvområder. Slike miljøer kan bidra til å samle kompetanse, styrke samarbeidet mellom forvaltning og formidling og understøtte en helhetlig oppfølging av naturverdier med både nasjonal og internasjonal betydning.

I dag er det et system for etablering og reautorisering av sentre. For å sikre et styrket og formalisert samarbeid mellom besøkssentre og verneområdeforvaltningen foreslår vi at et slikt samarbeid må være en del av kriteriene som vurderes ved autorisering og reautorisering av sentre. Dette mener vi må etableres uavhengig av samlokalisering eller ikke.

Endring etter høring:

Det har ikke kommet frem informasjon i høringssvar som utgjør et behov for endring og det gjøres ingen endringer i tilråkning for dette forbedringstiltaket etter høring. Vi har endret ordlyden i tilråkningen til konkrete tiltak fra Miljødirektoratets anbefaling til ny besøkssenterstrategi av 26. januar 2026.

2.3.8 Gjennomgang av forvaltningsknutepunkter med mål om bedre fungerende knutepunkter

I oppdraget ble direktoratet bedt om å foreslå endringspunkter som gir bedre fungerende forvaltningsknutepunkter. Vi har ikke gjennomført en detaljert kartlegging av de enkelte forvaltningsknutepunktene i denne anbefalingen. Vi har i stedet spurt forvalterne om hvordan knutepunktene i dag fungerer og hva som er ønskede forbedringspunkter. Undersøkelsene var anonyme og kan derfor ikke benyttes som en vurdering av det enkelte knutepunkt/kontorsted, men gir et overordnet bilde på hvilke behov som belyses.

Mange forvaltere er i dag lokalisert ved forvaltningsknutepunkter eller kontorsteder som ikke er tilknyttet et senter. Det er også stor variasjon i hvilke aktører som sitter på de ulike knutepunktene, se vedlegg 4.

Tilbakemeldingene i spørreundersøkelsen viser at flere forvaltere i praksis ikke sitter ved et knutepunkt, men alene uten et fagfelleskap på sin kontorplass. Spørreundersøkelsen viser også tydelig at forvalterne ønsker samlokalisering med andre forvaltere, og med SNO.

I høringsdokumentet foreslo vi som et forbedringstiltak at det gjennomføres en kartlegging av knutepunkt/kontorsted for å se om de kan samles i større grad slik at alle forvaltere får kontorplass ved et reelt knutepunkt, der det også er samlokalisering med SNO. Vi tilrår at en nærmere kartlegging av fremtidige knutepunkt og eventuelle forslag til relokaliseringer avventer til ny organisering av verneområdeforvalterne er bestemt. Høringssvarene støtter opp om dette forslaget. Det påpekes samtidig i flere høringssvar at dette må gjøres i en egen prosess der styrene blir hørt. Det er også gitt tilbakemelding om at det er behov for at knutepunktene utvikles og styrkes som lokale fagmiljøer og at også andre lokale fagmiljøer kan bidra med verdifull, forvaltningsrelevant kompetanse, slik som destinasjonsselskaper, friluftsråd, kommuner mv. og at en videre forståelse av knutepunkt som inkluderer slike miljøer vil være i tråd med oppdragets mål om sterkere lokale fagmiljøer og mer robust forvaltning.

Miljødirektoratet tilrår:

- Gjennomføring av en kartlegging av forvaltningsknutepunktene med mål om bedre fungerende knutepunkter når den videre organiseringen av verneområdeforvalterne er avgjort. Dette kan gjøres som et tilleggsoppdrag til direktoratet.

Endring etter høring:

Det har ikke kommet frem informasjon i høringssvar som utgjør et behov for endring og det gjøres ingen endringer i tilråkning for dette forbedringstiltaket etter høring.

2.3.9 Legge til rette for SNOs tilgang til forvaltningsknutepunktene

Behovet for å beholde og/eller styrke samarbeidet med SNO har blitt løftet frem av forvalterne i utredningen. De som har etterlyst bedre samarbeid pekte bl.a. på redusert tilstedeværelse fra SNO på knutepunkt og manglende ressurser til å følge opp tiltak.

En forklaring på dette er at SNO jobber kontinuerlig for at andelen utetid skal være størst mulig. Det blir stadig bedre rapporteringsverktøy og veldig ofte gjøres "kontorarbeid" på telefonen mens man er i felt, eller i bilen før arbeidsdagen avsluttes. Dette fører til at SNO bruker mindre og mindre tid inne på et kontor. Kontorplassering har de siste årene derfor fått mindre betydning for SNO. Bruk av Naturoppdrag med varslingsfunksjon har også lagt til rette for en enda bedre formell dialog mellom forvaltningsmyndighetene for verneområder og SNO.

SNO har i dag kontorplass på flere velfungerende forvaltningsknutepunkter og opplever at samarbeidet der fungerer godt, men som beskrevet over er det en ønsket utvikling at SNO bruker mindre tid inne, og dette er nok årsaken til at flere forvaltere kommenterer at de ønsker at SNO er mer til stede på knutepunktene. Pga. SNOs desentraliserte struktur vil det i noen tilfeller være hensiktsmessig at SNO har tilgang til en arbeidsstasjon på forvaltningsknutepunktene.

I høringsutkastet anbefalte direktoratet at muligheten for å samlokalisere kontorsted med SNO-ressurser bør være en del av vurderingen i fastsettelse av, og mulig relokalisering, av knutepunkter/kontorsteder for forvaltere, slik at det legges til rette for at knutepunktet også kan være et hensiktsmessig sted for SNO å jobbe fra når de ikke er i felt. Dette fikk støtte i høringsrunden blant de som kommenterte tiltaket i høringssvar. Ett høringssvar pekte på at ettersom utviklingen er at SNO i liten grad har behov for kontor, gir det liten mening å bruke det som premiss for lokalisering av knutepunktene, og at det viktigste er at det er et godt samarbeid. Andre høringssvar peker på behovet for å øke ressursene til SNO for å kunne styrke samarbeidet.

Miljødirektoratet har tidligere understreket behovet for tilstrekkelig kapasitet i SNO til å gjennomføre oppsyn og nødvendige tiltak. For å kunne ivareta og styrke forvaltningen av verneområdene må denne kapasiteten økes i takt med veksten av antall verneområder.

Miljødirektoratet tilrår:

- Samlokalisering av kontorsted med SNO-ressurser bør være en del av vurderingen i fastsettelse av, og mulig relokalisering, av knutepunkter/kontorsteder for forvaltere.

Endring etter høring

Det har ikke kommet fram informasjon i høringssvar som utgjør et behov for endring utover at vi understreker behovet for tilstrekkelig kapasitet hos SNO til å gjennomføre deres oppgaver i og tilknyttet verneområdene.

2.4 Konsekvenser av forslaget

Tiltakene vi tilrår for å styrke forvaltningen av verneområder gjennom en ny organisering av forvalterstillingene, medfører endringer fra dagens praksis.

Antallet statsforvaltere som er arbeidsgiver for forvaltere vil endres fra 10 til 6. Det medfører at 10 stillinger overføres administrativt til et annet embete enn dagens.

For 4 statsforvaltere vil alle nåværende forvalterstillinger overføres til et annet embete.

Tilsvarende får 3 embeter tilført flere stillinger; Statsforvalteren i ØBOA tilføres 5 nye stillinger, Statsforvalteren i Vestland får tilført 4 nye stillinger og Statsforvalteren i Innlandet får tilført 1 stilling etter vårt forslag. Eventuelle samlinger av forvalterne fra Breheimen og Jotunheimen under ett embete kommer i tillegg. For embeter som får tilført nye stillinger, vil ØBOA få størst endring sammenlignet med dagens antall, med en dobling av dagens forvalterstillinger fra 5 til 10.

For forvalterstillingene som overføres vil det medføre omstilling til en ny administrativ enhet, og de vil ikke lenger ha administrativ tilknytning til embetet i sitt fylke. Høringssvarene til embetene som ikke videreføres som arbeidsgivere for verneområdeforvaltere er tydelige på at dette vil svekke tilknytningen til embetet, og uttrykker bekymring for faglig samgang mellom etatene dersom de ikke administrativt tilhører fylket som verneområdene ligger i.

Miljødirektoratet mener at det er mulig å avbøte disse negative virkningene med nye kontaktflater som ivaretar den faglige utvekslingen mellom verneområder forvaltet av statsforvalteren og verneområder forvaltet av styrene. Styrene og statsforvalterne, som selvstendige forvaltningsorgan, har ansvar for å videreføre samarbeidet som er nødvendig mellom etatene. Omfanget av ulempene en administrativ flytting av stillinger vil medføre, og hvor vanskelig det vil være å videreføre den tidligere kontakten med ny arbeidsgiver er vanskelig å fastsette. Det pågår imidlertid også i dag samarbeid på tvers av myndigheter innen verneområdeforvaltningen i flere sammenhenger, for eksempel mellom embeter som har delt areal i verneområder, slik som Innlandet og Trøndelag. Styrene har også per i dag etablerte kontaktflater som er uavhengig av administrativ tilhørighet, eksempelvis mot villreinnemdene og i kommunalt samarbeid.

Positive virkningene av forslaget vil være fordelene som følger med økte ressurser til verneområdeforvaltningen. For forvalterne vil dette innebære en mer forutsigbar ledelse med kapasitet til nærmere oppfølging og et større fagmiljø for arbeid med store verneområder. Embetene vil som sådan også få styrket kapasitet ved at det etableres egne lederstillinger for embeter med arbeidsgiveransvar, samt 2 delte stillinger på juridisk ressurs. Embeter uten arbeidsgiveransvar vil kunne få frigjort kapasitet ved at ressursbruk knyttet til oppfølging av forvalterstillingene faller bort.

For arbeidsgiver vil det innebære en tydeligere rolle og bedre forutsetninger for å ivareta sine ansatte gjennom en dedikert ledelse og tydelig rolleavklaring knyttet til faglig veiledning. En seksjonsleder vil også ha mulighet til å delta i embetets ledergrupper og slik sett bidra til det faglige samarbeidet på tvers i embetene. Dette vil også skape mer forutsigbare og tydelige kontaktflater mellom øvrige etater i miljøforvaltningen, eksempelvis i dialogen mellom Miljødirektoratet, statsforvalterne og forvalterne/verneområdestyrene.

En bedre fordeling av ressurser ved vakanser vil også kunne bidra til bedre ressursutnyttelse og til en styrket ivaretagelse av verneverdiene. Samling i en seksjon vil videre gi en mye bedre utnyttelse av det faglige potensialet i forvaltergruppen, og bidra til økt faglig kvalitet på verneområdeforvaltningen som sådan og også bidra til mer enhetlig forvaltning på tvers av verneområder.

Vi mener at midler som overføres tilknyttet forvalterstillingene må øremerkes oppfølging av forvalterne. Statsforvalterne må så stå fritt til å vurdere hvordan disse midlene så brukes best innenfor sitt embete. Det betyr også at våre anbefalinger om at disse benyttes til seksjonsledere er opp til embetene å effektivisere og dette kan ha innvirkning på effekten av de foreslåtte tiltakene.

Dokumentforvaltning

Et tydeligere skille mellom styrene og statsforvalteren som avsender på korrespondanse vil gi en betydelig bedre kommunikasjon av rolle ut mot publikum i tillegg til at dokumentforvaltningen vil følge kravene i lowverket. Dette vil samtidig kunne medføre økte kostnader og ressurser. Omfanget av dette må kartlegges nærmere.

Økonomiske konsekvenser

Tilrådommen innebærer til sammen 8 nye stillinger i verneområdeforvaltningen og økte rammetildelinger per forvalterstilling (lønn og drift) opprettet før 2024. Vi har i denne anbefalingen ikke beregnet beløpet som følger av økt rammetildeling, da vi ikke har tilstrekkelig informasjon om den eksakte rammen til forvalterstillingene per i dag. Denne informasjonen sitter DFD på, og en eventuell beregning av merkostnad må gjøres i samarbeid med DFD. Dagens organisering må regnes som "underpriset" når det gjelder tilføring av midler til embetene for å ivareta sin rolle som arbeidsgiver for forvalterne og leverandør for fellestjenester til styrene. En beregning av merbehov for gjennomføring av denne løsningen må derfor hensynta dette.

Som utgangspunkt i høringsdokumentet har vi foreslått 100%-stillinger for seksjonsledere. Etter høring har vi justert grensen til 9 ansatte for å understøtte etablering av en egen seksjon. Omfanget av stillingen vil dermed være mindre i noen av embetene sammenlignet med høringsforslaget. Vi mener derfor det må vurderes om det er behov for 100% stilling som seksjonsleder i alle de foreslåtte embetene.

Forslaget til tilrådning er mer kostbart enn alternativet vi anbefalte i høringsdokumentet fordi vi utvider antall embeter med arbeidsgiveransvar fra 5 til 6 og legger til 2 juridiske ressurser.

3 Forutsetninger for vellykket gjennomføring av det foreslåtte alternativet

Gjennomføring av vårt foreslåtte alternativ er en forutsetning for effekten av tiltakene vi foreslår, og vice versa er gjennomføring av enkelte av tiltakene en forutsetning for å oppnå ønsket effekt av alternativet for organisering. Særlig innebærer dette at det må tilføres ressurser til statsforvalterembetene slik at de settes i stand til å følge opp forvalterne på en god måte, både i form av personalledelse, faglig oppfølging og administrative tjenester.

En organisering der hver forvalterstilling har tilhørighet til en seksjon innenfor sitt fagområde, med en dedikert lederressurs, er også en sentral forutsetning for å utløse fordelene ved det nye forslaget. Samling av stillinger i færre embeter er samtidig en forutsetning for seksjonslederetableringer. Skal det være gjennomførbart å tilføre stillinger med mål om å samle forvalterne i egne seksjoner krever det at embetene har et visst antall forvaltere ansatt.

En alternativ løsning til å samle alle forvaltere hos utvalgte embeter, kunne vært å la alle embeter beholde arbeidsgiveransvaret, slik som i dag, og innføre egne seksjoner i embetene med nok stillinger til å understøtte en seksjon. De øvrige 4 embetene med få forvalterstillinger, vil da i praksis få alternativ 1; dagens organisering med noen forbedringstiltak, men ikke alle de foreslåtte forbedringstiltakene. Økning av rammetildeling per stilling, klargjøring av roller og tiltak listet opp i kap. 2.3.5 til 2.3.9 vil kunne gjennomføres uavhengig av organisering. Tiltak knyttet seksjonsstruktur slik som ressurser til ledelse, større fagmiljø og økt fleksibilitet i fordeling av forvalterressurs blir uendret fra dagens løsning.

Miljødirektoratet anbefaler ikke en slik løsning, og ønsker at verneområdeforvaltningen i de 4 aktuelle embetene skal få samme muligheter til styrket forvaltning gjennom samme organisering som de øvrige. Ulemper som følger av en administrativ omorganisering av forvalterstillingene, bør være mulig å avbøte med etablering av nye kontaktflater.

Forslagene til tiltak som innebærer å tilføre midler til embetene for å styrke dem med dedikerte seksjonslederstillinger til oppfølging av forvalterne må regnes som en tydelig anbefaling fra vår side. Embetene vil selv måtte avgjøre hvordan de internt organiserer sin etat. Det vil derfor også påvirke virkningene av vår tilråkning hvordan dette blir løst i praksis innenfor de aktuelle embetene. Dersom vår anbefaling tas til følge, bør hovedtrekk i endringene og intensjonene med dem også inngå i styringssignalene til statsforvalterne.

Vi vil samtidig understreke at vi er klar over at det også er behov for styrking av kapasiteten og ressurser hos statsforvalterembetene for at de skal ivareta sine andre oppgaver på miljøområdet. En reell positiv effekt på styrket forvaltning av verneområdene i sin helhet vil ikke oppnås om ikke embetene også har tilstrekkelig kapasitet til å utøve sin egen forvaltningsmyndighet for verneområder.

4 Høring av forslaget – oppsummering av høringssvar

4.1 Alternativene til organisering

Alle statsforvalterembetene leverte høringssvar. 8 av 10 embeter gir klart uttrykk for at de ønsker alternativ 1, som innebærer å videreføre dagens organisering med forbedringstiltak. Statsforvalteren i Troms og Finnmark og Statsforvalteren i Vestland gir ingen tydelig anbefaling til alternativ.

Tre av ti embeter fraråder direkte alternativ 2, mens de andre embetene er mer positive til en slik organisering. Statsforvalteren i Innlandet påpeker fordelene med en mer helhetlig forvaltning, dedikerte lederressurser og faglig forankring for forvalterne gjennom større fagmiljøer. Statsforvalteren i Trøndelag påpeker fordelene med mer enhetlig oppfølging av forvalterne og stordriftsfordeler.

Selv om mange embeter ser fordeler med alternativ 2, ønskes primært alternativ 1 på grunn av ulempene de ser ved at noen stillinger ikke lenger er administrativt tilknyttet embetet i sitt fylke. Svekket regional tilhørighet trekkes frem av de fleste embetene. Embetene uttrykker også bekymring for at en samling hos et fåtall statsforvaltere kan føre til fragmentering og svekke samarbeidet mellom forvaltere og lokale aktører. Lokal tilhørighet og faglige nettverk er viktige for å opprettholde en effektiv forvaltning.

Statsforvalteren i Rogaland og Statsforvalteren Agder peker spesielt på at det kan medføre en mer fragmentert villreinforvaltning dersom sekretariatet til Setesdal Vesthei, Ryfylkeheiane og Frafjordheiane landskapsvernområder flyttes ut av fylkene.

Det er en klar tendens til at embetene som foreslås å miste arbeidsgiveransvar for sine forvaltere er mest negative til alternativ 2. Embetene som beholder forvalterstillingene er mer positive til en mer samlet organisering, gitt at de får beholde arbeidsgiveransvaret.

Statsforvalterne ble bedt om å ivareta forvalternes innspill. I noen embeter ligger forvalternes egne innspill med, i andre er de inkludert i styrets innspill. Forvalterne er mer delt i sine synspunkt enn embetene, det er også ulike synspunkt innen embeter.

Forvalterne i Agder støtter ulike alternativer (Setesdal Vesthei, Ryfylkeheiane og Frafjordheiane landskapsvernområder ønsker alternativ 1, Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder ønsker alternativ 2 og Raet alternativ 3). Forvalter i Raet bemerker at uansett alternativ bør forvaltersamarbeidet på tvers av de marine områdene i Oslofjorden styrkes. Forvalterne i Nordland støtter alternativ 2 da de ser fordeler ved et styrket samlet fagmiljø og en tydelig ledelse. Forvalterne i Rogaland og Vestland ønsker å beholde dagens organisering med forutsetningene gitt i alternativ 1.

Blant verneområdestyrene er støtten til de ulike alternativene spredt. Av 46 innsendte høringssvar er det 6 styrever som primært ønsker alternativ 1. Over halvparten av styrene (38 styrever) støtter både alternativ 1 og 2 og 17 av styrene anbefaler kun alternativ 2.

Verneområdestyrene med forvaltere som beholder sin statsforvaltertilknytning er mer tydelige på at de støtter alternativ 2. Styrene med forvaltere som mister nåværende statsforvaltertilknytning støtter alternativ 2 dersom de får beholde sin nåværende statsforvaltertilknytning. Unntaket er Verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder og Raet nasjonalparkstyre som støtter alternativ 2 også dersom forvalter må bytte arbeidsgiver. Styrene som støtter alternativ 2 fremhever fordeler som tydeligere ledelse, en mer helhetlig oppfølging og et styrket fagmiljø rundt forvaltere.

Syv av styrene anbefaler at vi går videre med alternativ 3, mens ingen anbefaler alternativ 4.

4.1.1 Andre merknader

Statsforvalteren i ØBOA skriver i sitt høringssvar at de ikke har noe imot å samle arbeidsgiveransvaret hos seg for flere verneområder utenfor embetet, men er negative til å flytte sine eksisterende verneområdeforvaltere til et annet embete, da de opplever å ha gjensidig nytte av å ha nasjonalparkforvalterne som en del av sitt fagmiljø.

Statsforvalteren i Nordland er skeptiske til å innlemme forvalterstillinger fra Statsforvalteren i Trøndelag i sitt embete på grunn av geografisk avstand. Embetet påpeker at for å sikre god ledelse må det være både praktisk og kostnadmessig mulig å oppsøke forvalterne fysisk for arbeidsgiver og forvalterne må ha mulighet til å oppsøke Statsforvalteren i Bodø.

Statsforvalteren i Vestland skriver i sitt høringssvar at de legger mer vekt på at de trenger egen lederstilling for forvaltere, og dersom det er en forutsetning at de tar imot forvaltere fra andre embeter for å komme opp i et høyt nok antall medarbeidere for å utløse en slik stilling, så kan de ta imot flere. Geografisk mener de at det gir mest mening å ta imot forvalteren fra Møre og Romsdal og er mer usikre på hvordan det vil fungere for forvalterne som i dag er fordelt på Rogaland og Agder.

Statsforvalteren i Innlandet foreslår også at de kan overta arbeidsgiveransvar for sekretariatet til Forollhogna nasjonalparkstyre med tanke på villreinforvaltningen i området og sin sekretariatsfunksjon for villreinnemda.

Embeter som ikke får vesentlig endringer av forslaget påpeker i sine høringssvar at man må vektlegge høringssvarene til embeter og styrever som vil få endret administrativ tilhørighet som følger av forslaget.

4.1.2 Saksbehandling og prosess

Saksbehandling og prosess frem til høringsutkast er lite eller ikke omtalt i de fleste innspillene. Anárjohka nasjonalparkstyre mener at utredningen er mangelfull ettersom samiske hensyn ikke er godt nok ivaretatt. Midtre Nordland nasjonalparkstyre savner mer involvering av referansegruppa i prosessen mot høringsutkast.

Mange innspill uttrykker at utredningen er grundig og god, mens andre høringsparter ikke kjenner seg igjen i beskrivelsen av dagens situasjon. Variasjonen i meninger vedrørende dette gjenspeiler godt den variasjonen som finnes i ordningen når det kommer til forvalternes arbeidssituasjon.

4.2 Forbedringstiltakene

4.2.1 Økning av kapasitet og ressurser hos Statsforvalterne

De foreslåtte tiltakene støttes av alle høringsparter, og fremheves som en forutsetning for en vellykket organisering av verneområdeforvalterne. Spesielt forbedringspunktet om økt rammetildeling per stilling.

Statsforvalteren i Nordland oppsummerer i sitt høringssvar utfordringen knyttet til dagens finansiering slik: *Verneområdeforvalterne i Nordland er i dag underfinansiert. Dette tapper ressurser fra øvrige oppdrag gitt i hovedinstruks og tildelingsbrev. Kostnadene for en verneområdestilling er høyere enn for en gjennomsnittlig saksbehandlerstilling på embetet. Dette henger i all hovedsak sammen med høyere reiseaktivitet, dyrere reiser og mer bruk av overtid. Høyere turnover gir i tillegg rekrutteringskostnader/belastning på organisasjonen. Kontorleien er stedvis høy uten alternativer. Finansieringen må derfor minst komme opp på dagens grunnfinansiering av stillinger hos Statsforvalteren, helst noe over.*

Behovet for en dedikert ledelse der forvalterne samles i egen seksjon er det relativt unison støtte for på tvers av embeter, styrer og forvaltere. Unntaket er Statsforvalteren i Innlandet som ikke ønsker å skille ut forvalterne i egen seksjon da de ser fordeler av faglig utveksling i en felles enhet med saksbehandlere for øvrig vernearbeid i embetet. Statsforvalteren i Vestfold og Telemark mener det ikke er behov for en egen seksjonslederstilling.

Statsforvalteren i Troms og Finnmark påpeker at verneområdestyrene er selvstendige myndigheter for forvaltning av sine områder og det kan derfor være «ryddig» at forvalterne er organisert i en egen enhet med en annen seksjonsleder enn den fagenheten i embetene som ev. skal kunne påklage vedtak fattet av styrene.

Statsforvalteren i Nordland og i Trøndelag rapporterer at de allerede har organisert forvaltere i egen seksjon. Statsforvalteren i Trøndelag har etablert en 20% stilling til seksjonsleder, mens SF

Nordland har 1 seksjonsleder fordelt på 2 seksjoner, der den ene er seksjon for verneområdeforvaltere.

Behovet for en egen juridisk ressurs er spesifikt nevnt i flere høringssvar. Embetene i Nordland og Innlandet foreslår en løsning der en felles juridisk ressurs for verneområdeforvaltere plasseres hos en av embetene.

4.2.2 Klargjøring av roller i faglig oppfølging av forvalterne

Tiltaket er ikke omtalt av alle statsforvalterembetene, men der det nevnes er embetene positive til at rollene klargjøres, flere peker på at rollene bør klargjøres i Hovedinstruks for Statsforvalteren. Statsforvalterne er i hovedsak positive til at de kan få en større rolle som faglig rådgiver til forvalterne. Statsforvalteren i Agder påpeker blant annet at det er krevende å kun ha personalansvar, og ikke faglig ansvar da ansvarsområdene henger tett sammen og det vil i mange tilfeller være umulig å skille på om et forhold sorterer under personalansvar eller faglig oppfølging.

Statsforvalteren i Innlandet mener den faglige rådgiverrollen til embetet som arbeidsgiver bør begrenses til generell opplæring, veiledning og tilrettelegging for erfaringsutveksling, slik at det ikke rådgis på innstillinger.

Statsforvalteren i Troms og Finnmark er positive til å ta på seg mer faglig rådgiving for forvalterne og ser at forslaget kan gi muligheter for større faglig samarbeid mellom forvalterne og statsforvalterens verneområde-medarbeidere. Embetet vurderer at det er positivt å få klargjort rollen som faglig rådgiver for forvalterne, da det er uklart i dag. En aktiv faglig rådgivningsrolle kan også åpne muligheter for et større faglig samarbeid mellom forvalterne og medarbeidere som jobber med forvaltning av verneområder som statsforvalteren har forvaltningsmyndighet for.

Verneområdestyrene uttrykker bekymring for at faglig rådgivning fra arbeidsgiver skal komme i konflikt med styrenes utøvelse som eget forvaltningsorgan, men det er bred støtte for en klargjøring av rollefordelingen mellom styret og arbeidsgiver.

15 av styrene nevner ikke tiltaket i sin uttalelse. Seks styrer nevner spesifikt at den faglige rådgivningen ikke skal gjelde forvalters innstilling, med mindre forvalter selv ber om veiledning.

4.2.3 Klarere skille mellom arbeidsgiver og styret i dokumentforvaltning

Tiltaket fremheves som et viktig punkt av 36 høringsparter, og nevnes ikke spesifikt i de øvrige. I dag har styrene egne arkivdeler i Elements-basene under sitt embete. Statsforvalterens fellestjenester (STAF) mener at dette er en løsning som fungerer, og anbefaler ikke at det etableres egne arkiv til styrene, da det vil medføre store kostnader og et mer komplekst driftsmiljø. Ressursbehovet i STAF, for drift og dokumentforvaltning, vil øke betydelig. STAF fraråder videre etablering av egne e-postadresser for styrene. Opprettelsen av en eller flere nye «domener», i tillegg til «statsforvalteren.no», vil ha store konsekvenser for drift og informasjonssikkerhet. Det er teknisk mulig å etablere støtte for flere UPN-er, men dette vil etter STAF sin vurdering medføre økt kompleksitet, større risiko for feil og flere sikkerhetsmessige utfordringer. Når en muliggjør flere tekniske identiteter (domener), medfører det et økt angrepsområde som må sikres. Dersom det etableres flere UPN-er, må det samtidig gjøres tilpasninger i flere tekniske løsninger for å sikre at disse håndterer flere identitetsuttrykk korrekt. Dette vil kreve betydelig internt arbeid, både teknisk og organisatorisk.

STAF anbefaler derfor at det ikke etableres støtte for flere UPN-er enn det som benyttes i dag.

4.2.4 Øke fleksibiliteten i fordeling av forvalterressurser mellom styrer

Tre av styrene støtter ikke tiltaket og 15 av styrene kommenterer ikke tiltaket i sin uttalelse. De resterende verneområdestyrene støtter tiltaket, med forbehold om at en omfordeling skjer i dialog med styret og etter avklaring med styreleder.

4.2.5 Øvrige foreslåtte tiltak

Innføring av "Forvalterskolen", hyppigere forvaltersamlinger, en formalisering av samarbeidet med besøkssenter, gjennomgang av forvaltningsknutepunkter og å legge til rette for SNOs tilgang til forvaltningsknutepunktene er ønskede tiltak fra alle høringsparter som har omtalt dette spesifikt. En del høringsparter har skrevet generelt at de er positive til alle foreslåtte tiltak.

5 Vedlegg

1. Oppdraget om organisering av verneområdeforvaltere
2. Høringsdokumentet
3. Høringssvar
4. Oversikt over knutepunkt

Miljødirektoratet

Deres ref

Vår ref

Dato

23/2148-

18. mars 2025

Oppdrag om utredning om verneområdeforvaltere

Bakgrunn:

Dagens modell for forvaltning av store verneområder ble opprettet i 2010. Bakgrunn for modellen, samt hvordan den er utformet, er nærmere beskrevet i Miljøverndepartementets budsjettproposisjon for 2010, Prop. 1 S (2009-2010), side 224. Det er etter 2010 opprettet 49 lokalt/regionalt baserte nasjonalpark- og verneområdestyrer.

Modellen er evaluert ved rapport NF 01/2021, og Miljødirektoratet har i brev 31. mai 2021 gitt Klima- og miljødepartementet råd om oppfølging av evalueringen. Klima- og miljødepartementet har i Prop. 1 S (2023-2024) uttalt at modellen skal videreføres, men at evalueringen gir nyttig kunnskap for å gjøre verneområdeforvaltningen så god som mulig fremover.

Et sentralt element ved opprettelsen av forvaltningsmodellen var at det enkelte verneområdestyre skulle ha et eget sekretariat. Sekretariatene – verneområdeforvaltere – er formelt ansatt hos de respektive statsforvalterne, men er underlagt styret i spørsmål som gjelder verneområdeforvaltningen.

Løsningen med å legge arbeidsgiveransvaret for verneområdeforvalterne til statsforvalterne, ble valgt for at forvalterne skulle ha tilknytning til et fagmiljø knyttet til natur- og verneområdeforvaltning. Løsningen ga også tilgang til arkiv- og IKT-tjenester, og et apparat for å håndtere ulike personalforvaltningsoppgaver som lønn og fravær mv.

Hoveddelen av stillingene som verneområdeforvaltere ble opprettet ifm. opprettelsen av det enkelte verneområdestyre. I årene etter dette er det tilsatt ytterligere forvaltere i enkelte områder, for å forsterke forvaltningen i områder med stort behov for dette. I tillegg er det tilsatt forvaltere der opprettet nye nasjonalparker og andre store verneområder med egne styrer. Det er stor variasjon i arbeidsmengde knyttet til det enkelte verneområde og verneområdestyre.

Postadresse
Postboks 8013 Dep
0030 Oslo
postmottak@kld.dep.no

Kontoradresse
Kongens gate 20
www.kld.dep.no

Telefon*
22 24 90 90
Org.nr.
972 417 882

Avdeling
Naturforvaltningsavdelingen

Saksbehandler
Hege Feiring
22 24 58 91

Det er i dag 68 verneområdeforvaltere, fordelt på de 49 styrene.

Fylkesvis fordeling av forvalterstillingene:

Fylke	Antall
Agder	5
Innlandet	15
Møre og Romsdal	1
Nordland	9
Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus	6
Troms og Finnmark	12
Trøndelag	8
Vestfold og Telemark	3
Vestland	9
Rogaland	0
Sum:	68

Ved etablering av forvaltningsordningen ble det også lagt opp til at det skulle bygges opp forvaltningsknutepunkt lokalt hvor forvalterne skulle sitte i et kontorfellesskap med andre som jobbet med utmarksrelaterte oppgaver, f.eks. nasjonalparksentre, fjellstyrer og SNO. Dette er også omtalt i Prop. 1 S. (2009-2010) s. 224. Det er opprettet en del slike knutepunkter i årene som har gått etter at forvaltningsmodellen ble innført.

Riksrevisjonen gjorde i 2014 en undersøkelse av forvaltningen av nasjonalparker (Riksrevisjonens administrative rapport nr. 1 2014). Riksrevisjonen pekte der på enkelte svakheter ved modellen, bl.a. uklarheter knyttet til forvalternes rolle og Statsforvalterens rolle. Rapporten ble fulgt opp av Klima- og miljødepartementet og Miljødirektoratet med bl.a. tydeliggjøring av vedtekter for verneområdestyrene og reviderte stillingsinstrukser for forvalterne. Oppfølgingen er bl.a. omtalt i Prop. 1 S (2014-2015) s. 190, og i brev 8. september 2014 fra Klima- og miljødepartementet til Miljødirektoratet.

Utfordringer med dagens forvaltning

I dag forvaltes om lag 80 % av det vernede arealet i Norge av nasjonalpark- og verneområdestyrer. Det betyr dermed mye for tilstanden i verneområdene at ordningen fungerer godt.

Forvaltningsmodellen med styrer ble evaluert i 2021 – igangsatt etter en virketid på ti år. Evalueringen konkluderte med at forvaltningsmodellen – totalt sett – ikke ser ut til å ha styrket ivaretagelsen av verneverdiene, men trolig heller ikke svekket dem. Evalueringen viste at ordningen i all hovedsak fungerer godt, og Klima- og miljødepartementet har som nevnt besluttet å videreføre ordningen.

Før ordningen med nasjonalpark- og verneområdestyrer ble innført, var det statsforvalterne som forvaltet alle verneområdene. Siden ordningen med lokalpolitisk sammensatte verneområdestyrer ble innført, har også mange kommuner fått delegert ansvar for å forvalte naturreservater. Dette har ført til en mer fragmentert verneområdeforvaltning og mer variert forvaltningspraksis (fra 18 fylkesmenn i 2008 til 113 ulike forvaltningsmyndigheter i dag). Evalueringen fra 2021 bekrefter delvis dette.

Statsforvalterne bruker mye tid på den personalmessige og administrative oppfølgingen av forvalterne. Rollefordelingen på personalforvaltning/daglig ledelse/styring mellom statsforvalter og styre/styreleder er krevende, og kan medføre en belastning for særlig statsforvalter, men også for forvalterne og styrene.

Verneområdene er svært forskjellige i oppgaver, utstrekning og i det generelle utfordringsbildet. Antall forvaltere pr. verneområdestyre er differensiert, men det er likevel en ujevn belastning mellom de enkelte forvalterstillinger. Statsforvalters begrensede styringsmuligheter gir liten fleksibilitet mellom forvalterne og få muligheter til å utjevne arbeidsbelastningen. Ved sykefravær, permisjoner og vakanser øker skjevfordelingen.

Det er i dag ulik grad av samhandling på tvers mellom forvalterne for de ulike verneområdene. Slik samhandling vil bidra til kunnskapsdeling og mer enhetlig forvaltningspraksis.

Oppdrag:

Klima- og miljødepartementet ber Miljødirektoratet gjennomgå verneområdeforvaltnernes organisasjonsmessig tilknytning og øvrige organisering, og vurdere om det bør gjøres endringer for å styrke forvaltningen av verneområdene. Dette inkluderer endringer som

- fører til en mer helhetlig forvaltning mellom verneområder
- styrker det faglige nettverket mellom verneområdeforvaltere
- øker erfaringsdelingen mellom forvalterne
- bedrer forholdene for veiledning av forvalterne og styrker deres kompetanse
- gir bedre fungerende knutepunkter
- gir mer fleksibilitet i fordeling av oppgaver ifm sykdom, vakanser mv eller pga ulike ressursbehov mellom områder
- gir mer lik organisering av forvalterne og styrker den daglig ledelsen av dem bl.a. når det gjelder organisering av arbeid, fordeling av oppgaver mv
- fører til bedre rollehåndtering, herunder gjør rollene tydeligere for publikum
- styrker samarbeidet med Statens naturoppsyn
- styrker samarbeidet med besøkssentrene

En utredning av endret organisering skal omfatte flere alternativer i tillegg til dagens ordning (nullalternativet). Direktoratet bør bl.a. utrede følgende alternativer:

1. Beholde dagens ordning i all hovedsak, men se på bedringspunkter i denne
2. Samle arbeidsgiveransvaret hos et fåtall statsforvaltere
3. Samle arbeidsgiveransvaret hos Miljødirektoratet,
4. Opprette en egen organisasjon med egen ledelse, men der fellestjenester (arkiv, lønn osv) håndteres av direktoratet

Direktoratet kan også utrede andre alternativer.

Det er en forutsetning for utredningen at nasjonalpark- og verneområdeforvalterne fortsatt skal sitte desentralisert nær verneområder. Det er et mål å ha sterke lokale knutepunkter med solide fagmiljøer, og direktoratet kan også foreslå relokalisering av forvalterstillinger for å bygge opp under dette, jf. Meld. St. 35 (2023-2024) kapittel 6.3.3.

Det er også en forutsetning at utredningen ivaretar verneområdestyrets faglige instruksjonsmyndighet overfor forvalterne, slik at det er vernestyret som avgjør overordnede spørsmål knyttet til forvaltning av det enkelte område, eksempelvis prioritering mellom større overordnede oppgaver m.v.

Relevante aktører som må ivaretas i utredningsprosessen er fjellstyrene, som en sentral og viktig samarbeidspartner for mange verneområdestyrer, og SNO. I tillegg skal aktørene under merkevaren Norges nasjonalparker orienteres om utredningsprosessen og gis anledning til å gi innspill.

Involvering og forankring hos verneområdestyrene

Miljødirektoratet skal invitere alle verneområdestyrene til et orienteringsmøte om oppdraget i oppstartet av arbeidet. Det bør opprettes en referansegruppe bestående av et fåtall styrer som involveres i utredningen underveis, på den måten direktoratet finner hensiktsmessig. Både styremedlemmer og forvaltere bør inngå i referansegruppa.

Forslaget til ny organisering av arbeidsgiveransvar for forvalterne sendes på høring hos alle styrene før direktoratet oversender sin tilråding til departementet.

Klima- og miljødepartementet arrangerte 21. januar 2025 et møte der de fleste verneområdestyrene var representert, for å orientere om departementets vurderinger av behovet for en utredning av organiseringen av verneområdeforvalterne og for å høre styrenes syn på en slik utredning. Styrene ble også gitt anledning til å gi sin tilbakemelding til departementet skriftlig i etterkant av møtet. Oppdragsbrevet her er utformet i lys av disse tilbakemeldingene. De skriftlige tilbakemeldingene ligger ved i kopi, og vi ber om at de tas med som en del av grunnlaget for utredningen.

Frist for direktoratets tilråding til departementet settes til **1. mai 2026**.

Med hilsen

Øivind Dannevig (e.f.)
avdelingsdirektør

Hege Feiring
utredningsleder

Dokumentet er elektronisk signert og har derfor ikke håndskrevne signaturer

Kopi:

Verneområdestyret for Lyngsalpan landskapsvernområde/ Ittugáissáid suodjemeahccešivra
Nordkvaløy - Rebbenesøy verneområdestyre
Nasjonalparkstyret for Reisa nasjonalpark og Ráisdjuottarháldi landskapsvernområde
Rohkunborri nasjonalparkstyre
Seiland/Sievju nasjonalparkstyre
Stabbursdalen nasjonalparkstyre/ Rávttušvuomi álbmotmeahccešivra/ Rautusvuoman
kanalistarhaan johtokunta
Varangerhalvøya nasjonalparkstyre / Várnjárgga álbmotmeahccešivra / Varenkinniemen
kansalistarhaan styyri

Verneområdestyret for Kvænangsbotn og Navitdalen landskapsvernområder
 Anárjoga álbmotmeahccestivra / Anárjohka nasjonalparkstyre
 Nasjonalparkstyret for Øvre Dividal nasjonalpark og Dividalen landskapsvernområde
 Øvre Pasvik nasjonalparkstyre/ Báhčaveaji álbmotmeahccestivra
 Ånderdalen nasjonalparkstyre
 Verneområdestyret for LoppHAVET
 Lofotodden nasjonalparkstyre
 Midtre Nordland nasjonalparkstyre
 Njaarken vaarjelmiedajveraerie/ Lomsdal-Visten nasjonalparkstyre
 Møysalen nasjonalparkstyre
 Vega verneområdestyre
 Blåfjella-Skjækerfjella-Lierne nasjonalparkstyre/ Låarte-Skæhkeren-Lijre
 nasjonalpaarhkeståvroe
 Byrkije nasjonalpaarhkeståvroe/ Børgefjell nasjonalparkstyre
 Nasjonalparkstyret for Femundsmarka og Gutulia
 Nasjonalparkstyret for Forollhogna
 Verneområdestyret for Skardsfjella og Hyllingsdalen
 Nasjonalparkstyret for Skarvan og Roltdalen og Sylan
 Verneområdestyret for Trollheimen
 Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonalparkstyre
 Nasjonalparkstyret for Fulufjellet
 Nasjonalparkstyret for Jotunheimen og Utladalen
 Langsua nasjonalparkstyre
 Reinheimen nasjonalparkstyre
 Rondane-Dovre nasjonalparkstyre
 Sølén verneområdestyre
 Breheimen nasjonalparkstyre
 Verneområdestyret for Geiranger-Herdalen landskapsvernområde
 Hallingskarvet nasjonalparkstyre
 Forvaltningsstyret for Trillemarka-Rollagsfjell naturreservat
 Ytre Hvaler nasjonalparkstyre
 Folgefonna nasjonalparkstyre
 Jostedalsbreen nasjonalparkstyre
 Naustdal-Gjengedal verneområdestyre
 Nærøyfjorden verneområdestyre
 Stølsheimen verneområdestyre
 Ålfotbreen verneområdestyre
 Raet nasjonalparkstyre
 Verneområdestyret for Setesdal Vesthei, Ryfylkeheiane og Frafjordheiane
 landskapsvernområde
 Verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder
 Færder nasjonalparkstyre
 Jomfruland nasjonalparkstyre
 Verneområdestyret for Brattefjell-Vindeggen landskapsvernområde

MILJØDIREKTORATET
Postboks 5672 Torgarden
7485 TRONDHEIM

Saksbehandler Tore Tødås

Vår ref. 2026/27-28 432.4

Deres ref. 2025/5713

Dato 15.05.2026

Uttalelse - Miljødirektoratets forslag til ny organisering av arbeidsgiveransvar for forvalterne - Børgefjell nasjonalparkstyre

Børgefjell nasjonalparkstyre har i møte 12.05.2026 behandlet sak 11/2026 med følgende resultat:

Børgefjell nasjonalparkstyre tar Miljødirektoratets *Utredning av alternativer for organisering av verneområdeforvaltere* til orientering og gir følgende høringsuttalelse:

1. Nasjonalparkstyrets rolle som selvstendig forvaltningsmyndighet må styrkes og synliggjøres
 - Det er avgjørende for legitimitet og tillit at styret fremstår tydelig som selvstendige forvaltningsorgan, både juridisk og utad mot publikum.
 - Dagens praksis med felles e-post, arkiv og avsender med statsforvalteren bidrar til uklar rolleforståelse og må endres.
2. Behov for klarere rolleavklaring mellom styre, forvalter, statsforvalter og Miljødirektoratet
 - Nasjonalparkstyret understreker behovet for tydeligere grensesnitt i styringsdokumentene, særlig mellom:
 - styrets instruksjonsmyndighet,
 - statsforvalterens arbeidsgiverrolle,
 - og Miljødirektoratets rolle som veileder og klageinstans.
 - Klarere roller gir bedre forutsigbarhet for styrene og mer robuste vedtak.
3. Sekretariatsfunksjonen er avgjørende for nasjonalparkstyrets handlingsrom
 - God kvalitet i styrets vedtak forutsetter:
 - stabile forvalterressurser
 - tilgjengelig faglig støtte
 - og tilstrekkelig administrativ kapasitet.
 - Sårbarhet ved sykdom og vakanser svekker styrenes evne til å utøve myndighet effektivt.
4. Nasjonalparkstyret støtter tiltak som gir bedre ledelse og faglig støtte til forvalterne
 - Nasjonalparkstyret støtter styrking av arbeidsgiverrollen og tydeligere faglig oppfølging av forvalterne.
 - Dette vil indirekte styrke styrenes arbeid gjennom bedre saksforberedelser, mer ensartet praksis og tryggere beslutningsgrunnlag.

5. Viktigheten av lokal tilstedeværelse og forvaltningsknutepunkt

- Nasjonalparkstyret presiserer at lokal forankring og nærhet til verneområdene er en forutsetning for god forvaltning.
- Samtidig som at forvaltningsknutepunkt må fungere reelt – med fagfellesskap, samlokalisering der mulig og tilgang på relevante samarbeidspartnere.

6. Støtte til mer systematisk opplæring og kompetanseutvikling

- Nasjonalparkstyret mener forvalterne må ha god og lik kompetanse, særlig innen:
 - naturmangfoldloven
 - dispensasjonspraksis
 - forvaltningsrett
 - og saksbehandling.
- Nasjonalparkstyret støtter derfor etablering av en felles «Forvalterskole».

7. Økt fleksibilitet i bruk av forvalterressurser – innen klare rammer

- Nasjonalparkstyret støtter økt fleksibilitet i ressursbruk for å sikre kontinuitet i sekretariatsfunksjonen.
- Samtidig presiseres det at det må skje innenfor rammer som ivaretar styrenes instruksjonsmyndighet og prioriteringer.

8. Samarbeidet med andre aktører bør styrkes og formaliseres

- Nasjonalparkstyret understreker betydningen av:
 - godt samarbeid med SNO, fjelltjenesten og fjellstyrene for oppsyn, skjøtsel og kunnskapsinnhenting.
 - tydeligere samarbeid med besøkssentre innen formidling og besøksforvaltning.
 - samarbeid med Sametinget og reindriftsforvaltningen ved innhenting av kunnskapsgrunnlag om samiske kulturminner og næringsgrunnlag.
 - samarbeid med fylkeskommuner om innhenting av kunnskapsgrunnlag om kulturminner
- Mer formaliserte samarbeid vil styrke både forvaltning og publikumsopplevelse.

9. Nasjonalparkstyret støtter alternativ 2 – med følgende forutsetninger

- Samling av arbeidsgiveransvaret hos færre statsforvaltere kan støttes dersom:
 - Trøndelag opprettholdes som egen forvalterenhet, i tråd med dagens organisering, med minimum ti verneområdeforvaltere
 - lokal tilstedeværelse av verneområdeforvaltere opprettholdes
 - sekretariatsfunksjonen styrkes
 - og styrets myndighet og selvstendighet tydelig ivaretas.
- Nasjonalparkstyret påpeker at organisatoriske endringer må gi faktisk merverdi i praksis, ikke bare på papiret.

Med hilsen

Ellen Schjølberg
Styreleder

Tore Tødås
nasjonalparkforvalter

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen underskrift

Kopi til:

STATSFORVALTEREN I NORDLAND

STATSFORVALTEREN I TRØNDELAG

Postboks 1405

Postboks 2600

8002

7734

BODØ

STEINKJER

Saksfremlegg

Arkivsaksnr: 2025/9593-2

Saksbehandler: Tore Tødås

Dato: 30.09.2026

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Byrkije nasjonalpaarhkeståvroe/Børgefjell nasjonalparkstyre	31/2026	09.10.2026

Orienteringssak - NINA Rapport 2779 - evaluering av merkevarestrategien Norges nasjonalparker og besøksstrategiarbeidet

Forvalters tilrådning:

Børgefjell nasjonalparkstyre tar NINA Rapport 2779 Evaluering av merkevarestrategien Norges nasjonalparker og besøksstrategiarbeidet til orientering.

Saksopplysninger

Miljødirektoratet etablerte merkevarestrategien Norges nasjonalparker i 2015 som en felles plattform for kommunikasjon, besøksforvaltning og lokal verdiskaping knyttet til norske nasjonalparker og større verneområder. Som en del av oppfølgingen ble det utviklet besøksstrategier som et sentralt verktøy for å styre ferdsel og bruk av verneområdene slik at verneverdiene ivaretas samtidig som besøkende får gode opplevelser og lokalsamfunn kan dra nytte av verdiene knyttet til verneområdene. Evalueringen som nå er gjennomført representerer den første helhetlige gjennomgangen av hvordan denne satsingen har fungert etter om lag ti års praktisk erfaring.

Evalueringen bygger på analyser av besøksstrategier, intervjuer med verneområdeforvaltning og samarbeidspartnere, brukerundersøkelser, ferdselsdata og erfaringer fra konkrete tiltak gjennomført i norske verneområder. Formålet har vært å vurdere om merkevarestrategien og besøksstrategiene har bidratt til å ivareta verneverdiene, styrke forståelsen for vern og legge til rette for lokal verdiskaping.

Rapporten konkluderer med at merkevarestrategien og besøksstrategiene i hovedsak har vært et vellykket grep for å styrke besøksforvaltningen i norske verneområder. Arbeidet har gitt et betydelig løft i kunnskapen om besøkende, ferdsel og brukergrupper, og har bidratt til mer systematiske prioriteringer knyttet til informasjon, tilrettelegging og besøksforvaltning. Strategiene har gitt forvaltningen et felles språk og et bedre grunnlag for samarbeid mellom verneområdeforvaltning, kommuner, besøksentre og reiselivsaktører.

Den tydeligste effekten av strategiarbeidet er knyttet til styring av ferdsel. Evalueringen viser at tiltak som innfallsporter, skilting, informasjon, klopplegging, stiltak og annen fysisk tilrettelegging har bidratt til å samle ferdselen på etablerte traseer og områder som tåler bruk bedre. Flere steder er det dokumentert redusert slitasje og mindre ferdsel i sårbare områder som følge av slike tiltak. Rapporten framhever derfor besøksstrategiene som et viktig virkemiddel for å håndtere økende bruk av verneområdene.

Merkevaren Norges nasjonalparker vurderes også å ha hatt positiv effekt på kommunikasjon og formidling. Informasjonen framstår mer helhetlig, profesjonell og gjenkjennerbar enn tidligere. Undersøkelser blant besøkende viser at informasjonstiltak bidrar til økt forståelse for verneverdier og større aksept for nødvendige restriksjoner. Flere besøkende oppgir at de har fått økt kunnskap om naturen og bedre forståelse for hvordan egen ferdsel og adferd kan påvirke naturverdiene.

Samtidig peker evalueringen på flere områder hvor måloppnåelsen er mer usikker. Selv om det finnes god dokumentasjon på endringer i ferdsel og lokal slitasje, er det langt vanskeligere å dokumentere effekter på selve verneverdiene. Kunnskapen om hvordan ferdsel påvirker blant annet villrein, fugleliv, fjellrev og andre sårbare arter er fortsatt begrenset. I mange områder mangler det indikatorer, overvåkingsdata og lange tidsserier som gjør det mulig å måle om tiltakene faktisk forbedrer tilstanden for naturverdiene over tid.

Evalueringen viser også at målsettingen om lokal verdiskaping i liten grad kan dokumenteres gjennom målbare resultater. Det er få holdepunkter for at merkevarearbeidet direkte har ført til økt omsetning, flere arbeidsplasser eller nye reiselivsprodukter. Rapporten viser derimot at arbeidet har bidratt til bedre samarbeid mellom ulike aktører, sterkere lokal identitet, økt synlighet for verneområdene og bedre samordning mellom forvaltning og reiseliv. Effektene for reiselivet framstår derfor i hovedsak som indirekte og avhengige av lokal oppfølging og kapasitet.

Et sentralt funn er at utviklingen i besøkstall og ferdselsmønstre i stor grad påvirkes av faktorer utenfor verneområdeforvaltningens kontroll. Sosiale medier, digitale turplattformer, internasjonal turisme og generelle samfunnstrender har stor betydning for utviklingen. Evalueringen viser at det ofte er enklere å påvirke hvor folk går enn hvor mange som besøker et område.

Rapporten anbefaler at arbeidet nå går inn i en ny fase. De første ti årene har i stor grad handlet om å utvikle strategier, bygge kunnskapsgrunnlag og etablere tiltak. Framover anbefales større vekt på oppfølging, evaluering og overvåking av tiltakene som allerede er etablert. Evalueringen anbefaler blant annet styrket kapasitet og kompetanse i verneområdeforvaltningen, mer systematisk overvåking av naturverdier og ferdsel, tydeligere mål og indikatorer for måloppnåelse, bedre samordning mellom verneområdeforvaltning, kommuner og andre aktører, samt videreutvikling av merkevaren og besøksstrategiene som operative styringsverktøy.

Børgefjell nasjonalpark har vært en del av denne satsingen siden oppstarten av arbeidet med besøksstrategi i 2015. Besøksstrategien ble faglig godkjent av Miljødirektoratet i 2019, mens tiltaksplanen ble revidert av nasjonalparkstyret i 2023. Besøksstrategien bygger på et omfattende kunnskapsgrunnlag om verneverdier, reindrift, kulturminner, ferdsel, friluftsliv og reiseliv. Et sentralt grep i strategien har vært å videreføre Børgefjell som en opplevelse av «villmark» med liten grad av teknisk tilrettelegging i sentrale deler av nasjonalparken, samtidig som eventuell tilrettelegging for besøkende og lokal verdiskaping i hovedsak skal skje ved innfallsporter og i randsonene rundt verneområdet.

Som en del av kunnskapsgrunnlaget ble det gjennomført brukerundersøkelse i 2017. Undersøkelsen viste at Børgefjell tiltrekker seg en brukergruppe som i stor grad søker opplevelsen av «villmark», selvstendighet og få tekniske inngrep. Om lag 43 prosent av de besøkende var førstegangsbesøkende, mens 31 prosent ble klassifisert som høypurister. De fleste hadde god kunnskap om verneområdet før besøket, og undersøkelsen viste stor tilfredshet med både dagens forvaltning og den begrensede graden av tilrettelegging.

Gjennom flere år har det blitt gjennomført årlige ferdselsteller ved de viktigste innfallsportene. Sammen med brukerundersøkelsen fra 2017 og erfaringer fra oppsyn og nasjonalparkforvaltning har dette gitt et godt grunnlag for å følge utviklingen i bruken av nasjonalparken og prioritere tiltak i

besøksforvaltningen. Ferdselstellingene viser at besøket i sommersesongen har vært relativt stabilt over tid, og at variasjonene i stor grad følger vær- og føreforhold.

I perioden etter at besøksstrategien ble vedtatt er det gjennomført en rekke tiltak knyttet til informasjon, innfallsporter og stiltak. Det er etablert nye informasjonspunkt ved flere innfallsporter, utviklet nytt informasjonsmateriell og ny nettside, gjennomført oppgradering av innfallsporter og utført omfattende klopplegging og andre skjøtselstiltak på de mest brukte ferdselsårene. Arbeidet har vært basert på målsettingen om å ivareta nasjonalparken som en opplevelse av «villmark», samtidig som ferdselen styres og slitasje på sårbare områder reduseres.

Den nasjonale evalueringen bekrefter i stor grad de strategiske valgene som er gjort gjennom besøksstrategien for Børgefjell nasjonalpark. Evalueringen framhever betydningen av kunnskapsbasert besøksforvaltning, brukerundersøkelser, ferdselstillinger, målrettet informasjon og tiltak som styrer ferdselen til områder som tåler bruk bedre. Dette er elementer som allerede utgjør sentrale deler av besøksforvaltningen i Børgefjell. Samtidig understreker evalueringen behovet for fortsatt kunnskapsinnhenting, overvåking og oppfølging av tiltak for å kunne dokumentere effekter på verneverdier over tid. For Børgefjell framstår anbefalingene om videre overvåking av ferdsel, oppfølging av gjennomførte tiltak og dokumentasjon av effekter på verneverdier som særlig relevante. Dette er også tema som vil være sentrale ved framtidige revisjoner av besøksstrategien.

Vedlegg:

- NINA-rapport 2779 - Evaluering av merkevarestrategien Norges nasjonalparker og besøksstrategiarbeidet

2779

NINA Rapport

Evaluering av merkevarestrategien Norges nasjonalparker og besøksstrategiarbeidet

Sofie Selvaag, Yosra Zouhar, Vegard Gundersen og Odd Inge Vistad

NINAs publikasjoner

NINA Rapport

Dette er NINAs ordinære rapportering til oppdragsgiver etter gjennomført forsknings-, overvåkings- eller utredningsarbeid. I tillegg vil serien favne mye av instituttets øvrige rapportering, for eksempel fra seminarer og konferanser, resultater av eget forsknings- og utredningsarbeid og litteraturstudier. NINA Rapport kan også utgis på engelsk, som NINA Report.

NINA Temahefte

Heftene utarbeides etter behov og serien favner svært vidt; fra systematiske bestemmelsesnøkler til informasjon om viktige problemstillinger i samfunnet. Heftene har vanligvis en populærvitenskapelig form med vekt på illustrasjoner. NINA Temahefte kan også utgis på engelsk, som NINA Special Report.

NINA Datarapport

NINA Datarapport er et søkbart og refererbart metadata-dokument som beskriver et bestemt datasett eller en samling av datasett. Hovedformålet med datarapporten er å beskrive dataene, hvordan disse er samlet inn og bearbeidet. Av og til vil datarapporten også inneholde resultater - i tillegg til metadata. Datarapportene følger en standard mal og vil derfor ha en stor grad av likhet.

Annen publisering

I tillegg til rapporteringen i NINAs egne serier publiserer instituttets ansatte en stor del av sine forskningsresultater i internasjonale vitenskapelige journaler og i populærfaglige bøker og tidsskrifter.

Evaluering av merkevarestrategien Norges nasjonalparker og besøksstrategiarbeidet

Sofie Selvaag
Yosra Zouhar
Vegard Gundersen
Odd Inge Vistad

Selvaag, S., Zouhar, Y., Gundersen, V., & Vistad, O. I. 2026.
 Evaluering av merkevarestrategien Norges nasjonalparker og
 besøksstrategiarbeidet. NINA Rapport 2779. Norsk institutt for
 naturforskning.

Lillehammer, april 2026

ISSN: 1504-3312

ISBN: 978-82-426-5623-0

RETTIGHETSHAVER

© Norsk institutt for naturforskning

Publikasjonen kan siteres fritt med kildeangivelse

TILGJENGELIGHET

Åpen

PUBLISERINGSTYPE

Digitalt dokument (pdf)

KVALITETSSIKRET AV

Marianne Evju

ANSVARLIG SIGNATUR

Forskningsjef Kristin E. Mathiesen (sign.)

OPPDRAGSGIVER(E)/BIDRAGSYTER(E)

Miljødirektoratet

OPPDRAGSGIVERS REFERANSE

M-3171|2026

KONTAKTPERSON(ER) HOS OPPDRAGSGIVER/BIDRAGSYTER

Hege Husby Talsnes

FORSIDEBILDE

Varangerhalvøya nasjonalpark © Tore Høyland

NØKKEWORD

- evalueringsrapport
- besøksstrategi
- Norges nasjonalparker
- besøksforvaltning

KEY WORDS

- assessment report
- visitor management strategy
- Norway's national parks
- visitor management

KONTAKTOPPLYSNINGER

NINA hovedkontor
 Postboks 5685 Torgarden
 7485 Trondheim
 Tlf: 73 80 14 00

NINA Oslo
 Sognsveien 68
 0855 Oslo
 Tlf: 73 80 14 00

NINA Tromsø
 Postboks 6606 Langnes
 9296 Tromsø
 Tlf: 77 75 04 00

NINA Lillehammer
 Vormstuguvegen 40
 2624 Lillehammer
 Tlf: 73 80 14 00

NINA Bergen
 Thormøhlens gate 55
 5006 Bergen
 Tlf: 73 80 14 00

www.nina.no

Sammendrag

Selvaag, S., Zouhar, Y., Gundersen, V., & Vistad, O. I. 2026. Evaluering av merkevarestrategien Norges nasjonalparker og besøksstrategiarbeidet. NINA Rapport 2779. Norsk institutt for naturforskning.

Denne rapporten evaluerer merkevarestrategien Norges nasjonalparker og besøksstrategier for verneområder, elleve år etter at merkevaren ble lansert og etter at besøksstrategier gradvis er tatt i bruk. Formålet har vært å vurdere i hvilken grad merkevare- og besøksstrategiene bidrar til å ivareta verneverdiene, styrke forståelsen for vern og påvirke besøkendes opplevelser og oppfatninger, samt hvilken betydning strategiene har hatt for lokalt reiseliv. Datagrunnlaget omfatter dokumentanalyse av besøksstrategier, intervjuer med forvaltning og andre aktører, brukerundersøkelser, ferdselsdata og følgeforskning på tiltak. Datatilgangen varierer mellom områder.

Evalueringen viser at merkevare- og besøksstrategiene kom på et gunstig tidspunkt, i stor grad er relevante og at besøksstrategiarbeidet bygger på en tydelig problemforståelse der verneverdiene skal prioriteres. Besøksstrategiarbeidet har bidratt til å systematisere besøksforvaltningen, styrke kunnskapsgrunnlaget og tydeliggjøre prioriteringer. Når det gjelder effekter på verneverdier, gir evalueringen et nyansert bilde. Strategiene ser ut til å ha tydelig effekt på ferdselsmønster, særlig ved å kanalisere ferdsel til etablerte innfallsporter og traseer og i noen tilfeller bort fra sårbare områder. Fysisk tilrettelegging og målrettet informasjon kan redusere lokal slitasje og bidra til å løse konkrete lokale problemer. Effektene på verneverdier over tid er mer usikre, særlig for forstyrrelser på dyrelivet og i områder med stor og/eller spredt bruk. Det mangler ofte systematisk overvåking, effektmåling og tydelige kriterier og indikatorer for å måle effekter. Ferdsel og turisme er bare én faktor av samlede effekter, som blant annet hytteutbygging, kraftutbygging, annen infrastruktur og klimaendringer, som påvirker verneverdiene. I tillegg påvirkes ferdselsmønstre av sosiale medier, digitale turplattformer og markedsaktører som forvaltningen i begrenset grad kontrollerer. Dette gjør det krevende å isolere effekten av merkevare- og besøksstrategiene og å vurdere samlet belastning.

Evalueringen viser at strategiene kan styrke formidlingen om vern og øke bevisstheten om verneverdier og hensynsfull ferdsel. Undersøkelser av merkevarebasert formidling i Lofotodden og Femundsmarka viser økt kunnskap, refleksjon og forståelse for behovet for restriksjoner hos besøkende. Muntlig formidling ser ut til å ha sterkere effekt, men er mer ressurskrevende og mindre etterspurt enn skilt, brosjyrer og digitale løsninger blant de besøkende. Merkevaren har bidratt til mer helhetlig og gjenkjennelig kommunikasjon, men kan også skape forventninger om tilrettelegging og økt service.

For lokalt reiseliv framstår strategiarbeidet i liten grad som direkte virkemidler for reiselivsutvikling, men heller som rammer for samarbeid, profilering og prioritering. Det har bidratt til å definere og systematisere besøksforvaltning, samt bedre dialog, nye samarbeidsarenaer og felles forståelse mellom aktørene. Betydningen for lokalt reiseliv ser ut til å være sterkest der strategiene er godt forankret, aktivt brukt og koblet til lokale planprosesser og samarbeid med næringslivet. Vi har med våre metoder funnet få dokumenterte effekter i form av nye reiselivsprodukter, økt omsetning eller målbare økonomiske ringvirkninger.

Samlet sett har strategiarbeidet styrket besøksforvaltningen i norske verneområder og bidratt til mer systematisk arbeid med ferdsel, informasjon og tilrettelegging. Effektene er tydeligst for kommunikasjon, samarbeid og styring av ferdsel, mens effektene på verneverdier over tid og lokal verdiskaping er mer usikre og svakere dokumentert i denne første fasen. Evalueringen peker på behov for sterkere kobling mellom mål, tiltak og verneverdier, mer systematisk oppfølging og overvåking, mer kunnskap om effekter, bedre koordinering innenfor og utenfor verneområdet, samt klarere ansvarsfordeling og tilstrekkelige ressurser for å følge opp strategiene i praksis.

Sofie K. Selvaag, sofie.selvaag@nina.no, Yosra Zouhar, yosra.zouhar@nina.no, Vegard Gundersen, vegard.gundersen@nina.no, Odd Inge Vistad, odd.inge.vistad@nina.no. Norsk institutt for naturforskning (NINA), Vormstuguveien 40, 2624 Lillehammer.

Innhold

Sammendrag	3
Innhold	4
Forord	5
1 Innledning	6
2 Teoretiske og praktiske perspektiver på besøksforvaltning	8
2.1 Bakgrunn og utvikling	8
2.2 Besøksforvaltning som metodikk.....	9
2.3 Naturens sårbarhet.....	11
2.4 Ferdsel som påvirkningsfaktor.....	12
2.5 Virkemidler for å styre ferdsel.....	14
3 Metodikk	16
3.1 Dokumentanalyse av besøksstrategier	16
3.2 Dybdeintervjuer med forvaltning og andre aktører.....	17
3.3 Analyse av brukerundersøkelser og ferdselsdata	18
3.3.1 Brukerundersøkelser	18
3.3.2 Ferdselsdata	19
3.4 Spørreundersøkelse om kommunikasjons tiltak	19
3.5 Følgforskning på fysiske tiltak og informasjonstiltak	20
3.6 Representativitet og avgrensninger i datagrunnlaget	20
4 Resultater	24
4.1 Dokumentanalyse: håndtering av verneverdier i besøksstrategiene	24
4.2 Intervjuer: gjennomføring av tiltak i besøksstrategiene og påvirkning på verneverdier.....	27
4.3 Virkemidler for å ivareta verneverdiene.....	32
4.4 Besøkendes oppfatning av merkevarestrategien.....	45
4.4.1 Spørreundersøkelse: respons på informasjon og budskap	45
4.4.2 Brukerundersøkelser: besøksmønstre, informasjonsbruk og preferanser.....	50
4.4.3 Intervjuer: oppfatninger av merkevarestrategien.....	61
4.5 Utviklingstrekk og endringer i besøksmønstre	63
4.5.1 Intervjuer: besøksutvikling	64
4.5.2 Brukerundersøkelser: besøksutvikling.....	66
4.5.3 Besøksstrender fra Strava-data	74
4.5.4 Besøksstrender fra tellerdata	82
4.6 Betydningen av merkevare- og besøksstrategiene for lokalt reiseliv.....	89
5 Diskusjon	93
6 Anbefalinger	106
7 Referanser	110
Vedlegg 1 og 2 Bakgrunnsnotat og Dokumentanalyse besøksstrategier	116
Vedlegg 3 Brukerundersøkelser	117
Vedlegg 4 Intervjuguider	120

Forord

Denne rapporten er utarbeidet på oppdrag fra Miljødirektoratet. Formålet har vært å evaluere hvordan merkevare- og besøksstrategier fungerer i norske verneområder, samt å gi kunnskapsbaserte råd for videre utvikling og styrking av praksis. Arbeidet bygger på kunnskapsoversikter og egen datainnsamling i prosjektet. Evalueringen er gjennomført av Norsk institutt for naturforskning (NINA). Prosjektet kombinerer intervjuer og dokumentanalyse med sammenstillinger av eksisterende kunnskap og data fra spørreundersøkelser, ferdselstellere og GIS-analyser fra utvalgte områder. Studiegrunnlaget omfatter verneområder i hele Norge med særlig vekt på områder der det foreligger sårbarhetsanalyser og gode data om ferdsel og tiltak. Rapporten løfter frem overordnede mønstre og hovedlinjer i materialet og bør leses med dette som utgangspunkt.

Vi vil rette en stor takk til alle som har bidratt med tid, data og innsikt, inkludert forvaltere i verneområdene, Statens naturoppsyn, ansatte ved besøkssentre samt øvrige representanter fra forvaltning og organisasjoner. En spesiell takk rettes til Hege Husby Talsnes, Ingrid Moe Dahl og Kim Daniel Engebakken i Miljødirektoratet for oppdraget og for nyttig dialog underveis i arbeidet. Vi vil også takke Erik Stange (NINA) for analyser av Strava-data, beskrivelse av metodikken og utforming av kart.

Lillehammer, 01.04.2026

Sofie Selvaag

1 Innledning

Det er i 2026 elleve år siden merkevarestrategien Norges nasjonalparker ble lansert, og besøksstrategier har kommet fortløpende i perioden etterpå. Bakgrunnen for arbeidet var et oppdrag til Miljødirektoratet om å utvikle merkevaren Norges nasjonalparker, med utgangspunkt i at enkelte norske nasjonalparker og verneområder er etablerte reisemål med mange besøkende, men uten å fremstå som en samlet merkevare (Miljødirektoratet 2020). Oppdraget fra Klima- og miljødepartementet var blant annet formulert slik: «Utarbeide en merkevare- og kommunikasjonsstrategi for nasjonalparker, herunder nasjonalparksentre og alle andre naturinformasjonssentre og kompetansesentre, nasjonalparklandsbyer og -kommuner» (Miljødirektoratet 2020). Ambisjonen har vært å gi nasjonalparkene en tydelig posisjon i markedsføringen av Norge som bærekraftig reisemål, og legge grunnlag for bred lokal verdiskaping i tilknytning til verneområdene. De fire nasjonalparkene Jotunheimen, Rondane, Varangerhalvøya og Hallingskarvet ble valgt som piloter for implementeringen av den nyutviklede merkevaren, og siden den gang er merkevaren tatt i bruk i nasjonalparker og andre verneområder, samt i nasjonalparklandsbyer og -kommuner. Nasjonalparksentre, naturinformasjonssentre og øvrige kompetansesentre omfattes også. Merkevarestrategien utgjør grunnlaget for kommunikasjon, aktiviteter og visuell identitet, og er tett koblet til utviklingen av besøksstrategier og en helhetlig tilnærming til besøksforvaltning (Miljødirektoratet 2020).

Merkevarestrategien har som mål at flere skal bruke verneområdene, for at flere skal forstå hva de er og ta vare på dem, og for lokal verdiskaping. Per april 2026 har 37 nasjonalparker og 13 store landskapsvernområder godkjente besøksstrategier for å håndtere de besøkende til verneområdet. I tillegg har mange mindre områder med en del besøk utarbeidet strategier, men disse er ikke underlagt krav om faglig godkjenning hos Miljødirektoratet. Formålet med vern av nasjonalparker og andre verneområder er i første rekke å ivareta naturverdier, noen steder også kulturverdier (IUCN 1994). Samtidig har det alltid vært tilrettelegging for ferdsel og bruk i verneområdene i Norge som følge av brukstradisjoner og enkelt friluftsliv. Men friluftsliv og turisme er i stor endring, og økt ferdsel og endret friluftsliv utfordrer verneverdiene en rekke steder (Øian mfl. 2018).

I fasen med å utarbeide besøksstrategier er det fremskaffet mye ny kunnskap om verneverdier, naturens sårbarhet og ikke minst om ferdsel og bruk til de besøkende. Innføringen av besøksforvaltning i verneområdeforvaltningen var ny da den ble lansert i 2015 (Miljødirektoratet 2015), og det har siden vært en prosess der forvaltere og andre involverte har utviklet en felles forståelse av hva dette innebærer i praksis. Forvaltningen har gått fra en fase med kunnskapsinnhenting og konkret utarbeidelse av besøksstrategier, til en fase med implementering og iverksettelse av virkemidler og tiltak. Samtidig tar det tid å måle og dokumentere effekten av slike tiltak på ferdsel og verneverdier. Kunnskapsgrunnlaget utvikles derfor gradvis, og forvaltningen må arbeide adaptivt i møte med sosio-økologiske systemer i endring. På denne bakgrunn er det relevant å vurdere hvordan merkevare- og besøksstrategiarbeidet har fungert i praksis.

En sentral tilnærming i besøksstrategiene har vært å styre ferdselen til områder som tåler økt bruk. Forvaltningen kan her ta utgangspunkt i kunnskap om hva som motiverer folk til å besøke et område. Noen trekkes mot populære og tilrettelagte attraksjoner, der såkalte pull-faktorer er viktige (Gundersen mfl. 2024; Uysal & Jurowski 1994). Andre oppsøker områder med lite eller ingen tilrettelegging, hvor brukerne i større grad drives av en indre motivasjon, såkalte push-faktorer (Gundersen mfl. 2024; Uysal & Jurowski 1994). Besøksstrategiene retter seg i hovedsak mot pull-faktorene, ved å styre og lede de besøkende gjennom etablering eller fjerning av attraksjoner og tilrettelegging. I mindre tilrettelagte områder har forvaltningen et mer begrenset handlingsrom til å påvirke bruken. Samtidig er det krevende å måle effekten av slike tiltak, fordi de inngår i komplekse sosio-økologiske systemer påvirket av mange samvirkende faktorer. Overordnede samfunnstrender knyttet til friluftsliv, turisme og naturopplevelse spiller inn, i tillegg til mer stedsspesifikke forhold som markedsføring og kommunikasjon av det enkelte verneområdet.

Denne evalueringen av merkevare og besøksstrategier sammenstiller kunnskap fra blant annet brukerundersøkelser, vurderinger av naturens sårbarhet og analyser av effekter av tiltak. I tillegg vil intervjuer og dokumentstudier gi grunnlag for å vurdere om merkevare- og besøksstrategiene har bidratt til å nå målene om å ivareta naturverdiene.

Evalueringens formål

Formålet med evalueringen er å fremskaffe kunnskap og innsikt for å vurdere måloppnåelsen for merkevarestrategien og besøksstrategier for verneområdene. Et viktig premiss for arbeidet med besøksforvaltning for norske verneområder er at dersom det er konkurrerende hensyn mellom de ulike målsetningene, skal ivaretagelsen av verneverdiene alltid veie tyngst (Miljødirektoratet 2015).

Hovedmålsetningen med evalueringen er å vurdere om merkevarestrategien og besøksstrategiene for verneområder inneholder det vi trenger for å ta vare på verneverdiene i årene som kommer. Følgende tre problemstillinger skal besvares i evalueringen:

- I hvilken grad bidrar merkevare- og besøksstrategiene til å ivareta eller svekke verneverdiene?
- I hvilken grad har merkevare- og besøksstrategiene økt forståelsen for vern, og hvordan påvirker de besøkendes opplevelser og oppfatninger?
- Hvilken betydning har merkevare- og besøksstrategiene hatt for lokalt reiseliv?

Besøksstrategiene har tydelige mål, slik problemstillingene også belyser, men siden oppstarten av strategiarbeidet har det i stor grad manglet konkrete kriterier og indikatorer for hvordan måloppnåelse skal vurderes. Det har heller ikke vært gjennomført systematisk vurdering av måloppnåelse i løpet av denne tiårsperioden med merkevare- og besøksstrategier. Evalueringen har derfor i stor grad måttet baseres på eksisterende datagrunnlag, som ikke er utviklet spesifikt for dette formålet, i tillegg til intervjuer som i større grad kan belyse måloppnåelse mer konkret. Datagrunnlaget varierer dermed mellom verneområdene, både når det gjelder type data og hvor godt effekter er dokumentert, noe som innebærer at vi i noen tilfeller kan si mer om utvikling og effekter enn i andre.

Rapportens struktur

I kapittel 2 gir vi teoretiske og praktiske perspektiver på besøksforvaltning, med særlig vekt på sammenhengen mellom ferdsel, tiltak og ivaretagelse av verneverdier. For å besvare problemstillingene i evalueringen bruker vi en rekke ulike metoder, disse beskrives i kapittel 3. Resultatene presenteres i kapittel 4. Kapittelet innledes med en dokumentanalyse av hvordan verneverdier håndteres i besøksstrategiene (4.1), etterfulgt av intervjuer om gjennomføring av tiltak og deres påvirkning på verneverdier (4.2). Dette følges opp i kapittel 4.3 med en gjennomgang av eksempler på informasjonstiltak og fysiske tiltak som er benyttet i verneområdene. I kapittel 4.4 belyses besøkendes oppfatninger av merkevarestrategien, før utviklingstrekk og endringer i besøksmønstre analyseres i kapittel 4.5. Betydningen av merkevare- og besøksstrategiene for lokalt reiseliv behandles i kapittel 4.6. Kapittel 5 samler og diskuterer resultatene, med en gjennomgang av hver av problemstillingene, før det gis anbefalinger for videre arbeid (kapittel 6).

2 Teoretiske og praktiske perspektiver på besøksforvaltning

2.1 Bakgrunn og utvikling

Da Miljødirektoratet lyste ut dette evalueringsoppdraget av merkevarestrategien, la de med et fyldig bakgrunnsnotat (se vedlegg 1), blant annet med en historikk om bakgrunnen for merkevarestrategien og besøksstrategien. Her starter de med den såkalte «Fjellteksten».

Fjellteksten ble lagt fram høsten 2003 (St.prp. nr. 65 (2002-2003)), etter en bestilling fra Stortinget til Regjeringen Bondevik i forbindelse med budsjettarbeidet. Stortinget ba Regjeringen om å legge fram *«en sak på bærekraftig bruk av utmark og fjellområdene i Norge ... om nærmere retningslinjer for økt turistmessig bruk ... både på arealer utenfor og innenfor større verneområder»*.

Som navnet antyder, dreide ikke Fjellteksten seg bare om nasjonalparker og andre verneområder. Men det uklare rundt handlingsrommet for kommersiell aktivitet i nettopp verneområder var nok en særlig grunn til at store verneområder og særlig nasjonalparker fikk oppmerksomheten. På den tid lå også alle våre 22 nasjonalparker i fjellområder (primært på statens grunn), og dessuten sto det i tre lokale forskrifter at det var forbudt med kommersiell turisme i de aktuelle nasjonalparkene, nemlig i Saltfjellet/Svartisen, Jotunheimen og Reisa nasjonalparker. Dette forbudet ble snart opphevet.

Uansett: Om så nasjonalparkene er regnet som særlig attraktive tur- og turistmål, så vil det alltid være et bruksmessig samspill mellom selve verneområdet og de tiliggende områdene og lokalsamfunnene. Som en del av Miljøverndepartementets arbeid med «Fjellteksten», så ble det innhentet faglige vurderinger fra ulike kunnskapsinstitusjoner, blant annet fra NINA (Aas (red.) mfl. 2003). Her skulle en blant annet se på den eksisterende næringsaktiviteten i tre nasjonalparker (Dovre-fjell-Sunndalsfjella, Femundsmarka og Reisa). Konklusjonen var at næringsaktiviteten i og rundt verneområder var av betydelig omfang, men så ut til å skille seg lite fra gjennomsnittet for norsk utmark generelt.

Selv om norske fjellområder ble vernet som nasjonalparker fra 1962 (Rondane) og framover, så var det ikke snakk om et «osteklokke-vern». Alle disse fjell- og utmarksområdene hadde sin brukshistorie, særlig knyttet til tradisjonelt høstingslandbruk, friluftsliv, jakt, fiske og bærplukking. Og den frie ferdselsretten (i hovedsak i tråd med Friluftsloven) skulle bestå, men var ikke en del av verneformålet. Dette skiller de norske nasjonalparkene fra nasjonalparker i mange andre land. I for eksempel New Zealand er det et såkalt «dual mandate» (et dobbelt verneformål) som vil si at både naturvern og turisme (i visse former) er med i verneformålet (se Higham mfl. 2016). Men noen av de norske nasjonalparkene hadde jo en sterk turistaktivitet ved vernetidspunktet, og tradisjonelle setre hadde noen steder «utviklet seg» til turistbedrifter. DNT var også etablert allerede i 1868. Slik sett startet diskusjonen rundt vern og bruk langt tidligere enn med Fjellteksten. Denne utfordringen ble spesifikt drøftet i forbindelse med det omfattende arbeidet med Ny landsplan for nasjonalparker på 1980- og 1990-tallet (St. meld. nr. 62 (1991-92)). Her ble det understreket at en mer aktiv og utadrettet forvaltning ville føre til større næringsmessig betydning av nasjonalparkene, og at en på en forsiktig måte kunne utnytte nasjonalparkene i markedsføringen av Norge som reisemål. Dette kan ses som et tidlig frampek mot Merkevarestrategien i 2015.

Kanskje har vi i dag det Stortingsmelding nr. 62 (1991-92) *Ny landsplan for nasjonalparker*, kalte en «aktiv og utadrettet forvaltning»? Men det er uansett en forvaltning som holder fast ved «forsiktige» prinsipper og virkemidler. Det er indirekte forvaltningsgrep som gjelder (se figur 3 over forvaltningsprinsipper i kapittel 2.5), sammen med visse former for fysisk tilrettelegging (når slike blir regnet som nødvendig for å ivareta verneformålet). Direkte forvaltningstiltak, som reguleringer og forbud, blir svært sjelden brukt. Grunnen er ikke at de blir regnet som ineffektive

tiltak, men mer fordi det bryter sterkt med norsk bruks- og forvaltningstradisjon (Øian mfl. 2018). For muligheten er der; i naturmangfoldloven § 35 heter det: *«Ferdseil til fots i samsvar med friluftslovens regler er tillatt. Slik ferdsel kan bare begrenses eller forbys i avgrensede områder i en nasjonalpark, og bare dersom det er nødvendig for å bevare planter eller dyr, kulturminner eller geologiske forekomster.»* Det skal svært mye til for at denne muligheten til ferdselsforbud blir benyttet.

I NINAs innspill til Miljøverndepartementet (MD) i 2003 (Aas (red.) mfl. 2003) ble forvaltningspraksis i ulike land (Finland, Litauen, Sveits, USA, Tanzania) presentert. Det gjaldt særlig samspillet med reiselivsaktører, turisme og eventuelle grep for å sikre verneverdier. Det kulturelt mest nærliggende landet er Finland, som også har allemannsrett. I Finland gir forvaltningsmyndigheten Metsähallitus tillatelser til selskaper som ønsker å drive kommersiell virksomhet i nasjonalparkene. I noen tilfeller innebærer dette betaling, avhengig av aktivitetens omfang og karakter. Selskapene må forplikte seg til å følge Metsähallitus' retningslinjer for bærekraftig bruk (Metsähallitus u.å.). Individuell vandring er gratis. Et vanlig forvaltningsverktøy i finske nasjonalparker er sonering, der ulike aktiviteter tillates i ulike områder, basert på økologisk sårbarhet. I NINAs anbefaling til MD ble bruk av sonering nevnt som et særlig effektivt forvaltningstiltak, for å forhindre negativ påvirkning av verneverdier (Aas (red.) mfl. 2003). Slik sonering må gjerne være sesongstyrt (f.eks. ferdselsforbud i hekke-/kalvingstid). Også i Norge benyttes sonering i flere verneområder, blant annet gjennom differensiert tilrettelegging. Samtidig er bruken av ferdselsforbud gjennom sonering svært begrenset. I praksis brukes slike reguleringer i større grad til å styre aktiviteter som sykling og riding til bestemte stier og veier, eller sesongstyrte ferdselsforbud i naturreservater og biotopvernområder. I nasjonalparker og landskapsvernområder benyttes hovedsakelig indirekte virkemidler for å styre ferdselen. Dette innebærer at det i norsk sammenheng er særlig viktig å lykkes med bruken av mildere virkemidler for å påvirke ferdsel og redusere belastningen på verneverdiene. Dette utdypes videre gjennom følgende overskrifter: besøksforvaltning som metodikk, naturens sårbarhet, ferdsel som påvirkningsfaktor og virkemidler for å styre ferdsel.

2.2 Besøksforvaltning som metodikk

Hensikten med dette kapitlet er å se besøksforvaltning i et bredere perspektiv, fordi besøksstrategiene for verneområdene opererer både innenfor og utenfor vernegrensene. Besøksforvaltning som metodikk ble opprinnelig utviklet for å legge til rette for og styre bevegelsesmønsteret og atferden til besøkende, for å gi gode opplevelser til ulike grupper besøkende og ta vare på naturressursene på stedet (Gundersen mfl. 2011). Metodikken er særlig utviklet internasjonalt i forbindelse med verneområder for å sikre en bærekraftig turisme i sårbare naturområder. I Norge førte Fjellteksten (St.prp. nr. 65 (2002–2003)) til ambisjoner om økt turisme i, og verdiskaping basert på, verneområdene (Aas (red.) mfl. 2003), se kap. 2.1. Dette medførte fokus på besøksforvaltning også i en norsk kontekst, for å hindre degradering av verneverdiene (Lundberg mfl. 2021). Begrepet besøksforvaltning fikk for alvor fotfeste i norsk naturforvaltning på 2010-tallet, særlig med Miljødirektoratets veileder fra 2015 om bruk i verneområder (Miljødirektoratet 2015), men bygger på en lengre tradisjon knyttet til ferdselsstyring og tilrettelegging.

Innen verneområdeforvaltningen har man et todelt fokus: naturområders og arters tåleevne, og besøkendes bruk og ulike preferanser for tilrettelegging (Gundersen & Singaas 2020; Hagen mfl. 2019), men der det overordnede formålet med verneområdene er å ivareta verneverdiene. Miljødirektoratets definisjon av besøksforvaltning understreker det overordnede perspektivet: *«Å legge til rette for og styre bruken av et verneområde slik at forståelsen for vernet økes og verneverdiene ivaretas, samtidig som opplevelsen for de besøkende skal bli best mulig og den lokale verdiskapingen skal bli størst mulig»* (Miljødirektoratet 2015, s. 7).

I denne sammenhengen er besøksforvaltning i hovedsak knyttet til verneområdene, som i liten grad favner randsonene og berørte lokalsamfunn (Stokke & Clemetsen 2021). Et unntak er en

studie som er gjennomført i Vinje kommune og som inkluderer samspillet mellom ferdsel utenfor og innenfor Hardangervidda nasjonalpark (Gundersen mfl. 2023; Singsaas mfl. 2024). Denne studien viser at behovet for besøksstrategier ikke bare handler om å håndtere utfordringer knyttet til naturverdier (villrein), men også omfatter utfordringer knyttet til store besøksmengder, som sikkerhet, forsøpling og fortrengning av brukergrupper (lokale brukere). En studie på Trolltunga illustrerer også en tilretteleggingsspiral (wicked problem), der økning i besøkende medfører økt tilrettelegging og som igjen medfører flere folk (Gundersen mfl. 2024). Nasjonal turiststi til Trolltunga har like mange besøkende som summen av alle de 35 andre hovedinnsfallsportene til Hardangervidda (Gundersen mfl. 2024). En evaluering av nasjonale turiststier initiert av Miljødirektoratet, viser også et stort behov for besøksforvaltning og reguleringer for å håndtere utfordringer knyttet til sikkerhet, slitasje og forstyrrelse av dyreliv (Arnekleiv mfl. 2024).

I norsk sammenheng er det de siste årene utviklet en metodikk for besøksforvaltning som tar utgangspunkt i helhetlige landskapsanalyser (Stokke & Clemetsen 2021; Stokke & Haukeland 2018). Dette perspektivet inkluderer et bredt perspektiv av forvaltningsaktører, ansvarsområder og lovverk, i tillegg til kunnskap om de lokale og besøkendes atferd og behov i landskapet. I samme utvikling har også merkevareordningen «Norges nasjonalparker» bidratt til å utvide perspektivet på besøksforvaltning. Ordningen omfatter blant annet nasjonalparkkommuner, nasjonalparklandsbyer og besøksentre, og fungerer som en nasjonal profil- og kvalitetsordning for naturbasert reiseliv (Miljødirektoratet 2025). Den skal synliggjøre verneområder og tilknyttede områder som attraktive og bærekraftige reisemål, samtidig som den legger til rette for lokal verdiskaping. Ordningen innebærer krav til kvalitet, vertskap og bærekraft i formidling og næringsutvikling, og forutsetter at kommuner og andre aktører forankrer arbeidet i planverk og følger opp bruken av merkevaren over tid (Benjaminsen 2025). Gjennom felles profil, logo og retningslinjer skal ordningen også bidra til økt gjenkjennelighet, styrket samarbeid mellom aktører og en mer helhetlig utvikling av reisemålene (Miljødirektoratet 2025).

Flere fylkeskommuner og kommuner har de senere årene utviklet besøksforvaltning som et ledd i en strategisk satsing på reiselivs- og opplevelsesnæringer (Nordland fylkeskommune 2019; Stokke mfl. 2025). Også reiselivsnæringen har rettet oppmerksomhet mot besøksforvaltning som redskap. Dette ser vi både i Innovasjon Norges Reiselivsstrategi, der det blant annet etterlyses «oppgraderte regimer for besøksforvaltning» (Innovasjon Norge 2021, s. 31) og «verktøy og metodikk for besøksforvaltning» (s. 52), og gjennom opprettelsen av et eget regjeringsutvalg, Reisemålsutvalget, som blant annet skulle vurdere hva som er «å anse som god besøksforvaltning» (Nærings- og fiskeridepartementet 2021). I Reisemålsutvalgets utredning, som ble ferdigstilt i mars 2023 (NOU 2023: 10. (2023)), står det at det er «avgjørende å styrke besøksforvaltningen i Norge for å sikre en bærekraftig utvikling av reisemål og lokalsamfunn» (NOU 2023: 10, s. 12). Utredningen har, i tillegg til fokus på natur og turister, også inkludert et lokalsamfunnsperspektiv, der besøksforvaltningen også er ment å håndtere effektene på innbyggerne. Denne satsingen har i hovedsak omhandlet typiske turistdestinasjoner, der tiltakene er rettet mot tilreisende dags- eller flerdagsbesøkende, og i mindre grad mot for eksempel hyttekommuner og områder med store hyttefelt.

Arbeidsoppgaver og ansvar innen besøksforvaltning er fordelt på tvers av mange aktører, og flere av dem er basert på frivillighet, noe som gjør systemet sårbart (Viken mfl. 2024). Det etterlyses mer helhetlige koordinering av reiseliv og stedsutvikling utover det som handler om fysisk tilrettelegging i verneområder og informasjons- og kunnskapsutveksling (Stokke mfl. 2016). Disse arbeidene har vist at temaene i besøksforvaltning inkluderer behovene til lokalbefolkning (landbruk, trengsel), lokal næring (turisme) og de besøkendes opplevelser, tilbud (Landa-Mata mfl. 2025). Besøksforvaltning er nylig utviklet og testet i villreinområdet Norefjell-Reinsjøfjell, med en omfattende dokumentasjonsrapport (Landa-Mata mfl. 2024a), og det er utviklet en veileder som beskriver konkret hvordan dette arbeidet kan gjøres i kommunene (Landa-Mata mfl. 2024b).

Vi kan dermed si at besøksforvaltning har minst tre dimensjoner:

- Besøk og vern i natur- og verneområder
- Bærekraftig destinasjonsutvikling
- Lokal samfunnsutvikling

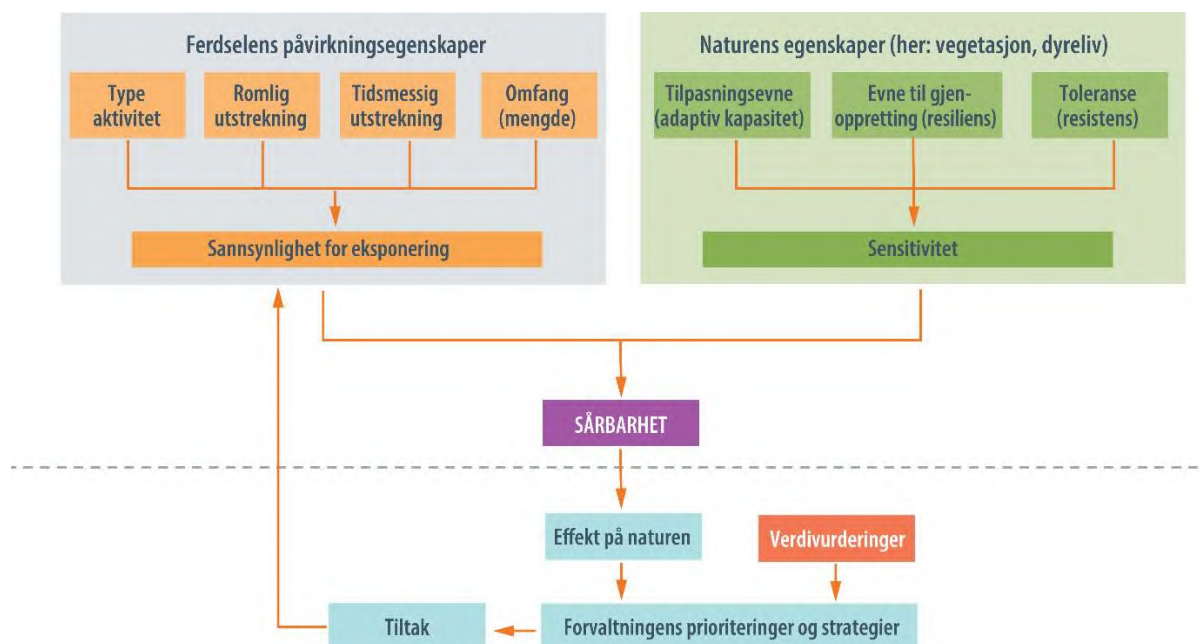
Etter hvert er besøksforvaltning også tatt i bruk av destinasjonsselskaper og blitt diskutert i den internasjonale litteraturen om destinasjonsledelse og -utvikling. I arbeidet med destinasjonsledelse er fokuset fremdeles på den besøkende, men i praktisk arbeid med besøksforvaltning er erfaringene at det er viktig at også lokalsamfunnet og stedsutviklingen blir omfattet av besøksforvaltning. Nordland fylkeskommune har hatt et besøksforvaltingsprosjekt i Lofoten, Vega og Meløy/ Svartisen (Nordland fylkeskommune 2019) der nettopp koblingen mot lokalsamfunnet har vært et viktig resultat av prosjektet. Også de som bor på de aktuelle stedene, er en viktig part i besøksforvaltningen. Besøksforvaltning er nå innlemmet i blant annet samfunnsdelen i Vågan kommunes kommuneplan (Vågan kommune 2020). Flere andre fylkeskommuner og kommuner jobber nå med besøksforvaltning. For å nevne et par eksempler, har Midt-Troms anvendt en form for besøksforvaltning for å kartlegge infrastrukturbehov og utarbeide regional planer for felles skilting, stimerking og løypeplaner, avfallshåndtering, parkeringsplasser og informasjonstavler for å ta imot flere besøkende (Søreng & Myrvoll 2019). Vestland fylkeskommune har et prosjekt som har som mål å utvikle en metodikk for kommuner, inkludert en verktøykasse og gode eksempler på besøksforvaltning (Vestland fylkeskommune u.å.).

2.3 Naturens sårbarhet

For å følge opp arbeidet med merkevare- og besøksstrategier ble det utviklet en metodikk for å vurdere naturens sårbarhet og ferdsel i verneområder: Håndbok - Sårbarhetsvurdering av ferdselslokaliteter i verneområder, for vegetasjon og dyreliv (Hagen mfl. 2019). Gjennom systematisk sammenstilling av kunnskap gir den oversikt over områder innenfor verneområdene som er spesielt sensitive for ferdsel, og gir forvaltningen et kunnskapsgrunnlag for å legge til rette for utvikling og mer ferdsel der det tåles, mens sårbare områder skjermes. Dette er i tråd med en tilnærming der ferdselen styres gjennom pull- og push-strategier (Uysal & Jurowski 1994), og der merkevaren «Norges nasjonalparker» skal ønske de besøkende velkommen og lede dem inn i områdene der naturen tåler det (Miljødirektoratet 2015). Slik forvaltning forutsetter god oversikt over mangfoldet og naturverdiene i verneområdet, sammen med kunnskap om ferdselen og hvem de som ferdes er.

Sårbarhetsvurdering er dermed et av flere verktøy for å oppnå en god besøksforvaltning, sammen med brukerundersøkelser, overvåkingsdata, spesielle utredninger om dyre- og planteliv, lokal bruk og turisme/næring. Håndboken er tenkt som et verktøy for å operasjonalisere og konkretisere den daglige forvaltningen av utvalgte lokaliteter i verneområdene. Sårbarhetsvurdering av lokalitetene kan gi grunnlag for prioriteringer, synliggjøre behov for tiltak og underbygge forvaltningas valg av løsninger. Samtidig gir metodikken et grunnlag for å følge opp og vurdere effekten av tiltak over tid, ved å koble sårbarhetsvurderinger med data om ferdsel, slitasje og påvirkning på naturverdier. Dette gjør det mulig å vurdere om tiltak bidrar til å redusere belastningen på sårbare områder.

Sårbarhet vurderes ut fra hvor sannsynlig det er at en effekt oppstår, det vil si om naturen blir eksponert for ferdsel og i hvor stor grad denne eksponeringen fører til forstyrrelse eller slitasje. For å kunne gjennomføre en sårbarhetsvurdering trengs kunnskap om sensitiviteten til naturen, som naturforholdene, arter eller naturtyper der folk ferdes, og kunnskap om selve ferdselen eller den sannsynlige framtidige ferdselen (Figur 1). Det er først når sensitiv natur blir påvirket av ferdsel, at det oppstår sårbar natur og negative effekter på naturen. Besøksforvaltning er da illustrert i figuren som et verktøy for å bedre naturens tilstand gjennom tiltak for å kanalisere ferdsel til mindre sensitive områder.

Figur 1. Prinsippskisse som viser forholdet mellom sensitivitet, påvirkning/ferdsel, naturens sårbarhet og forvaltning. Fra Hagen mfl. (2019).

Sårbarhetsanalysene er altså brukt for å identifisere de områdene som er mest følsomme for ferdsel, slik at disse kan ivaretas i utviklingen av besøksstrategier. Totalt 20 nasjonalparker med godkjent besøksstrategi har benyttet denne metodikken.

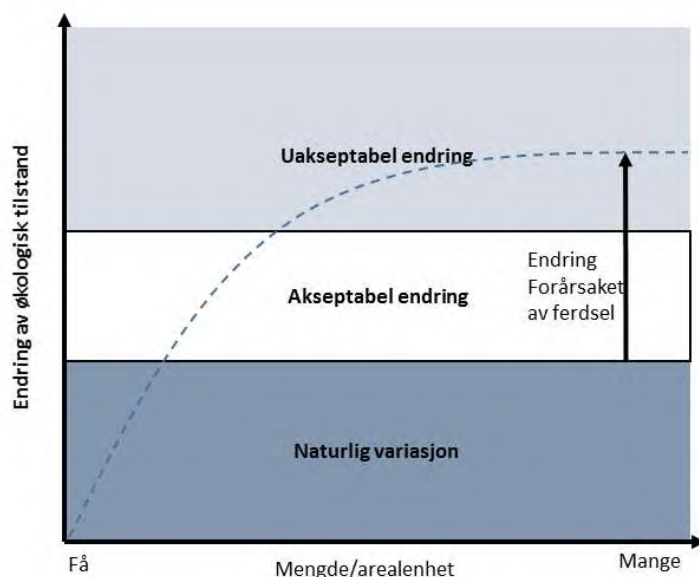
2.4 Ferdsel som påvirkningsfaktor

Forskning har spesielt vært opptatt av å forsøke å forstå motivasjon for å bruke naturområder; herunder faktorer som for eksempel preferanser, holdninger, intensjoner og atferd. Det er utviklet et vell av teorier og ulike modeller for sonering og for å håndtere de besøkende (Gundersen mfl. 2011; Gundersen & Singaas 2020). Alle disse teoriene kan forenkles i to hovedtyper, den rasjonelle, som handler om å forstå generelle trekk ved de besøkende med tilhørende forvaltningsmodeller, og den stedsbetingete, som handler om at brukerne har et relasjonelt, intuitivt og dynamisk forhold til naturen på stedet. Overført kan dette forstås som en forskjell mellom de som er tilreisende til området, og de som bor og bruker området i en mer hverdagslig setting. Uansett så er dette en stor forenkling fordi det finnes alle gradienter av besøkende og deres forhold til stedet, for eksempel hytteeiere og næringsutøvere har sin bruk. I forvaltningssammenheng blir det likevel ofte skilt mellom de besøkende og de lokale sin bruk av landskapene. Merkevarer- og besøksstrategier i verneområder henvender seg i hovedsak til de tilreisende, men samtidig er lokal verdiskaping og næringsutvikling et tema.

All ferdsel påvirker naturen, men stort sett i et omfang eller med en lokalisering som kan regnes som 'akseptabel', sett opp mot verneformål og naturkvaliteter. Som en grunnplanke for all ikke-motorisert ferdsel i natur i Norge, ligger den frie ferdselsretten, *allemannsretten*. Allemannsretten gir alle rett til å ferdes hensynsfullt i utmarka. Denne retten gjør at det er vanskelig å regulere ferdselen med forbud eller restriksjoner. Ved stor økning i ferdselen mot «uakseptable endringer» vil dette gi utfordringer for forvaltningen.

Hvor går grensen mellom akseptable og uakseptable endringer i tilstand? Siden all bruk gir en påvirkning, er det forvaltningsmyndigheten som i siste instans avgjør hva, når, hvor eller hvor mye påvirkning og bruk som kan aksepteres (Figur 2). Hva som er 'uakseptable' endringer vil

alltid være en prioritering mellom ulike interesser, og er dermed grunnleggende verdivalg og politiske spørsmål. Besøksstrategiene er for eksempel forankret i at brukerinteressene skal være underordnet verneinteressene.

Figur 2. Prinsippfigur som viser forholdet mellom naturlig variasjon i økologisk tilstand og hvordan ferdsel påvirker tilstanden slik at endringen er akseptabel eller uakseptabel. Kurven viser «normal» eller prinsipp-utvikling av effekter av påvirkning med økende bruksintensitet. Aktive forvaltningstiltak kan påvirke grensen for når bruk/bruksomfang fører til uakseptabel endring (etter Hagen mfl. 2019).

Som oftest er det en nær sammenheng mellom grad av tilrettelegging, bruksintensitet og romlig fordeling av bruken (Hagen mfl. 2019). Gradienten fra konsentrert til spredt bruk har ofte sammenheng med om tilretteleggingen er omfattende eller begrenset. Det aller meste av friluftslivet/naturturismen er knyttet til infrastruktur (pull-strategier) – altså som **punktaktiviteter** (parkering, leirplass, bål plass, hytte) eller **linjeaktiviteter** (veg, sti, løype). Men det finnes viktige unntak: jakt, bærplukking, orientering, kiting (på vann eller snø) og telemark/ramoné (skigåing/kjøring utenfor løyper) er eksempler på **arealaktiviteter** (push-strategier) som er mer uavhengige av infrastruktur (med unntak av før/etter selve aktiviteten, som forutsetter infrastruktur). Mengde ferdsel er en viktig påvirkningsfaktor, og i de tilfeller det finnes gode årsak-virkningssammenhenger (dose-respons) mellom mengde ferdsel og forstyrrelseeffekten, vil dette gi verdifull kunnskap til forvaltningen. Kriterier for å beskrive ferdsel er gitt i Tabell 1.

Tabell 1. Kriterier for å beskrive ferdsel som påvirkningsfaktor (etter Hagen mfl. 2019).

- **Romlig utstrekning** (skala, areal som blir berørt)
- **Tidsmessig utstrekning** og variabilitet (tidspunkt med bruk, sesong)
- **Omfang** (sannsynlig bruksmengde)
- **Type bruk/brukere/aktiviteter** (stort «fotavtrykk»?)

Sistnevnte inkluderer spesielle bruks-/aktivitetsvarianter som en må være oppmerksom på. To ekstra faktorer kan være **‘hastighet’** og **‘rekkevidde’**. **‘Forutsigbarhet’** er også en faktor som er viktig for dyrelivet.

Brukerprofil av de besøkende til området kan si noe om handlingsrommet for forvaltningen. Erfaringer fra Norge viser at lokaliteter med stor andel utlendinger, førstegangsbesøkende og lav-purister (pull-faktorer), er mer forutsigbare og enklere å forvalte, enn lokaliteter med stor andel lokale brukere, «gjengangere» og høy-purister (push-faktorer) (Zouhar mfl. 2024). Kunnskap om aktiviteter og omfanget av bruken vil også gi viktige bidrag til å beskrive ferdsel som påvirkningsfaktor. Brukerundersøkelser fra flere nasjonalparker gir et sentralt empirisk grunnlag for slike vurderinger, ved å dokumentere hvem de besøkende er, hvordan områdene brukes og hvilke behov og preferanser ulike brukergrupper har (Zouhar mfl. 2024). Et viktig resultat fra disse undersøkelsene er at brukerprofilen varierer stort mellom verneområder, og ikke minst mellom innfallsporter i det enkelte verneområdet.

2.5 Virkemidler for å styre ferdsel

Tiltakshierarkiet gir en strukturert oversikt over prioriteringer for tiltak som skal ivareta naturverdier (Miljødirektoratet 2026). Øverst i hierarkiet står prinsippet om å unngå inngrep, som utbygging og ny tilrettelegging. Dersom dette ikke er mulig eller skade allerede har oppstått, rettes innsatsen mot avbøtende tiltak for å forbedre tilstanden. Besøksstrategier omhandler slike avbøtende virkemidler, noe vi utdyper nærmere nedenfor. Dersom negative virkninger ikke kan unngås eller begrenses tilstrekkelig, inngår restaurering som et tiltak for å føre et område tilbake til sin opprinnelige naturtilstand. Nederst i hierarkiet, og med lavest prioritet, finner vi kompensasjon, der tap av naturverdier erstattes ved å bevare tilsvarende natur andre steder.

Det finnes flere typer avbøtende forvaltningstiltak. Her presenteres noen relevante eksempler der kunnskap om sårbarhet tilsier behov for tiltak. Avbøtende tiltak kan deles inn i seks hovedkategorier (Figur 3), fra enkle informasjons- og veiledningstiltak til mer omfattende fysisk tilrettelegging og kanalisering (myke tiltak), samt strenge reguleringer og forbud (harde tiltak). Ikke alle tiltakene er aktuelle i Norge, enten på grunn av manglende tradisjon eller fordi allemannsretten legger føringer. Andre tiltak er derimot utbredt og mye brukt. Forvaltningsmyndighetene har størst handlingsrom i Norge når det gjelder konkret arealforvaltning, samt opplysning og veiledning. Regulering og forbud er nedfelt i verneforskriftene og annet lovverk knyttet til verneområdet. Rasjonere/fordele og avskrekke/håndheve er vanlig i mange utenlandske verneområder, men sjeldent brukt i Norge da de utfordrer allemannsretten.

Figur 3. Prinsippfigur for tiltak i norske verneområder for å endre ferdsel og bruk av sårbare områder (hentet fra Hagen mfl. 2019). Hovedtypene av tiltak brukes ofte i kombinasjon. Konkret arealforvaltning handler om naturressursen (forebygge/reparere) og lokaliteten som de besøkende oppsøker, mens de andre handler om tiltak rettet mot de besøkende.

God kvalitet og gjennomtenkt design på infrastruktur kan ha en holdningsskapende effekt på besøkende og fremme hensynsfull atferd (Newsome mfl. 2012). Dette kan bidra til å redusere uønsket aktivitet som forsøpling, tagging og villcamping, og legge til rette for en mer ansvarlig bruk av området (Selvaag mfl. 2023). Informasjon og veiledning har som mål å påvirke de besøkendes atferd, samtidig som det bidrar til gode opplevelser og læring (Ham 2016). Dette kan inkludere generelle retningslinjer for ønsket oppførsel, ofte kombinert med forklaringer på hvorfor dette er viktig, for eksempel hensynet til hekkende fugl. Skriftlig informasjon i form av skilt, brosjyrer eller digitale løsninger benyttes ofte, da dette er mer kostnadseffektivt enn personlig formidling (Selvaag mfl. 2026). Stedsspesifikke retningslinjer kan gi detaljerte råd om ferdsel for å unngå skade på sårbar natur, ofte støttet av kart og bilder. Muntlig formidling, som guiding, kan være aktuelt ved besøkssteder med stort informasjonsbehov eller som en del av organiserte turer.

Det som her omtales som fysisk arealforvaltning, innebærer å påvirke/manipulere det fysiske miljøet for å styre og kanalisere bruken, med mål om å bevare naturverdiene. Et sentralt tiltak er å konsentrere ferdselen gjennom såkalte «pull-faktorer», der tydelig tilrettelegging gir et kanalisert bruksmønster (Figur 3). Ofte ønsker besøkende god tilrettelegging ved innfallsporter, som parkering, toaletter, tilgang til drikkevann, informasjon og skilting, mens graden av tilrettelegging i selve terrenget kan være lavere. Besøkende har ulike preferanser, men generelt vil etablering av fasiliteter tiltrekke flere, mens reduksjon eller fjerning av slike tilbud kan dempe bruken, særlig blant nye besøkende (Fjelle 2020; Gundersen mfl. 2024). En hensiktsmessig strategi kan være å redusere tilretteleggingen i sårbare områder (push-strategi) og øke den i mer robuste områder (pull-strategi) (Gundersen mfl. 2024). Fjerning av parkeringsmuligheter kan være effektivt, men ikke dersom området er så attraktivt at det fører til uønsket parkering. Derfor må kunnskap om sårbarhet ses i sammenheng med hvorfor området tiltrekker seg mange besøkende. Fysiske barrierer som stokker, porter eller gjerder, kan effektivt begrense ferdsel, for eksempel ved behov for å stenge stier. For å redusere slitasje på vegetasjon kan det være aktuelt å forsterke underlaget gjennom tiltak som steinlegging, klopper, grusing og drenering. Effekten av slike tiltak avhenger av at brukerne faktisk følger de tilrettelagte traseene, og vil variere med naturtype og terreng.

Rasjonering og fordeling er lite brukt i Norge, men vanlig i naturområder i andre land. Slike tiltak innebærer å begrense bruken av en knapp ressurs gjennom for eksempel reservasjonssystemer, køordninger, loddrekning, krav til kvalifikasjoner eller betaling. Allemannsretten setter imidlertid klare begrensninger for denne typen tiltak. Jakt er et unntak, da dette ikke omfattes av allemannsretten. Her fastsettes kvoter, og fordeling av antall jegere er en akseptert måte å regulere påvirkningen på.

Avskrekking og håndheving benyttes i begrenset grad i Norge, og handler om å forebygge uønsket atferd gjennom forbudsskilt, trusler om sanksjoner eller bruk av uniformert personell. Statens naturoppsyn er et eksempel på en aktør med myndighet til å håndheve regelverk i verneområder, vanligvis gjennom en veiledende og moderat tilnærming.

Reguleringer innebærer å styre bruken av et område gjennom lovpålagte begrensninger og forbud. Verneforskrifter definerer hva som er tillatt innenfor et verneområde, inkludert type og omfang av fasiliteter, aktiviteter, utstyr, transportformer, oppholdstid og organisert ferdsel. Sonering kan benyttes for å differensiere reguleringer i tid og rom, for eksempel med hensyn til hundehold eller ferdsel i hekketiden. I norsk forvaltning skjer slike reguleringer i stor grad gjennom verneforskrifter og føringer knyttet til vernekategori, heller enn gjennom eksplisitt bruk av sonering som virkemiddel. Regler for organisert ferdsel er ofte tydelig regulert i verneforskrifter, og dermed enklere å håndheve enn uorganisert ferdsel. Når organiserte aktiviteter ledes av kompetente guider eller lærere, kan det bidra til å redusere negativ påvirkning på naturen (Stern & Powell 2013).

3 Metodikk

Evalueringen bygger på en kombinasjon av kvalitative og kvantitative metoder. Datagrunnlaget består av dokumentanalyse av besøksstrategier, dybdeintervjuer med sentrale aktører, analyser av eksisterende brukerundersøkelser og ferdselsdata, spørreundersøkelser blant besøkende, samt følgeforskning på gjennomførte fysiske tiltak og informasjonstiltak i utvalgte nasjonalparker. Kombinasjonen av metoder gjør det mulig å belyse problemstillingene fra flere perspektiver og dokumentere bredden av erfaringer og effekter av ordningen. Sammenhengen mellom evalueringens problemstillinger og metodene som er benyttet for å belyse dem, er oppsummert i Tabell 2. Tabell x i delkapittel 3.6 gir også en oversikt over datakilder og utvalg som inngår i de ulike analysene i studien.

Tabell 2. Problemstillinger og anvendte metoder for å undersøke effekter av merkevare- og besøksstrategier på verneverdier, besøksopplevelser og lokalt reiseliv i norske verneområder.

Problemstillinger	Metoder
1.I hvilken grad bidrar merkevare- og besøksstrategiene til å ivareta eller svekke verneverdiene?	• Dokumentanalyse av besøksstrategier • Dybdeintervjuer med verneområdeforvaltere, Statens naturoppsyn og andre statlig ansatte som arbeider med verneområder • Analyse av eksisterende brukerundersøkelser og ferdselsdata • Følgeforskning på gjennomførte fysiske tiltak og informasjonstiltak
2.I hvilken grad har merkevare- og besøksstrategiene økt forståelsen for vern, og hvordan påvirker de besøkendes opplevelser og oppfatninger?	• Spørreundersøkelser gjennomført i Femundsmarka og Lofotodden nasjonalparker • Følgeforskning på gjennomførte fysiske tiltak og informasjonstiltak • Dybdeintervjuer med besøkssenteransatte, verneområdeforvaltere og Statens naturoppsyn • Analyse av eksisterende brukerundersøkelser
3. Hvilken betydning har merkevare- og besøksstrategiene hatt for lokalt reiseliv?	• Dybdeintervjuer med verneområdeforvaltere, ansatte i nasjonalparkkommuner og autoriserte besøkssentre

3.1 Dokumentanalyse av besøksstrategier

For å undersøke hvordan verneverdiene er ivaretatt i besøksstrategiene har vi gjennomført en dokumentanalyse av strategiene for større verneområder i Norge. Analysen omfatter 47 besøksstrategier og er avgrenset til nasjonalparker og landskapsvernområder med godkjente besøksstrategier (Tabell 3, vedlegg 2). Besøksstrategiene ble gjennomgått i perioden september–oktober 2025. Analysen bygger videre på et utviklet analysemateriale fra NINA i et tidligere oppdrag for Miljødirektoratet (Lundberg mfl. 2021), der koblingen mellom

besøksstrategier og verneverdier er systematisert. Strategidokumentene ble gjennomgått systematisk, og sentrale temaer knyttet til verneverdier, bruk, sårbarhet og tiltak ble registrert i en analysematrise. Analysen er i hovedsak kvalitativ, men med en strukturert registrering av hvordan verneverdier, mål og tiltak omtales i strategiene. I analysen er det ikke gjort justeringer for forskjeller mellom områdene når det gjelder størrelse, tilgjengelige ressurser eller dagens besøksnivå. Slike forhold vil naturlig påvirke hvor omfattende strategiene er og hvilke ambisjonsnivåer, mål og tiltak de inneholder. Analysen må derfor forstås som en gjennomgang av hvordan strategiene er utformet og hvilke temaer som vektlegges, heller enn en direkte sammenligning av ambisjonsnivå eller tiltak mellom områdene. En oversikt over verneområdene som inngår i analysen og temaene som er registrert i gjennomgangen, er gitt i vedlegg 2. Antall kolonner i vedlegg 2 er forkortet, og detaljnivået for de enkelte temaene er derfor redusert sammenlignet med rådata. Det er samtidig viktig å være oppmerksom på at hvordan verneverdier og andre tema vektlegges i besøksstrategiene ikke gir et fullstendig bilde av forvaltningens arbeid. Besøksstrategiene er arbeidsdokumenter som inngår i forvaltningen av områdene, men de suppleres også av andre styringsverktøy, kunnskapsgrunnlag og løpende forvaltningspraksis.

3.2 Dybdeintervjuer med forvaltning og andre aktører

For å supplere dokumentanalysen og få innsikt i hvordan merkevare- og besøksstrategiene fungerer i praksis har vi gjennomført semi-strukturerte dybdeintervjuer med sentrale aktører som arbeider med forvaltning og bruk av verneområder. Intervjuene utgjør en av hovedkildene til empiri i evalueringen, fordi de gir tilgang til erfaringsbasert kunnskap om hvordan strategiene anvendes lokalt, hvordan ulike hensyn avveies i forvaltningen, og hvilke utfordringer og erfaringer som oppstår i praktisk arbeid. Forvaltningen av verneområder skjer i stor grad lokalt, og hvert område har stedsbetingete naturverdier, bruksmønstre og forvaltningsutfordringer. Intervjuer med lokale aktører som arbeider tett på områdene, gir derfor viktig innsikt i hvordan verneverdiene forstås, prioriteres og håndteres i konkrete situasjoner. Denne typen kunnskap er vanskelig å fange gjennom dokumenter og kvantitative data alene, og intervjuene gir dermed et nødvendig supplement til de øvrige datakildene i evalueringen.

Intervjuene ble gjennomført i perioden fra 27. oktober 2025 til 12. april 2026. Samlet ble det gjennomført intervjuer med totalt 54 informanter. Disse omfatter 26 verneområdeforvaltere i nasjonalparker og landskapsvernområder, 9 ansatte i Statens naturoppsyn (enten nåværende eller tidligere), 9 ansatte ved autoriserte nasjonalparksentre, 5 ansatte hos statsforvalteren som arbeider med verneområdeforvaltning, samt 5 representanter som arbeider i eller tett med nasjonalparkkommuner (Tabell 3). Utvalget av informanter er gjort strategisk, med mål om å inkludere aktører som arbeider tett på besøksforvaltning og implementeringen av merkevare- og besøksstrategiene. Verneområdeforvalterne utgjør den største gruppen av informanter, ettersom de har det daglige ansvaret for oppfølging av besøksstrategier og dermed sitter på særlig relevant kunnskap om hvordan strategiene fungerer i praksis. Intervjuer med ansatte i Statens naturoppsyn bidrar med erfaringer fra oppfølging og overvåking av verneverdier i felt, inkludert observasjoner av ferdsel, slitasje og andre påvirkninger på naturverdier. Ansatte ved nasjonalparksentre gir i tillegg perspektiver fra arbeid med naturveiledning, informasjon og møte med besøkende. Intervjuer med ansatte hos statsforvalteren og representanter fra kommuner er inkludert for å belyse hvordan merkevare- og besøksstrategiene fungerer i forvaltningen av strengere og ofte mindre verneområder, som naturreservater og biotopvernområder, samt i verneområder som ligger tett på større befolkningssentra. Dette gir eksempler på hvordan merkevaren og besøksstrategiene brukes og eventuelt tilpasses i slike områder. Representanter fra nasjonalparkkommuner er også inkludert for å belyse hvordan strategiene oppleves lokalt, blant annet i samarbeid med reiselivsnæringen, og om strategiene har bidratt til nye initiativer eller utvikling knyttet til reiseliv.

Hovedfokus i intervjuene har vært hvordan merkevare- og besøksstrategiene påvirker ivaretagelsen av verneverdier og håndteringen av bruk i verneområdene (problemstilling 1).

Temaer knyttet til lokalt reiseliv og lokal verdiskaping er i hovedsak belyst gjennom eksempler og erfaringer fra et mindre antall informanter (problemstilling 3). Problemstilling 2, som omhandler besøkendes opplevelser, belyses ikke gjennom intervjuene, men gjennom følgeforskning og spørreundersøkelser om informasjon og fysiske tiltak, som beskrives nærmere nedenfor.

Intervjuene var semi-strukturerte og fulgte en intervjuguide. Guiden sikret at sentrale temaer ble dekket i alle intervjuene, samtidig som intervjuformen åpnet for oppfølgingsspørsmål og utdyping av temaer som informantene selv trakk frem som viktige (se intervjuguider for de ulike aktørgruppene i vedlegg 4). Denne tilnærmingen gjør det mulig å kombinere en viss grad av sammenlignbarhet mellom intervjuene samtidig med fleksibilitet til å fange opp lokale erfaringer og perspektiver. Intervjuene hadde en varighet på mellom 45 og 90 minutter, og alle intervjuene ble gjennomført digitalt. Med informantenes samtykke ble intervjuene tatt opp som lydopptak. Opptakene ble deretter transkribert og brukt som grunnlag for analysen. I analysen ble intervjuene gjennomgått og kodet tematisk. Det innebærer at utsagn og erfaringer fra intervjuene ble sortert etter ulike tema. Noen av temaene var definert på forhånd gjennom intervjuguiden og prosjektets problemstillinger, mens andre temaer oppstod underveis i arbeidet med materialet. Denne fremgangsmåten gjorde det mulig å identifisere både forventede og nye perspektiver i materialet. For å sikre konfidensialitet er sitater og utsagn i materialet anonymisert, og informantene omtales derfor etter rolle eller aktørgruppe i analysen.

3.3 Analyse av brukerundersøkelser og ferdselsdata

3.3.1 Brukerundersøkelser

De siste 30 årene har NINA, samt andre aktører, gjennomført brukerundersøkelser i en rekke nasjonalparker og større verneområder i Norge (Zouhar mfl. 2024). Slike undersøkelser er et viktig kunnskapsgrunnlag i besøksforvaltning, fordi de gir innsikt i hvem som besøker områdene, hvordan de bruker dem og hvilke opplevelser og forventninger de har. Denne kunnskapen er også relevant for problemstilling 1, som omhandler hvordan bruk av verneområdene påvirker ivaretagelsen av verneverdiene.

Metodikken som benyttes i brukerundersøkelsene, er en velprøvd metode med norske røtter tilbake til 1980-tallet (Vistad 1995). Besøkende rekrutteres til å svare på et kort spørreskjema i en svarkasse som plasseres nær de mest besøkte innfallsportene til verneområdet. Fordelen med metoden er at målpopulasjonen (personer over 16 år) består av besøkende som faktisk passerer svarkassen, slik at spørsmålene kan knyttes til et konkret besøk i området. Samtidig innebærer metoden at undersøkelsen i hovedsak fanger opp ferdsel via de viktigste innfallsportene, mens besøkende som starter eller avslutter turen andre steder, ikke inkluderes. Brukerundersøkelsen følges ofte opp av en mer omfattende etterundersøkelse som sendes ut via e-post til dem som har svart på det korte spørreskjemaet i felt.

I denne evalueringen brukes data fra brukerundersøkelsene til å gi innsikt i hvem som besøker nasjonalparkene, hvilke forventninger og opplevelser de har, og hvordan dette eventuelt har utviklet seg over tid. Områdene som inngår i analysene, varierer mellom spørsmålene, avhengig av hvilke data som foreligger, men samlet sett inngår data fra 32 nasjonalparker i fordelingene som presenteres (tabell 3, se også vedlegg 3). Sammen med ferdselsdata mener vi undersøkelsene gir et grunnlag for å belyse utviklingen i besøksnivå og brukergrupper etter innføringen av merkevare- og besøksstrategiene, og dermed hvordan endringer i bruk kan ha betydning for ivaretagelsen av verneverdier. Det er åpenbare begrensninger i tolkning av denne type data og datagrunnlaget gjør det ikke mulig å påvise direkte årsakssammenhenger, blant annet fordi bruken påvirkes av en rekke faktorer.

I enkelte områder er det gjennomført brukerundersøkelser flere ganger, noe som gir mulighet til å identifisere endringer i besøkstall, brukergrupper og besøksmotiver. Selv om skjemaene i

svarkassene ved innfallsportene og den digitale etterundersøkelsen har vært standardisert for de besøkende (Miljødirektoratet 2015), er det noe variasjon i spørsmålene som er stilt mellom verneområdene og som vanskeliggjør en sammenlikning i noen tilfeller.

3.3.2 Ferdselsdata

For å analysere utviklingen i ferdsel i et område og undersøke hvilke effekter tiltakene har hatt, benyttes to typer data: automatiske tellere og Strava Metro-data. Metoden med bruk av automatiske tellere er basert på passive infrarøde sensorer som registrerer passerende personer langs stier. Metoden gir estimater for antall besøkende på utvalgte strekninger i verneområdene. En mer detaljert beskrivelse av tellerne og deres oppsett finnes i Andersen mfl. (2014). Ferdselstellers har normalt en nøyaktighet på rundt $\pm 5\%$, og mulige tekniske eller kvalitative feil reduseres gjennom testing og kvalitetssikring av dataene. Vi har valgt tre nasjonalparker med gode tidsserier for å beskrive trender i besøksvolum: Dovrefjell-Sunndalsfjella (2006–2025), Rondane (2009–2025) og Hardangervidda (2016–2025).

Strava Metro er en tjeneste som gir tilgang til aggregerte aktivitetsdata fra brukere av treningsappen Strava (Stange mfl. 2024). Strava Metro-data omfatter aktiviteter til fots (løping, vandring mv.) og sykling (inkludert el-sykkel). Dataene er geografisk koblet til segmenter i OpenStreetMap (OSM), som representerer stier og veier. Segmentene varierer i lengde, og én tur kan bestå av flere segmenter. Antall registrerte aktiviteter per segment kan derfor ikke direkte tolkes som antall turer innenfor et større område. I denne analysen benyttes Strava Metro-data for perioden 2018–2024 som grunnlag for å undersøke endringer i aktivitetsnivå. Pandemiårene 2020 og 2021 er utelatt, da bruken var annerledes i mange områder, og gjennomsnittlig aktivitet per segment er derfor beregnet for periodene 2018–2019 og 2022–2024. Aktivitetene er koblet til alle OSM-segmenter innenfor en buffersone på 5 km rundt nasjonalparkgrensene. Populariteten til Strava har økt betydelig siden 2018, og aktivitetstallene er derfor justert for variasjon i totalt antall norske Strava-brukere mellom år, slik at endringer i datasettet i større grad reflekterer reelle endringer i ferdsel. Av hensyn til personvern inkluderer Strava Metro kun data fra segmenter der minst tre ulike brukere har registrert aktivitet innen valgt tidsperiode. I tillegg rundes aktivitetsantall opp til nærmeste multiplum av fem. Dette innebærer at aktivitet med lav bruksintensitet, samt ferdsel utenfor etablerte stier og veier, ikke nødvendigvis fanges opp i datasettet (Venter mfl. 2023). Risikoen for underrapportering reduseres ved aggregering over lengre tidsintervaller. Strava-kartene ble i tillegg gjennomgått og kvalitetssikret av verneområdeforvaltere med ansvar for de respektive områdene for å sikre at tolkningen av ferdselsmønstre var i tråd med lokal kunnskap om stinett og bruk.

Vi har valgt fire områder for å beskrive endring uttrykt med Strava Metro-data: Folgefonna, Jotunheimen, Saltpjellet–Svartisen og Femundsmarka. Disse er valgt med tanke på at de skal representere en gradient fra områder som er svært turistifiserte (Folgefonna) til mer villmarksprega områder (Femundsmarka) (Zouhar mfl. 2024). Dette er områder med ulike tilgjengelighet, besøksnivå og tilrettelegging. For å sammenligne og tolke resultatene fra Strava-dataene har vi også innhentet data fra automatiske ferdselstellers på utvalgte stier.

3.4 Spørreundersøkelse om kommunikasjonstiltak

For å undersøke hvordan besøksstrategier, med særlig fokus på kommunikasjonstiltak, påvirker besøkendes forståelse av vern og opplevelse av nasjonalparkene (problemstilling 2), benyttes spørreundersøkelser blant besøkende gjennomført i Femundsmarka og Lofotodden nasjonalparker sommeren 2023. Undersøkelsene har blant annet testet ulike kommunikasjonsformer og budskap knyttet til merkevaren. Spørreskjemaene bygger på etablerte variabler fra naturveiledningsteori og forskning på miljøkommunikasjon (Stern mfl. 2012), og undersøker blant annet om informasjonstiltak påvirker besøkendes holdninger til

naturvern, opplevelsen av besøket og viljen til å ta hensyn til naturverdier. Undersøkelsene inkluderer også spørsmål om hvordan besøkende oppfatter reguleringer og restriksjoner i verneområder, blant annet i lys av allemannsretten og ulike forventninger blant nasjonale og internasjonale besøkende.

Dataene fra spørreundersøkelsene er analysert i R-Studio. Analysene omfatter deskriptiv statistikk for å beskrive fordelingen av svarene, samt statistiske sammenligninger mellom ulike informasjons- og kommunikasjonstiltak ved bruk av Welch's t-test. Dette gir et grunnlag for å vurdere hvordan ulike former for informasjon og veiledning kan påvirke besøkendes forståelse av vern og deres opplevelse av besøket.

3.5 Følgeforskning på fysiske tiltak og informasjonstiltak

Evalueringen inkluderer også følgeforskning på utvalgte tiltak i verneområder, herunder fysiske tilretteleggingstiltak og tiltak knyttet til stier, samt informasjonstiltak. Analysen bygger på dokumentasjon fra flere eksempler i ulike verneområder, som omfatter både enkeltstående tiltak eller tiltak som består av flere virkemidler. Tiltakene som presenteres, er utvalgt fordi det foreligger tilgjengelige dokumentasjonsrapporter eller vitenskapelige publikasjoner som beskriver effektene av dem. Det finnes relevante tiltak som ikke er inkludert i denne gjennomgangen, men de utvalgte studiene dekker et bredt spekter av tiltak og representerer mange av de vanligste virkemidlene i besøksforvaltning.

Virkemidlene omfatter blant annet tiltak for å styre ferdsel, som omlegging av stier, etablering av innfallsporter, informasjonsskilt og andre former for besøksveiledning. For en mer detaljert gjennomgang av feltstudiene, metodene og analysene av disse tiltakene, samt hvordan ulike virkemidler påvirker ferdsel, besøkendes atferd og belastningen på naturverdiene, vises det til kapittel 4.3 og de tilhørende rapportene og artiklene for hver studie. I kapittel 4.3 gis det en samlet oversikt over hvordan fysisk tilrettelegging og kommunikasjon kan brukes som virkemidler i besøksforvaltningen. Disse studiene gir dermed også et empirisk grunnlag for å vurdere hvordan ulike tiltak kan bidra til å ivareta verneverdier og håndtere ferdsel i verneområdene (problemstilling 1 og 2).

3.6 Representativitet og avgrensninger i datagrunnlaget

Datagrunnlaget i studien består av flere ulike datakilder (metodetriangulering) og utvalg av verneområder som til sammen gir et bredt grunnlag for å analysere implementering og effekter av merkevaren og besøksstrategier i norske verneområder. Samtidig er ikke alle analyser basert på de samme områdene, og utvalget av verneområder og eksempler varierer mellom datakildene og er avhengig av hvilke data som finnes tilgjengelig og hvilke ressurser som har vært tilgjengelige for innsamling og analyse av data (Tabell 3).

Tabell 3. Oversikt over datakilder, verneområder og utvalg som inngår i de ulike analysene i studien.

Datakilde / analyse	Verneområder	Utvalg / begrunnelse
Dokumentanalyse (besøksstrategier)	35 nasjonalparker og 12 større landskapsvernområder. Se vedlegg 2 for oversikt over verneområdene.	Verneområder med godkjent besøksstrategi før 06.10.2025. Besøksstrategiene kan også omfatte naturreservater og biotopvernområder som inngår i forvaltningen av områdene. Verdensarvområder er holdt utenfor.
Dybdeintervjuer	Breheimen, Børgefjell, Dovre, Dovrefjell–Sunndalsfjella, Femundsmarka og Gutulia, Folgefonna, Fulufjellet, Hallingskarvet, Jostedalsbreen, Jotunheimen, Junkerdal, Lofotodden, Møysalen, Raet, Rago, Reinheimen, Rondane, Saltfjellet–Svartisen, Setesdal Vesthei–Ryfylkeheiane, Skarvan–Roltdalen og Sylan, Stølsheimen, Trollheimen, Varangerhalvøya	Hovedsakelig verneområder med godkjent besøksstrategi innen 2022. Intervjuer er gjennomført med ulike aktører knyttet til verneområdene, der type aktører og antall varierer mellom områdene. I tillegg inngår utvalgte administrativt ansatte i kommuner og Statsforvaltere som arbeider med verneområder, deriblant biotopvernområder og naturreservater og har erfaringer med strategiene.
Analyse av eksisterende brukerundersøkelser -tilrettelegging	32 nasjonalparker. Se vedlegg 3 for oversikt over verneområdene.	Omfatter analyser av informasjon, fysisk tilrettelegging, ønske om å møte få på tur, stibruk, tilfredshet med tilrettelegging/forvaltning og kjennskap til verneområdet. Områder varierer mellom figurene avhengig av hvilke spørsmål som inngår i undersøkelsene.
Analyse av eksisterende brukerundersøkelser – utviklingstrekk og endringer i besøksmønstre	Rondane, Dovre, Jotunheimen, Reinheimen, Dovrefjell–Sunndalsfjella	Sammenligning av brukerundersøkelser i samme område som er gjennomført før merkevarestrategien (2009–2011) og etter (2019–2022). Områder varierer mellom figurene avhengig av hvilke spørsmål som inngår i undersøkelsene.
Analyse av ferdsel – Strava	Folgefonna, Jotunheimen, Saltfjellet–Svartisen, Femundsmarka	Utvalg basert på klassifisering av nasjonalparker fra urbane til villmarkspregede områder basert på besøkende. Klassifiseringen kan leses om nedenfor.
Analyse av ferdsel – tellere	Hardangervidda, Dovrefjell–Sunndalsfjella, Rondane	Utvalg basert på hvor det finnes lange tidsserier med tellerdata over større områder. Områdene ligger i kategori 2 og 3 på gradienten fra urban (1) til villmarkspreget (5).
Spørreundersøkelser blant besøkende om kommunikasjon	Femundsmarka, Lofotodden	Valgt fordi tidligere spørreundersøkelser blant besøkende er gjennomført i disse områdene.
Følgeforskning	Rondane, Dovrefjell–Sunndalsfjella, Lofotodden, Femundsmarka, Nigardsbreen, Hornøya	Eksempler på områder hvor det finnes dokumentasjonsrapporter om endring i ferdsel og annen atferd etter innføring av tiltak.

Dokumentanalysen omfatter besøksstrategier for 35 nasjonalparker og 12 landskapsvernområder med godkjent strategi før oktober 2025. Dette gir en bred dekning av verneområder hvor besøksstrategier er etablert, og inkluderer både områder med høy besøksintensitet og mer villmarkspregede områder. Besøksstrategiene kan i enkelte tilfeller også omfatte naturreservater og biotopvernområder som inngår i besøksstrategiene til verneområdene. Disse verneformene er imidlertid ikke et eget fokus i dokumentanalysen, som primært retter seg mot nasjonalparker og landskapsvernområder.

Dybdeintervjuene er gjennomført i et utvalg på 23 verneområder. Utvalget er basert på verneområder som hadde besøksstrategi innen 2022, slik at det foreligger noen års erfaring med implementering av strategiene (Breheimen og Saltfjellet–Svartisen fikk godkjent besøksstrategi i 2024). Intervjuene inkluderer ulike aktører knyttet til verneområdene, der type aktører og antall varierer mellom områdene. I tillegg er det gjennomført intervjuer med utvalgte administrativt ansatte i kommuner og hos Statsforvalteren som arbeider med verneområdeforvaltning, inkludert naturreservater og biotopvernområder, samt utvalgte aktører som arbeider i eller med nasjonalparkkommuner. Utvalget er ikke ment å være representativt for alle verneområder i Norge, men er valgt for å belyse erfaringer med implementering av merkevarestrategien og besøksstrategier på tvers av ulike typer verneområder og forvaltningskontekster. Samtidig er utvalget i større grad representativt for nasjonalparker og landskapsvernområder i fjellområder, som ofte er større og ligger utenfor større befolkningssentra. For å fange opp erfaringer også fra andre typer verneområder er det derfor gjennomført intervjuer med administrativt ansatte som arbeider med strengere vernekategorier, som naturreservater og biotopvernområder, som gjerne er mindre og ligger i eller nær befolkningssentra. Disse intervjuene gir supplerende innsikt i hvordan strategiene fungerer i ulike forvaltningskontekster, inkludert utfordringer knyttet til bruk og vern.

Samtidig innebærer utvalget at enkelte typer verneområder er mindre representert i intervjuene, særlig naturreservater og biotopvernområder, marine verneområder og verneområder i de nordligste delene av landet. Nasjonalparker utgjør derimot hovedtyngden av verneområdene som inngår i analysene. Dette er ikke uventet, ettersom nasjonalparkene også har vært et sentralt fokus i merkevarestrategien og i arbeidet med besøksstrategier, og det er i disse områdene forvaltningen har lengst erfaring med strategiarbeidet. Nasjonalparkene har også vært et viktig fokus i utviklingen av kunnskapsgrunnlag om besøkende i verneområder, blant annet gjennom standardiserte brukerundersøkelser.

Analysene av eksisterende brukerundersøkelser bygger på standardiserte undersøkelser gjennomført i 32 nasjonalparker i perioden 2009–2022. Disse undersøkelsene gir et omfattende datagrunnlag om besøkende i norske nasjonalparker og gjør det mulig å sammenligne ulike områder. Resultatene presenteres i hovedsak som gjennomsnitt og prosentfordelinger for hvert verneområde. Samtidig varierer hvilke spørsmål som inngår i de enkelte undersøkelsene, noe som innebærer at ikke alle områder inngår i alle analyser. Det er også betydelig variasjon mellom ulike innfallsporter innen samme verneområde. I analysene som presenteres her, er data derfor i hovedsak aggregert på verneområdenivå, men i enkelte figurer er resultatene presentert på innfallsportnivå for å synliggjøre slike variasjoner (se vedlegg 3 for oversikt). Det er også viktig å være oppmerksom på at brukerundersøkelsene i stor grad er basert på selvregistreringskasser plassert ved stier og innfallsporter til verneområdene. Dette innebærer at besøkende som ferdes utenfor de mest brukte stiene, i mindre grad fanges opp i undersøkelsene. Datamaterialet gir derfor først og fremst et bilde av besøkende som bruker etablerte stier og innfallsporter. For enkelte analyser er utvalget mer avgrenset. Analyse av utviklingstrekk i besøksmønstre bygger på sammenlignbare brukerundersøkelser fra et mindre antall nasjonalparker der det finnes undersøkelser både før og etter innføringen av merkevarestrategien. Tilsvarende er analysene av ferdselsdata basert på et utvalg av verneområder der det finnes tilgjengelige datasett med tilstrekkelig kvalitet og tidsserier; Dovrefjell-Sunndalsfjella, Rondane og Hardangervidda.

Utvalget av nasjonalparker i Strava-analysen er basert på en klassifisering av nasjonalparker langs en gradient fra mer urbane til mer villmarkspregede områder. Klassifiseringen er utviklet på bakgrunn av analyser av brukerundersøkelser fra 27 nasjonalparker gjennomført i perioden 2009–2022. Klassifiseringen bygger på indikatorer knyttet til bruk og brukere av områdene, blant annet bruksintensitet, nasjonalitet blant besøkende, andel førstegangsbesøkende, tidsbruk og purismegrad (Zouhar mfl. 2024). Nasjonalparkene plasseres langs en gradient fra områder med mer turisme- og besøksintensiv bruk til områder preget av mer villmarkspregede bruk. De fire nasjonalparkene som inngår i Strava-analysen, er valgt for å representere ulike posisjoner langs denne gradienten. Jotunheimen og Folgefonna representerer nasjonalparker med relativt høy bruksintensitet og en høy andel førstegangsbesøkende, og plasseres i de mer besøksintensive klassene i klassifiseringen (urbane). Saltfjellet–Svartisen representerer en mer mellomliggende kategori med moderat bruksintensitet og en større andel erfarne brukere. Femundsmarka representerer den mest villmarkspregede enden av gradienten, med lavere bruksintensitet og en høyere andel brukere med preferanser for lite tilrettelegging og færre besøkende.

Samlet sett gir datagrunnlaget et bredt og variert grunnlag for å belyse besøksforvaltning i norske verneområder. Samtidig må analysene forstås i lys av at enkelte datakilder dekker et begrenset antall områder og forvaltningskontekster og at tilgjengeligheten av data og ressurser varierer mellom verneområdene.

4 Resultater

4.1 Dokumentanalyse: håndtering av verneverdier i besøksstrategiene

En besøksstrategi er forvaltningsmyndighetens plan for hvordan ferdsel skal styres og tilrettelegges i et verneområde slik at verneverdiene ivaretas, samtidig som gode opplevelser og lokal verdiskaping muliggjøres. Den brukes til å prioritere og begrunne konkrete tiltak (f.eks. informasjon/kommunikasjon, fysisk tilrettelegging som stier/startpunkt/utkikkspunkt, sonering og oppsyn), bygge felles retning i samarbeid med reiseliv og lokalsamfunn, og sikre at arbeidet er kunnskapsbasert og langsiktig. Veilederen kobler dette til merkestrategien for «Norges nasjonalparker», slik at kommunikasjon og tiltak trekker i samme retning.

Dette kapitlet bygger på dokumentanalysen av godkjente besøksstrategier og belyser hvordan verneverdier og sårbarhet håndteres i strategiene. Per 06.10.2025 hadde 47 nasjonalparker eller større landskapsvernområder godkjent besøksstrategi, og det er disse som inngår i dokumentanalysen (vedlegg 2). Godkjenningsårene spenner fra 2012 til 2025, med en tydelig topp i 2019–2020. Totalt 9 (19 %) ble godkjent før 2019 og 25 (52 %) ble godkjent mellom 2019 og 2020, mens 14 (29 %) er godkjent fra og med 2021. Dette innebærer at mange strategier er relativt nye og at hva de faktisk har rukket å få til når det gjelder styring av ferdsel, tilrettelegging og kommunikasjon, trolig er begrenset, både fordi implementering tar tid og fordi effekter på verneverdier ofte krever flere sesonger før de kan dokumenteres.

Tabell 4. Samlet oversikt basert på dokumentanalyse av besøksstrategiene som viser hva strategiene vektlegger (verneverdier og sårbarhet), hvilke virkemidler som foreslås for styring/tilrettelegging og hvilke gjennomgående mangler som går igjen i hvordan strategiene er konkretisert. Se vedlegg 2 for Excelfil med dokumentanalysen.

Vektlegges	Sårbart / press	Virkemidler	Typiske svakheter
Overordnede verneverdier: urørthet/stillhet, store sammenhengende områder, geologi/landskapsformer, kyst/marint, kulturminner/kulturlandskap, samisk naturbruk/reindrift, enkelt friluftsliv, referanse/villmark	Konflikt mellom økt bruk og vern, press ved innfallsporter og få hovedstier, kapasitetsutfordringer (parkering/toalett/avfall)	Prinsipp: randsone for aktivitet – kjerne for vern, lav tilrettelegging i kjerne, «oppleves på avstand» via utsikt/formidling	Vern veier “tyngst” er ofte sagt, men sjelden gjort målbart/etterprøvbart
Arter: rein, fjellrev, rovfugl, våtmarks- og sjøfugl (lokalt sel) + rødlistearter i skog/fjell	Forstyrrelse særlig i hekking/kalving/trekk; løse hunder, droner, båttrafikk nær fuglekolonier	Sonering (rom/tid), ikke-markedsføring av sårbare områder, normbudskap (hund/drone/bål), noen ferdselsforbud i hekketid til sjøs	Manglende eller uklare utløserkriterier for innstramningstiltak
Naturtyper/habitat: våtmark/rikmyr, sanddyner/strandenger, kystlynghei, edelløv-/gammel-/kalkskog, bekkekløfter, karst/grotter, tareskog/ålegras/gyte- og oppvekstområder (+ fjordtorsk/hummer)	Slitasje/erosjon i våte stier og parallelle tråkk, bål/vedplukking, forsøpling, i kyst: ilandstigning og båtfart nær land	Kanalisering via info + fysisk stistyring (klopper/forsterking/omlegging), restriktiv praksis mot nye inngrep i kjerne, samle aktivitet på robuste ruter/soner	Mangler ofte terskelverdier for slitasje/bruk og kobling til drift/vedlikehold
Målbalanse: (1) vern (tyngst), (2) gode opplevelser, (3) lokal verdiskaping	Spennning mellom tilgjengelighet og ro/arealbruk (rein/reindrift) og mellom brukergrupper/aktiviteter	Oppgradere innfallsporter (info/vertskap, parkering/toalett), korte rundturer/attraksjoner, samarbeid reiseliv/kommuner i randsoner	Avgrenser ikke randsonene tydelig eller konkretiserer samordning på tvers av kommunegrenser
Kunnskapsgrunnlag: fagrapporter + lokalkunnskap + ferdselsdata + brukerundersøkelser	Ujevn oppdatering, svak “etter-vedtak”-oppfølging gjør effekt vanskelig å måle	Sårbarhetsvurdering som styringsverktøy, tellinger/undersøkelser brukes til justeringer (varierende)	Databruk ofte generelt omtalt, lite systematisk effektmåling

Tabell 4 oppsummerer funnene fra dokumentanalysen. Besøksstrategiene viser til et bredt spekter av sårbare arter og naturtyper med stor naturfaglig verdi (se vedlegg 2, kolonne C, F, V og X). På tvers av planene balanseres vern, gode opplevelser og lokal verdiskaping, og i tråd med veilederen poengterer de fleste at verneverdiene skal veie tyngst, men hvordan dette hierarkiet faktisk skal styre prioriteringer og tiltak, kommer ofte ikke tydelig fram i strategiene. Prioriteringene bygger i hovedsak på fagrapporter og lokalkunnskap (naturtype-/NiN-kartlegginger, arts- og rødliste-data, sårbarhetsvurderinger for villrein/fugl/fjellrev, SNO-/oppsynsdata, kulturminnefaglige rapporter, se vedlegg 2, kolonne F, G W og Y), kombinert med

ferdselsdata (tellepunkter, spor, slitasjeregistrering), brukerundersøkelser og temarapporter – for eksempel om villrein og ferdsel, sårbarhetsvurderinger av fugl, botaniske/ naturtypekartlegginger og lokale kunnskapsoppsummeringer. I flere områder er villrein hovedfokus, men også sjø-/våtmarksfugl, rovfugl, fjellrev og kyst/marine naturtyper omtales. Besøksstrategiene og bakgrunnsdokumentasjonen peker fram mot behov for sonering, tydeligere regelverksinformasjon, og kontinuerlig overvåking av bruk og tilfredshet og at forvaltningsbehovet øker. Samtidig er dokumentasjonen i besøksstrategiene ofte generelt omtalt: vurderingene begrunnes sjelden eksplisitt med hvilke datasett som er brukt, koblingen til verneformål er ikke alltid tydelig, og kunnskapen er ujevnt oppdatert flere steder (mangler nyere ferdsels-/brukerdata eller systematisk effektmåling, se vedlegg 2, kolonne W og Z). Dette gir et rimelig grunnlag for prioriteringer, men vanskeliggjør å måle effekter på verneverdiene av tiltak og understreker behovet for tydeligere kildehenvisninger og oppdatert, løpende overvåking.

Soner som er omtalt i besøksstrategiene er ofte overordnet og ikke bindende, terskelverdier for ferdsel/slitasje mangler og utløserkriterier for innstramming av ferdsel er uklare (se vedlegg 2, kolonne J og M). Samtidig beskriver strategiene en rekke konkrete grep for å skjerme sårbare verdier og styre ferdselen (se vedlegg 2, kolonne K–R). Typiske eksempler er at villrein, sjøfugl og reindrift skjerms med tids- og romavgrensninger (kalving, vinterbeite, trekkpassasjer, hekking), at våtmark og rovfugl/våtmarksfugl beskyttes gjennom kanalisering av ferdsel utenom de sårbare stedene og valg av innfallsporter i lite sårbare områder, og at grotte/karst og særskilte geologiske lokaliteter i liten grad tilrettelegges eller promoterer. Flere strategier bruker stistyring og omlegging, enkel forsterkning (klopper/drenering), informasjonsgrep (målrettet budskap, fraråding av sårbare «Instagram-steder», båndtvang i hekketid) og valg av robuste turmål/utsiktspunkt for å trekke ferdselen bort fra sårbar natur. Samtidig løftes verdier som kulturminner/kulturlandskap og utvalgte kyst- og høyfjellsopplevelser. Her er konkretiseringen gjennomgående svakere i strategiene, men noen peker på konkrete ruter og planlagt informasjonsarbeid.

Det er stort fokus på informasjon og fysisk tilrettelegging i strategiene. Kanalisering av ferdsel skjer primært gjennom informasjon (nettsider/SoMe, brosjyrer, kurs/naturveiledning, informasjonspunkt, kart/GPX, flerspråklig budskap), supplert av fysisk stistyring (prioriterte innfallsporter og startpunkt med parkering/toalett/søppelkasser, klopper/forsterking og omlegging i våte eller sårbare partier, enkel universell utforming, begrense nye inngrep ved å videreutvikle eksisterende infrastruktur fremfor nye stier/anlegg). Flere strategier beskriver kvalitetssikring av tredjepartsinnhold (Visit-sider, UT.no, Outtt mfl.) og samkjøring med merkevaren «Norges nasjonalparker». Noen strategier legger også opp til sesongvarsler (hekking/kalving/brannfare), noen steder med SMS/app og målrettet SoMe-innhold, samt målrettet formidling til reiseliv/vertskap, barn og unge og lokale/hytteiere. Strategiene beskriver videre rutiner for drift og kvalitet, som årlige oppdateringer av informasjon, distribusjonslister og løpende justering basert på besøksteller og brukerundersøkelser, og peker ofte på besøkssentre som nøkkelaktører.

Materialet fra strategiene viser at slitasje og erosjon er gjennomgående tema: særlig på våte stier, i myr/fastmark-overganger, sanddyner/strandenger, bratte skråninger, elvedaler, kalkrike fjellpartier og grotter/karst, der jordsmonn komprimeres/eroderer og vegetasjon (rikmyr, høgstaudebjørkeskog, kystlynghei m.m.) skades (se vedlegg 2, kolonne C). Biologisk sett berører dette både planter og mikrohabitater (bl.a. død ved). Besøksstrategiene peker på et tydelig spenn mellom økende bruk og sårbare verdier: villrein, reindrift, rovfugl, fjellrev, grotter og sjøfugl tåler dårlig økt ferdsel, særlig i kalvings- og hekkeperioder (se vedlegg 2, kolonne C). Trykket konsentreres ofte på få stier og startpunkt og gir slitasje, erosjon, parallelle tråkk, bål- og vedhogst, forsøpling og kapasitetsproblemer for parkering, toalett og avfall. Nye og mer mobile aktiviteter som toptur om våren, stisykling, kiting, padling og bruk av droner øker rekkevidde og forstyrrelsesrisiko, mens motorisert ferdsel til lands og til sjøs (inkludert vannskuter og hurtigbåter) skaper konflikt med både naturverdier og stillhet (se vedlegg 2, kolonne C). I fjellområdene kolliderer ferdsel og tilretteleggingsønsker med reindriftenes behov for ro i kritiske perioder, i kystparkene kommer i tillegg marint avfall, overbeskatning av utsatte arter og

båttrafikk nær land (se vedlegg 2, kolonne C). Mange strategier peker også på sikkerhetsutfordringer knyttet til krevende terreng, flom, ras, is og begrenset dekning.

De fleste besøksstrategiene er gode på prinsippet om «randsone for aktivitet – kjerneområde for vern», men kvaliteten varierer fra tydelig og operasjonalisert til mer implisitt og svakt fulgt opp (se vedlegg 2, kolonne T). I den sterke enden finner vi planer som både sier og gjør: de skjærer kjerneområder gjennom ikke-markedsføring og lav/ingen tilrettelegging, bruker tidsstyrte hensyn (hekking/kalving), og bygger økt kapasitet for ferdsel i randsonene med innfallsporter, korte rundturer og forsterkede hovedstier. I den svake enden står strategiplaner som i praksis bare lister opp innfallsporter og enkelttiltak uten å tydelig definere hvilke områder som skal skjermes eller hvordan for å ivareta sårbare naturverdier, eller hvordan økt etterspørsel håndteres utenfor vernegrensen. Noen strategier løfter fram populære turer i sentrale områder med høyt besøkspress uten å vise hvordan ferdsel kan avlastes gjennom styring og tilrettelegging i randsonene. Selv om mange strategier viser til enkelttiltak i randsonene utenfor verneområdene, mangler det koordinerte avklaringer om fordeling av ferdsel, skjerming av områder, samt ansvar og oppfølging. Vi peker på tre gjennomgående svakheter med strategiene: få strategier definerer en forpliktende randsonogeografi på tvers av kommunegrenser; kriteriene for når traseer skal flyttes, legges ned eller ikke markedsføres er ofte uklare; og koblingen til arealplanlegging, drift/vedlikehold og kontroll (SNO/vertskap) er ofte manglende. Informasjon til de besøkende og rollen til forvaltning og andre aktører som møter og informerer besøkende, er ofte ikke tydelig avklart før, under og etter besøket, verken når det gjelder hvem som skal formidle hva, når eller med hvilket ansvar. I tillegg gjør varierende kvalitet på tredjepartsinformasjon det vanskelig å styre ferdsel og unngå markedsføring av sårbare områder.

Dokumentanalysen av besøksstrategiene viser at sårbarhetskartlegging og annen kunnskapsinnhenting brukes aktivt for å prioritere tiltak (se vedlegg 2, kolonne W). Sårbarhet vurderes ofte gjennom formelle analyser, naturtypekartlegging, hensyn til reindrift og brukerundersøkelser, kombinert med lokalkunnskap og oppsynserfaring. Tiltakene som beskrives i besøksstrategiene, er i stor grad rettet mot å gjøre ferdselen mer styrbar og redusere fysisk slitasje på utsatte punkt. Strategiene vektlegger særlig sti- og trasétiltak, som klopplugging i bløte partier, steinsetting, grusing og omlegging av traseer for å flytte ferdselen bort fra våtmark, erosjonsutsatte områder eller sårbare leveområder for fugl og rein (se vedlegg 2, kolonne L). Det beskrives også mer omfattende forsterkningstiltak, som sherpatrappes, bygging av bruer og etablering av definerte rundløyper eller utsiktspunkt, for å samle ferdselen på mer robuste arealer. I tillegg framheves restaurering og revegetering som viktige oppfølgingsgrep, enten for å reparere skader eller for å gjenopprette gamle ferdselsårer og kulturhistoriske stier, slik at bruken konsentreres der terrenget tåler det bedre.

Kunnskapsgrunnlaget etter at besøksstrategiene ble vedtatt er svakt og ujevnt (se vedlegg 2, kolonne Z). Noen verneområder har fått påfyll med nye bruker- og ferdselsdata, sårbarhetsvurderinger og naturtypekartlegging, mens andre nesten ikke har oppdaterte rapporter. Det kan se ut som en «pause» i kunnskapsinnhenting etter løftet som fulgte selve strategiprosessene. Samtidig varierer alderen på strategiene, noe som gjør manglende oppdatering særlig problematisk i områder der strategiene nå har rukket å bli noen år. På tvers peker dette mot behov for jevnere og mer målrettet datainnsamling, særlig på vinterbruk/topptur, sykling og marine aktiviteter, slik at prioriteringer kan finjusteres og effekter av tiltak dokumenteres ved neste rullering.

4.2 Intervjuer: gjennomføring av tiltak i besøksstrategiene og påvirkning på verneverdier

Intervjuer med **verneområdeforvaltere** tyder på at de fleste tiltakene som beskrives i besøksstrategiene, enten er gjennomført eller at det foreligger konkrete planer for når de skal gjennomføres. Flere forvaltere viser til at strategiene har bidratt til å systematisere arbeidet med besøksforvaltning, både når det gjelder utvikling av kunnskapsgrunnlag, prioritering av tiltak og

oppfølging av besøkende. En informant beskriver dette slik: *«Besøksstrategien har gjort at vi har klare prioriteringer, en klar plan og samlet ting på innfallsporter og valgt ut områder basert på sårbarhetsanalyser, brukerundersøkelser og eksisterende bruk.»*

I flere områder trekkes det fram at strategiprosessene har gitt et løft i kunnskapsinnhenting, blant annet gjennom brukerundersøkelser, ferdselsdata og kartlegging av sårbarhet. Samtidig framgår det at oppfølgingen av tiltakene i varierende grad skjer systematisk i praksis. Dette gjelder særlig tiltak knyttet til informasjon, som kvalitetssikring av tredjepartsinnhold, bruk av sesongvarsler (for eksempel knyttet til hekking, kalving eller brannfare), samt målrettet informasjon til ulike brukergrupper. Selv om strategiene ofte beskriver rutiner for drift og kvalitet, som årlige innholdsoppdateringer, distribusjonslister, vertskapskurs for reiselivsaktører og løpende justering basert på besøkstellinger og brukerundersøkelser, peker flere intervjuede verneområdeforvaltere på at dette i praksis er krevende å følge opp over tid. Ifølge informantene henger dette i stor grad sammen med kapasitetsutfordringer i forvaltningen, både når det gjelder tid, bemanning og økonomiske ressurser. Flere beskriver at arbeidet med å utvikle besøksstrategiene var ressurskrevende og at oppfølgingen i etterkant i stor grad må håndteres innenfor eksisterende rammer. Dette illustreres også av følgende utsagn: *«Vi kunne gjennomført flere tiltak, men har ikke kapasitet til å følge opp. Vi har ikke gjennomført alle tiltakene vi ønsker, og mye av det vi gjør må prioriteres innenfor svært begrensede ressurser.»* Flere verneområdeforvaltere peker på at det har oppstått en form for «pause» i kunnskapsinnhenting etter det innledende løftet i strategiprosessene, der både gjennomføring av prosessen og oppfølging av tiltak har bundet opp betydelig kapasitet.

Intervjuene med verneområdeforvalterne bekrefter at tiltak er gjennomført med bakgrunn i sårbarhetskartlegginger. Samtidig beskriver noen at både kunnskapsgrunnlaget og virkemidlene ikke alltid holder tritt med en rask besøksutvikling. I praksis blir prioriteringene ofte styrt av hvor ferdselen er størst og hvor skadene er mest synlige, som erosjon, slitasje i våtmark og tydelige terrenginngrep, mens effekter på andre verneverdier, særlig dyreliv, beskrives som vanskeligere å dokumentere. Dette illustreres av følgende utsagn fra en informant: *«Vi henger etter på verneverdiene, fordi vi har holdt på med besøksforvaltningsprosess og oppfølging av tiltak, og siden undersøkelsene har antall besøkende firedoblet seg, så vi vet ikke hvor relevant kunnskapsgrunnlaget er lenger. Det skjer mye fort, så kunnskapsgrunnlaget må oppdateres oftere enn vi har mulighet til.»*

Tiltak for å skjerme verneverdiene brukes både gjennom fysiske og tidsavgrensede grep. Flere verneområdeforvaltere forteller i intervjuene at de stenger eller nedprioriterer enkelte stier og tråkk ved å sperre, grave igjen eller fjerne merking, og samtidig tilbyr tydelige alternative ruter slik at folk faktisk endrer atferd. Periodisk skjerming i sårbare tider, som hekketid eller kalving, trekkes fram som særlig nyttig når den kombineres med tydelig informasjon og skilting som tas ned når tiltaket ikke lenger er relevant. Flere peker også på at slike tiltak er viktige for å redusere forstyrrelser i områder som er sentrale for reindrifta. Enkelte verneområdeforvaltere nevner også at de begrenser motorferdsel gjennom å avslå dispensasjoner i sårbare perioder, for eksempel av hensyn til rovfugl.

Informasjon og formidling framstår som et sentralt supplement til fysiske tiltak, særlig der en mangler sterke reguleringsmuligheter. Intervjuene beskriver et bredt spekter av virkemidler, som skilt og brosjyrer plassert strategisk og med innhold tilpasset hvor man befinner seg i forhold til verneområdet, samt digitale kanaler som nettsider og sosiale medier. Noen informanter peker på mangel på tid, kompetanse og ressurser til jevn produksjon og oppfølging på sosiale medier, og at informasjon ofte blir utdatert eller ikke når ut. Dette illustreres blant annet gjennom følgende utsagn: *«Informasjon er det vi kan gjøre noe med. Vi bør være mer til stede på sosiale medier og ha mer dynamisk informasjon på nettsider og plattformer, men det krever mye innsats og ressurser vi ikke har.»*

Flere verneområdeforvaltere løfter fram at formidling er mest effektiv når den når besøkende der de faktisk er, som turistkontor, overnattingssteder og transportknutepunkt, og når budskapet

gjentas på flere flater. Naturveiledere, guidede turer og oppsøkende informasjonsarbeid trekkes fram som særlig virkningsfullt, men samtidig som tiltak som ofte ikke er like godt finansiert som fysiske installasjoner. Mange av de intervjuede verneområdeforvalterne peker også på at eksterne aktører og digitale plattformer i økende grad påvirker ferdselsmønstre i verneområdene. Turforslag og informasjon i apper og på ulike plattformer kan bidra til å styre ferdsel i uønsket retning, uten at forvaltningen har reell kontroll eller kapasitet til å balansere dette med eget, forvaltningsrettet budskap.

I intervjuene med verneområdeforvalterne beskrives besøkssentrene gjennomgående som en viktig ressurs, blant annet fordi de møter besøkende direkte og kan formidle kunnskap om verneverdier. Samtidig peker flere på uklare forventninger til roller og ansvar, samt stor grad av personavhengighet. Dette kommer tydelig fram i intervjuene: *«Nasjonalparksentrene er gull verdt, men de har lite ressurser og det er veldig personavhengig hvordan samarbeidet er.»* Der samarbeidet omtales å fungere godt, beskriver forvalterne at tiltak og formidling planlegges i fellesskap, og at naturveiledning og guidede opplegg brukes aktivt for å formidle verneverdier på en måte forvaltningen alene ikke har kapasitet til. Slike samarbeid ser ofte ut til å fungere best der det er samlokalisering eller tett og jevnlig kontakt mellom forvaltere og besøkssenteransatte. Der samarbeidet beskrives å fungere dårligere, peker informantene på at det er uklart hva man kan forvente av hverandre, blant annet knyttet til ressursbruk, prioriteringer og om sentrene i praksis bidrar til å styre ferdsel eller primært tilrettelegger for økt bruk.

Et tydelig tema i intervjuene er ønsket om å styre besøk til områder utenfor vernegrensen. Flere verneområdeforvaltere beskriver hvordan innfallsporter, korte dagsturer og utsiktspunkt bevisst legges utenfor eller i randsonen av verneområdet for å avlaste sårbare områder. Samtidig pekes det på at virkemidler og finansieringsordninger ofte er for snevre dersom midler ikke kan brukes fleksibelt på slike tiltak. Dette understrekes av en verneområdeforvalter med følgende utsagn: *«Tiltaksmidlene er for snevre, de burde i større grad kunne brukes også utenfor verneområdet der vi faktisk ønsker å styre ferdselen.»*

Når det gjelder opplevde effekter, beskriver verneområdeforvalterne at tiltakene har tydeligst virkning gjennom kanalisering og redusert fysisk slitasje på konkrete punkt. Samtidig er det stor usikkerhet knyttet til om tiltakene gir målbar forbedring i verneverdier over tid. Flere peker på at de i liten grad kan dokumentere effekter på dyreliv og forstyrrelse, og at vurderingene derfor ofte baseres på lokalkunnskap og synlige indikatorer: *«Tyngre stitilrettelegging har god kanaliseringseffekt, men vi kan ikke måle eller se dette på verneverdiene ennå. Det blir mye brannslukking. Vi håndterer der det er slitasje, men har ikke grunnlag for å si hva det betyr for verneverdiene på sikt.»* *«Analyser viser stor slitasje og erosjon, men dyrelivet vet vi ikke hvordan påvirkes. Vi får få konkrete svar på hvordan tiltak påvirker verneverdiene, og prioriterer ofte der det er mest ferdsel og synlige skader.»* Dette gjelder også for reindrift, der flere informanter peker på at effekter av ferdsel og tiltak er vanskelige å dokumentere systematisk og at oppfølgingen skjer gjennom dialog med reindriftnæringen.

I intervjuene kommer det frem at dette også henger sammen med at mye av innsatsen i første periode har gått til å planlegge og gjennomføre tiltak, mens systematisk oppfølging og evaluering i mindre grad har blitt fulgt opp. Fremover pekes det på behov for tydeligere identifisering av sårbare verdier og et bedre grunnlag for å vurdere om tiltakene virker som forutsatt. Samtidig er bildet nyansert. I mange områder opplever forvalterne at de har god oversikt over sentrale verneverdier, og at dagens bruk i hovedsak foregår innenfor det som vurderes som tålegrenser. Der ferdselen i stor grad følger etablerte stier eller er konsentrert til robuste områder, beskrives påvirkningen på verneverdiene som begrenset og håndterbar. I slike områder er utfordringen i mindre grad knyttet til dagens bruk, og i større grad til usikkerhet om framtidig utvikling, særlig dersom ferdselen øker eller sprer seg til nye områder som sammenfaller i større grad med leveområder til sårbare arter og naturtyper.

Erfaringene fra **Statens naturoppsyn** (SNO) nyanserer og utdyper dette bildet ytterligere. Informantene fra SNO peker på at tiltakene i mange tilfeller fungerer etter hensikten når det

gjelder å kanalisere ferdsel og redusere lokal slitasje, særlig der ferdselen er knyttet til etablerte turpunkt og tilretteleggte områder. Som en informant beskriver det: *«Besøksstrategi og tilrettelegging er gjort på turpunkt som hadde mye bruk fra før, og det er kanalisert og tilrettelagt, og folk følger jo dette.»*

Samtidig understrekes det at effektene på verneverdier i mange tilfeller er begrensede eller vanskelige å vurdere, særlig fordi påvirkningen også styres av andre faktorer enn ferdsel alene. I flere områder vurderes dagens ferdsel å ha begrenset påvirkning på verneverdiene, blant annet fordi ferdselen i stor grad skjer i robuste områder eller fordi sårbare naturtyper er lite tilgjengelige: *«Ferdse påvirker ikke verneverdiene mye, det er ikke betydelig sårbarhet her, blant annet fordi mye av fuglelivet er lite tilgjengelig for folk og vi har oppsyn i sårbare perioder.»*

Informantene fra SNO peker videre på at det er betydelige forskjeller i kunnskapsgrunnlaget mellom ulike verneverdier. For enkelte arter og naturtyper, som villrein og utvalgte plantearter, finnes det relativt gode overvåkningsdata og et tett samspill mellom tiltak og kunnskap. En informant fra SNO beskriver det slik: *«Villrein har vi god oversikt på gjennom året via GPS-merking, og vi har gjennomført mange tiltak, som å fjerne T-merking på stier og begrense parkeringer for å bedre forholdene. Tiltakene henger tett sammen med overvåkning og registrering.»*

For andre deler av naturgrunnlaget, som fugleliv og økosystemendringer, er kunnskapen mer fragmentert, og utviklingstrekk knyttet til blant annet klimaendringer trekkes frem som en økende usikkerhetsfaktor. Flere informanter peker også på at både klimaendringer og økt ferdsel i tid og rom påvirker reindrifta, spesielt i områder der viktige beite- og bruksområder berøres. Samtidig peker flere informanter fra SNO på at ferdsel i økende grad sammenfaller i tid og rom med sårbare arter, særlig villrein, og at dette skaper utfordringer som dagens virkemidler i begrenset grad klarer å håndtere: *«Vi har prøvd alle positive tiltak, skilting, nettsider, infoplakater og naturveiledning. Og likevel ser vi at det til en viss grad blir ignorert. Vi kommer litt til kort og verktøykassa er i stor grad tom.»*

Flere informanter etterlyser derfor sterkere og tydeligere virkemidler for å regulere ferdsel og peker på at dagens forvaltning i stor grad er basert på informasjon og frivillig etterlevelse, kombinert med begrenset kapasitet til oppsyn og håndheving.

En informant fremhever også at tiltak i randsoner, som tilrettelegging av alternative besøksmål og styring av parkering, i noen tilfeller har bidratt til å avlaste mer sårbare områder: *«Vi har tilrettelagt randsonen for å skjerme områder lenger inn, og det er en suksess, men spørsmålet er om det faktisk erstatter ferdsel, eller om det kommer i tillegg.»*

Intervjuene med **administrativt ansatte hos kommuner og Statsforvaltere** tyder på at oppmerksomheten i stor grad er rettet mot ferdsel og hvordan denne fordeles i verneområdene, særlig gjennom kanalisering til etablerte stier og traseer, kombinert med bruk av informasjonstavler og skilting. Samtidig påpekes det at slike virkemidler i mindre grad er effektive i bynære områder og i kyst- og sjøområder der ferdselen kan være spesielt stor, og i større grad foregår spredt og ikke alltid følger tydelige traseer. Flere informanter understreker at vurderingene i stor grad er knyttet til ferdsel og synlige spor av bruk, som slitasje og erosjon, og at det i mange områder oppleves som at belastningen på verneverdiene er håndterbar. Dette forklares imidlertid i stor grad med egenskaper ved områdene og bruken, som at terreng begrenser ferdselen, at områdene tåler mye bruk, eller at ferdselen i hovedsak skjer i robuste deler av området, heller enn som en direkte effekt av tiltak og strategier. Samtidig viser intervjuene at det er store forskjeller mellom områder når det gjelder hvordan informantene opplever behovet for og relevansen av besøksforvaltning. En informant trekker frem at dette særlig gjelder i områder med strengere regulering, som fuglefredningsområder med ferdselsforbud i sårbare perioder, der handlingsrommet er mer avklart og behovet for aktive besøksforvaltningstiltak oppleves som mindre: *«For eksempel på hekkeholmer for fugl har vi ferdselsforbud, så da blir besøksstrategien på mange måter litt innholdsløs.»*

I andre, særlig bynære områder med mange brukere og aktiviteter, beskrives situasjonen som mer krevende og med større behov for aktiv styring. Her pekes det på at høyt besøkstrykk og mer etablerte bruksmønstre gjør det vanskeligere å påvirke ferdselen gjennom strategier og tiltak alene, og at disse i praksis får mer begrenset betydning fordi det er mange andre faktorer som påvirker hvordan områdene brukes. Samtidig trekkes disse områdene frem som særlig viktige fordi de når mange, og fordi de fungerer som en inngang til verneområdene for nye brukergrupper: *«Bynære områder er viktige for mange tusen, et utrolig utstillingsvindu for hva et verneområde er, og ofte første møte for mange gjennom barnehage eller skole. Samtidig er det nettopp her vi har mest bruk, mange ulike aktiviteter og brukere, og det gjør det krevende å styre ferdselen og ivareta verneverdiene.»*

Flere informanter peker også på at kapasitet og ressursrammer hos forvaltningsmyndighetene legger klare føringer på hva som er mulig å få til i praksis. Få årsverk kombinert med ansvar for et stort antall verneområder gir et svært begrenset handlingsrom for strategisk arbeid med besøksforvaltning. Informantene beskriver at krav om besøksstrategier i noen tilfeller oppleves som byråkratiske og tidkrevende, særlig fordi slike strategier ofte er en forutsetning for å kunne gjennomføre selv enkle tiltak, som oppsetting av skilt og informasjonstavler. Slike tiltak krever i tillegg ofte koordinering mellom flere aktører med ulike avtaler og krav til utforming og gjennomføring. Dette kan føre til at arbeidet med besøksstrategier i praksis oppleves som et hinder for å få gjennomført tiltak i enkelte verneområder. Flere informanter understreker også at det er lite grunnlag for å si noe sikkert om effekter på verneverdiene over tid. Flere peker på at de har et begrenset grunnlag for å vurdere påvirkning på arter og naturtyper, og at det i praksis er vanskelig å skille effekter av tiltak fra andre forhold som påvirker utviklingen. Samtidig viser intervjuene at det også finnes erfaringer med at tiltak kan ha en styrende effekt på ferdselen og bidra til å redusere lokal belastning: *«Vi har ikke systematisk overvåkning, men det er lett å se om det påvirker verneverdier eller ikke. Vi kan legge transekter, telle fremmede arter eller se på slitasje og gjøre oss opp en oppfatning. Vi ser også at stier som er nedlagt ikke brukes fordi de gror igjen. Fugletellinger gjøres regelmessig, men hva som skyldes tiltak og hva som skyldes andre ting, for eksempel klimaendringer, er vanskelig å skille.»* *«Vi ser at folk i stor grad går der vi ønsker, og at ferdselen i hovedsak følger etablerte traseer. Det gjør at belastningen blir mer konsentrert og lettere å håndtere.»*

Intervjuene med **besøkssenteransatte** gir et noe annet perspektiv på sammenhengen mellom bruk, tiltak og verneverdier. Flere peker på at formidling og direkte kontakt med besøkende er viktige virkemidler for å forebygge negativ påvirkning, særlig gjennom arbeid med holdninger, kunnskap om verneverdier og prinsipper for sporløs ferdsel. Dette gjelder både gjennom veiledning av enkeltbesøkende og mer organiserte opplegg, som guidede turer og formidling rettet mot skoleklasser. Som en informant uttrykker det: *«Det som er best for besøkende er en-til-en-kommunikasjon. Da kan vi forebygge og passe på at de ikke forringer verneverdiene.»*

Samtidig uttrykkes det av flere en tydelig spenning mellom rollen som formidler og det å bidra til økt oppmerksomhet og besøk i verneområdene. En informant problematiserer at økt synlighet av nasjonalparker, blant annet gjennom merkevaren og ulike kommunikasjonskanaler, kan bidra til økt ferdsel og dermed økt press på verneverdiene: *«Det er nå en turistattraksjon å gå i nasjonalpark, og det er jo negativt om vi tenker på verneverdiene.»*

Samtidig peker flere på at tiltak som tilrettelegging, merking og formidling kan bidra til å styre ferdselen og redusere belastningen lokalt, men at slike tiltak også kan bidra til økte forventninger om tilgjengelighet og tilrettelegging, og dermed indirekte stimulere til økt bruk. En besøkssenteransatt stiller spørsmål ved *«hvor grensen går mellom nødvendig styring av ferdsel og en utvikling som i seg selv kan bidra til økt press på verneverdiene?»*

Intervjuene med **representanter fra nasjonalparkkommuner** viser et nært beslektet, men mer areal- og utviklingsorientert perspektiv. Her legges det særlig vekt på betydningen av å styre besøk og utvikling i og rundt verneområdene, blant annet gjennom å utvikle tilbud i randsoner

og utenfor vernegrensene for å avlaste sårbare områder. Flere peker på at dette kan bidra til å redusere presset på verneverdiene, samtidig som det gir grunnlag for lokal verdiskaping. Samtidig fremheves det at økt fokus på nasjonalparker som besøksmål også har endret bruksmønstre, blant annet gjennom økt orientering mot bestemte attraksjoner og turmål. Dette kan føre til økt slitasje og konsentrasjon av ferdsel i enkelte områder, selv om den samlede belastningen i verneområdet ikke nødvendigvis øker tilsvarende.

Det er samtidig viktig å understreke at intervjuene med administrativt ansatte i kommuner og hos Statsforvalteren, samt besøkssenteransatte, bygger på et mer begrenset utvalg. Funnene må derfor i større grad forstås som eksempler på erfaringer fra ulike forvaltningskontekster, og det må forventes betydelig variasjon mellom områder som ikke er dekket i utvalget, både når det gjelder bruk, utfordringer og hvordan tiltak og strategier virker i praksis.

4.3 Virkemidler for å ivareta verneverdiene

Dette delkapitlet viser eksempler på virkemidler som er brukt for å ivareta verneverdiene i utvalgte verneområder, med vekt på dokumenterte effekter. Gjennom felteksempler og følgeforskning fra masteroppgaver, forvaltningsrapporter og forskningsartikler sammenstilles erfaringer med tiltak innen kommunikasjon og informasjon, samt fysisk tilrettelegging som for eksempel stier, startpunkt og utkikkspunkt. Bakgrunnen for gjennomgangen er at merkevarestrategien og besøksstrategiene fremhever informasjon og fysisk tilrettelegging som hovedgrep, men at det varierer hvor godt virkningene på verneverdiene er vurdert og etterprøvd. Målet her er derfor å gi praksisnær kunnskap om når tiltakene fungerer og eventuelt hvorfor de ikke har ønsket effekt. I det følgende oppsummeres kort funn om hvordan de ulike tiltakene har fungert, basert på det som er dokumentert i kildene. For mer detaljer om metode, kontekst og resultater vises det til de refererte rapportene og publikasjonene.

Femundsmarka nasjonalpark: Stiomlegging og informasjonstiltak

Stislitasje oppstår når ferdsel over tid påvirker vegetasjon og jordsmonn. Tråkk kan føre til at vegetasjonsdekket forsvinner, det øverste jordlaget slites bort, og jorda komprimeres. Dette kan etter hvert blottlegge stein og mineraljord. Slike endringer gjør at vann lettere ledes langs stien, noe som kan føre til erosjon, særlig i bratt terreng. Når jorda blir komprimert, samler det seg også lettere vann i stien. I flate og våte områder vil mange derfor gå utenom de bløte partiene, noe som ofte fører til at stien blir bredere og mer nedtråkket. Slitasje utvikler seg gjerne raskest i bratt terreng, på løst underlag som stein og grus, og i myrområder. Et vanlig tiltak er derfor å flytte eller legge ned stier for å redusere slitasje, unngå særlig sårbare områder og ta hensyn til reindrift og dyreliv. Et eksempel er en del av den merkede stien fra Røsanden til Røvollen i Femundsmarka, som ble lagt om i 2002. Etter omleggingen fikk det gamle stisegmentet på nordsiden av Røa svært lav bruk (Valan 2021). Det ble gjennomført sårbarhetskartlegging og ferdselsregistreringer i området i 2018 (Evju mfl. 2018). Målinger fra 2020 viser tydelig gjengroing, og at stibredden har gått ned ved alle undersøkte punkter siden 1988. Dette tyder på redusert slitasje som følge av at ferdselen er flyttet til en ny trasé. I tillegg er brua over Røa fjernet, som gir redusert tilgang til den gamle stien. Bruken av den gamle stien synes i dag i hovedsak å være begrenset til lokale brukere med kjennskap til traseen, og med dagens lave ferdselsnivå forventes videre gjengroing over tid.

I tillegg til slitasje på vegetasjon og jordsmonn kan stier bidra til økt ferdsel i viktige leveområder for arter og sårbare naturtyper. Dette kan føre til forstyrrelser, særlig i hekkeperioder, blant annet gjennom støy, løse hunder og aktivitet langs traseene. Ved Røvoltjønna i Femundsmarka er våtmarksfugl særlig sårbar for slik forstyrrelse, som kan føre til at fuglene forlater reir, avbryter ruging eller reduserer ungeproduksjonen. Ferdsel kan også påvirke matsøk og øke energibruken knyttet til varslings, flukt og stress. Stien øst for Røvoltjønna ble derfor lagt ned i 2024. Tiltaket bygger på sårbarhetskartleggingen fra 2018 (Evju mfl. 2018), og starten av traseen er revegetert. I tillegg er det satt opp gjerde for å tydeliggjøre stengingen av stien, samt informasjonsskilt som tilpasses sesong. I perioden 15. mai–1. juli informeres det om hekkende fugl og at ferdsel og

telting ikke er ønsket i området, mens det resten av året benyttes et mer generelt informasjonsskilt. Ferdselstellingene viser en tydelig endring i bruksmønsteret. Ved Røvoltjønna øst (nedlagt sti) har antall passeringer gått ned fra i gjennomsnitt 9 per dag i 2022 til 3 per dag i 2024, en reduksjon på 67 % (Valan & Rohde 2025). Samtidig har ferdsele ved Røvoltjønna vest (eksisterende sti) økt svakt fra 11 til 12 passeringer per dag i samme periode (9 % økning), noe som tyder på at ferdsele i større grad ledes til den etablerte traseen.

Ved Røvoltjønna er det også registrert en del forsøpling, som kan forurense jord og vann, utgjøre en risiko for dyreliv og redusere naturopplevelsen for besøkende. For å redusere forsøplingen ble det plassert ut to ulike informasjonsskilt rettet mot besøkende sommeren 2023. Innføringen av informasjonsskiltene førte til en reduksjon i forsøpling på 59 % på leirplasser sammenlignet med kontrollperioden (Selvaag & Evju 2025). Skiltet med større skrift, bilde og lite tekst framsto som mer effektivt enn skiltet med lengre, forklarende tekst. De fleste besøkende viste allerede ansvarlig atferd ved å ta med søppelet sitt hjem og uttrykte en tydelig holdning om at det er viktig å unngå forsøpling. Dette tyder på at omfattende forklaringer i liten grad var nødvendige og at det viktigste var å fange oppmerksomheten og gi en enkel påminnelse om ønsket atferd.

Ved Røsen, et annet område i Femundsmarka, er det registrert omfattende skader på trær som følge av vedhogst til bål (Aas mfl. 2022). Bruk av levende og døde trær til bål kan svekke jordprosesser og drenering, redusere leveområder og skjul for dyreliv, særlig insekter og fugl, samt forringe viktige vekstsubstrater for planter og sopp. I tillegg kan slike inngrep redusere opplevelseskvaliteten for besøkende. Studier fra området viser at det var betydelig usikkerhet blant besøkende om hvilke regler som gjaldt for bålbrenning, samtidig som mange hadde et sterkt ønske om å tenne bål (Selvaag mfl. 2026). Forvaltningen valgte derfor å legge til rette for bålbruk uten å skade omkringliggende trær ved å tilby tilkjørt ved og tydelig kommunisere hva som er tillatt og hvor veden kunne hentes og appellere til besøkendes ansvarsfølelse. Tiltakene besto av skriftlig informasjon (brosjyre) og personlig formidling testet i ulike perioder, kombinert med tilgang på ved. Denne målrettede kommunikasjonen reduserte treskadene med om lag 50 %, men fjernet ikke problemet helt, noe som kan tyde på at økt tilstedeværelse av oppsyn fortsatt er nødvendig (Selvaag mfl. 2026). Personlig kontakt var litt mer effektiv enn brosjyre, men forskjellen var liten. Den personlige informasjonen ble gitt som korte beskjeder til grupper etter fergeturen, mens de var samlet på kaia. Forstyrrelser knyttet til at mange var samlet, og at noen gikk av og på båten, kan ha gjort at ikke alle fikk med seg budskapet. Brosjyrene fungerte nesten like godt, trolig fordi besøkende hadde bedre tid til å lese informasjonen som ble gitt under fergeturen på vei til området.

Lofotodden nasjonalpark: Toalettavfallspose og informasjon

I områder med mange besøkende og uten toalettfasiliteter kan menneskelig avføring hope seg opp. Dette kan øke risikoen for helseskader hos mennesker, tilføre næringsstoffer og smittestoffer til sårbare jord- og vannmiljøer, og forringe landskapsopplevelsen. Problemet står også i kontrast til idealer om urørt natur. Dette er særlig relevant ved Kvalvika i Lofotodden nasjonalpark, et svært populært turmål med mange besøkende. For å redusere problemet ble det tatt i bruk informasjonsskilt og personlig kontakt med besøkende, kombinert med utdeling av gratis toalettavfallspose. Skilt alene ga en reduksjon i toalettavfall på 36 % sammenlignet med kontrollperioden, mens kombinasjonen av skilt og personlig kontakt ga en reduksjon på 56 % (Keller mfl. 2025). De besøkende rapporterte også at de observerte avføring i området sjeldnere i tiltaksperiodene enn i kontrollperioden. I kontrollperioden oppga 52 % at de hadde sett avføring, mens andelen var lavere under tiltakene: 31 % i perioden med kun skilt og 28 % i perioden med skilt og personlig kontakt. I tillegg ble det tatt vannprøver fra bekker for å vurdere drikkevannskvalitet, ettersom det ble observert at besøkende drakk av vannet. Resultatene viste både en tydelig nedgang i toalettavfall og en reduksjon i E. coli-nivåer (fra 88 til 33 cfu/ml).

Hornøya og Nigardsbreen naturreservater: Stengsler og informasjonsskilt

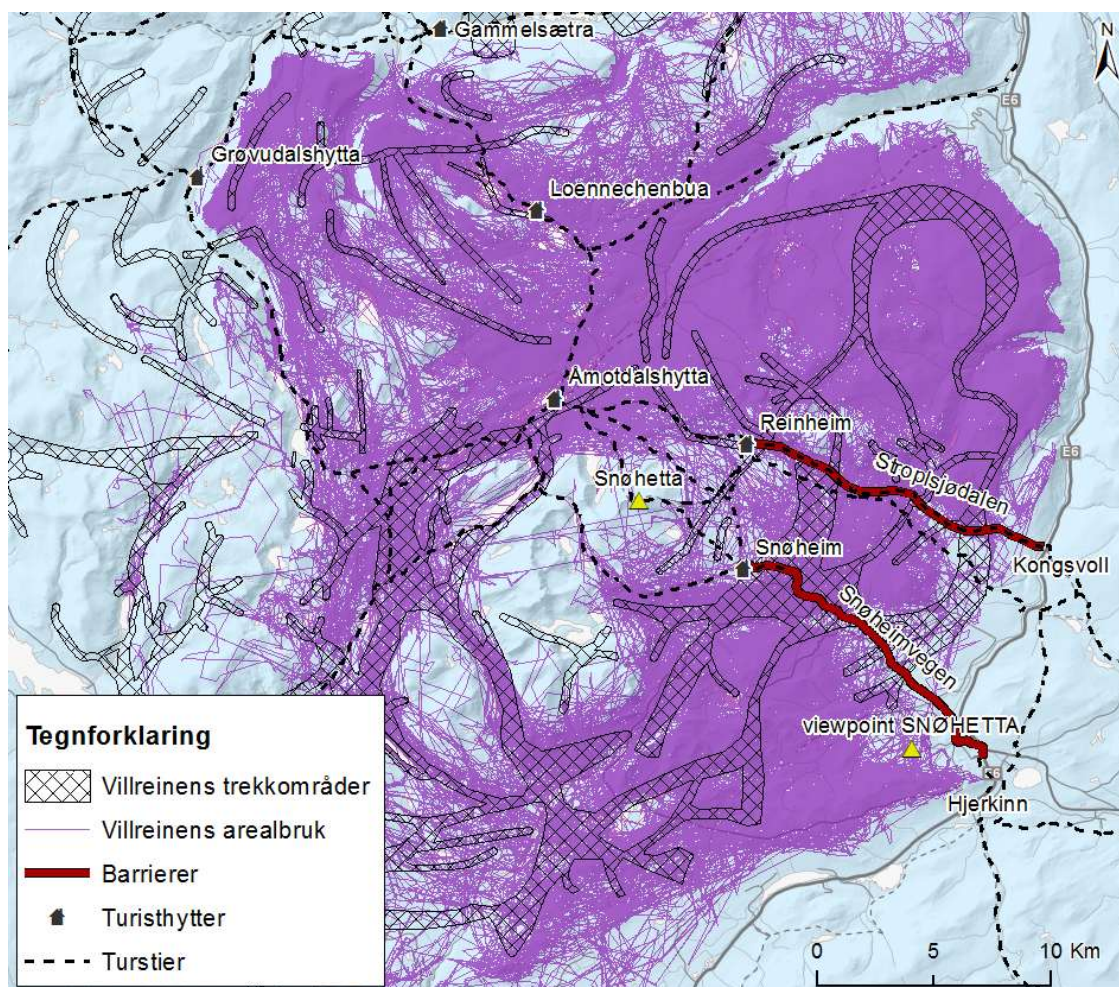
Stengsler og informasjonsskilt brukes ofte for å hindre ferdsel i områder der det enten er behov for å beskytte sårbare naturverdier eller ivareta sikkerheten til besøkende. Slike tiltak skal både

tydeliggjøre grenser for ferdsel og påvirke atferd. På Hornøya i Hornøya og Reinøya naturreservat er tiltakene rettet mot å redusere forstyrrelse av sjøfugl. Ferdsel tett på fuglene kan føre til at de forlater hekke- og rasteplasser, reduserer tid til næringssøk og ungepleie, og dermed svekker reproduksjon og overlevelse. Over tid kan dette påvirke bestander og gi ringvirkninger i økosystemet. For å begrense ferdselen er det etablert skilt og avsperringer med taurekkverk, men tiltakene ble i begrenset grad overholdt. Den hyppigst observerte ulovlige atferden var at besøkende fortsatte forbi skiltene som avgrenser områdene som er tilrettelagt for ferdsel på Hornøya i Hornøya og Reinøya naturreservat (Aas mfl. 2023). Å krysse taurekkverket ble observert mer sjelden, men forekom. Mange besøkende tolket fuglenes atferd som et tegn på at de ikke blir lett forstyrret, kombinert med manglende kunnskap og lite detaljert informasjon, samt lav tilstedeværelse av personell kan dette bidra til regelbrudd og forstyrrende atferd. For erfarne fotografer som har kunnskap om forstyrrelser, men bevisst bryter reglene, antydes det at økt tilsyn og strengere håndheving kan være nødvendig (Aas mfl. 2023).

Breer er populære turistmål i Norge og tiltrekker seg mange besøkende. Samtidig kan ferdsel på bre eller nær brefronten innebære betydelig risiko. Brefronter er dynamiske og kan være farlige på grunn av kalving, steinsprang, isras og smeltevannskanaler, og breoverflaten kan være ustabil og vanskelig å vurdere for personer uten erfaring. Når besøkende oppfatter risikoen som lav eller har forventninger om å komme tett på breen, kan sikkerhetstiltak ignoreres, noe som øker faren for ulykker og redningsaksjoner. Ved Nigardsbreen i Luster kommune er det etablert skilt og avsperringer med kjettingrekkverk for å redusere risikoen, men det forekommer likevel at besøkende passerer sikkerhetstiltakene. Dette har ført til flere hendelser med personskader og dødsulykker (Vindedal 2021). Studiet til Vindedal (2021) viser at mange besøkende opplever egen sikkerhet som god og forventer å komme tett på breen, noe som i noen tilfeller fører til at sperringer krysses. Samtidig varierer risikoforståelsen mellom besøkende, og enkelte vurderer ikke atferden som særlig risikofylt. Det pekes derfor på at tydeligere informasjon, styrking av sosiale normer for trygg ferdsel og tilstedeværelse av informasjonsformidlere kan bidra til å forebygge risikofylt atferd og redusere ulykkesrisikoen i området (Vindedal 2021).

Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonalpark: Endring i stisystem

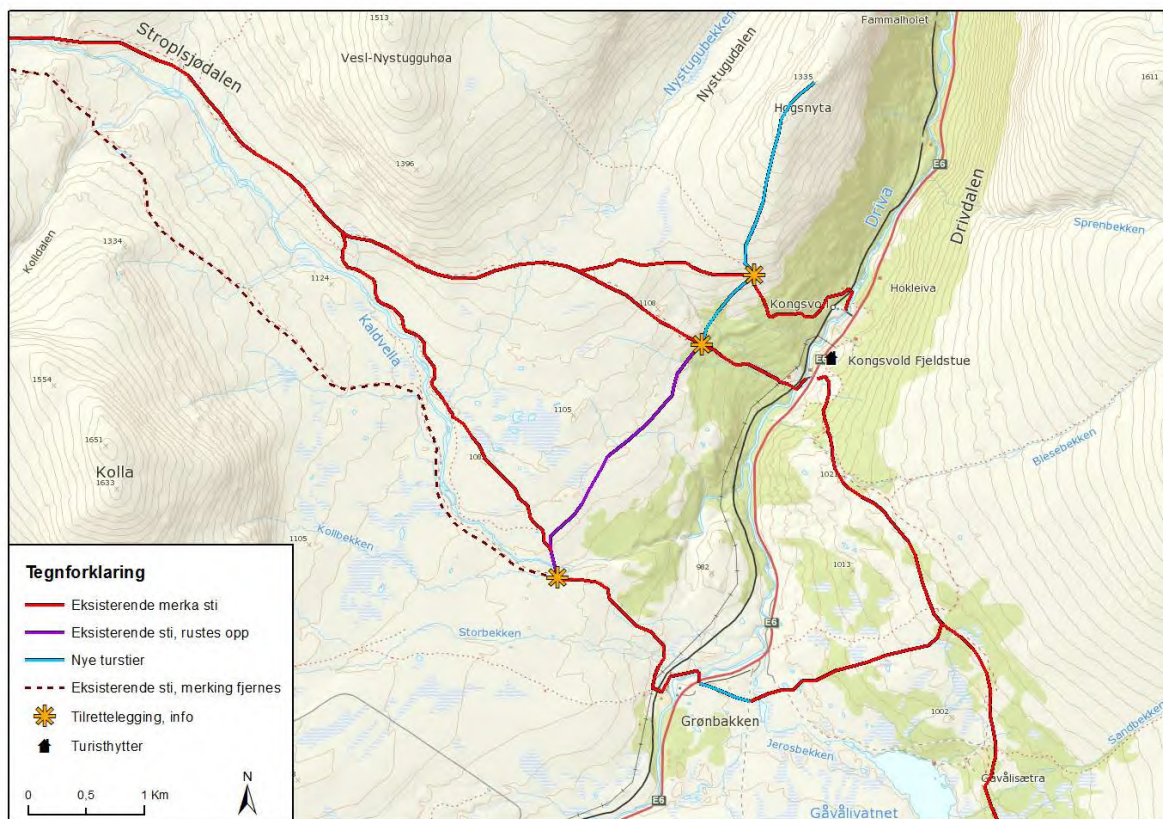
Ferdselen i Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonalpark og tilgrensende verneområder er studert i detalj siden 2009 gjennom GPS-merkeprosjektet for villrein. Mesteparten av ferdsel i området er konsentrert til Hjerkin, og ferdselen andre steder i nasjonalparken er på lavt nivå og med stabil eller nedadgående trend. På Hjerkin har ferdselen økt stort, samtidig som det er iverksatt en rekke tiltak for å kanalisere og håndtere de besøkende slik at man tar vare på det sårbare villreintrekket i området. Figur 4 viser problematikken rundt villrein, og «storhjulet» rundt Snøhettamassivet, der villreinflokkene må krysse de to barrierene, Stropplsjødalen og Snøheimvegen. Vi viser her hvordan tiltakene har påvirket ferdselen i de sårbare trekkområdene. Det er i tillegg gjennomført en rekke tiltak med informasjon, guiding og utdanning av de besøkende som ikke vises her (Strand mfl. 2013).

Figur 4. Kart over Snøhettaområdet, med trekkområder og de to barrierene som villreinflokkene må krysse for å kunne utnytte de viktige vinterbeitene sør for Hjerkin.

Moskusstien Hjerkin

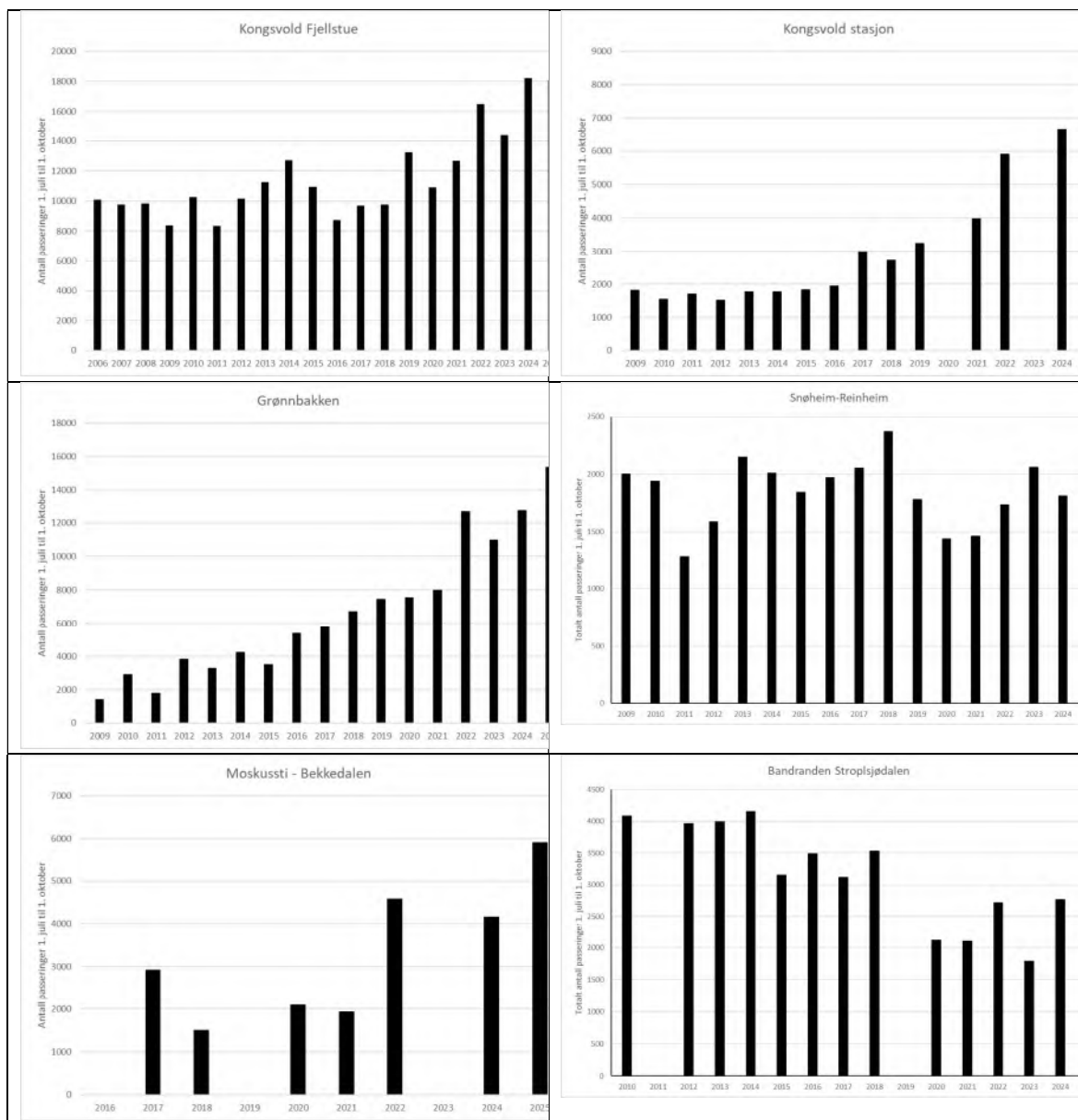
Utfordringen er at ferdsel inn Stropstjødalen hindrer villreintrekket og tilgang til gode vinterbeiter. E6, jernbane og elv er store barrierer, og det er kun tre innfallsporter fra øst. I tillegg er det tilførsel fra vest via Snøheim-Reinheim, men her er det få som kommer i kontakt med den sårbare trekkpassasjen. Det er dermed et enkelt system å måle endringer i besøkende som går inn i området. Det er gjennomført en rekke studier med intervjuer, spørreundersøkelser, tellere og observasjon i området.

Figur 5. Illustrerer etableringen av Moskusstien i 2017.

Mesteparten av de som starter turen fra E6/jernbane, er utenlandske og er det for første gang, og de ønsker å se moskus, følger merka sti og går en dagstur (Gundersen & Rød-Eriksen 2022). Dette er med andre ord karaktertrekk ved de besøkende som gir stort potensial for å styre ferdsel. Det er gjennomført tiltak i området i flere omganger, men det viktigste er anleggelsen av Moskusstien i 2017, med tilhørende informasjon og merking (Figur 5; Gundersen mfl. 2015b). Formålet med Moskusstien på Dovrefjell er todelt: å fungere som et forebyggende og avbøtende tiltak for det sårbare villreintrekket og gi besøkende gode naturopplevelser og mulighet til å se moskus. I perioden etter etableringen er det blant annet gjennomført mer informasjon, bedre kontroll av guidevirksomheten og flere nedleggelse av stier. Hovedhensikten med tiltakene er å begrense ferdselen i den sårbare trekkpassasjen til villrein lenger inn i Stroplsjødalen.

Resultatene fra ferdselstellerne viser tydelig effekt av tiltakene. Det har vært en økning på 28 000 passeringer i perioden 2009–2025 på de tre innfallsportene Kongsfjell stasjon, Kongsfjell fjellstue og Grønnbakken (Figur 6). Innfallsporten fra Reinheim har lave tall i utgangspunktet, og det er svært få besøkende som går fra Reinheim og ned mot det sårbare trekket i Stroplsjødalen. Moskusstien, mellom Grønnbakken og Kongsfjell og opp mot Høgsnyta hadde om lag 6000 passeringer i 2025. I tillegg har det utviklet seg ferdsel på nye umerka tråkk inn mot Kolla med ca. 3500 passeringer i 2025 (se Figur 5 for en oversikt over de omtalte stiene og fjelltoppene).

Figur 6. *Trender (2009–2025) for utvalgte lokaliteter i Stroppljødalen. De fire øverste er innfallsportene. Nede til venstre er ferdsel på Moskusstien, mens til høyre viser utviklingen av ferdselen i den sårbare trekkpassasjen lenger inn i Stroppljødalen.*

Til tross for den store økningen i ferdselen fra innfallsportene og i sonen rundt Moskusstien i ytterkanten av området, har ferdsel i den sårbare trekkpassasjen midt i Stroppljødalen hatt nedgang fra om lag 4000 passeringer frem til 2017 til i overkant av 2000 passeringer i perioden etter 2017 (Figur 6). Vi kan dermed konkludere med at tiltaket har virket etter hensikten med å kanalisere ferdsel til en mindre sårbar del av området, til tross for svært stor økning i ferdsel på innfallsportene. Erfaringene viser også at nye ferdsel kan etablere seg (sti Grønnbakken-Kolla), og som da gir nye utfordringer i forvaltningen av området.

Det er også en interessant erfaring med nedleggelse av den søndre merkede stien inn Stroppljødalen til Reinheim (se figur 5). I 2024 ble den søndre, merkede stien inn mot Reinheim lagt ned gjennom fjerning av merking og varder langs den om lag 12 km lange traseen på sørsiden av elva Stropla. Samtidig ble det gjennomført revegetering av den første strekningen etter stikrysset, og det ble satt opp et enkelt stengsel med informasjon for å lede de besøkende

over på Moskusstien (Figur 7). Før tiltaket var ferdselen på om lag 3500–4000 passeringer årlig. I 2024, samme år som tiltaket ble gjennomført, ble det registrert en markert nedgang til rundt 1000 passeringer. I 2025 økte ferdselen imidlertid igjen til om lag 2500 passeringer, og det ble etablert en ny sti rundt stengselet. Dette tyder på at effekten av tiltaket delvis ble svekket over tid. Dette viser at legitimiteten til tiltaket kan forvitres og det etablerer seg en praksis som omgår tiltaket, noe som i dette tilfellet førte til etablering av nye tråkk og økt ferdsel forbi stengselet. Videre planer i området omfatter å fjerne merking på stien inn Stropplsjødalen sommeren 2026.

Figur 7. Den søndre merkede stien inn Stropplsjødalen til Reinheim er fjernet og forsøkt restaurert (revegetert), og det ble satt opp enkle stengsler med informasjon for å lede de besøkende over på Moskusstien til høyre i bildet. Foto: Julia Thon.

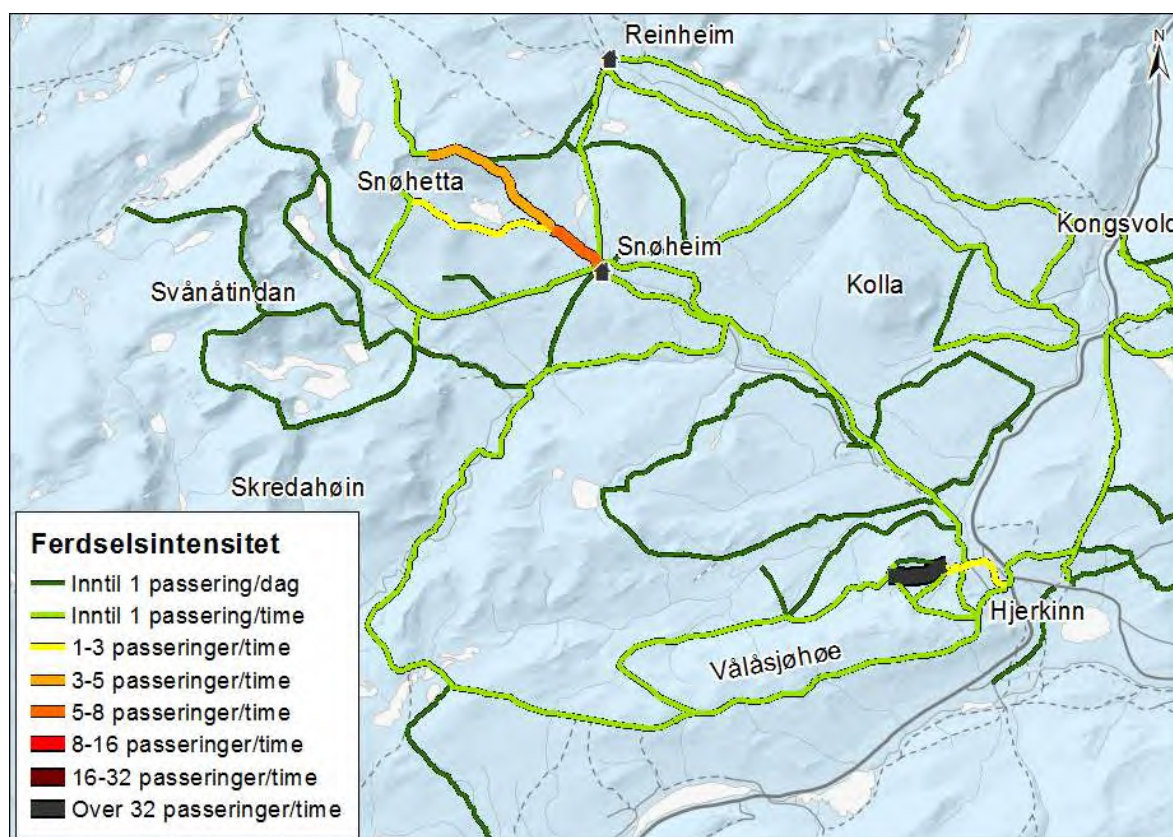
Viewpoint Snøhetta (utenfor nasjonalparken)

Det har kommet til mange attraksjoner (pull-faktorer) i og rundt nasjonalparkene som har generert mye ferdsel, for eksempel nasjonale turiststier, nasjonale turistveger og topturer. Etablering av paviljongen Viewpoint Snøhetta på Tverrfjellet i 2011 er et godt eksempel på utvikling av ferdsel på en slik attraksjon (Figur 4, Figur 8). Før tiltaket var det svært få som gikk turen opp til Tverrfjellet, og det var en jevn økning til om lag 40 000 passeringer i 2018 i løpet av sommeren (Figur 9). Ferdselen ser ut til å ha nådd et tak på om lag 40 000 passeringer i tiden etterpå, men unntak av koronaåret 2020 som hadde over 50 000 passeringer. Det er også gjennomført spørreundersøkelser og sårbarhetsanalyse i forbindelse med tiltaket (Gundersen mfl. 2019). De aller fleste bruker hovedstien fra p-plass til paviljongen, og det er veldig få som går videre inn i fjellområdet. I alt 80 % av de som besøker stedet, er der for første gang, og andel utlendinger er på 44% (Tabell 5). Det er også interessant at 1/3 av de besøkende planlegger å gå tur i andre områder på Hjerkin, og nesten alle av disse tar bussen inn til Snøheim. Vi konkluderer med at Viewpoint Snøhetta er en typisk «pull» attraksjon som tiltrekker seg mange nye besøkende og som har svært stor attraksjonskraft (Gundersen mfl. 2019). Vi har også dokumentert at ferdselen i forbindelse med Viewpoint Snøhetta er sterkt kanalisert, og at de fleste besøkende følger samme rute og bruksmønster. Dette er et tiltak der ferdselen i stor grad lar seg styre. Tiltaket bør derfor i større grad forstås som en attraksjon som har tiltrukket seg mange nye brukere som ellers ikke ville ha brukt området, snarere enn et tiltak som flytter ferdsel bort fra sårbare delområder. For de besøkende er naturopplevelse og utsikten mot Snøhetta de

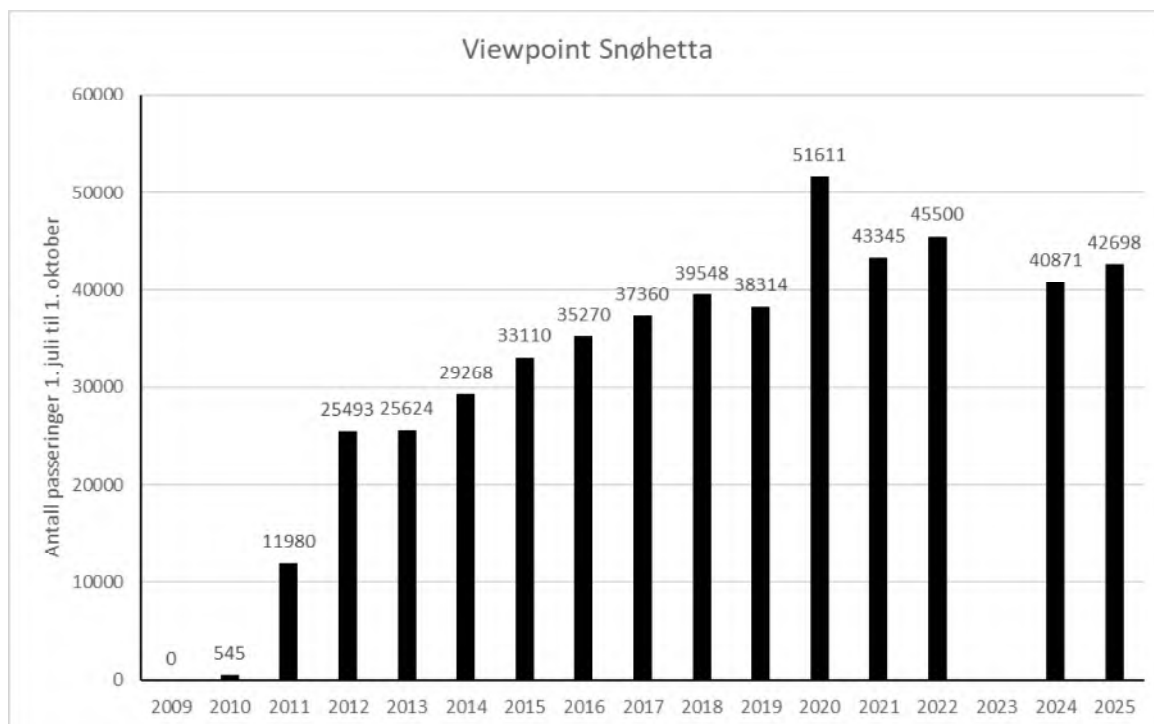
viktigste motivene, og undersøkelsene tyder på at attraksjonen fungerer godt og at de fleste er svært fornøyde med besøket (Gundersen mfl. 2019).

Tabell 5. Brukerprofil på Viewpoint Snøhetta i 2015.

Viewpoint Snøhetta 2015			
Andel Nordmenn (N=1849)	55,7 %	Kvinneandel (N=1854)	57,8%
Andel som er på dagstur (N=1801)	51 %	Andel som går alene (N=1801)	8 %
Andel som har besøkt Viewpoint Snøhetta tidligere (N=1738)	20,1%	Andel barnefamilier (u 15 år) (N=1802)	22,9%
Andel som er på organisert tur (N=1843)	4 %	Gjennomsnittsalder, år (N=1837)	47,3

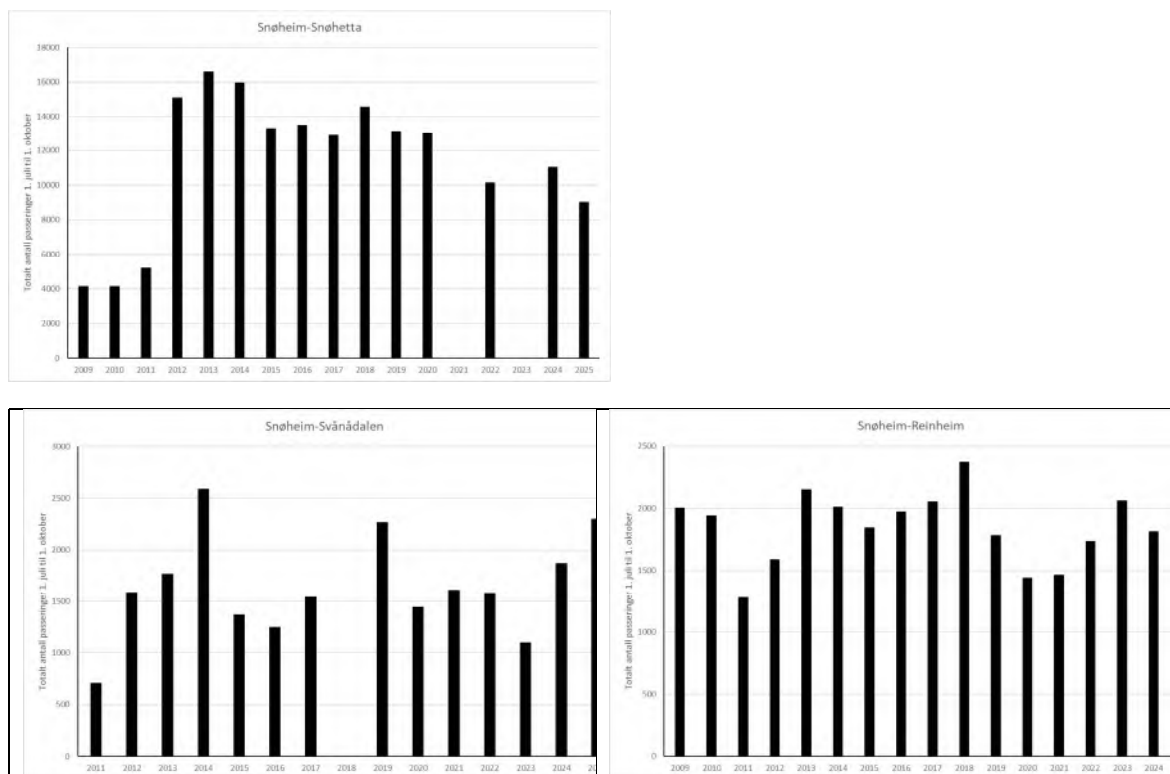
Figur 8. Intensitetskart for besøkende som har registrert seg i svarkassen ved Viewpoint Snøhetta og som har gjennomført én eller flere andre turer i Hjerkinnområdet.

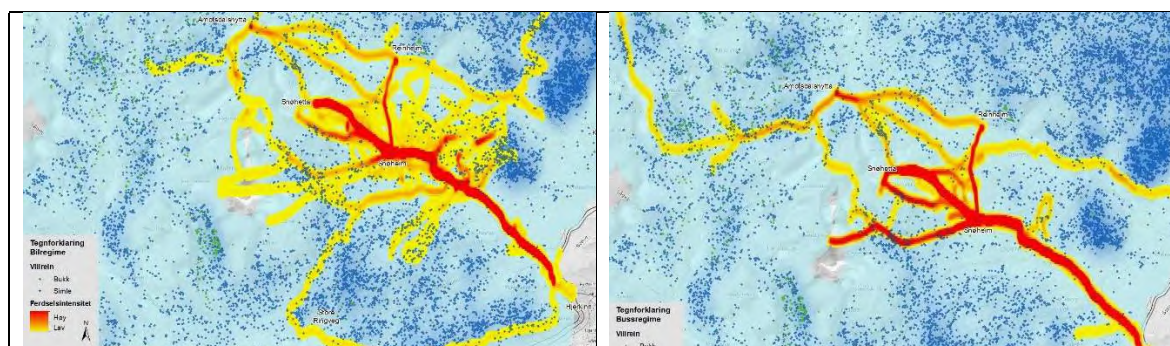
Figur 9. Ferdselen som sumtall i løpet av juli, august og september for viewpoint Snøhetta i perioden 2009–2025 (Tall fra SNO, NINA).

Bussregime Snøheimvegen

Snøheimvegen er en 14 km lang grusveg som går fra Hjerkinntil Snøheim, gjennom tidligere Hjerkinntil skytefelt og inn i Dovrefjell-Sunddalsfjella nasjonalpark siste kilometeren mot Snøheim. Den totale ferdselen inn Snøheimvegen med privatbil til og med 2011 lå på ca. 10 000 personer. Problemet i denne perioden med privatbil var at mange stoppet langs vegen og gikk ut i terrenget i den sårbare trekkpassasjen for villrein. Fra 2012 ble privatbiltrafikken erstattet av et bussregime, der skyttelbuss med flere daglige avganger frakter besøkende fra Hjerkinntil Snøheim. Hensikten med ordningen er å transportere de besøkende samlet forbi den sårbare trekkpassasjen og helt inn til Snøheim, slik at ferdselen i større grad kanaliseres og forstyrrelsen av villrein reduseres, samtidig som tilgangen til Snøhetta som hovedattraksjon opprettholdes. Tallene fra ferdselsteller opp mot Snøhetta viser at det var om lag 4000 passeringer på denne telleren da det var tillatt med privatbil (2009–2011), og at denne ferdselen økte til 15 000–16 000 passeringer i 2012–2013 (Figur 10). Siden den gang er ferdselen redusert til 9000 passeringer i løpet av sommeren 2025. På de andre stiene fra Snøheim, mot Reinheim og mot Svånådalen, har ferdselen vært forholdsvis stabil i hele perioden 2009–2025 (Figur 10). NINA har i flere omganger dokumentert ferdselsmønsteret ved å dele ut GPS enheter til de besøkende på Snøheimvegen (Figur 11), og som viser endring i ferdselsmønsteret langs den sårbare trekkpassasjen for villrein. Tiltaket har endret bruken av området vesentlig, ved å fjerne mye av den uønskete ferdselen i terrenget ved vegen i den sårbare trekkpassasjen (Gundersen mfl. 2016). Utfordringer har i tillegg vært å få kontroll på ferdsel til fots og på sykkel langs Snøheimvegen. Ferdsel til fots er begrenset, og sykkeltrafikken er regulert til å bare være tillatt tidlig på sommersesongen (1. juni–15. juli). For lokalbefolkningen har bruken av skyttelbussen vært økende, og det rapporteres også om en forsiktig økende aksept for tiltaket (Gundersen mfl. 2016).

Figur 10. Ferdselsvolum sommerstid (juli, august, september) på tre merke stier med utgangspunkt i Snøheim i perioden 2009–2025. Øverst stien mot Snøhetta, og nederst henholdsvis mot Svånådalen (venstre) og mot Reinheim (høyre).

Figur 11. Ferdselsmønsteret med bilregime i 2011 til venstre og tilsvarende ved skyttelbuss til høyre ved bruk av GPS enheter (Trackstics) utdelt på Hjerkin.

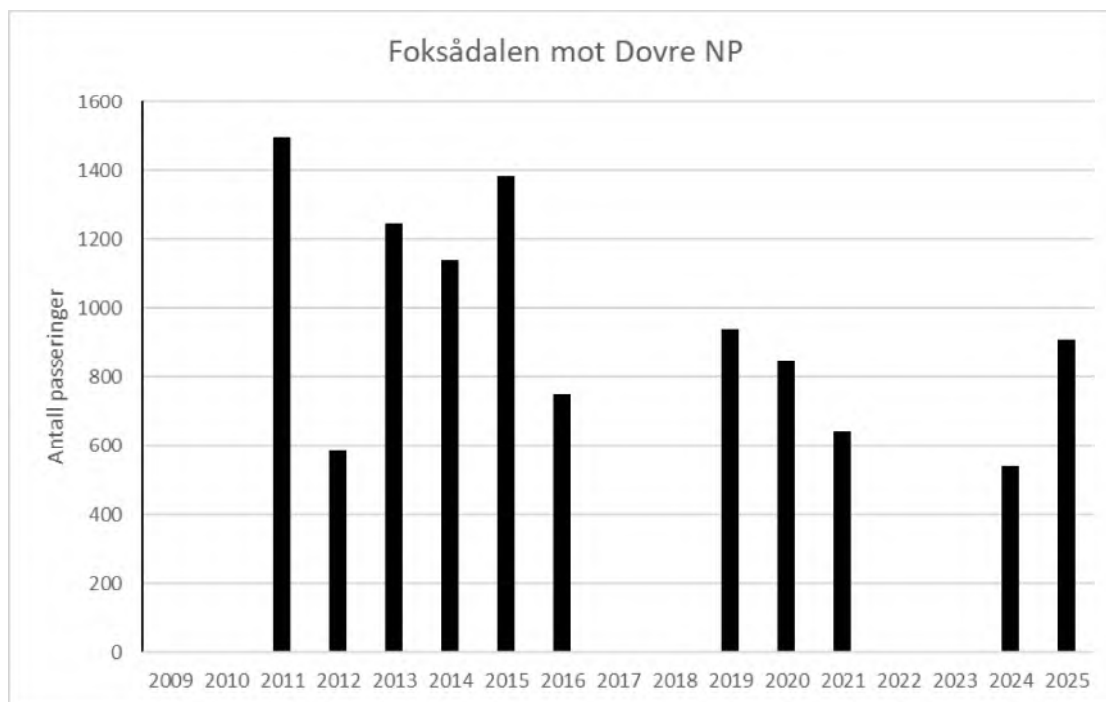
Rondane nasjonalpark: Fjerning av merking på stier

Et viktig tiltak er å flytte eller legge ned stier i sårbare naturtyper og leveområder for arter. Dette innebærer som regel å fjerne merkingen både i terrenget og fra kart. I tillegg fjernes varding, med mindre den har kulturhistorisk verdi. Vi viser her til kunnskap om effektene av nedleggelse av fem stier i Rondane nasjonalpark og villreinområde (Figur 12; Fjelle 2020; Strand & Gundersen 2019). For å analysere effekten av stinedleggelse er det nødvendig med data både før og etter tiltaket. I mange tilfeller er imidlertid før-data mangelfulle. I denne studien har vi derfor benyttet ferdselstellere, supplert med intervjuer av lokalkjente og analyser av hyttebøker.

Figur 12. Kart som viser nedlagte stiene i Rondane (Strand & Gundersen 2019).

Foksådalen/Avsjøen-Grimsdalshytta er om lag 25 km lang, og stimerkingen ble fjernet i 2013 (vardene består). Lokaliteten har en betydelig lokal bruk fra innfallsporten ved Fokkstua (Vistad & Gundersen 2022), og det foreligger før-data fra ferdselstellere (Figur 13). Dataene viser at det ikke var noen umiddelbar nedgang i besøksvolumet i årene etter tiltaket i 2013 (1 400 passeringer i 2015). I perioden etter dette har det imidlertid vært en moderat nedgang, til om lag 900 passeringer i 2025. Den relativt sterke lokale bruken, der brukere med god lokalkunnskap benytter området til blant annet jakt, oppsyn og turer, kombinert med at vardene ikke er fjernet, kan bidra til å forklare den begrensede effekten av tiltaket i denne lokaliteten.

Figur 13. Trend antall passeringer på stien Foksådalen, sumtall for juli, august og september.

Rondvassbu-Dørålseter er en 18 km lang sti som ble fjernet i 1995. Det er fortsatt varder langs stien, og det er gjentatte ganger gjennomført «ulovlig» remerking. Stien blir hovedsakelig brukt av besøkende som skal på 2000m topper (Veslesmeden). Intervjuene tyder på en nedgang i bruken av denne stien, men data fra ferdselstellere viser at stien fortsatt er ganske mye brukt, med om lag 1100 passeringer (2019, 2020). En mulig forklaring på den moderate nedgangen er at mange fortsatt har mål om toppetur, og derfor følger eksisterende varding opp mot skaret ved Langholet.

Mysusæter-Bjørnhollia gjennom Musvoldalen er 18 km lang, og stimerkingen ble fjernet i 1995. Stien er fortsatt godt synlig, men det er få gjenværende varder. Stien ble i hovedsak brukt av fotturister som gikk fra hytte til hytte og som da hadde et alternativt til stien via Rondvassbu og Illmandalen. Intervjuene viser at det har vært en stor reduksjon i bruken av denne stien i perioden etterpå, og tall fra tellerne viser lav bruk (250 passeringer, 2019). Årsaken til den store nedgangen på denne stien er at fotturister i større grad velger den merkede stien via Rondvassbu og Illmandalen.

Strekningen Mysusæter-Eldåbu gjennom Steinbudalen er om lag 20 km lang, og stimerkingen ble fjernet i 1995. Dette var tidligere hovedruten for fotturister mellom Rondvassbu/Mysusæter og Eldåbu. Etter tiltaket ble ferdselen i stedet ledet til en alternativ rute i skogbeltet i randsonen. Intervjuer og ferdselstellerdata viser en betydelig reduksjon i bruken av den opprinnelige stien. Årsaken til nedgangen i ferdsel er at stien i hovedsak ble brukt av fotturister på hytte-til-hytteturer, som etter omleggingen i stor grad har valgt den merkede ruten i randsonen. Den reduserte ferdselen har også ført til omfattende revegetering av den tidligere traséen, noe som kan ha forsterket effekten av tiltaket ved at stien i dag fremstår mindre tydelig og dermed mindre attraktiv å bruke.

Remdalsbua-Breitjønnet er 10 km lang (20 km totalt), og stimerking ble fjernet i 1995, samtidig med at turisthytta Breitjønnebu ble flyttet til dagens Jammerdalsbu. Stien ble lagt om og følger nå skogbeltet i randsonen. Den nedlagte stien er fortsatt tydelig og med noen varder. Intervjuene av lokalkjente tyder på en stor nedgang i bruk av stien, og stien har lav bruk (400 passeringer,

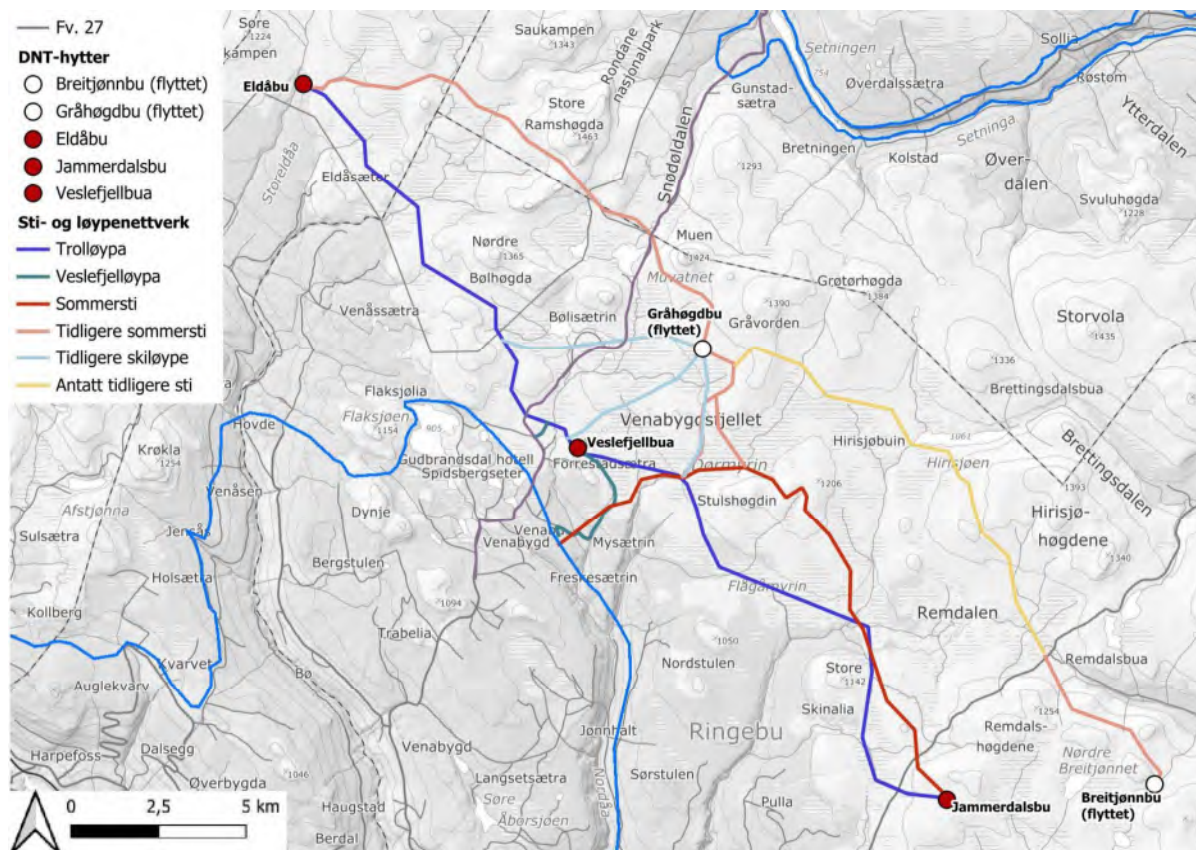
2019). Det er forhold som tyder på at bruken har tatt seg litt opp senere, først og fremst på grunn av at attraksjonen rundt flyvraket på Øverlihøgda. Flyvraket ble fjernet sommeren 2025 som et tiltak for å redusere ferdsele i området. Årsaken til stor reduksjon i bruk av stien er at den ble brukt av fotturister på hytte-til-hytte-turer, som etter omleggingen har tatt i bruk de merkede rutene i randsonen.

Eldåbu-Muen over Ramshøgda er 14 km lang, og stimerkingen ble fjernet i 2020. Stien inngikk som hovedstien mellom turisthytta Eldåbu og Gråhøgdbu, og samtidig med at Gråhøgdbu ble flyttet ut til randsonen i 2021 (Veslefjellbua), ble også stinettet lagt til randsonen. Telleren viser en nedgang fra om lag 3000 passeringer (2009–2020) til om lag 800 passeringer (2024, 2025). Denne store nedgangen skyldes at både fotturister som går fra hytte til hytte, og dagsturturister fra Fv27 velger andre stialternativer.

Muen-Gråhøgdbu-Dørfallet er 25 km, og stimerkingen ble lagt ned i 2020. Dette var hovedstien mellom Gråhøgdbu og Jammerdalsbu. Vardene er også fjernet. Telleren viser en tydelig nedgang fra om lag 1500 passeringer (2009–2020) til 600 passeringer (2021–2025) på stien mellom Muen og Gråhøgdbu. Fotturistene velger da alternativ merket rute i randsonen, og der viser dokumentasjon at ferdsele har økt tilsvarende.

Flytting av turisthytta Gråhøgdbu

Det er gjort en egen studie på effektene vinterstid av flytting av Gråhøgdbu (Figur 14, Bråten 2025), spesielt på legitimitet og aksept blant brukerne for tiltaket. Observasjonsstudier og intervjuer av brukere er gjennomført i området før og etter flytting av Gråhøgdbu (Bråten 2025; Strand mfl. 2014). Studiene viser at hoveddelen av ferdsele flyttet seg nærmere eksisterende infrastruktur på Venabygdsfjellet ved tiltaket og dermed frigjorde areal for villreinen vinterstid. Likevel er det fortsatt dager med en del ferdsele til/rundt toppene utenfor løypenettet vinterstid, særlig i ferie- eller helgedager med fint vær og godt skiføre. Det er registrert mye trafikk rundt den nye turisthytta Veslefjellbua og ved Trolløypa, og den virker å fange opp et bredere spekter av brukere enn det Gråhøgdbu gjorde. Dette gjelder for eksempel barnefamilier, eldre og andre som går kortere skiturer. Faktorer som fremmet at folk gikk utenfor løypenettet og ut i terrenget, inkluderer manglende kunnskap om egen påvirkning på villrein, at det er sosial aksept for atferden, tilgjengelighet, fint vær og føre, eventyrlyst og et ønske om å komme seg vekk fra infrastruktur (Bråten 2025). I tillegg var positive følelser knyttet til mestring, stedstilknytning og vakker natur viktige motivasjoner. De viktigste faktorene som hindret atferden, var dårlig vær og føre, sikkerhet og komfort og vaner med å gå i merkede løyper. Informantene var positive eller nøytrale til de gjennomførte tiltakene på Venabygdsfjellet, inkludert flytting av infrastruktur og juridiske tiltak som begrensning av visse brukergrupper (Skikiting). Mange var også aksepterende overfor et hypotetisk ferdselsforbud, mens andre var negative til et totalforbud og ønsket en mer dynamisk løsning. Flere var kritiske til effekten av informasjon og oppfordringer alene og pekte på at slike tiltak i stor grad legger ansvaret på individet. Samtidig manglet informantene kunnskap om hvordan ferdsele påvirker villrein, og det ble trukket fram at potensialet for informasjonstiltak på Venabygdsfjellet i liten grad er utnyttet.

Figur 14. Situasjonsskisse over flytting av turisthytter med tilhørende infrastruktur av merka stier og stikka løyper på Venabygdsfjellet (fra Bråten 2025).

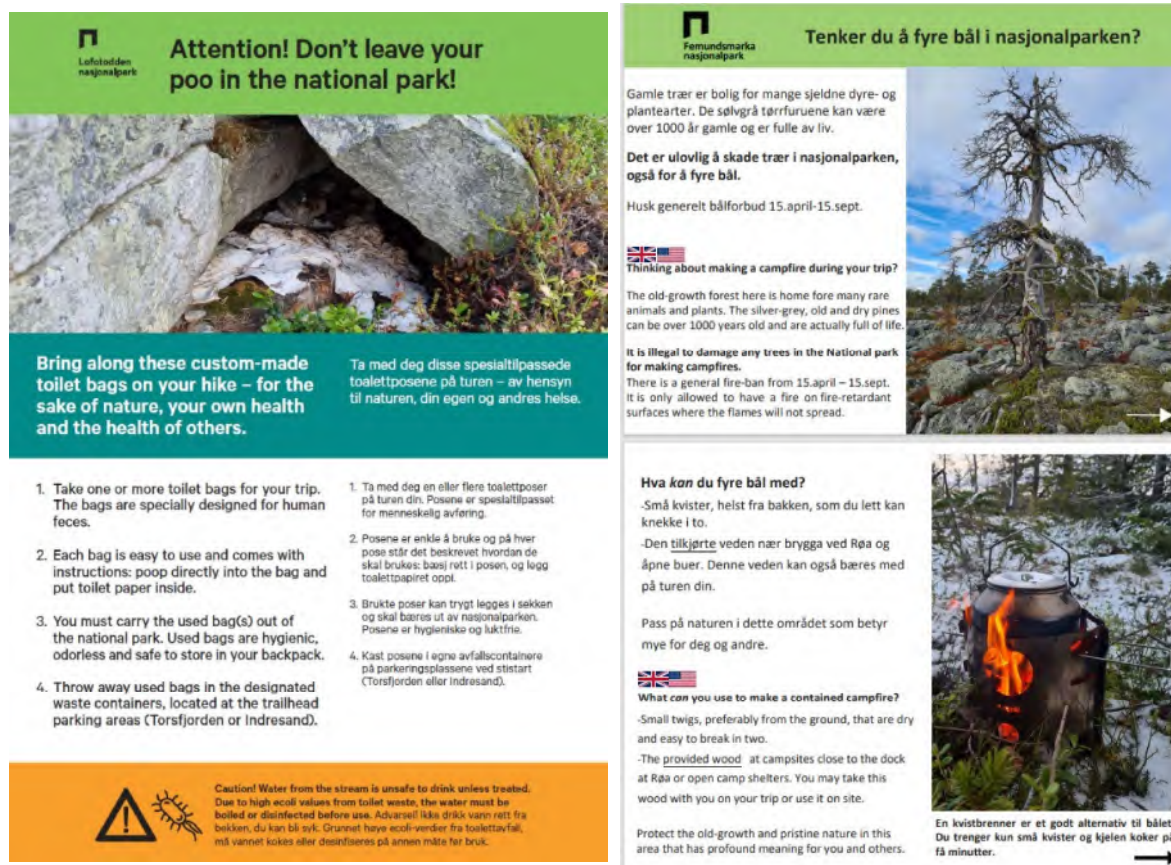
4.4 Besøkendes oppfatning av merkevarestrategien

Formålet med denne delen er å belyse hvordan besøkende oppfatter og møter elementer i merkevare- og besøksstrategiarbeidet i praksis. Analysen bygger på flere datakilder: spørreundersøkelser om kommunikasjon gjennomført i Lofotodden og Femundsmarka nasjonalparker i 2023, brukerundersøkelser fra nasjonalparker i perioden 2009–2022 (gjennomført uavhengig av dette prosjektet), samt kvalitative intervjudata fra sentrale forvaltningsaktører innhentet i dette prosjektet. Samlet gir datagrunnlaget innsikt i hvordan tiltak, budskap og tilrettelegging forstås og virker i møte med de besøkende. Kapittelet retter særlig oppmerksomheten mot to områder der strategiarbeidet blir synlig i praksis: (1) kommunikasjonstiltak, herunder budskap, informasjonskanaler, timing og eventuell atferdsendring, og (2) fysisk tilrettelegging, som stier, merking og fasiliteter.

4.4.1 Spørreundersøkelse: respons på informasjon og budskap

Dette underkapittelet bygger på eksisterende datagrunnlag fra undersøkelser gjennomført i Femundsmarka og Lofotodden nasjonalparker somrene 2022 og 2023 (Keller mfl. 2025; Selvaag & Evju 2025; Selvaag mfl. 2026). Funnene er basert på to nasjonalparker og kan derfor ikke uten videre generaliseres. Samtidig representerer områdene ulike besøksprofiler: Lofotodden har en høy andel internasjonale og førstegangsbesøkende, mens Femundsmarka i større grad preges av nordmenn og gjengangere. Områdene har også ulike forutsetninger for bruk og tilrettelegging, noe som gjør dem særlig relevante for å belyse hvordan kommunikasjon og tilrettelegging kan oppleves og virke forskjellig i ulike verneområder.

Kommunikasjonstiltakene i Femundsmarka og Lofotodden bestod av både skriftlig informasjon (skilt og brosjyre) og muntlig formidling, testet i ulike perioder for å se om informasjonskanal og budskap endret hvordan besøkende oppfatter og tar til seg kommunikasjonen. Budskapene omhandlet sporløs ferdsel og konkret problematikk (bl.a. håndtering av menneskelig avfall, bruk av ved/bål og håndtering av søppel) og var utformet med noe ulik vektlegging. Se Figur 15 og 16 for skriftlig informasjon (skilt og brosjyre) som ble brukt i studien. Noen budskap var primært veiledende, regelorienterte ("hva er lov / hva er ikke lov") og hadde konkrete steg-for-steg-anvisninger, mens andre i større grad inkluderte forklaring av sårbarhet, verneverdier, helse- og miljøkonsekvenser, samt tydeligere stedstilknytning og ansvarliggjøring av den enkelte besøkende.

Figur 15. Til venstre: skilt ved innfallsportene til Kvalvika i Lofotodden nasjonalpark, med beskrivelse av det sårbare landskapet, tydeliggjøring av helserisiko ved opphopning av avføring, samt konkrete instruksjoner for bruk av pose. Til høyre: brosjyre delt ut på fergen Fæmund II i Femundsmarka, som oppfordrer til bålatterferd som reduserer belastning, presiserer hva som er ulovlig, og gir trinnvise alternativer for ønsket atferd. Disse beskjedene ble også gitt muntlig i andre testperioder sommeren 2023.

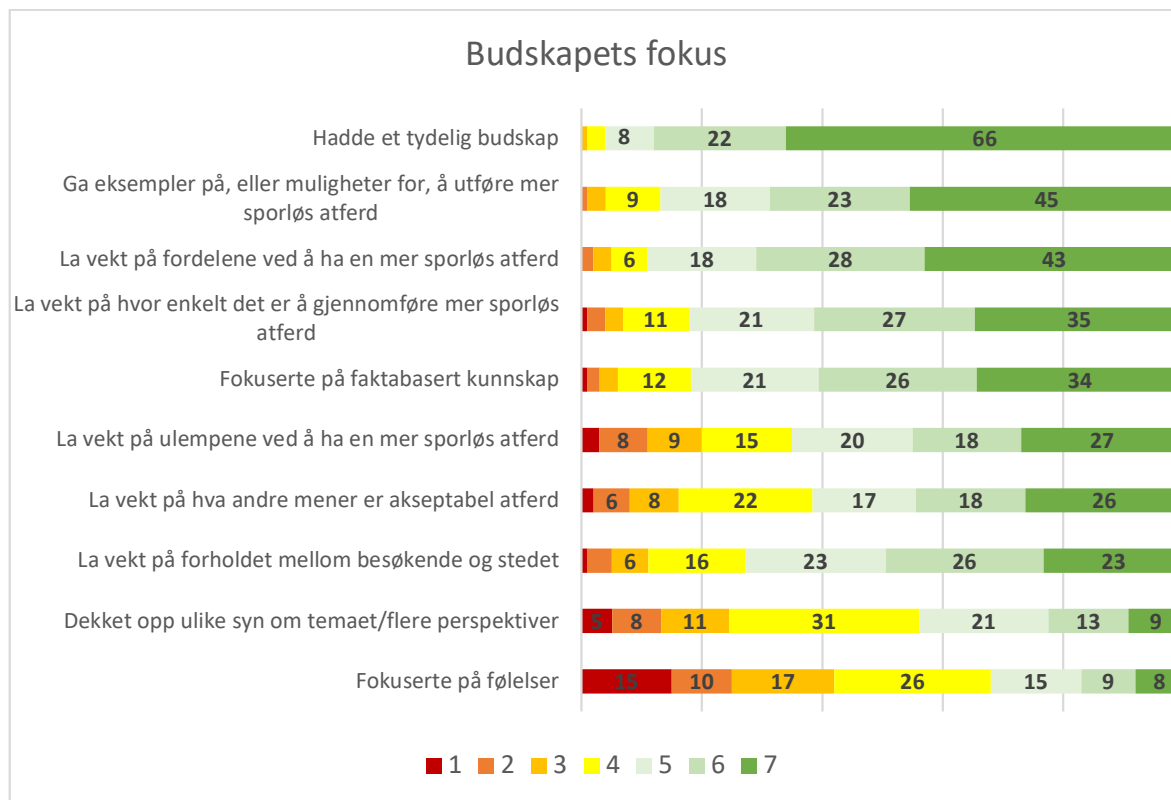

Figur 16. Informasjonsskilt ved Røvoltjønnan i Femundsmarka nasjonalpark sommeren 2023. Til venstre: et kortfattet skilt med fokus på hva som er tillatt, supplert med et lokalt bilde av avfall. Til høyre: samme budskap, men utvidet med en forklaring av konsekvenser, en appell til personlig ansvar og informasjon om hvor avfall skal kastes.

Utformingen av kommunikasjonen og spørreskjemaet var basert på Theory of Planned Behavior (Ajzen 1991) og erfaringer fra formidling i nasjonalparker (Stern & Powell 2013; Stern mfl. 2012). Kort sagt handler dette om at atferd påvirkes av hva folk tenker er fordeler og ulemper, hva de oppfatter at andre mener er riktig/akseptabelt, og hvor lett de tror det er å få det til i praksis. Formidling som treffer på disse punktene, og som er relevant for målgruppen og tydelig i budskapet, gir ofte bedre resultater hos besøkende (jf. Ham sin TORE-modell; Ham 2016). Slike budskap kombinerer gjerne fakta (for troverdighet), konkrete eksempler og stedstilpasning, og kan også bruke følelser og ulike perspektiver for å skape engasjement og redusere motstand. I tillegg ble to spørsmål lagt til for å fange opp norsk friluftslivskontekst: om informasjonen reduserte opplevelsen av frihet, og om den økte forståelsen for at restriksjoner kan være nødvendig. Dette er relevant fordi restriksjoner kan oppleves å stå i spenning til idealer om fri ferdsel og «villmark», samtidig som allemannsretten kan gjøre direkte regulering vanskeligere. Dermed blir besøkendes aksept for nødvendige tiltak en viktig del av vurderingsgrunnlaget.

De besøkende oppfattet skriftlig og muntlig formidling relativt likt når det gjelder budskapets innhold. Informasjonen ble generelt vurdert som tydelig formulert, faktabasert og konkret, med bruk av eksempler på sporløs ferdsel, og med en tydelig kobling til stedet og dets sårbarhet (Figur 17). Samtidig ble budskapene i mindre grad oppfattet som emosjonelt orienterte; de vektla i hovedsak nytte og begrunnelser for etterlevelse av sporløs ferdsel. Budskapene tok også bare i begrenset grad opp flere perspektiver, forstått som at de i liten grad anerkjente at besøkende kan ha ulike behov, motivasjoner og praktiske forutsetninger, eller at det kan finnes ulike syn på bruk og regulering i området. Selv om skilt, brosjyre og personlig kommunikasjon i hovedsak ble forstått på samme måte, ble det også avdekket mindre forskjeller mellom de enkelte budskapene. Dette er ikke uventet, ettersom budskapene var utformet ulikt og rettet mot

forskjellige former for sporløs ferdsel og ulike praktiske løsninger. Overordnet peker resultatene på at budskap om søppelhåndtering og håndtering av menneskelig avfall i større grad ble oppfattet som rett fram og konkrete, mens budskap om bålbruk i større grad fremstod mindre tydelig på hva som er forventet praksis og hva som er realistisk å få til i situasjonen. Råd knyttet til bålbruk, som å unngå bål eller kun bruke tilkjørt ved/små kvister, kan også oppleves mer inngripende og i større grad komme i konflikt med etablerte friluftslivstradisjoner.

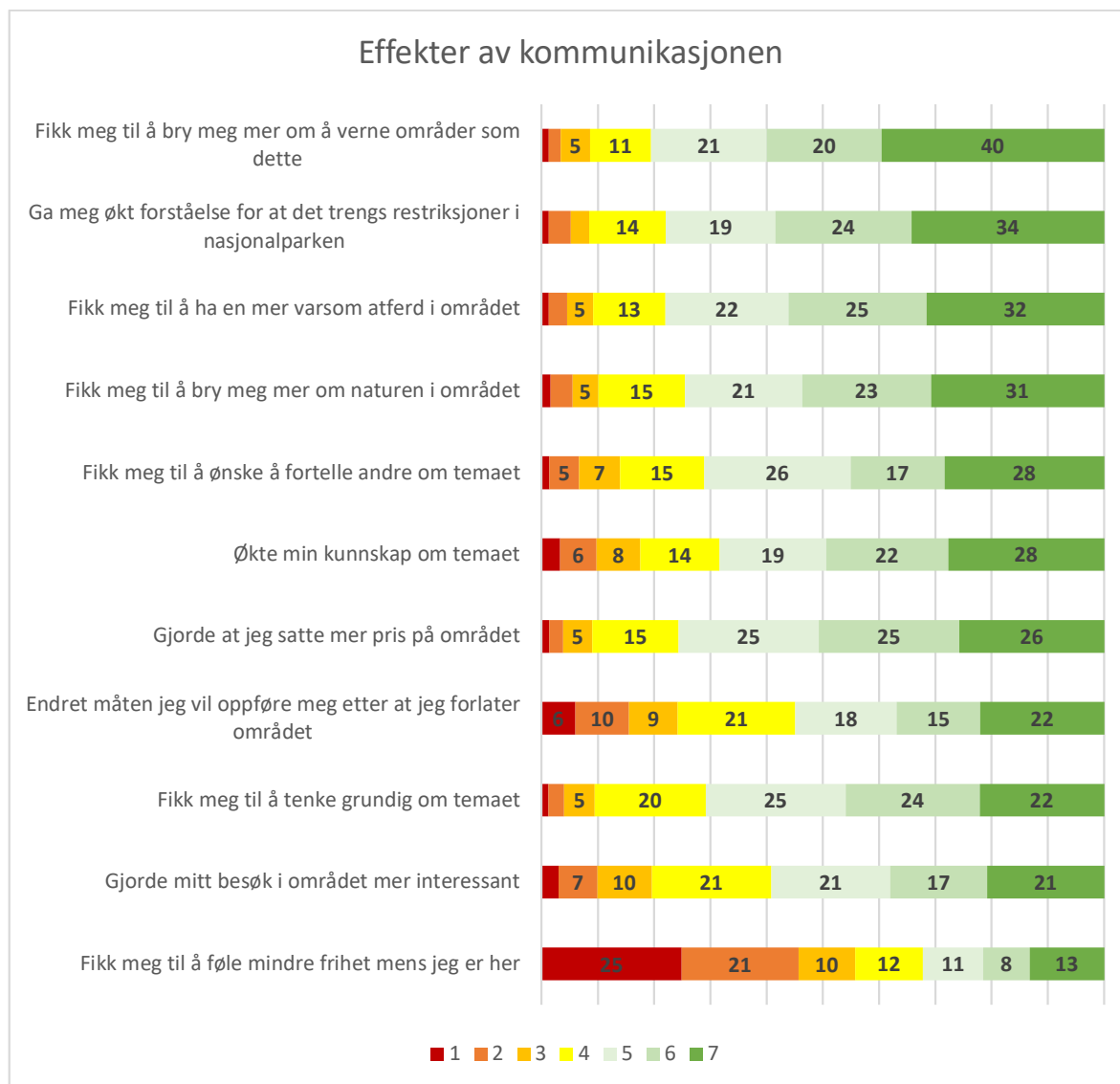

Figur 17. Besøkendes vurderinger av informasjonen og budskapene de mottok i forbindelse med utprøving av kommunikasjonsiltak i Femundsmarka og Lofotodden nasjonalparker sommeren 2023. Resultatene er basert på svar på fire av informasjonsbudskapene (n = 454–475). Det kortfattede skiltet om søppel i Femundsmarka (vist til venstre i figur x) er utelatt. Figuren viser prosentfordelingen på en skala fra 1 til 7 (1 = ikke i det hele tatt, 7 = i stor grad). Under 5 % er ikke vist med tall i figuren.

Figur 17 viser at besøkende i mindre grad oppfattet at kommunikasjonen fokuserte på følelser og på å presentere ulike syn eller perspektiver om temaene. Dette peker på et mulig forbedringsområde i informasjonsarbeidet. Det kan vurderes å i større grad kombinere faktabasert veiledning med en tydeligere emosjonell kobling til stedets sårbarhet (for eksempel hvorfor dette betyr noe), og samtidig anerkjenne at ulike besøkende kan ha ulike utgangspunkt og praksiser (for eksempel «vi vet at mange...», «det kan være fristende å...», etterfulgt av en konkret anbefaling). Dette kan bidra til økt relevans og bedre mottakelse uten at budskapet blir mindre tydelig.

Figur 18 viser at kommunikasjonen samlet sett hadde positiv effekt på flere sider av besøksopplevelsen. Særlig muntlig formidling ga høyere skårer enn skriftlig informasjon på nesten alle målte forhold (Tabell 6). Dette gjelder blant annet økt refleksjon og dypere forståelse, økt kunnskap om sporløs ferdsel, mer hensynsfull atferd på stedet, sterkere intensjon om hensynsfull atferd etter besøket og økt omtanke for naturen i området og lignende områder, som andre nasjonalparker. Dette viser at kommunikasjon ikke bare formidler regler, men også bidrar til å gi besøket mer mening og tydeligere sammenheng mellom egen atferd og verneverdier.

Samtidig viser resultatene en mindre økning i opplevd reduksjon av frihet, særlig ved muntlig formidling. Skårene ligger imidlertid lavt på skalaen. Parallelt øker forståelsen for behovet for restriksjoner i området. Dette kan tolkes som at tydelig og begrunnet kommunikasjon kan styrke legitimiteten til forvaltningstiltak, selv om den samtidig synliggjør rammer for bruk.

Figur 18. Effekter av kommunikasjonen på besøkende i Femundsmarka og Lofotodden nasjonalparker sommeren 2023. Resultatene omfatter svar på alle fem informasjonsbudskapene ($n = 548-560$). De presenteres som prosentfordeling på en skala fra 1 til 7 (1 = ikke i det hele tatt, 7 = i stor grad). Under 5 % er ikke vist med tall i figuren.

Tabell 6. Effekt av kommunikasjon (gjennomsnitt) fordelt på formidlingsmåte (skriftlig og muntlig) med Welch's t-test-statistikk for besøkende til Femundsmarka og Lofotodden nasjonalparker sommeren 2023. Besøkende vurderte hvert utsagn som svar på spørsmålet «I hvilken grad ble du påvirket av informasjonen?» på en skala fra 1 til 7 (1 = ikke i det hele tatt, 7 = i stor grad). Full ordlyd av utsagnene er gitt i Figur 18.

Utsagn	Skriftlig	Muntlig	t-verdi	df	p-verdi
Tenke grundig	4.47	5.11	-4.35	321.59	<0.001
Mer interessant	4.64	5.07	-1.99	165.85	0.048
Mer varsom atferd	4.69	5.20	-3.16	325.36	0.001
Økte kunnskap	3.94	4.69	-4.06	317.92	<0.001
Mer pris på området	3.81	4.39	-3.49	333.6	<0.001
Endre atferd etter	3.39	3.93	-2.96	317.66	0.003
Fortelle andre	4.42	4.67	-1.50	314.61	0.135
Bry meg om naturen i området	4.49	5.16	-4.11	337.44	<0.001
Bry meg mer om verneområder	4.81	5.47	-4.26	365.46	<0.001
Mindre frihet	1.98	2.45	-2.81	263.5	0.005
Økt forståelse for restriksjoner	4.74	5.15	-2.41	323.87	0.016

De to områdene representerer ulike besøkskontekster. I Lofotodden, med høy andel internasjonale og førstegangsbesøkende, kan tydelig og konkret informasjon være avgjørende for å etablere forståelse av lokale normer og sårbarhet. I Femundsmarka, med flere erfarne og gjentakende brukere, kan budskap i større grad utfordre etablerte praksiser (for eksempel knyttet til bålbruk), og dermed oppleves som en påminnelse om ansvar snarere enn ny informasjon.

Dette understreker at kommunikasjonstiltak ikke bare handler om hva som sies, men hvordan det forstås i lys av besøkendes erfaring, forventninger og bilde av området. For merkevarestrategien innebærer dette at kommunikasjon er en sentral del av hvordan nasjonalparkens identitet og forvaltningsrolle oppleves i praksis.

4.4.2 Brukerundersøkelser: besøksmønstre, informasjonsbruk og preferanser

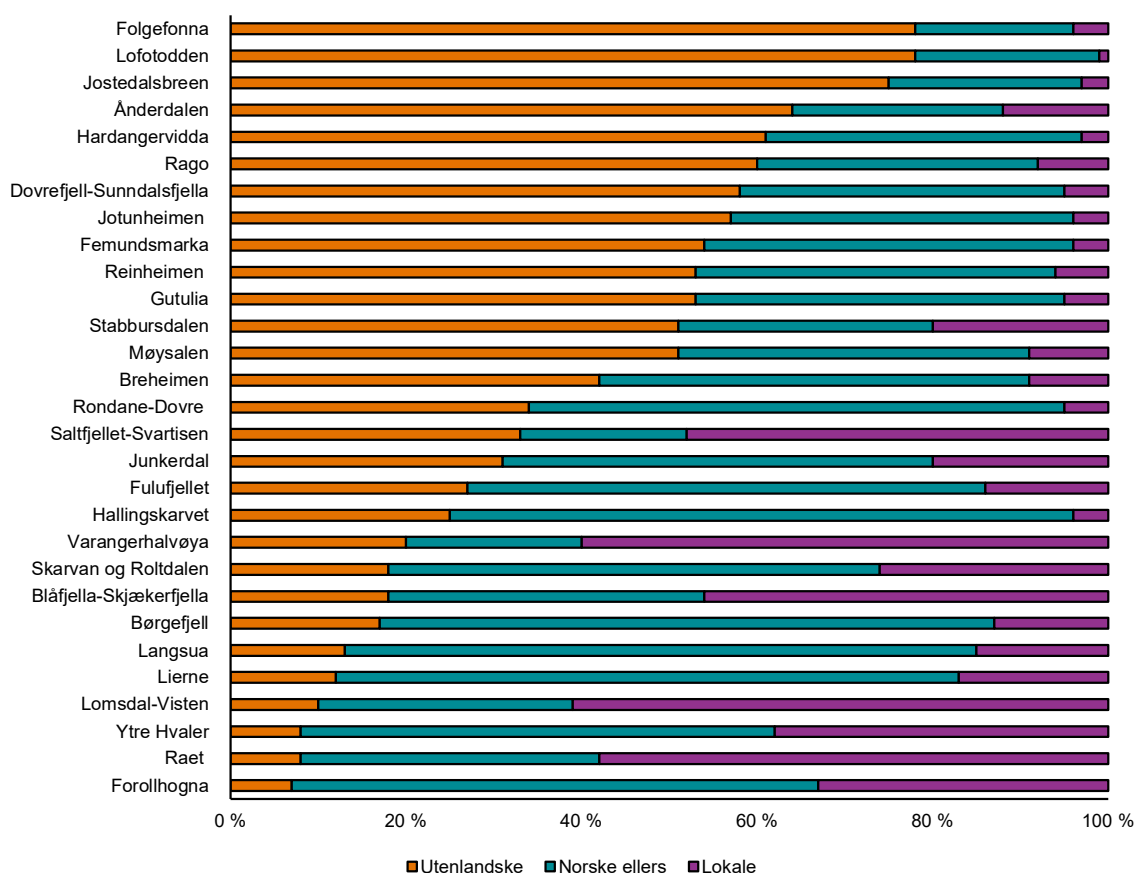
Dette underkapittelet bygger på eksisterende datagrunnlag fra brukerundersøkelser gjennomført i norske nasjonalparker i perioden 2009–2022. Referanser til rapportene for undersøkelsene er beskrevet i vedlegg 3. Datagrunnlaget gir innsikt i hvem de besøkende er, hvordan de bruker områdene, samt deres behov og preferanser for informasjon og tilrettelegging, forhold som er sentrale i merkevare- og besøksstrategiarbeidet. Samtidig er det viktig å understreke at brukerundersøkelsene ikke er utviklet spesifikt for å evaluere slike strategier, og at flere av dem er gjennomført før strategiene ble etablert. Likevel omhandler undersøkelsene tiltak og temaer med lang forvaltningsmessig tradisjon, og gir derfor fortsatt relevant innsikt i hvordan besøkende oppfatter og forholder seg til informasjon og tilrettelegging. Kunnskap om hvem de besøkende er og hva de ønsker, er også i seg selv sentralt for videreutvikling av strategiarbeidet.

Nasjonalitet og tidligere besøk

Figur 19 viser andelen utenlandske, norske og lokale besøkende/brukere av nasjonalparkene, og vi kan se her at det er store variasjoner i hvorvidt nasjonalparkene er preget av utenlandske besøkende eller lokal bruk. Tidligere studier tyder på at lokale brukere i mindre grad deltar i slike undersøkelser, noe som kan innebære at deres bruk er underrepresentert i datagrunnlaget

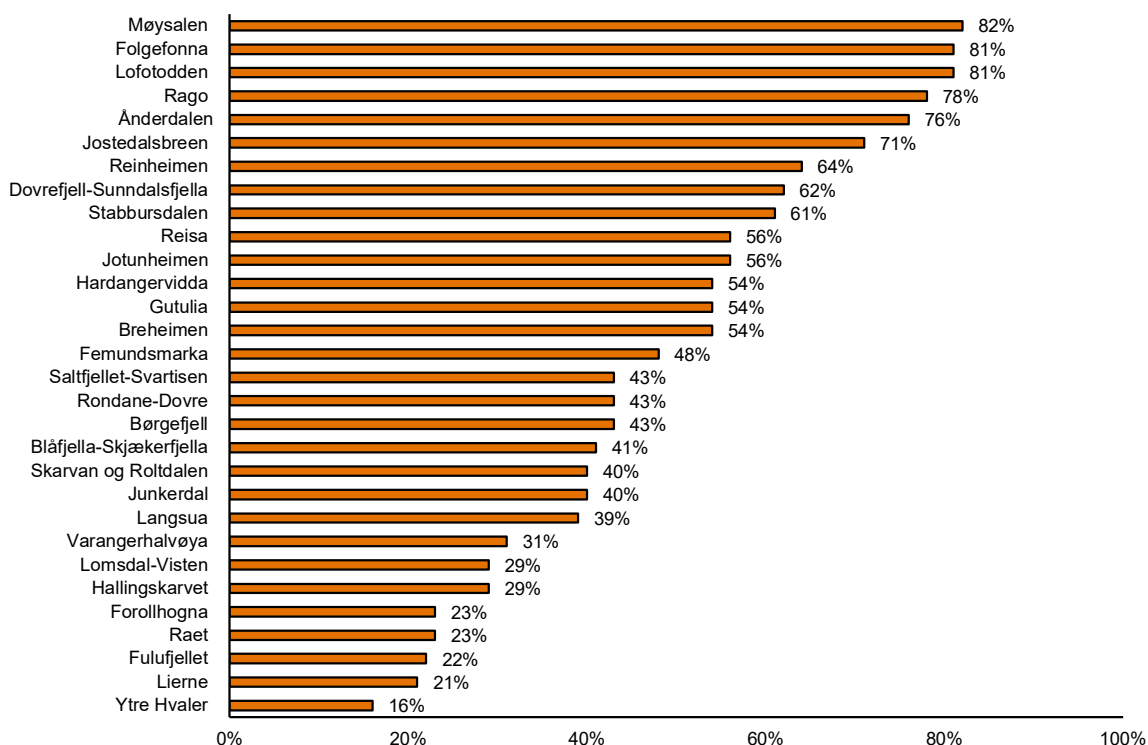
(Fredman mfl. 2009; Kaxrud Wilberg 2010). Ettersom samme metodikk er brukt i alle områdene, er resultatene likevel sammenlignbare.

Folgefonna og Lofotodden har begge 78 % utenlandske besøkende, og i Jostedalsbreen er 75 % av de besøkende utenlandske, noe som viser at disse områdene i stor grad er preget av utenlandske turister (Søraa mfl. 2018a; Lien mfl. 2020; Vistad mfl. 2018). I motsatt ende av skalaen har Lomsdal-Visten, Varangerhalvøya og Raet flest brukere fra lokalkommunene, med henholdsvis 61 %, 60 % og 58 % (Søraa mfl. 2018c; Vistad mfl. 2014; Selvaag & Wold 2019a). Men det er verdt å merke seg at det også er variasjoner innenfor de ulike nasjonalparkene. For eksempel når det gjelder Raet, har innfallsporten Gjessøya ingen utenlandske besøkende som har fylt ut svarskjema, mens innfallsporten Spornes derimot har 41 % utenlandske. Denne innfallsporten er tilgjengelig ved bruk av bil eller buss, og har utplassert nasjonalparkportalen som er et ledd i merkevarestrategien (Selvaag & Wold 2019a), og dette bidrar til å tiltrekke seg flere utenlandske besøkende.

Figur 19. Andelen utenlandske, norske og lokale (bosatt i lokalkommuner) i hver av nasjonalparkene.

Andelen førstegangsbesøkende er en viktig parameter for å karakterisere turistbruken. Figur 20 viser at de nasjonalparkene med flest førstegangsbesøkende, er Møysalen (82 %), Folgefonna (81 %) og Lofotodden (81 %) (Søraa mfl. 2018d; Søraa mfl. 2019b; Lien mfl. 2020). I den andre enden av skalaen ser vi at besøkende til Ytre Hvaler i stor grad er gjengangere i området med kun 16 % førstegangsbesøkende. Dette kan forklares med at hele 48 % oppga å ha hytte i området (Selvaag & Wold 2019b).

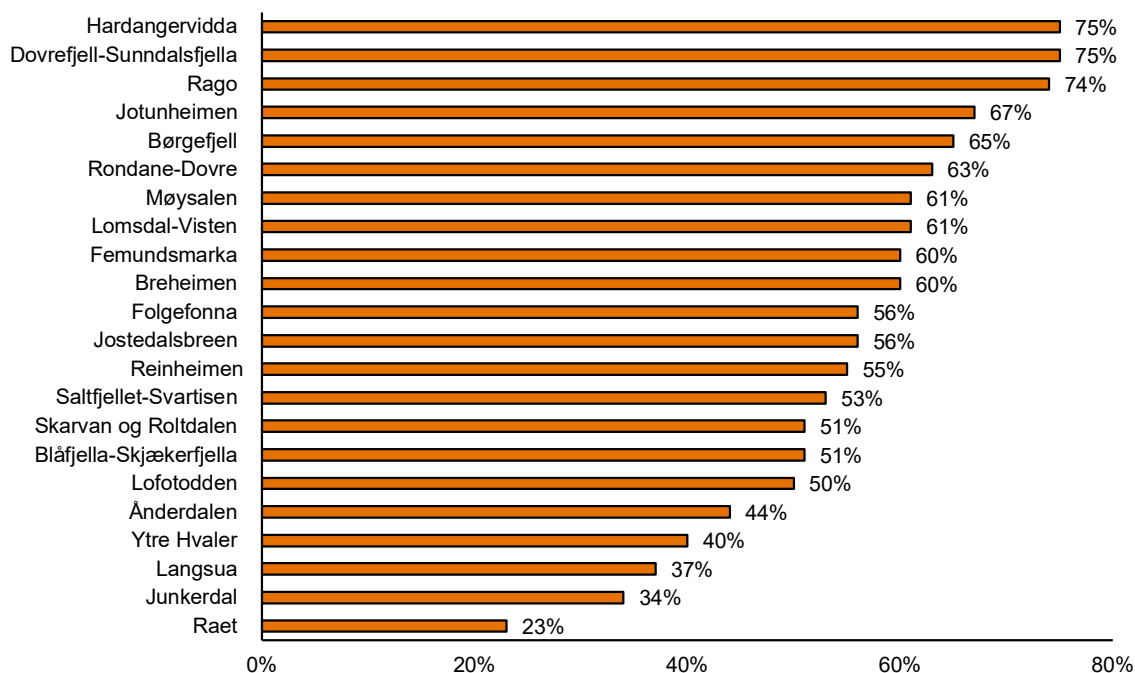

Figur 20. Andel førstegangsbesøkende til nasjonalparkene.

Kjennskap til nasjonalparkene og informasjonsinnhenting

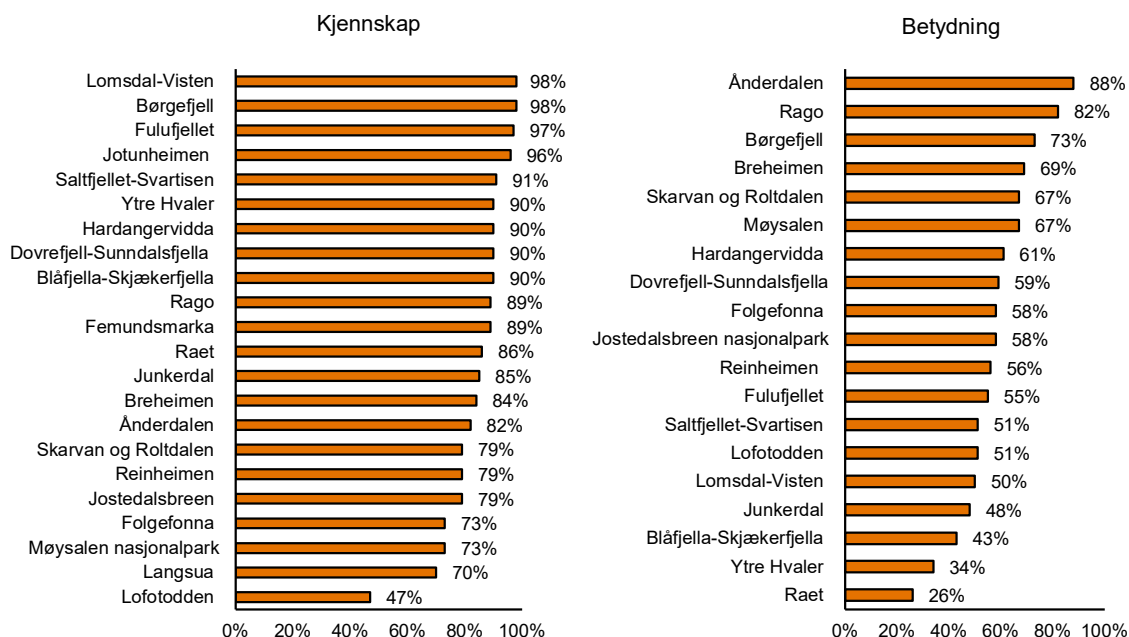
Figur 21 viser at det også er stor variasjon i om de besøkende oppgir å ha skaffet seg informasjon før besøket eller ikke. I den øvre delen av skalaen kan vi se at 75 % av de som besøkte Hardangervidda og Dovrefjell-Sunndalsfjella, skaffet seg informasjon før de kom til nasjonalparkene, og 74 % av de som besøkte Rago (Selvaag mfl. 2018; Zouhar mfl. 2023a; Selvaag & Wold 2018d). I den nedre delen ser vi at av de besøkende til Raet, Junkerdal og Langsua var det kun henholdsvis 23 %, 34 % og 37 %¹ som skaffet seg informasjon før de besøkte området (Selvaag & Wold 2019a; Selvaag & Wold 2018b; Vorkinn 2016). For disse nasjonalparkene ser vi også at den lave andelen som skaffet seg informasjon, kan forklares med lav andel førstegangsbesøkende som vist i Figur 20.

¹ Tall fra Langsua er hentet fra rapporten «Bruk og brukere i Femundsmarka og Gutulia sommeren 2015».

Figur 21. Andelen som skaffet seg informasjon om området før de besøkte nasjonalparkene.

De besøkende har gjennomgående god kjennskap til at områdene som de besøker, er vernet som nasjonalparker (Figur 22). Derimot ser vi at det blant besøkende til spesielt Lofotodden, som er en relativt nylig etablert nasjonalpark (vernet i 2018), er lavere kjennskap til at området er vernet som nasjonalpark før besøket – kun rett under halvparten oppga at de visste at området var vernet (Lien mfl. 2020). Når det gjelder hvorvidt nasjonalparkstatusen har betydning for besøket, er det derimot større variasjoner mellom områdene, hvor det for eksempel i Ånderdalen var 88 % som oppga at nasjonalparkstatusen hadde en betydning for besøket (Selvaag mfl. 2017b), mens for de besøkende i Raet var det kun 26 % som oppga at dette hadde betydning for valget om å besøke nasjonalparken. Dette kan forklares med at hele 66 % av de besøkende hit bestemte seg for å besøke nasjonalparken underveis på turen, og kun 23 % skaffet seg informasjon i forkant (Selvaag & Wold 2019a).

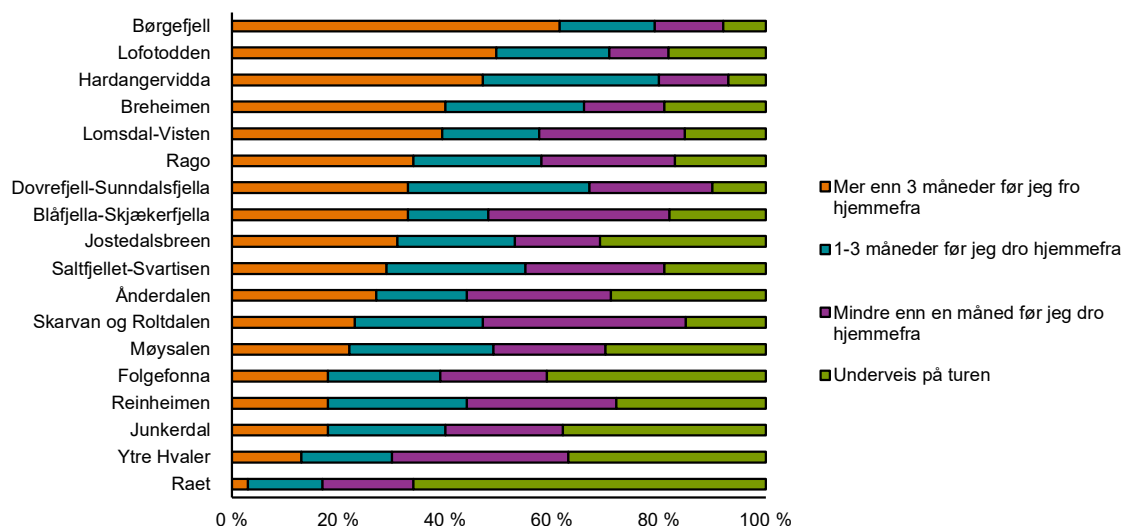

Figur 22. Andelen som visste at området var vernet som nasjonalpark før de besøkte området (t.v.) og andelen som oppga at det at området er nasjonalpark påvirket valget om å besøke området i noen grad (dvs. alle svaralternativer bortsett fra «ikke i det hele tatt», varierer mellom tre og sju svaralternativer).

Etterundersøkelsene² inneholder en rekke mer detaljerte spørsmål enn det som er inkludert i kasseskjema, og følger stort sett en standardmal som benyttes i flere nasjonalparker, noe som gjør det mulig å sammenligne svarene på tvers av områder. I de fleste etterundersøkelsene er det spørsmål som omhandler blant annet når de besøkende bestemte seg for å besøke området, når de ønsker å motta informasjon dersom forvaltningsmyndigheten for nasjonalparken skulle gitt mer informasjon om området og hvordan de ønsker å motta informasjon på de ulike stedene.

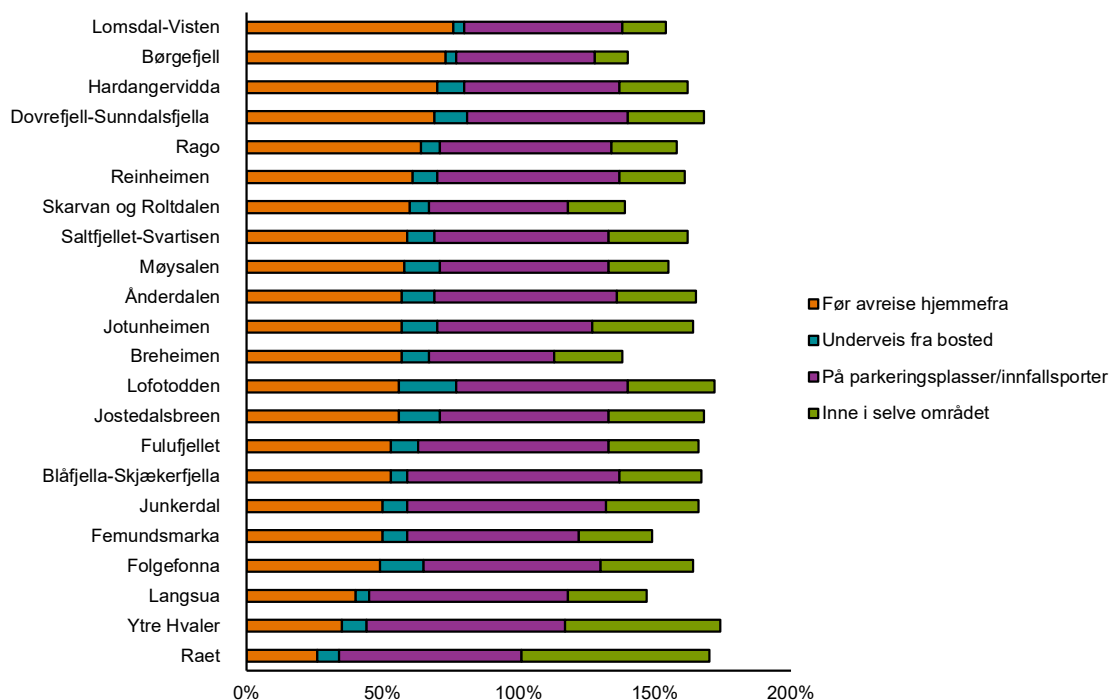
Figur 23 viser fordelingen av andelen i hver av nasjonalparkene som bestemte seg for å besøke området mer enn 3 måneder før turen, 1–3 måneder før, mindre enn en måned før eller underveis på turen. Besøkende til spesielt Børgefjell skiller seg ut ved å ha høyest andel av besøkende som bestemte seg for turen mer enn 3 måneder før de dro hjemmefra (62 %), noe som indikerer at turen er godt planlagt (Søraa mfl. 2018a). Dette inntrykket forsterkes også ved at 65 % av besøkende til Børgefjell oppgir å skaffe seg informasjon i forkant av turen, som vist over i Figur 21 (Søraa mfl. 2018a). Til sammenligning ser vi at blant besøkende til Raet så bestemte 66 % seg for å besøke området underveis på turen, og her oppgir kun 23 % å ha skaffet seg informasjon i forkant av turen (Selvaag & Wold 2019a).

² Respondentene til disse undersøkelsene blir rekruttert gjennom kasseskjemaene ved at de legger inn e-postadressen sin slik at de får tilsendt en lenke til spørreskjemaet.

Figur 23. Tidspunkt for beslutning om å besøke de ulike nasjonalparkene.

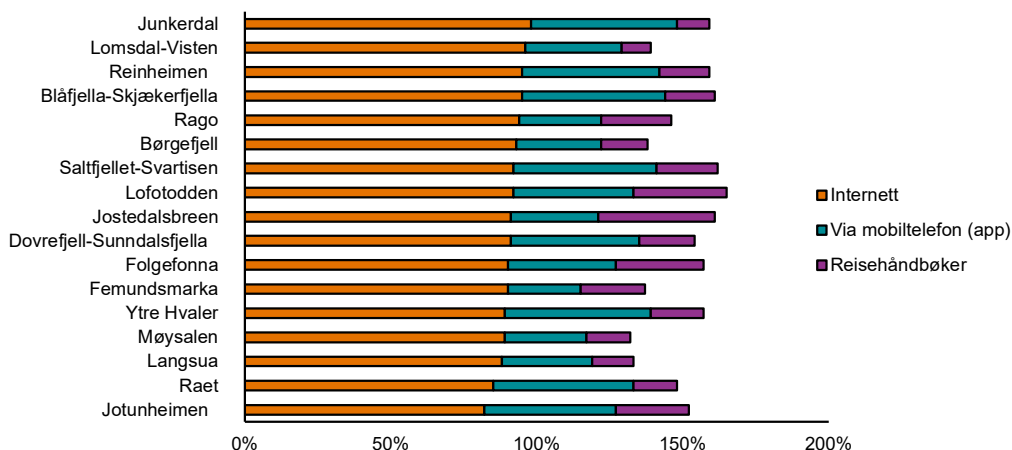
Videre ser vi i Figur 24 at det er tydelig at de fleste ønsker informasjon enten før avreise hjemmefra eller på parkeringsplasser/innfallsporter til nasjonalparkene. Spesielt gjelder dette de besøkende til Lomsdal-Visten, Børgefjell og Hardangervidda, hvor henholdsvis 76 %, 73 % og 70 % ønsker å motta informasjon før avreise hjemmefra (Søraa mfl. 2018c; Søraa mfl. 2018a; Selvaag mfl. 2018). I Blåfjella-Skjækerfjella er det 78 % som oppgir at de ønsker informasjon på parkeringsplass/innfallsporter, mens det i Breheimen kun er 46 % som ønsker det samme (Selvaag & Wold 2018; Vistad mfl. 2017). Det er også noe ønskelig med informasjon inne i selve området, men kun for Raet er dette noe mer ønskelig enn andre tidspunkter, hvor 69 % har oppgitt at de ønsker informasjon på dette tidspunktet/stedet – mens i Børgefjell er det kun 12 % som ønsker dette (Selvaag & Wold 2019a; Søraa mfl. 2018a). De aller færreste ønsker informasjon underveis fra bosted, og dette gjelder for samtlige nasjonalparker.

Figur 24. De besøkende til de ulike nasjonalparkene sine preferanser for tidspunkt for å motta informasjon om området. Respondentene hadde mulighet til å velge flere tidspunkter, og den totale prosentandelen overstiger derfor 100 %.

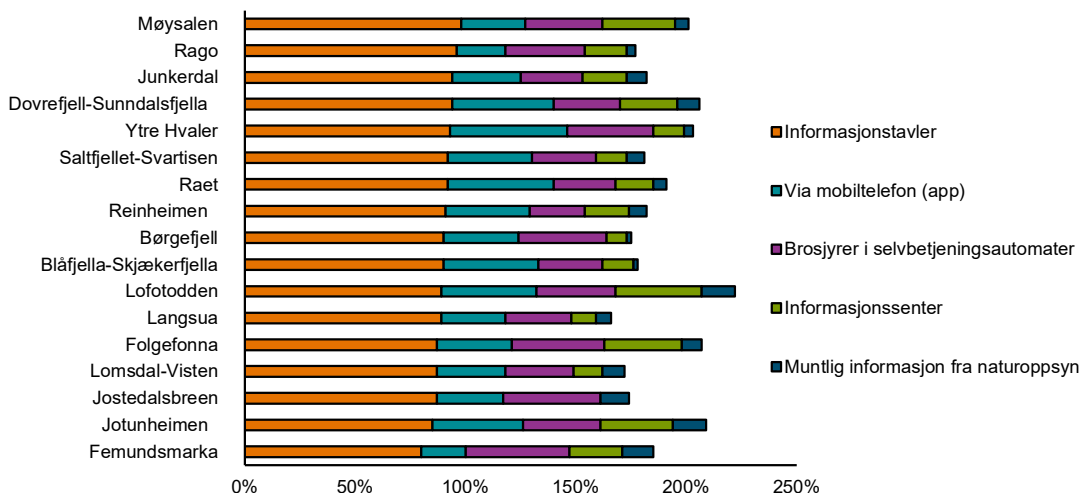
Videre viser Figur 25 *hvordan* de besøkende ønsket å motta informasjon hjemme, på parkeringsplass/innfallsport og inne i selve området. Når det kommer til å motta informasjon før avreise hjemmefra, viser figur x at de fleste ønsker å motta informasjon via internett, etterfulgt av mobiltelefon (app)³. Nasjonalparkene hvor størst andel ønsker informasjon via mobil, er Ytre Hvaler og Junkerdal, hvor halvparten har oppgitt at de ønsker informasjon gjennom denne kanalen før besøket (Selvaag & Wold 2019b; Selvaag & Wold 2018b). Det er også en betydelig andel som ønsker informasjon gjennom reisehåndbøker, og andelen varierer mellom 10 % i Lomsdal-Visten til 40% av de besøkende til Jostedalssbreen (Søraa 2018c; Vistad mfl. 2018).

³ Når det gjelder hvor/hvordan de besøkende ønsker å motta informasjonen på de ulike tidspunktene, har noen av nasjonalparkene inkludert tilpassede alternativer, og undersøkelsene for Breheimen, Hardangervidda, Fulufjellet, Lierne og Ånderdalen skiller ikke mellom informasjonstidspunkt (se Vistad mfl. 2017; Selvaag mfl. 2018; Wold & Selvaag 2017; Wold & Selvaag 2018; Selvaag mfl. 2017). Her har vi derfor kun inkludert undersøkelsene og svaralternativene som det er mulig å sammenligne for flest nasjonalparker.

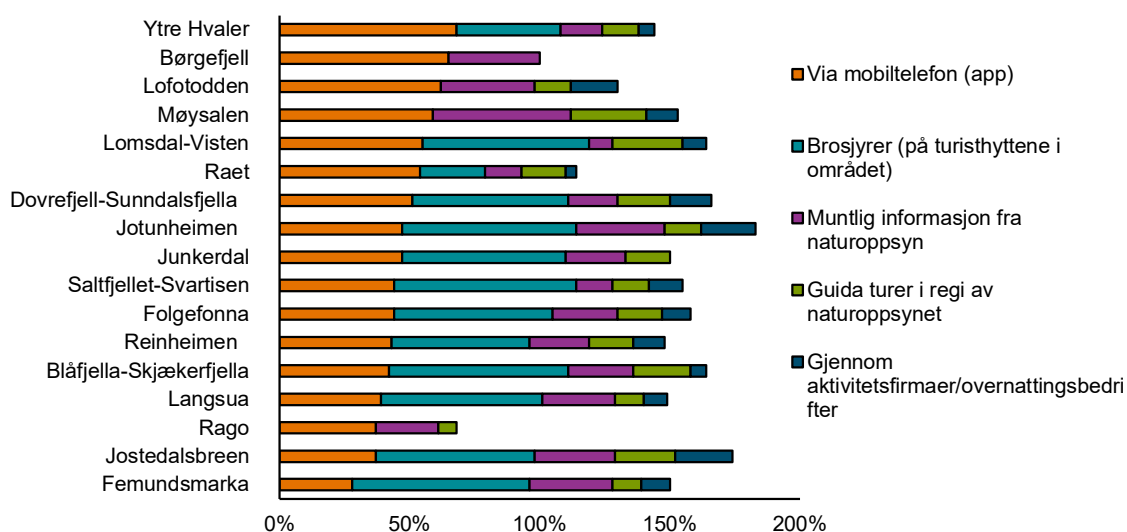
Figur 25. Hvordan de besøkende oppga at de foretrekker å motta/hente informasjon hjemmefra før besøket. I tillegg til disse svaralternativene er alternativet «annet» også et alternativ hvor man kan skrive inn andre informasjonskilder selv. Respondentene hadde mulighet til å velge flere informasjonskilder, og den totale prosentandelen overstiger derfor 100 %.

Når det kommer til å gi informasjon ved parkeringsplasser/innfallsporter til nasjonalparkene, viser Figur 26 at informasjonstavler i stor grad er foretrukket blant de besøkende i samtlige nasjonalparker, etterfulgt av å motta informasjon via mobiltelefon og informasjonssenter. Det er derimot stor variasjon i ønske om å motta informasjon på informasjonssenter, hvor det i Lofotodden er 39 % som oppgir at de ønsket informasjon via informasjonssenter mens kun 9 % ønsket dette i Børgefjell (Lien mfl. 2020; Søråa 2018a). Det var gjennomgående få i alle nasjonalparkene som ønsker muntlig informasjon fra naturoppsyn, dette varierte mellom 2 % i Blåfjella-Skjækerfjella og Børgefjell til 15 % i Jotunheimen og Lofotodden (Selvaag & Wold 2018; Søråa 2018a; Vorkinn 2020; Lien mfl. 2020). I Jostedalsbreen, Raet og Ytre Hvaler var også informasjon på besøkssenter for nasjonalparken, i tillegg til informasjonssenter, med som et alternativ, og henholdsvis 40 %, 25 % og 21 % ønsket informasjon via nasjonalparksenter (Vistad mfl. 2018; Selvaag & Wold 2019a; Selvaag & Wold 2019b).

Figur 26. Hvordan de besøkende oppga at de foretrekker å motta/hente informasjon på parkeringsplasser/innfallsporter til nasjonalparken. I tillegg til disse svaralternativene er alternativet «annet» også et alternativ hvor man kan skrive inn andre informasjonskilder selv. Respondentene hadde mulighet til å velge flere informasjonskilder, og den totale prosentandelen overstiger derfor 100 %.

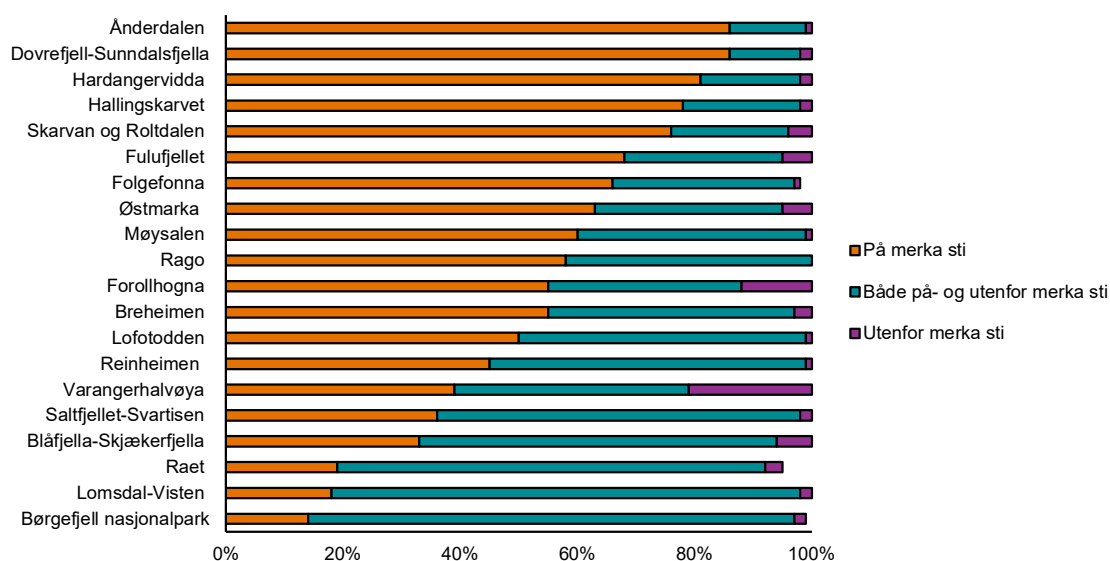
Når det kommer til å motta informasjon inne i selve nasjonalparken er brosjyrer på turisthyttene i området og via mobiltelefon den foretrukne måten å motta informasjon (se Figur 27). Sammenlignet med ved parkering/innfallsporten, er det flere som ønsker muntlig informasjon inne i nasjonalparken fra naturoppsyn de møter på turen. Det er derimot en mindre andel som ønsker informasjon inne i nasjonalparken gjennom guida turer i regi av naturoppsynet, fra 7 % i Rago til 29 % i Møysalen (Selvaag & Wold 2018d; Søråa mfl. 2018d), eller gjennom aktivitetsfirmaer/overnattingsbedrifter som varierer fra 4 % til 22%). I Raet nasjonalpark har de også med natursti som et alternativ for ønsket informasjon inne i verneområde, hvor 56 % oppgir at de ønsker informasjon på denne måten, altså den mest foretrukne måten å motta informasjon på blant alternativene i denne nasjonalparken (Selvaag & Wold 2019a). I Rago var det flest, med 58 %, som ønsket å motta informasjon på andre måter enn de som var listet opp inne i selve området - herunder ble spesielt informasjonsskilt inne i området og bedre merking av stier nevnt (Selvaag & Wold 2018d). Lysbildeforedrag/kåseri på turisthyttene i området var med som et alternativ i noen undersøkelser, men er ikke inkludert her på grunn av lav andel som har valgt dette og fordi det var relativt få undersøkelser som inkluderte dette.

Figur 27. Hvordan de besøkende oppga at de foretrekker å motta informasjon inne i nasjonalparken. I tillegg til disse svaralternativene er alternativet «annet» også et alternativ hvor man kan skrive inn andre informasjonskilder selv. Respondentene hadde mulighet til å velge flere informasjonskilder og den totale prosentandelen overstiger derfor 100 %.

Bruk av området, preferanser for tilrettelegging og tilfredshet

Figur 28 viser hvordan besøkende til ulike nasjonalparker oppgir at de skulle, eller hadde, ferdes når de besøkte området. Det er store variasjoner mellom parkene i andelen som ferdes kun på sti, eller både på og utenfor sti, men generelt er det svært få som kun ferdes utenfor sti. Her kan vi blant annet se at i Ånderdalen nasjonalpark går de aller fleste, dvs. 86 %, bare på sti (Selvaag mfl. 2017b), noe som også er gjennomgående i de fleste nasjonalparkene. Det er ikke et overaskende funn, med tanke på at svarkassene som brukes til brukerundersøkelsene i nasjonalparkene, er plassert ved stiene. Dette betyr da også at andelen av de som går utenfor stiene, kan være høyere, men at de ikke blir fanget opp av disse brukerundersøkelsene. På den andre enden av skalaen ser vi at i spesielt Lomsdal-Visten og Børgefjell nasjonalparker går henholdsvis 80 % og 83 % både på og utenfor sti, mens Varangerhalvøya er den nasjonalparken med størst andel (21 %) som går utenfor sti (Søråa mfl. 2018c; Søråa mfl. 2018a; Vistad, Gundersen & Wold 2014). Den høye andelen som går utenfor stiene i disse områdene sammenlignet med andre nasjonalparker, kan forklares med at disse tre nasjonalparkene har liten grad av tilrettelegging (se for eksempel Zouhar mfl. 2024).

Figur 28. Andelen som oppgir å gå på-, både på- og utenfor, og utenfor merka stier når de besøkte nasjonalparkene. Her varierte det hvorvidt spørreundersøkelsen brukte 3 eller 5 svaralternativ – hvor det er brukt 5 svaralternativ på spørsmål om hvor mye av tiden de brukte på tydelige stier når de gikk eller syklet i nasjonalparken er alternativet «alltid» definert som å være = på merka sti, ofte, av og til og sjelden = både på – og utenfor sti, og aldri = utenfor merka sti. Dette gjelder for Raet⁴, Blåfjella-Skjækerfjella, Reinheimen og Rago (se Selvaag & Wold 2019a; Selvaag & Wold 2018a; Zouhar mfl. 2023b; Selvaag & Wold 2018d). Verdiene for Østmarka er hentet fra tilgjengelig datasett (se også Hagen 2013 eller Gundersen mfl. 2015).

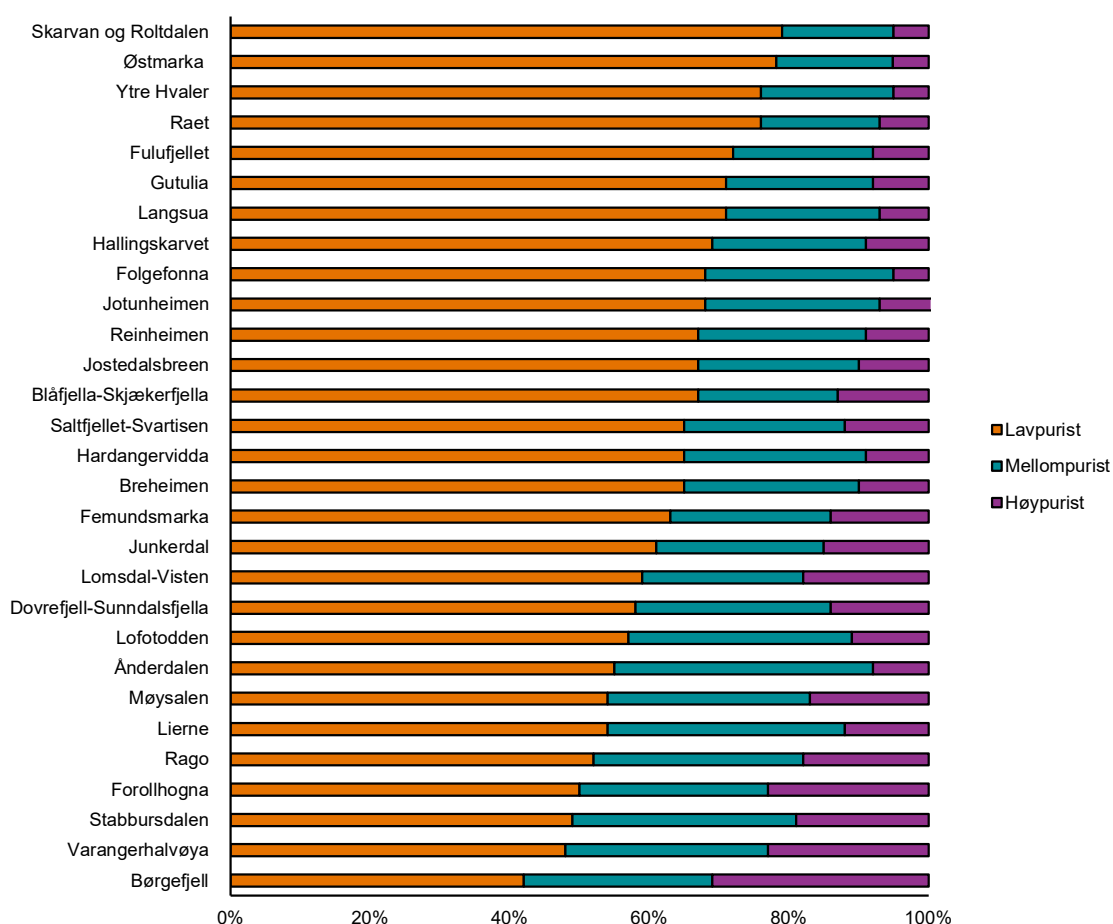
Purisme hos de besøkende er noe som er beregnet for flere verneområder (Vistad & Vorkinn 2012). Beregningen av purisme baserer seg på følgende spørsmål, som samlet sett skal måle grad av purisme; «Tenk deg at du skal gjennomføre en flertimers tur i skogs-/fjellterreng om sommeren. Tenk deg at området er slik du helst vil ha det – som om det var ditt «idealområde» for en slik tur». Deretter følger følgende åtte utsagn, som skal besvares på en skala fra 1 svært negativt, via 4 nøytralt og til 7 svært positivt;

- ... at det finnes tilrettelagte leirplasser med do, ved, bål, søppeldunker
- ... at du kan bli kvitt søppel i utplasserte søppeldunker
- ... at det finnes merkede stier i området
- ... at det er god skilting ved stistart og stikryss i området
- ... at det er lagt ned trestokker til å gå på der stien går over våt myr
- ... at det finnes hytter med matservering og oppredde senger i området
- ... at du møter mange andre friluftsfolk i løpet av turen
- ... at du kan gå milevis uten å møte et menneske

Ved hjelp av disse spørsmålene ønsker man å kartlegge hvor de besøkende ligger på purismeskalaen, hvor lavpurister er de som trives med høyere grad av tilrettelegging og andre besøkende, mens høypurister trives best med liten grad av tilrettelegging og å møte få andre mennesker på tur⁵. Figur 29 viser fordelingen av lavpurister, mellompurister og høypurister i nasjonalparkene. Her kan vi blant annet se at det i samtlige nasjonalparker totalt sett er flest lavpurister, det vil si besøkende som i stor grad foretrekker tilrettelegging, selv om andelen

⁴ Her er også «ikke relevant» et alternativ som ble valgt av 5 % og den totale prosentandelen i figuren er derfor 95 %.

varierer stort mellom nasjonalparkene. I Skarvan og Roltdalen og Østmarka er det henholdsvis 79 % og 78 % lavpurister, mens bare 5 % er høypurister som foretrekker lite tilrettelegging og å være på tur alene (Selvaag mfl. 2017a; Hagen 2013). Når det gjelder sistnevnte nasjonalpark, viser Gundersen mfl. (2015) at det også er signifikante variasjoner i purismegrad i de ulike områdene av Østmarka, for eksempel er det høyere andel lavpurister ved innfallsportene (82 %) mens det er færre i avsidesliggende områder av Østmarka⁶ (68 %). Derimot er det 31 % av de besøkende til Børgefjell (Søraa mfl. 2018a) og 23 % i Forollhogna (Gundersen mfl. 2017) og Varangerhalvøya (Vistad mfl. 2014) som er høypurister, noe som også kan sees i sammenheng med den relativt høye andelen som går utenfor sti i disse områdene (se Figur 10). Samtidig viser andre nasjonalparker et noe annet mønster. Både Reinheimen og Fulufjellet har generelt lav grad av tilrettelegging og lave besøksmengder i store deler av områdene, men likevel en høy andel lavpurister. Dette kan forklares med at bruken i stor grad konsentreres til avgrensede områder med høy attraksjonsverdi, der det er mer tilrettelegging og flere besøkende (Wold & Selvaag 2017; Zouhar mfl. 2023b).

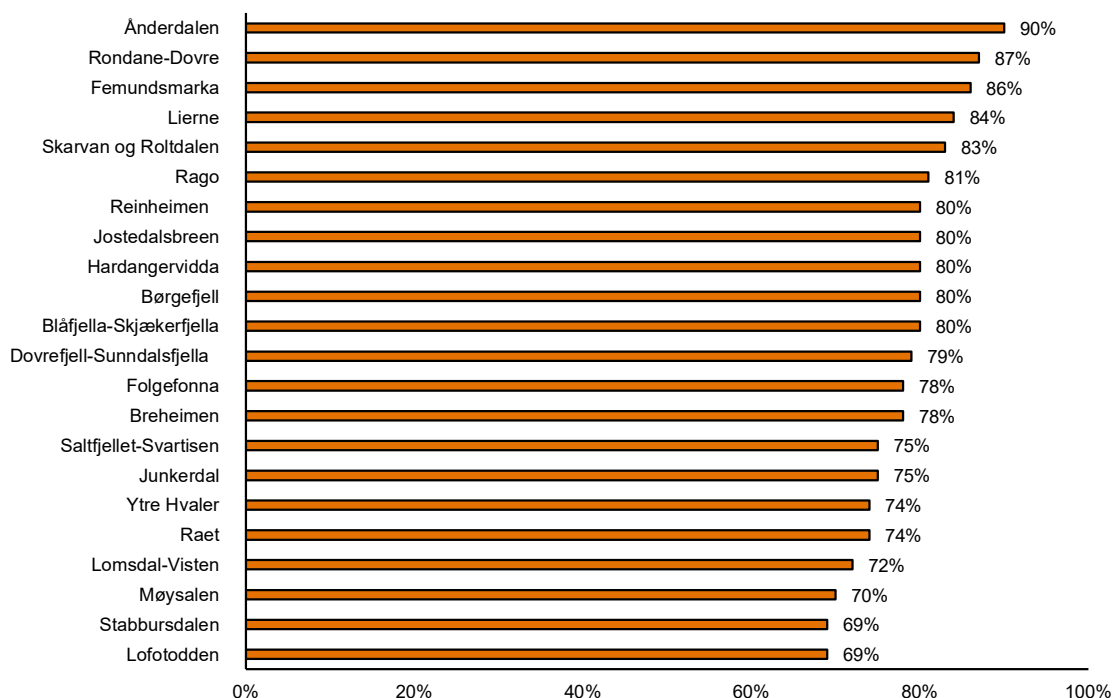

Figur 29. Fordeling av de ulike purismekategoriene for de ulike nasjonalparkene.

Brukerundersøkelsene kartlegger også for noen av nasjonalparkene hvor fornøyd de besøkende er med tilretteleggingen for friluftsliv i nasjonalparkene. Figur 30 viser andelen som har svart at

⁶ Merk at denne undersøkelsen er gjennomført før området ble vernet som nasjonalpark.

de er «godt fornøyd» med tilretteleggingen⁷. Her kan vi gjennomgående se at de besøkende i stor grad er fornøyd med tilretteleggingen, og vi kan blant annet se at de besøkende i Ånderdalen og Rondane-Dovre er mest fornøyd – hvor henholdsvis 90 % og 87 % oppgir at de er fornøyd med tilretteleggingen for friluftsliv i nasjonalparken (Selvaag mfl. 2017b; Vistad & Gundersen 2022). Vistad & Gundersen (2022) viste også at det var signifikante forskjeller i hvor fornøyd norske og utenlandske besøkende var med tilretteleggingen, hvor de utenlandske besøkende var mindre fornøyd enn de norske besøkende.

Figur 30. Andelen som oppgir at de er godt fornøyd med tilrettelegging for friluftsliv i de ulike nasjonalparkene.

4.4.3 Intervjuer: oppfatninger av merkevarestrategien

Dette delkapitlet benytter intervjudata fra verneområdeforvaltere, Statens naturoppsyn og ansatte ved besøkssentre som er samlet inn i dette prosjektet. Disse aktørene har kontakt med besøkende gjennom veiledning, oppsyn og informasjonsarbeid og sitter dermed med erfaringsbasert kunnskap om hvordan budskap, tiltak og merkevareelementer blir mottatt og forstått i praksis. Deres perspektiver gir ikke direkte uttrykk for besøkendes egne stemmer, men bidrar med erfaringsbaserte vurderinger av hvordan merkevaren oppleves å påvirke forventninger, informasjonsbehov og bruksmønstre, samt hvilke utfordringer som oppstår i formidling og forvaltning.

Intervjuene gir et sammensatt bilde av hvordan merkevaren «Norges nasjonalparker» oppleves å påvirke hvem som besøker, hvordan områdene brukes, og hvordan verneverdier formidles. Mange understreker at merkevaren i seg selv ofte har begrenset effekt på faktisk besøksomfang,

⁷ Her er det verdt å merke seg at brukerundersøkelsene bruker ulike skalaer for å måle tilfredsheten (fordi noen er fra kasseundersøkelser og andre fra etterundersøkelse), både tre, fem- eller syv-delt skala. Der hvor det er brukt fem-delt skala representerer nivå 4 og 5 «godt fornøyd» i en tredelt skala (se Selvaag mfl. 2018; Vistad & Gundersen 2022), mens der det er syv-delt skala, representerer tilsvarende nivå 5, 6 og 7 (se Selvaag mfl. 2017).

særlig i områder som allerede har sterk destinasjonsprofil eller lang turismetradisjon, mens den i større grad ser ut til å påvirke forventninger, informasjonsbehov og hvordan forvaltningen arbeider med kommunikasjon. Flere peker på at mange besøkende fortsatt ikke vet at de er i et nasjonalparkområde eller hva vernestatus innebærer, og at regelforståelsen ofte er lav, mens andre mener at merkevaren likevel bidrar til at særlig utenlandske besøkende blir mer bevisste på at de befinner seg i et spesielt område med høyere restriksjonsnivå enn ellers. Samtidig trekkes det fram at merkevaren kan skape en forventning om en viss standard, guiding og "mottaksapparat", noe flere opplever som krevende når ressursene ikke følger med. En besøkssenteransatt uttrykker seg slik: *«Merkevaren gjør jo at nasjonalparker markedsføres som turistmål, via blant annet nettsider, men så er sosiale medier og TV-programmer også med på å forsterke utviklingen [...] om vi legger ut fine bilder lokker det flere inn i området, og det fører jo til mer slitasje, forstyrrelser på dyrelivet og forringelse av verneverdiene. Jo flere folk jo mer tilrettelegging og jo flere besøker igjen. Vi skal ha flere besøkende, men det er samtidig et problem.»*

Når det gjelder bruksmønster, er det flere informanter som sier at merkevaren i liten grad styrer hvor folk går, fordi mange besøkende i praksis søker etter konkrete severdigheter i karttjenester og internasjonale turapper heller enn å oppsøke nasjonalparkportaler. Slik beskriver en verneområdeforvalter det: *«Det var mye besøk også før 2015, men det har økt veldig etter det. Det er noen hotspot-lokaliteter som også drar besøkende til nærliggende områder. Jeg tror det har lite med strategiarbeidet å gjøre. Det har vært en eksplosiv økning på noen innfallsporter. Covid førte ikke til nedgang fordi mange nordmenn valgte å besøke, og nå er det også mye vekst i både utenlandske og nordmenn. Mye Instaturisme, gå og oppleve samme sted som på bildene. Fra dagsturer til mer overnatting og lengre turer, lenger inn i terrenget.»*

Informanter påpeker at innfallsporter ofte legges der det allerede er mye ferdsel, slik at de tilpasses eksisterende besøksmønstre og ikke endrer dem i stor grad. Flere beskriver derfor at effekten av merkevaren på ferdsel ofte blir indirekte, ved at den bidrar til profesjonalisering og samordning av informasjon og tilrettelegging, men samtidig kan bli "overskygget" av destinasjonsselskapenes markedsføring, sosiale medier og allerede etablerte besøksstrømmer. Noen framhever at merkevaren likevel har styrket besøksforvaltningen ved å gi et felles språk og en rød tråd i prioriteringene, slik at man i større grad kan styre unna sårbare områder og konsentrere opplevelser og formidling til steder som tåler bruk. Dette reflekteres også i hvordan en verneområdeforvalter beskriver endringer i formidlingen: *«Merkevaren har påvirket formidlingen. Det er mer positiv tone nå enn før. Vi har fått egen nettside lokalt og vi har mer fokus på opplevelser, aktiviteter og det er lettere å finne konkret info. Før var det mye store ord om verneverdier og opplevelser uten å være konkret.»*

Andre informanter beskriver derimot en spenning mellom ønsket om å dempe besøk og det å inngå i en synlig nasjonal merkevare, særlig fordi "velkommen inn"-tonen og profileringen kan oppfattes som å invitere til mer bruk i områder som helst vil unngå vekst.

Formidling av verneverdier beskrives som et felt der merkevaren har hatt tydeligere effekt. Mange informanter mener at innhold og uttrykk har blitt mer helhetlig, strømlinjeformet og gjenkjennelig, med kortere tekster, mer publikumsrettet språk og større vekt på konkrete råd og plikter. Dette illustreres med et sitat fra en SNO-ansatt: *«Merkevaren har nok ikke påvirket bruk i det store og hele, men det ser mer ordentlig ut, mer helhetlig. En helhetlig profil som er profesjonalisert. Det er mye å velge mellom og mye positivt. Mange gode elementer og det har utviklet seg betydelig. Nå er det enklere og mer straight to the point. Det fungerer også bedre nå som vi også har ferdselsråd. Det har rett og slett vært en standardheving på info.»*

Flere opplever at dette gjør informasjonen lettere tilgjengelig for folk som ikke kjenner norsk natur eller regelverk, og at det har gjort det enklere å synliggjøre verneverdier som en del av helheten. Samtidig peker mange på utfordringer knyttet til hvor langt man kan gå i å være tydelig, særlig når de opplever at budskapet blir for "diskré" eller lite egnet til å kommunisere forbud, sikkerhetsrisiko og lokale problemstillinger. Flere informanter nevner at de har måttet avvike fra

merkevareanbefalingene for å få fram nødvendig informasjon, for eksempel ved å bruke andre utforminger, mer direkte budskap eller mer områdespesifikke løsninger, og flere etterlyser større rom for lokal tilpasning, flere språk og tydeligere mulighet til å kommunisere restriksjoner på en måte som faktisk virker for ulike brukergrupper. Dette kommer tydelig fram i følgende sitat fra en verneområdeforvalter: *«Velkommen inn er tonet mer ned, nå er det mulighet med mer regler [...] Vi har blitt mer synlig på sosiale medier og nett, men det er vanskelig å nå ut med tilstrekkelig informasjon. Vi er ikke helt forberedt på konsekvenser av merkevaren og hvilke verktøy som trengs. Nå plastrer vi mest såret i etterkant.»*

Nettsiden «Norges nasjonalparker», inkludert områdespesifikke sider, besøkssentersider og øvrige digitale kanaler, framstår som et gjennomgående dilemma. Noen informanter beskriver nasjonalparkportalen som en nyttig inngang som gir synlighet og gjør det lettere for folk å finne fram til lokal informasjon, og flere har eksempler på at trafikken til nettsiden øker kraftig etter medieomtale. Samtidig sier mange at nettsidene ofte blir for statiske og krevende å holde oppdatert, og at forvaltningen ikke har kapasitet til å konkurrere med destinasjonsselskapenes mer dynamiske kanaler eller å følge opp informasjon i globale plattformer som Google Maps og turapper. Flere uttrykker derfor at de bevisst ønsker å lene seg mer på destinasjonsselskap og turismebedrifter for løpende oppdateringer, men at dette skaper en sårbarhet fordi disse aktørene ofte har begrenset kunnskap om verneverdier og forvaltningsbehov. På sosiale medier er bildet tilsvarende: mange ser at det er nødvendig å være mer til stede der folk faktisk planlegger og lar seg påvirke, men de fleste peker på mangel på tid, kompetanse og ressurser til jevn produksjon og oppfølging, og flere sier at halvveis tilstedeværelse kan gjøre mer skade enn nytte dersom informasjon blir utdatert eller ikke når ut. Denne utfordringen oppsummeres av en besøkssenteransatt og en verneområdeforvalter med følgende sitater: *«Vi har Facebook og Instagram og internettside for senter og nasjonalpark, men hva skal publiseres i de ulike kanalene, hva er riktig info? Vi bruker de lite nå på grunn av dette, det blir for komplisert. Vi bruker mer egen nettside. Vi synes det er vrident og er ikke fornøyd med egeninnsats, men vi skulle gjerne hatt tydelige føringer, de generelle videoene er ikke så relevante for oss.»* *«Vi kan ikke være harde i klypa og det er fortsatt for mye velkommen inn. Vi er ikke et mottaksapparat og vi strever med å få kontroll. Vi har ikke kapasitet eller kompetanse til infoarbeid, vi må være proaktive i sosiale medier og trenger kommunikasjonsressurser, men vi har en vei å gå på det nettbaserte.»*

4.5 Utviklingstrekk og endringer i besøksmønstre

Det er viktig å se på besøksutviklingen siden 2015 fordi det var da merkevarestrategien ble innført og påfølgende besøksstrategiarbeid påbegynt, og perioden etterpå gir et nødvendig sammenligningsgrunnlag for å vurdere om strategiarbeidet har hatt ønsket effekt. Ved å analysere hva som faktisk har endret seg i besøkstall, bruksmønstre og belastning på natur- og kulturverdier siden 2015, med utgangspunkt i en kombinasjon av intervjudata fra verneområdeforvaltere, Statens naturoppsyn (SNO) og ansatte ved besøkssentre, allerede gjennomførte brukerundersøkelser og ferdselsdata (Strava og ferdselstallere), kan man både identifisere om strategiene har bidratt til bedre kanalisering og mer målrettet formidling, og samtidig vurdere om utviklingen i hovedsak skyldes andre årsaker som ligger utenfor lokal kontroll. En slik gjennomgang gjør det også mulig å avdekke hvor strategiene eventuelt ikke strekker til, for eksempel der presset øker raskere enn virkemidlene, og dermed gi et bedre grunnlag for å vurdere behov for justeringer i strategiene, nye verktøy eller andre former for styring og oppfølging. Samtidig kan gjennomgangen bidra til å skille mellom endringer som med rimelighet kan knyttes til strategiarbeidet (som effekter av tilrettelegging, informasjon og kanaliseringsgrep), og endringer som i større grad må forklares med overordnede trender, markedsføring og endringer i reiselivet.

4.5.1 Intervjuer: besøksutvikling

SNO-ansatte, ansatte ved besøkssentre og verneområdeforvaltere tilknyttet større nasjonalparker og landskapsvernområder, ofte lokalisert et stykke fra større befolkningssentra, beskriver to hovedtyper besøksutvikling: områder med stabilt eller lavt besøk, eventuelt moderat økning, og områder preget av sterk vekst og til dels eksplosiv økning. Flere områder beskrives med stabile besøkstall over lang tid, særlig i indre/kjerneområder. Noen steder er økning mest knyttet til tilrettelegging som var ønsket (rundturer, carwalks, prioriterte innfallsporter), eller hytte-/infrastrukturutvikling uten at "totalen" oppleves dramatisk. Andre beskriver kraftig vekst i sine områder etter 2015, ofte konsentrert på bestemte innfallsporter. Økningen strekker seg ofte over lenger sesong og mer jevnt fordelt over uka, ikke bare helg/ferie, som gir mye bruk i noen områder. Noen opplever også at utviklingen går i motsatt retning av ønsket og at besøksstrategien om å ikke øke besøk på lokaliteter eller i hele området ikke fungerer. En SNO-ansatt uttrykker seg slik: *«I besøksstrategi forsøker vi å skjerme områder og utvikle andre, så det blir mer bruk der vi har utviklet, men de områdene vi vil skjerme blir i stor grad brukt like mye, så det fungerer ikke for å redusere»*. Dette peker mot en viktig forskjell mellom å lykkes med å styre hvor folk går og å lykkes med å redusere samlet belastning.

De største driverne som pekes på, er sosiale medier/Instagramturisme og «Covid-effekten». Folk ønsker å oppleve det samme som på bilder de har sett på nettet. Dette gjelder særlig for dagsturtrafikken. «Covid-effekten» fra 2020 framstår som et tydelig brudd og en akselerasjon i besøksutviklingen, der mange nordmenn «oppdaget» områdene i perioden med reiserestriksjoner, før utviklingen i etterkant fortsatte med fornyet vekst i utenlandske besøkende. Den generelle reiselivsveksten og forlengede sesonger beskrives som viktige drivere for besøksutviklingen, med flere utenlandske besøkende, besøk tidligere i sesongen og en tydelig dreining mot mer helårsbruk. Flere informanter forteller at særlig tilreisende kan komme svært tidlig i sesongen og feilvurderer forholdene, for eksempel ved å tro at de kan gå barmarkstur i høyfjellet i Norge i april, noe som kan gi økt risiko og flere henvendelser til forvaltning og redningstjenester. Samtidig trekkes mer fleksible arbeidsdager fram som en forklaring på at flere besøker områdene på hverdager, noe som bidrar til et jevnere og mer vedvarende press. I tillegg peker flere på medieeffekter, som TV-programmer, toppturbøker og trimposter, som faktorer som kan flytte eller øke trafikken raskt og på måter som oppleves vanskelig å forutsi eller styre.

En verneområdeforvalter uttrykker seg slik: *«Korona laget et brudd i utviklingen. Vært økning i bruk siste tre årene, mest økning i utenlandske, og ofte besøker de tidligere på sesongen, men kan ikke relatere dette til strategier, men større trender. Mest fotturer, men noe mer kiting og mer sykling steder vi aldri har sett det før. Carwalks vi har laget har vært veldig vellykket, del av strategiarbeidet å trekke folk dit. Mange besøkende stopper ikke tilfeldig langs veien lenger, men vet ikke om det har redusert trykket så mange andre steder, men i hvert fall et større trykk der.»*. Dette illustrerer at tiltakene i noen tilfeller fungerer som ønsket på et lokalt nivå, samtidig som det er mer uklart om de reduserer presset samlet sett.

Intervjuene peker på flere felles endringer i bruksmønsteret siden 2015. Det beskrives en tydelig økning i toppturer på ski og randonee, samt at vintersesongen har blitt lengre i den forstand at flere personer besøker områdene over en større del av vinterhalvåret. Enkelte steder rapporteres det også om mer preparering av løyper. Samtidig peker flere av informantene på en økning i dagsturer, der turmålene ofte velges med utgangspunkt i konkrete attraksjoner eller utsiktspunkter som er løftet frem og aktivt synliggjort i besøksstrategier og annen formidling. Parallelt beskrives det imidlertid også en økning i lengre villmarksturer, hvor folk oppholder seg ute i flere dager, og det vises til turer med en varighet på opptil 10–20 dager. Flere informanter framhever også mer telting og en "basecamp"-orientert bruk, der færre går hytte-til-hytte og flere blir på ett sted og gjør aktiviteter ut fra det. Packraft trekkes fram som en viktig trend fordi den gir mer spredt ferdsel og tilgang til nye områder. Noen opplever i tillegg økning i sykling og sykkelsturisme, mens andre rapporterer om lite sykling. Dronebruk nevnes svært ofte i intervjuene og beskrives gjerne som ulovlig eller vanskelig å håndheve. I noen områder pekes det også på økt villcamping, bobilturisme og campingturister langs veier. Flere beskriver dessuten en økning

i nybegynnere med lav friluftslivserfaring, ofte dårlig kledd og med større behov for informasjon og sikkerhetsveiledning, illustrert med et sitat fra en besøkssenteransatt:

«Folk har en annen innstilling nå, ikke samme respekt for naturen nå. Man skal bare gjøre som man vil og selvrealisering, har mye utstyr og komme langt inn i området. Kunnskap om naturen er borte.»

Intervjuene viser også at sentrale påvirkningsfaktorer varierer tydelig mellom områdene. Flere peker på at tilrettelegging og infrastruktur, som nye fysiske tiltak i terrenget, for eksempel oppkjørte løyper, klopper, merking eller omlegging av traseer, kan ha en klar og målbar effekt noen steder, mens de har mindre betydning i andre områder. I noen områder framstår reiselivsaktører og destinasjonsselskap som særlig førende for utviklingen, ved at de i stor grad påvirker hvor og hvordan besøkende kommer. I tillegg beskrives hytteutbygging og store hyttekonsentrasjoner som viktige påvirkningsfaktorer som kan gi økt lokal- og hyttebasert bruk og samtidig bidra til at ferdselen sprer seg til nye områder. Slik uttrykker en SNO-ansatt seg: *«Mange andre grunner enn merkevaren gjør at verneverdier sliter...Hytteutbygging, kraftutbygging, klimaendringer, men turisme er også en del av bildet, spesielt i områder som er lett tilgjengelige.»* Dette understreker at besøksutviklingen ikke kan forklares av kommunikasjon og besøksforvaltning alene, men må forstås i samspill med bredere areal- og samfunnsendringer.

I intervjuene påpekes det av mange at veinære randsoner og lett tilgjengelige områder ofte får størst press, mens bratte og mer utilgjengelige områder har mindre vekst. Ofte er dette i tråd med ønsket kanalisering, men intervjuene viser samtidig at lett tilgjengelige områder også kan romme sårbare verneverdier, slik at økt ferdsel kan gi uønskede effekter selv der bruken i utgangspunktet er styrt mot ønskede steder. Besøksknutepunkter ved innfallsporter kan i tillegg skape ringvirkninger ved at besøkende trekker videre til nærliggende områder, slik at slitasje- og forstyrrelsessonene gradvis utvides. Flere framhever forstyrrelse av dyreliv og reindrift som særlig kritisk, og peker på at spredt ferdsel, ofte som følge av teltning, packraft og nye ruter utenom etablerte stier, kan gi større forstyrrelse enn mer konsentrert bruk. Samtidig beskrives forsøpling og toalettavfall som et tilbakevendende problem, og enkelte steder knyttes økt bruk til erosjon og slitasje, som delvis forsøkes håndtert gjennom omlegging av stier til mer robuste traseer og lavere terreng. Flere informanter uttrykker også et tydelig "forvaltningsstress", der presset øker raskere enn tilgjengelige virkemidler, kapasitet og regelverk, og der særlig ulovlig droneflyging, motorferdsel og vintertraseer oppleves vanskelig å overvåke og håndheve. Dette handler ikke bare om flere besøkende, men om et misforhold mellom utviklingstakt og forvaltningskapasitet. En administrativt ansatt uttrykker det slik: *«Ressurssituasjonen er bedre nå enn før, men krav og forventninger har også økt. Plandokumenter, dispensasjonssøknader, skjøtsel og tilrettelegging, og da taper tilrettelegging, infoarbeid er ikke en må-oppgave. Vi vil gjerne informere, men jeg har lite kompetanse på det og det er en terskel man, som man skal over.»*

Til sist trekkes sikkerhet fram som en indirekte konsekvens, med mer skredfareproblematikk og flere uerfarne besøkende, noe som både kan føre til ferdsel utenfor ønskede områder og øke belastningen på forvaltning og beredskap. Dette kommer tydelig til uttrykk i følgende utsagn fra en verneområdeforvalter: *«Skredfare og sikkerhet til turister blitt viktig og noe som diskuteres mye, men vi har ingen virkemidler eller spesiell kompetanse på dette. Det bør inn i strategiarbeidet. [...] Vinter brukes også andre stier og traseer enn barmark. Dette vanskeliggjør informasjon på stedet. Mye ulovlig droneflygning også, men vanskelig å gjøre noe med.»* Dette illustrerer at besøksutviklingen også skaper nye typer forvaltningsutfordringer, der ansvarsforhold og virkemidler ikke nødvendigvis er avklart eller tilstrekkelige.

For mer befolkningsnære verneområder, ofte i form av biotopvern og naturreservater og i større grad forvaltet av kommunalt ansatte og statsforvalteren, framstår effektene av merkevarestrategien som begrensede. Disse områdene har ofte allerede høy og stabil bruk knyttet til nærfriluftsliv, og besøksmønsteret virker i liten grad å påvirkes av merkevarestrategien eller tilhørende kommunikasjonstiltak. Informantene som er administrativt ansatte i kommuner

eller hos Statsforvalteren, uttrykker at ferdselen gjerne er spredt over mange innganger og et tett stinett, noe som gjør det vanskelig å kanalisere besøk gjennom de virkemidlene merkevaren legger opp til. Flere informanter peker på at merkevaren i liten grad endrer hvor folk går, ettersom bruken i stor grad er etablert over tid og forankret i lokal praksis. Dette kommer blant annet til uttrykk i følgende sitat: «*Innfallsporttankegang er vanskelig i våre områder, når det er nærturområde for veldig mange og stier på kryss og tvers. [...] Kanalisering fungerer til en viss grad, men folk går fortsatt der de vil, særlig når de kjenner området fra før.*» I disse områdene framstår dermed merkevaren som en visuell og kommunikativ ramme med begrenset påvirkning på faktisk bruk. Samtidig uttrykker flere informanter at tiltak, som merking og tilrettelegging, bidrar til å samle ferdsel på utvalgte traseer. En informant uttrykker seg slik: «*Vi har en definert rundtur, folk holder seg der, så det går an å styre folk [...] kloppet så slipper at folk går overalt i terrenget, det har en kanaliseringseffekt.*»

Når det gjelder effekter på verneverdier, beskrives situasjonen som relativt stabil, men med vedvarende utfordringer som følge av høy lokal bruk. Dette peker på at utfordringene i disse områdene i større grad handler om volum og kontinuitet i bruk snarere enn nye besøksstrømmer utløst av merkevaren. Samtidig framheves det at merkevaren og besøksstrategiene har hatt en viss indirekte effekt gjennom økt bevissthet og mer systematisk arbeid med informasjon og tilrettelegging.

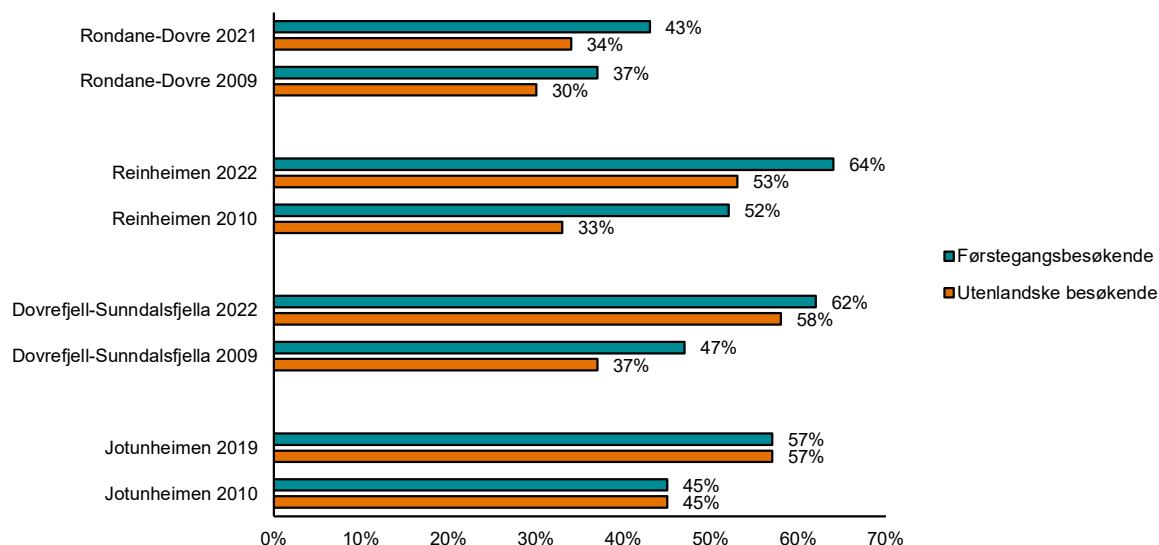
4.5.2 Brukerundersøkelser: besøksutvikling

I denne delen sammenligner vi resultater fra brukerundersøkelser som er gjennomført før introduksjonen av merkevarestrategien (2009–2011) og etter (2019–2022). Begge undersøkelsene for Rondane-Dovre er sammenstilt i en rapport av Vistad & Gundersen (2022) og begge undersøkelsene for Jotunheimen er sammenstilt i en rapport av Vorkinn (2020). For Reinheimen er undersøkelsen i 2011 gjennomført av Vorkinn (2011), mens undersøkelsen i 2022 er sammenstilt i rapporten av Zouhar mfl. (2023b). Referanser til rapportene for undersøkelsene og beskrivelse av innfallsportene er i vedlegg 3. Undersøkelsen for Dovrefjell-Sunndalsfjella i 2009 ble gjennomført av Gundersen mfl. (2013) og for 2022 er det Zouhar mfl. (2023a). Siden ikke alle undersøkelsene har med de samme spørsmålene mellom, år vil det variere hvilke nasjonalparker som er med i hver sammenligning. Det varierer også hvilke nasjonalparker vi har data på innfallsportnivå. Der det er brukt data fra tilgjengelige datasett, og ikke rapportene, vil dette framkomme i figurteksten.

Nasjonalitet og tidligere besøk

I Rondane-Dovre nasjonalparker har andelen utenlandske besøkende holdt seg relativt stabil, mens andelen utenlandske besøkende har økt betydelig i Dovrefjell-Sunndalsfjella, Reinheimen og Jotunheimen (Figur 31). I alle fire nasjonalparkene er andelen lokale besøkende som svarer på brukerundersøkelsene, svært lav, med den største nedgangen i Dovrefjell-Sunndalsfjella fra 14 % til 5 % (Zouhar mfl. 2023a).

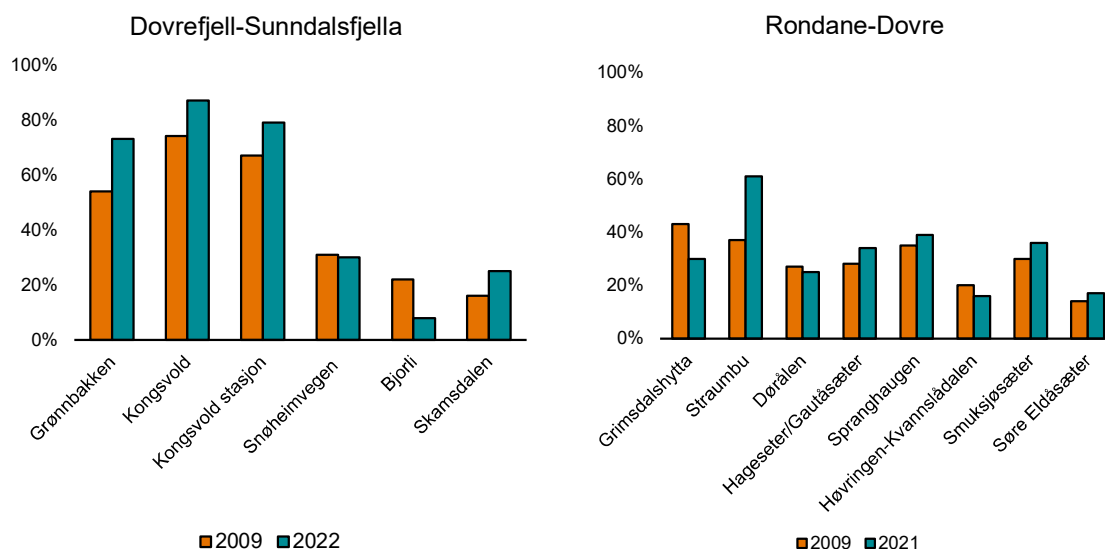
Andelen førstegangsbesøkende har også økt for samtlige nasjonalparker, minst i Rondane-Dovre (Figur 31). I Reinheimen og Jotunheimen er økningen førstegangsbesøkende på 12 %, og de førstegangsbesøkende utgjør en stor andel av besøkende til nasjonalparkene. Størst økning i førstegangsbesøkende ser vi i Dovrefjell-Sunndalsfjella. Av de som er førstegangsbesøkende, er det en stor andel utenlandske besøkende. For eksempel var hhv. 79 og 80 % av førstegangsbesøkende utenlandske i Jotunheimen (2019) og Dovrefjell-Sunndalsfjella (2022). I Jotunheimen har andelen førstegangsbesøkende og utenlandske besøkende fulgt den samme økningen fra 2010 til 2019.

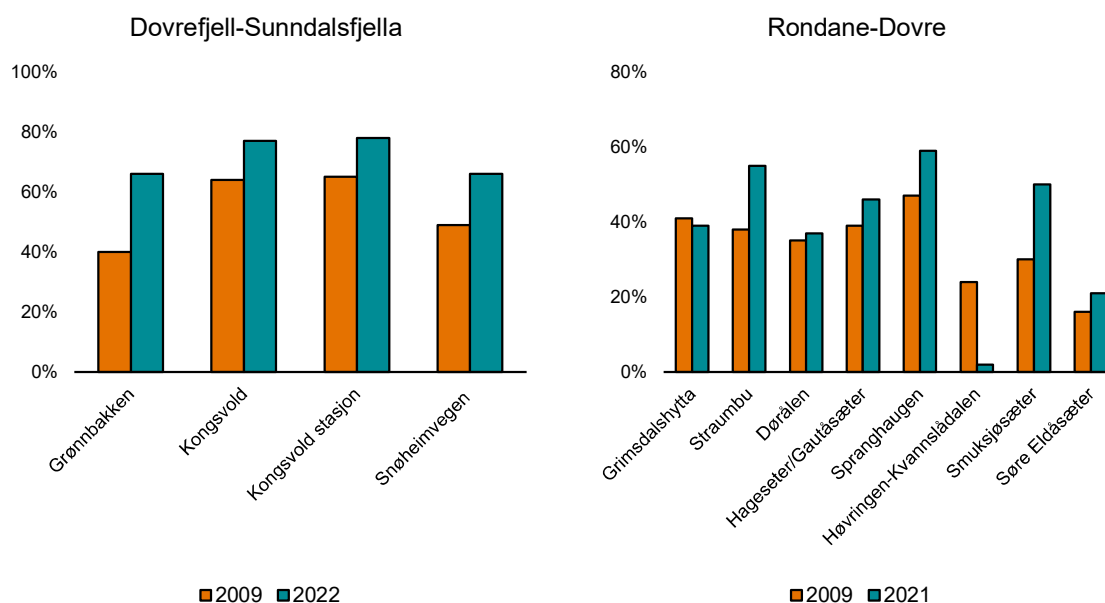
Figur 31. Endring i andelen førstegangsbesøkende og utenlandske besøkende i Rondane-Dovre, Reinheimen, Dovrefjell-Sunndalsfjella og Jotunheimen nasjonalparker.

Figur 32 viser også at andelen utenlandske besøkende både varierer betydelig mellom de ulike innfallsportene, men også at de ulike innfallsportene har hatt ulike utviklinger mellom årene. I Dovrefjell-Sunndalsfjella hadde innfallsportene Grønnbakken, Kongsvold og Kongsvold stasjon flest utenlandske besøkende i 2009, og her har det også vært en betydelig økning til 2022. Ferdslstellingene fra Grønnbakken viser at det i 2009 var kun rundt 1500 passeringer og at dette har økt til 15 500 i 2025 – noe som kan forklares med at området er viktig utgangspunkt for moskussafari og som stopp langs E6. Undersøkelsen fra 2022 viste også at for de som besøkte disse tre innfallsportene, var det å oppleve moskus av stor betydning for besøket. Snøheimvegen (Snøheim mot Snøhetta) har i 2009 og 2022 relativt uendret andel utenlandske besøkende, mens det er en reduksjon på Bjorli – som er et område med stor konsentrasjon av hytter og dermed mange nordmenn på dagstur.

I Rondane-Dovre er det spesielt Straumbu som skiller seg ut med å ha den største økningen av utenlandske besøkende (Figur 32), og også en betydelig økning i førstegangsbesøkende fra 38 % til 55 % (Figur 33), selv om det ble samlet inn under halvparten så mange svarskjema i 2021. Samtidig må disse endringene tolkes i lys av covid-19-pandemien og tilhørende reiserestriksjoner, som i stor grad påvirket både hvem som hadde mulighet til å reise og hvor de reiste (Selvaag mfl. 2021). På den andre siden har Grimsdalshytta redusert andel utenlandske besøkende fra 43 % til 30 % i 2021, noe som også kan sees i sammenheng med begrenset internasjonal reiseaktivitet i perioden. De andre innfallsportene har holdt seg relativt stabile, med færrest utenlandske besøkende på Høvringen og Søre Eldåsæter, hvor det er mange hyttefolk og lokale, og hvor en større andel norske besøkende under pandemien kan ha bidratt til stabiliteten. I Reinheimen er det flest utenlandske besøkende på Billingen og Slettevikane og færrest i Muldvika og Zachariasdammen som i større grad er preget av nordmenn på flerdagstur. Dette har holdt seg relativt stabilt mellom årene, men Tordalen har hatt en økning i andelen utenlandske besøkende, fra 39 % til 57 % (data fra Reinheimen er ikke vist i Figur 32).

Figur 32. Andelen utenlandske besøkende for de ulike innfallsportene til Dovrefjell-Sunndalsfjella og Rondane-Dovre nasjonalparker. Verdiene for innfallsporter i Dovrefjell-Sunndalsfjella i 2022 er hentet fra datasettet for brukerundersøkelsen.

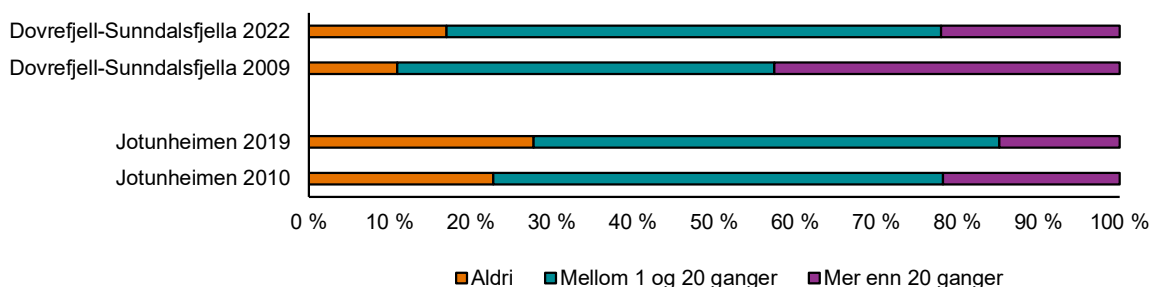
Figur 33. Andel førstegangsbesøkende for de ulike innfallsportene til Dovrefjell-Sunndalsfjella og Rondane-Dovre nasjonalparker. Verdiene for innfallsporter i Dovrefjell-Sunndalsfjella i 2022 er hentet fra datasettet for brukerundersøkelsen.

Erfaringer, interesser og preferanser

Videre kan vi også se endringer i de besøkendes erfaring med flerdagers fot- eller skitur⁸. Blant annet viser Figur 34 at blant de besøkende til Jotunheimen og Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonalparker har andelen som ikke har erfaring med langturer, økt med henholdsvis 5 % og 6

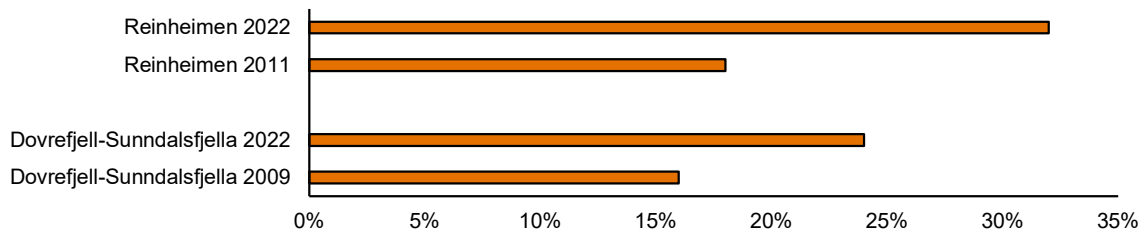
⁸ I spørreskjemaet er alternativene; aldri, 1 gang, 2-5 ganger, 6-10 ganger, 11-20 ganger og mer enn 20 ganger.

%. Samtidig ser vi også at andelen som har vært på flerdagstur mer enn 20 ganger, har gått betraktelig ned i Dovrefjell-Sunndalsfjella, mens det er en mindre nedgang i Jotunheimen⁹.

Figur 34. Endring i friluftslivserfaring blant de besøkende til Dovrefjell-Sunndalsfjella og Jotunheimen nasjonalparker.

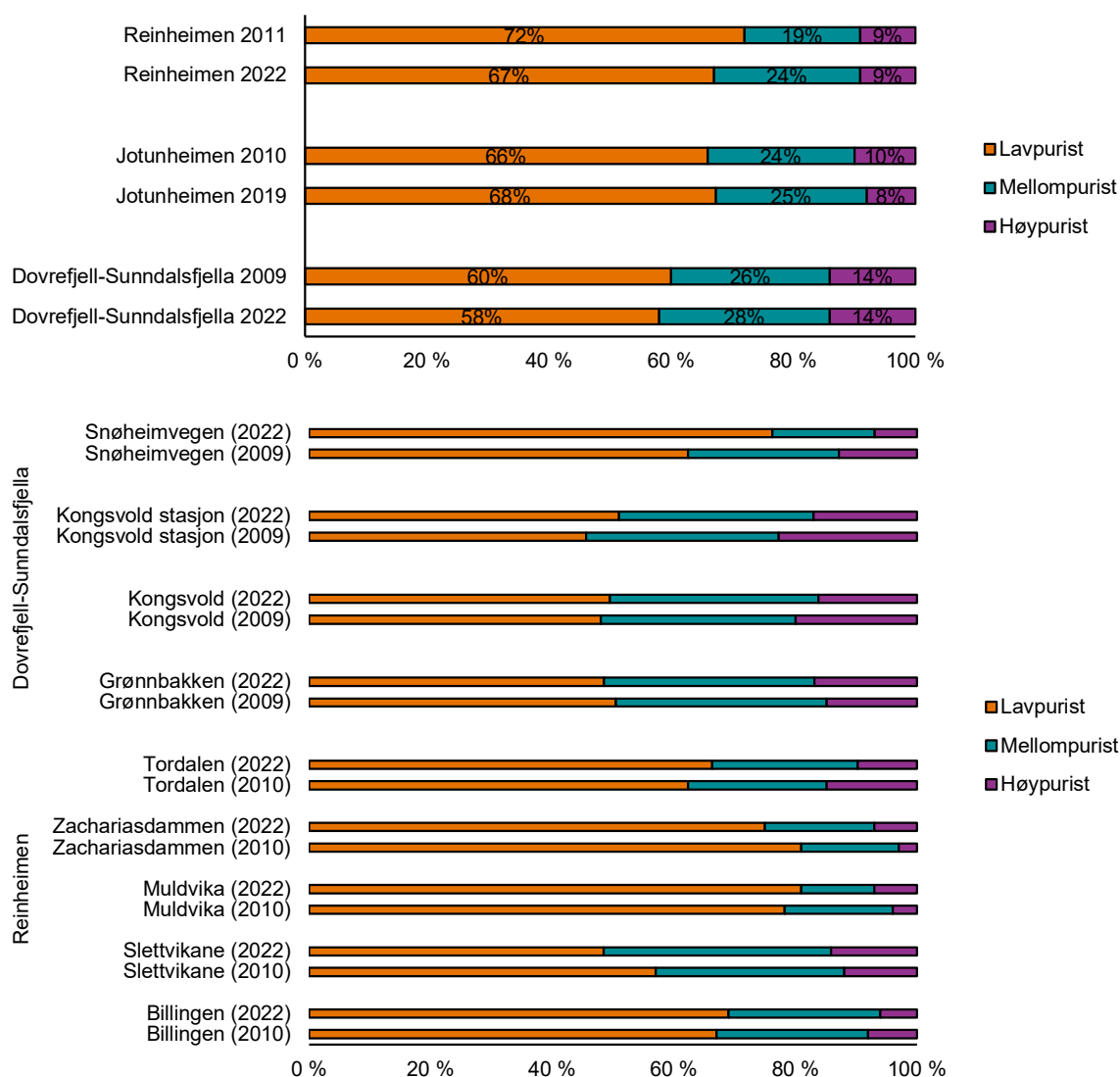
I etterundersøkelsene er det spørsmål som kartlegger interessen for ulike typer friluftsliv, herunder tradisjonelt høstingsfriluftsliv, turfriluftsliv, motoriserte utendørsaktiviteter og moderne friluftsliv. Figur 35 viser andelen som oppgir å være interessert/svært interessert i moderne friluftsliv, som er «alle aktiviteter som krever spesielle ferdigheter og utstyr, eksempelvis terrengsykling, klatring, kiting, elvepadling, hanggliding, randonee». Vi ser også at det i Reinheimen og Dovrefjell-Sunndalsfjella er en økende interesse for moderne friluftaktiviteter i begge nasjonalparkene.

Figur 35. Endring i interesse (interessert/svært interessert) for moderne friluftsliv blant de besøkende til Reinheimen og Dovrefjell-Sunndalsfjella.

Videre viser Figur 36 de besøkendes preferanser for tilrettelegging, purisme, og endringene mellom de to undersøkelsene – i tillegg til forskjellen mellom utvalgte innfallsporter i Reinheimen og Dovrefjell-Sunndalsfjella. Her kan vi se at andelen lavpurister har hatt en marginal nedgang mellom årene i Reinheimen og Dovrefjell-Sunndalsfjella, men ellers holdt seg relativt stabilt mellom årene. På innfallsportnivå er det relativt sett den samme fordelingen av de ulike purismegruppene, og dette holder seg også stabilt mellom årene – men vi kan se for eksempel at i Dovrefjell-Sunndalsfjella har innfallsportene på Kongsvoll og Grønnbakken færre lavpurister enn for eksempel Snøheimveien og Tordalen. I Reinheimen er det Slettevikane som skiller seg ut med å ha den laveste andelen lavpurister, og det er også her vi ser den største endringen på innfallsnivå hvor andelen lavpurister også har blitt redusert fra 57 % i 2010 til 48 % i 2022.

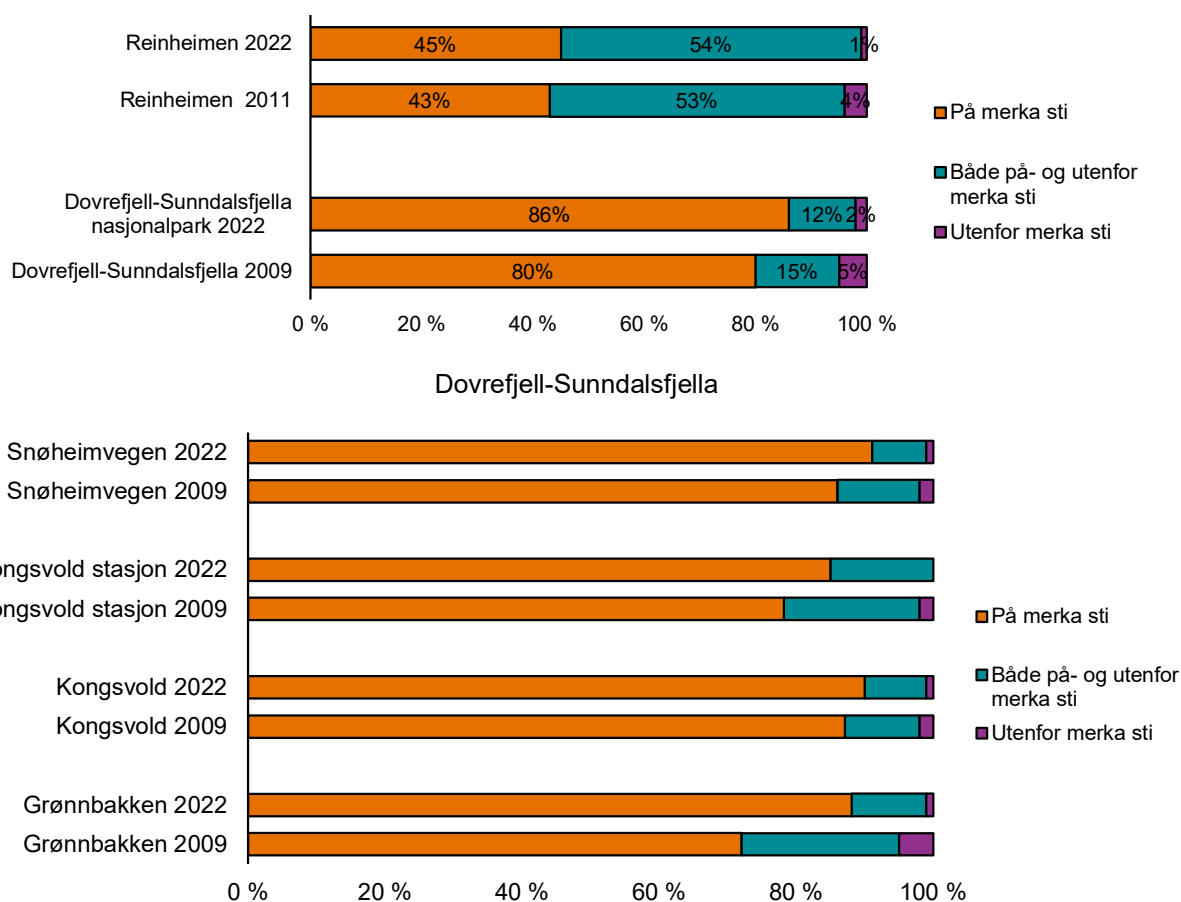
⁹ Reinheimen har bare med dette spørsmålet i 2022 og Rondane-Dovre har det ikke med.

Figur 36. Endringer i andelen lav-, mellom og høypurister i Reinheimen, Jotunheimen og Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonalparker og forskjeller mellom utvalgte innfallspor i Reinheimen og Dovrefjell-Sunndalsfjella. Verdiene for innfallspor i Reinheimen og Dovrefjell-Sunndalsfjella i 2022 er hentet fra datasettet for brukerundersøkelsen.

Figur 37 viser andelen som oppgir å gå på, og utenfor, merka stier i Reinheimen og Dovrefjell-Sunndalsfjella¹⁰. Figuren viser at det er stor forskjell mellom andelen i Reinheimen som oppgir å kun gå langs merka stier og andelen som oppgir det samme i Dovrefjell-Sunndalsfjella, mens endringen mellom år har holdt seg relativt stabil. For begge nasjonalparkene ser vi at det har blitt en liten reduksjon i andelen som oppgir at de ferdes utenfor merka sti, og tilsvarende økning i andelen som ferdes på merka sti – med den største økningen i Dovrefjell-Sunndalsfjella fra 80 % til 86 % som oppgir å ferdes langs merka stier. Dersom vi ser det på innfallspornivå, ser vi derimot at det er større endringer mellom årene for de ulike innfallsportene i Dovrefjell-Sunndalsfjella. Spesielt Grønnbakken har hatt en stor økning i andelen som ferdes for det meste langs merka stier/veier, fra 72 % i 2009 til 88 % i 2022.

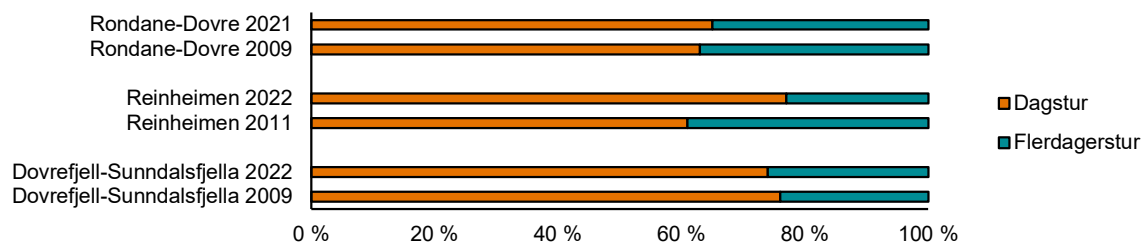
¹⁰ Merk at spørsmålene ble stilt noe ulikt mellom disse områdene.

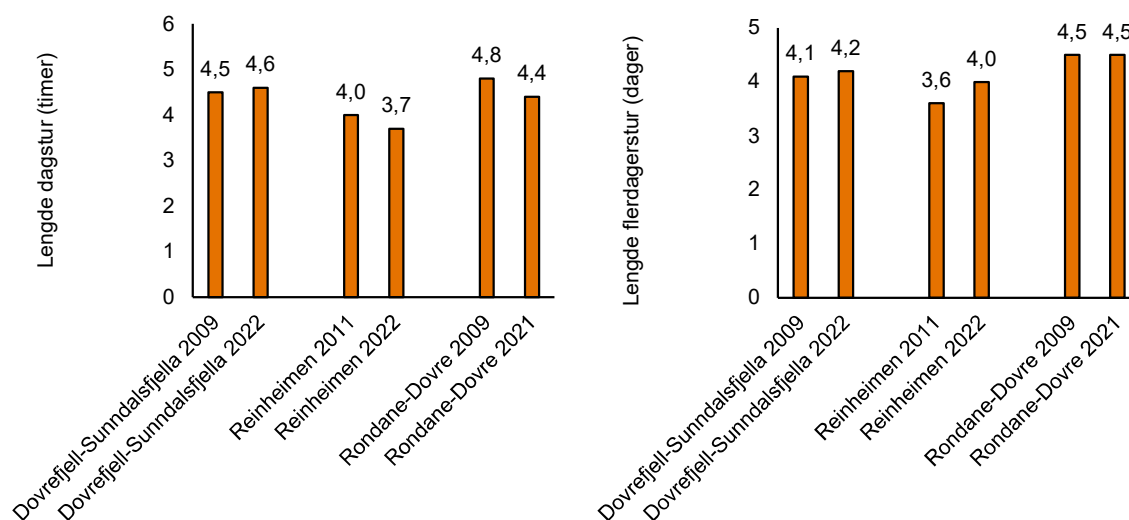
Figur 37. Hvorvidt respondentene oppgir å ha ferdes på tydelige/merka stier og veier når de besøkte nasjonalparkene (både til fots eller sykkel). Merk at i Reinheimen i 2022 er alternativene på spørsmålet på en femdelt skala, mens den er på tredelt skala i Dovrefjell-Sunndalsfjella. Verdiene for innfallsporter i Dovrefjell-Sunndalsfjella i 2022 er hentet fra datasettet for brukerundersøkelsen.

Lengde på besøket

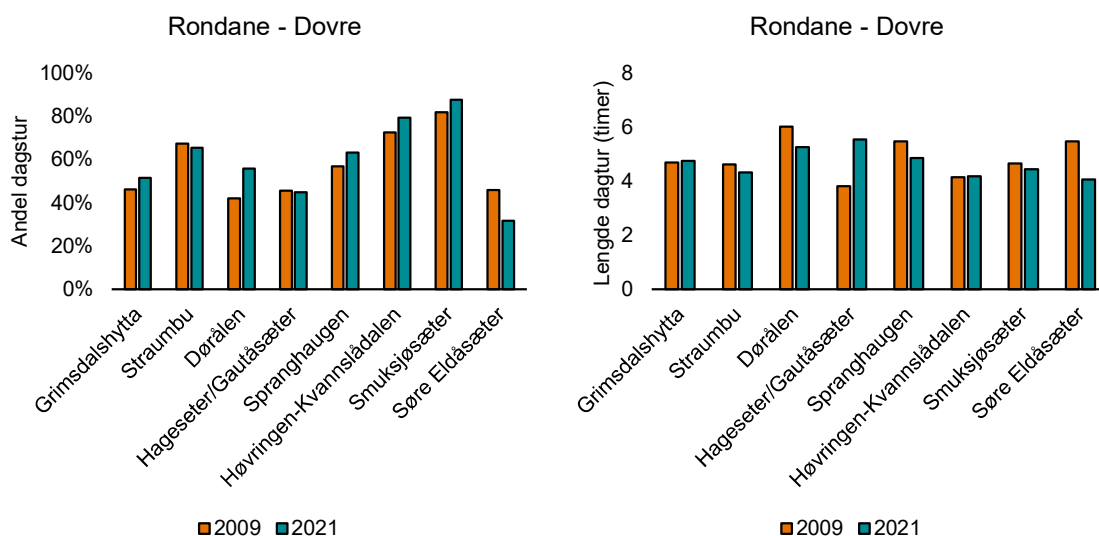
Andelen som er på dagstur, har holdt seg relativt jevn i Rondane-Dovre og Dovrefjell-Sunndalsfjella, mens det i Reinheimen har vært betydelige økninger på 16 % (Figur 38) og det er en liten marginal nedgang i lengden på dagsturene her (Figur 39). Ved flere av innfallsportene i Reinheimen i 2022 var over 70 % på dagstur, for eksempel innfallsporter i Ottadalen, Rånå/Bjorli og ved Trollstigen (Zouhar mfl. 2023b). Selv om andelen som er på dagstur og flerdagerstur er relativt stabil i Rondane-Dovre, er det forskjeller på innfallsportnivå – hvor for eksempel Dørålen har en økning i andelen som er på dagstur på 14 %, mens på Søre Eldåsæter har dagsturer gått ned med tilsvarende andel (Figur 40). Lengden på dagsturene har også gått ned på alle innfallsportene, med unntak av Haugasæter/Gautåsæter (Figur 40).

Figur 38. Andelen som oppgir å være på dagstur eller flerdagerstur i Rondane-Dovre, Reinheimen og Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonalparker og endring mellom år.

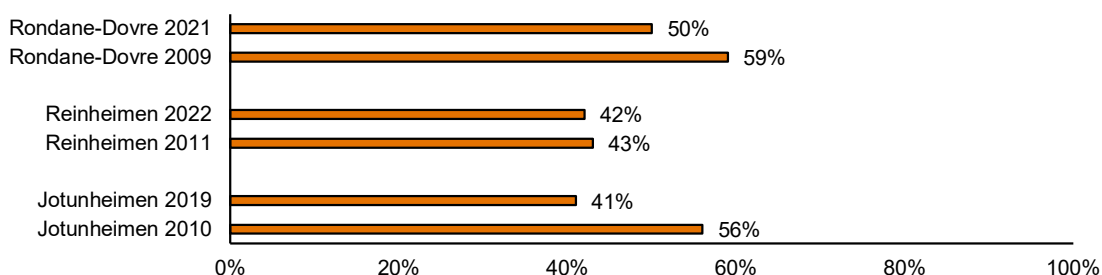
Figur 39. Lengde på dagsturer oppgitt i antall timer og lengde på flerdagsturer oppgitt i dager for de besøkende til Jotunheimen, Dovrefjell-Sunndalsfjella, Reinheimen og Rondane-Dovre, og endringen mellom år.

Figur 40. Andelen som er på henholdsvis dagstur og lengde på dagsturene for de besøkende til de ulike innfallsportene i Rondane-Dovre og endringene mellom år.

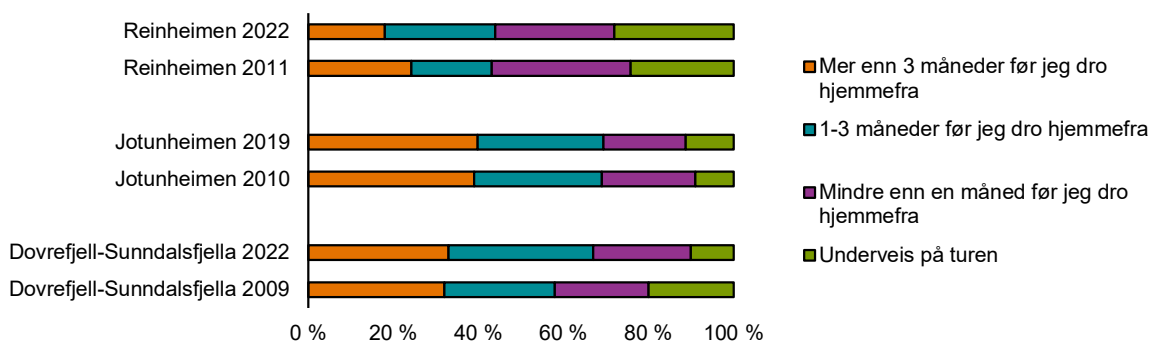
Nasjonalparkene som besøksmål

I Figur 41 ser vi endringene i hvordan turene til nasjonalparkene inngikk i turen respondentene var på¹¹. Svaralternativene på dette spørsmålet er: det var en avstikker på vei til/fra et annet sted, det var en del av en rundreise eller det var hovedmålet med turen. Det siste alternativet er presentert her. For alle tre nasjonalparkene er det en nedgang i å ha besøket til denne nasjonalparken som hovedformålet med turen, spesielt i Rondane-Dovre og Jotunheimen. I Jotunheimen er det tilsvarende økning i å ha besøket som en del av en rundreise eller ett av flere formål, og dermed er det heller ikke store endringer i bestemmelsestidspunktet for å besøke nasjonalparken.

Figur 41. Andel som har oppgitt at besøket i nasjonalparken var hovedformålet med turen i Rondane-Dovre, Reinheimen og Jotunheimen, og endringer mellom år.

På spørsmål om når de besøkende bestemte seg for å besøke området ser vi i figur 42 at det i Reinheimen er en liten økning i andelen som bestemmer seg for å besøke området underveis på turen, mens det i Dovrefjell-Sunndalsfjella er en nedgang i spontane turer fra 20 % i 2009 som bestemte seg underveis på turen til 10 % i 2022.

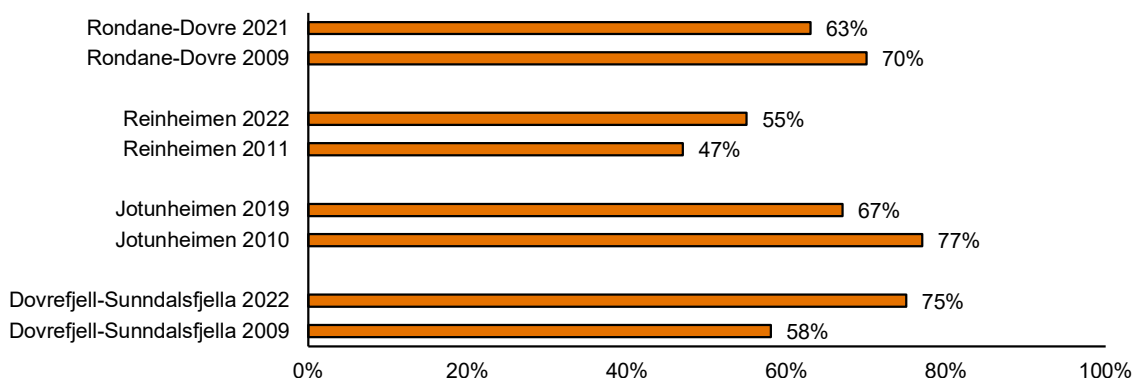
Figur 42. Bestemmelsestidspunkt for besøk til nasjonalparkene Reinheimen, Jotunheimen og Dovrefjell-Sunndalsfjella og endring mellom år.

Innhenting og foretrukket informasjon

Figur 43 viser andelen som oppgir at de skaffet seg informasjon i forkant av besøket til nasjonalparkene og endringene mellom årene. I Rondane-Dovre og Jotunheimen nasjonalparker ser vi en liten reduksjon i andelen som skaffet seg informasjon før de kom til nasjonalparkene – men dette er fortsatt nasjonalparker som ligger høyt oppe sammenlignet med de andre nasjonalparkene i landet (se Figur 21) når det gjelder å skaffe seg informasjon før

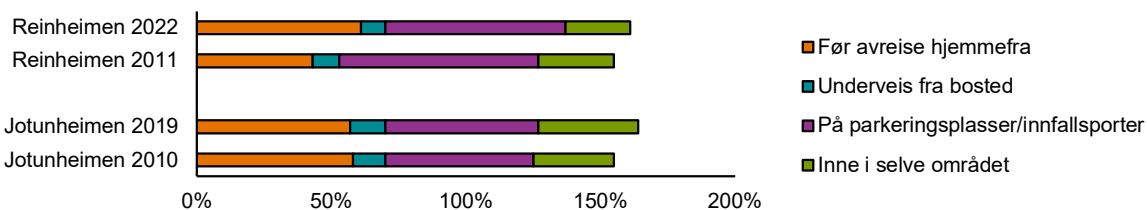
¹¹ Dovrefjell-Sunndalsfjella har bare med dette spørsmålet i 2022.

besøket. Derimot er det i Reinheimen og Dovrefjell-Sunndalsfjella økning i andelen som skaffet seg informasjon før de besøkte nasjonalparkene.

Figur 43. Andelen som oppgir å ha skaffet seg informasjon i forkant av besøket.

I Jotunheimen har preferansene for informasjonstidspunkt holdt seg relativt jevnt mellom 2010 og 2019 (Figur 44). I 2010 oppga 58 % at de ønsket å motta informasjon før avreise hjemmefra og 12 % ønsket informasjon underveis fra bosted, noe som holdt seg stabilt i 2019. Henholdsvis 55 % og 57 % (2010 og 2019) ønsket informasjon på parkeringsplasser/innfallsporter og 30 % og 37 % (2010 og 2019) ønsket informasjon inne i selve området. I Reinheimen er det derimot noe større endringer blant annet for å motta informasjon før avreise, her ønsket 43 % i 2010 å motta informasjon før avreise mens dette økte til 61 % i 2022, mens å motta informasjon på parkeringsplasser og innfallsporter ble redusert fra 74 % i 2010 til 67 % i 2022– de øvrige holdt seg relativt stabilt. Uavhengig av de små endringene i preferanse for tidspunkt for informasjon er det gjennomgående både når det gjelder nasjonalparkene generelt (se Figur 24) og mellom årene som er sammenlignet her at det er informasjon før avreise hjemmefra og på parkeringsplasser og innfallsporter som er det foretrukne tidspunktet for å motta informasjon.

Figur 44. Foretrukket tidspunkt for å motta informasjon for de besøkende til Reinheimen og Jotunheimen, og endring mellom år.

4.5.3 Besøktrender fra Strava-data

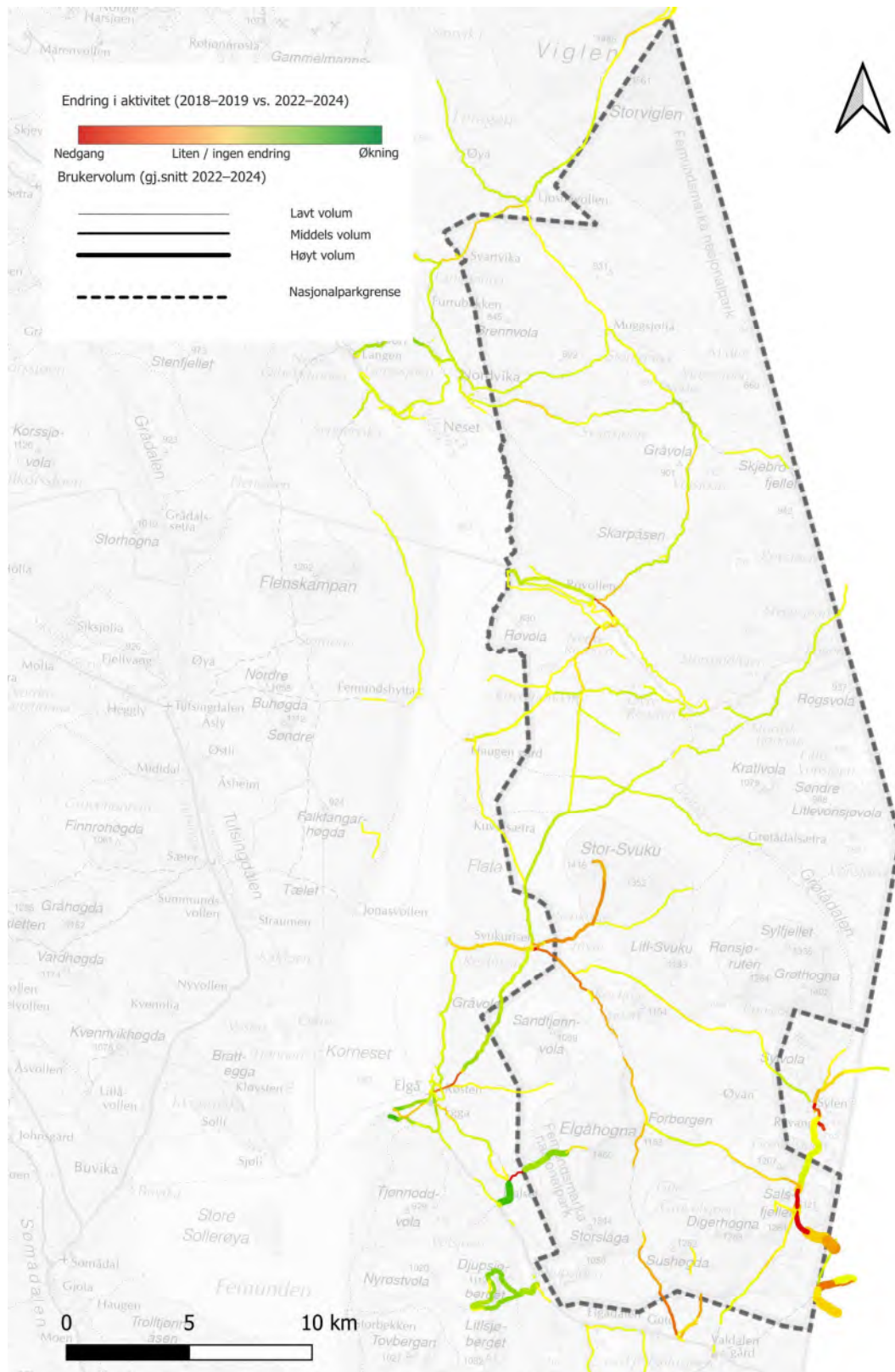
For dette delkapittelet vises aktivitetsnivå basert på Strava-data langs turstier og andre ferdselsårer for Folgefonna, Jotunheimen, Saltfjellet-Svartisen og Femundsmarka, sammenlignet mellom periodene 2018-2019 og 2022-2024. Vi har utarbeidet fire kart, ett for hver av nasjonalparkene. Kartene bruker en rød-grønn fargegradient for å vise endringer i gjennomsnittlig årlig aktivitetsnivå, der rødt indikerer nedgang siden 2018–2019 og grønt indikerer økning. Segmentenes linjetykkelse viser variasjonen i det årlige aktivitetsnivået for

perioden 2022–2024. Vi bruker ulike skalaer for de fire nasjonalparkområdene, ettersom aktivitetsnivået varierer betydelig mellom dem. Jotunheimen har det klart høyeste aktivitetsnivået, med et maksimum gjennomsnitt på 12 771 registrerte aktiviteter per år langs det mest brukte segmentet. Folgefonna har et maksimum på 7 131 aktiviteter per år langs sitt mest brukte segment. Saltfjellet-Svartisen og Femundsmarka har relativt like nivåer, med henholdsvis 1 002 og 921 aktiviteter per år langs sine mest brukte segmenter. Det er viktig å understreke at disse tallene ikke representerer total ferdsel i områdene, men kun aktiviteter registrert av Strava-brukere. Brukergrupper som i mindre grad registrerer aktivitet digitalt, eller som ferdes utenfor etablerte stier er underrepresentert i datagrunnlaget. Den reelle ferdselen er derfor betydelig høyere, og dataene må først og fremst forstås som et uttrykk for relative mønstre og endringer i bruk over tid. Vurderinger av endringer i ferdsel sett opp mot besøksstrategiene må derfor tolkes med varsomhet, ettersom analysene er basert på et aggregert datagrunnlag og ikke fullt ut fanger opp lokal kontekst, stedsspesifikke nyanser eller detaljerte kunnskaper om verneverdier og forvaltningspraksis i de enkelte områdene.

Femundsmarka nasjonalpark

Kartet for Femundsmarka viser gjennomgående små endringer i aktivitetsnivå mellom periodene 2018–2019 og 2022–2024, noe som indikerer et relativt stabilt bruksmønster (Figur 45). De mest tydelige økningene i ferdsel finnes langs hovedaksen fra Røa opp til Røvollen, samt videre nordover mot Gråvola. Dette er etablerte ferdselsårer, og Røa er en sentral innfallsport til området, og en slik utvikling er i tråd med målsettinger i besøksstrategien om å kanalisere ferdsel langs eksisterende stier og robuste traseer. Røa framheves også som et sentralt turområde på nasjonalparkens egne nettsider, hvor vassdraget omtales som «selve nerven i nasjonalparken». Slik formidling kan bidra til å forsterke ferdselen langs denne aksen. Ferdselstellerdata fra Røa, mottatt fra nasjonalparkforvalter, underbygger dette bildet med 2715 passeringer i 2023, 3393 passeringer i 2024 og 3290 passeringer i 2025 (juni–oktober). Telleren er plassert langs den T-merkede stien som følger Røavassdraget, og indikerer økt bruk av denne sentrale ferdselsåren i nyere tid. Dette samsvarer med Strava-analysen, som viser en svak økning langs samme strekning.

Samtidig omfatter strekningen fra Røvollen til Gråvola områder som i besøksstrategien er identifisert som sårbare, særlig knyttet til rovfugl og våtmarksfugl i perioden 1. februar–1. august. Den registrerte økningen i ferdsel i dette området kan derfor indikere en utvikling som ikke er fullt ut i tråd med forvaltningsmålene om å skjerme særlig sårbare lokaliteter i deler av året. Det er likevel verdt å merke seg at området nord for Røa ikke brukes av reindrifta i vår- og sommerperioden. Kartet viser også enkelte områder med noe nedgang, særlig i den sørlige delen av Femundsmarka, blant annet i området rundt Salsfjellet. Selv om dette kan avvike noe fra nyere utvikling de siste årene, bidrar det overordnede mønsteret til et bilde av at ferdselen i liten grad har økt. For stien opp mot Elgåhogna, det høyeste fjellet i Engerdal kommune, ser ferdselen derimot ut til å ha økt noe i de senere årene, noe som kan tyde på økt bruk av enkelte turmål i randsonen. Samlet sett framstår utviklingen i Femundsmarka i tråd med intensjonene i besøksstrategien, der ferdselen i stor grad konsentreres langs etablerte hovedruter og uten tydelig økning i kjerneområdene.

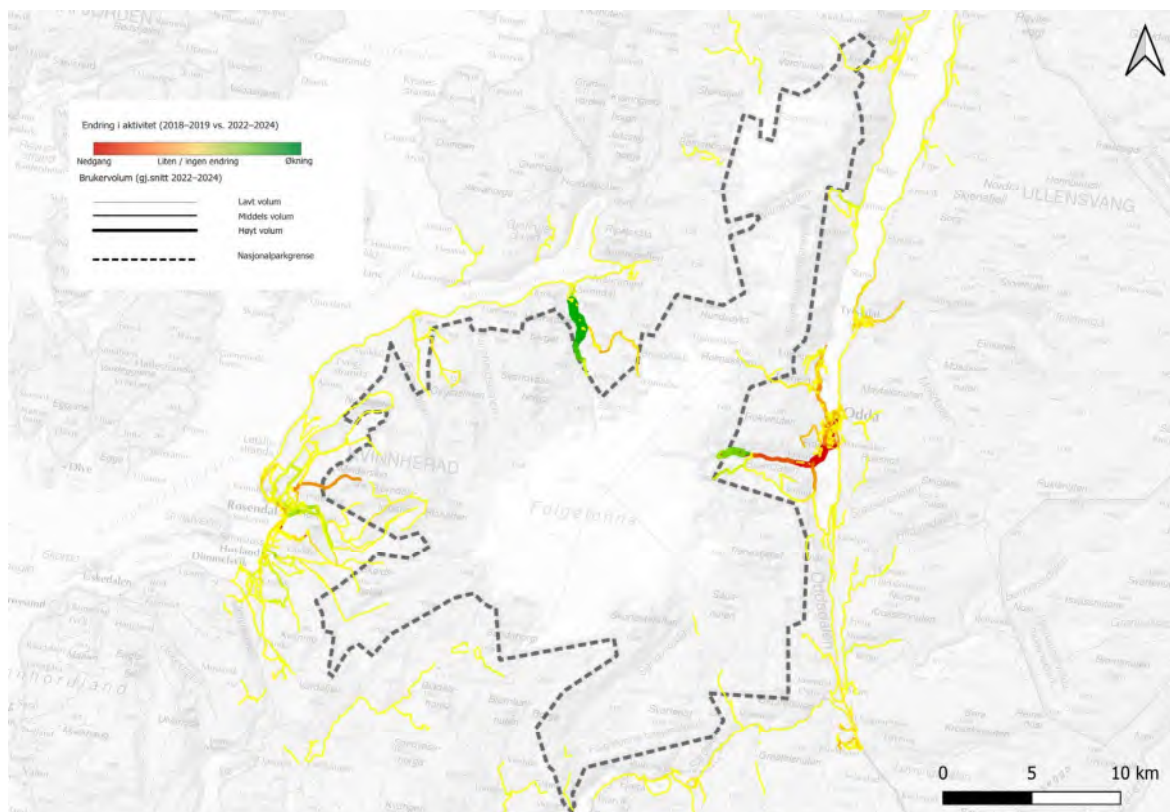
Figur 45. Endringer i gjennomsnittlig årlig aktivitetsnivå registrert i Strava langs OSM-segmenter i Femundsmarka nasjonalpark mellom 2018–2019 og 2022–2024. Grønne segmenter viser økning i aktivitet, mens røde segmenter viser nedgang. Linjetykkelse angir aktivitetsnivå i perioden.

Folgefonna nasjonalpark

Kartet for Folgefonna viser gjennomgående små endringer i aktivitetsnivå mellom periodene 2018–2019 og 2022–2024, noe som indikerer et relativt stabilt bruksmønster i store deler av området (Figur 46). Dette må samtidig ses i lys av at ferdselen i stor grad er topografisk styrt, der bratt terreng og bredekke begrenser bruk i kjerneområdene og konsentrerer ferdselen til randsoner og etablerte innfallsporter. Dette samsvarer med et generelt bilde av begrenset vekst utenfor de mest etablerte innfallsporene, og tyder på at merkevaren i liten grad har påvirket den overordnede romlige fordelingen av ferdsel i området. Den mest markante økningen i ferdsel er knyttet til Bondhusdalen, som fremstår som en tydelig attraksjon med økende aktivitet. Dette er i tråd med hvordan området løftes fram i nasjonalparkens formidling, der Bondhusdalen omtales som et særlig attraktivt turmål: «*Bondhusdalen er det aller vakraste dalføret [...] og vi kan trygt anbefale ein fottur dit*». Dette illustrerer hvordan merkevaren, gjennom opplevelsesorientert kommunikasjon, kan bidra til å forsterke ferdsel mot allerede kjente og visuelt attraktive lokaliteter. Utviklingen kan dermed ses som et resultat av både eksisterende popularitet og aktiv formidling, og har i utgangspunktet vært i tråd med besøksstrategiens mål om å kanalisere ferdsel til utvalgte områder. Samtidig peker utviklingen i Bondhusdalen på en viktig utfordring, ved at besøket nå har økt betydelig over tid og nærmer seg det som vurderes som tålegrensen for området ifølge verneområdeforvalter. Dette kan også tolkes som en utilsiktet effekt av merkevaren, der økt synlighet og tydeligere profilering bidrar til ytterligere konsentrasjon av ferdsel i enkeltområder. Det indikerer at en utvikling som opprinnelig var ønsket og planlagt, kan ha gått over i en fase hvor videre vekst ikke lenger er forenlig med hensynet til verneverdiene, særlig i bratte områder med løsmasser der slitasje- og erosjonsfare er høy, og i områder nær kjente hekkeplasser for rovfugl.

Ferdselstellerdata, mottatt fra nasjonalparkforvalter, underbygger denne utviklingen tydelig. I Bondhusdalen øker registrert ferdsel fra 13 636 passeringer i 2018 til 21 396 i 2019, og videre til over 54 000 i 2021. Selv om nivået varierer noe etter covid-pandemien, ligger det fortsatt svært høyt med over 47 000 passeringer i 2022 og over 53 000 i 2024. Dette viser en kraftig vekst over tid som ikke fullt ut fanges opp i Strava-dataene, men som bekrefter at Bondhusdalen har utviklet seg til et område med svært høyt besøkstrykk. Tilsvarende viser tellerdata fra Buardalen en jevn økning fram mot 2019, med over 30 000 registrerte passeringer, noe som også peker på økende bruk i sentrale breinnfallsporter. Samtidig skiller Buardalen seg ut med flere registrerte naturtyper med høy verdi, men områdene ligger bratt til og uten gjennomgående ferdselsårer, noe som gjør dem lite utsatt for slitasje fra ferdsel. Strava-analysen nyanserer dette bildet ved at kartet viser en svak nedgang i den ytre delen av dalen, kombinert med en mindre økning nærmere breområdet. Dette kan tyde på en forskyvning i bruksmønster, der flere besøkende i større grad benytter biltransport nærmere innfallsporten før de starter turen. Strava-dataene viser også en tydelig økning i ferdsel rundt Hattebergsfossen i Hattebergsdalen landskapsvernområde, knyttet til en tilrettelagt sti utviklet i tråd med merkevaren etter 2019. En slik utvikling kan innebære at ferdselen konsentreres nærmere de mest spektakulære naturattraksjonene, noe som også samsvarer med hvordan merkevaren legger vekt på tilgjengelige og ikoniske naturopplevelser og med besøksstrategiens prioritering av tiltak i områder med høyt besøk som Bondhus og Buer. Samtidig viser kartet lite ferdsel i de mest artsrike områdene på østsiden av Folgefonna, der forekomsten av mer næringsrikt jordsmonn gir grunnlag for et større botanisk mangfold.

Samlet sett framstår utviklingen i Folgefonna som relativt stabil, med unntak av enkelte høyt profilerte områder hvor ferdselen øker betydelig. Funnene tyder på at merkevaren i begrenset grad påvirker den samlede bruken av området, men i større grad bidrar til å forsterke eksisterende mønstre og konsentrere ferdsel til utvalgte lokaliteter. Samtidig ligger mange av de mest sårbare naturverdiene i lite tilgjengelige områder med begrenset ferdsel, noe som innebærer at dagens bruk i stor grad er i tråd med forvaltningsmålene.

Figur 46. Endringer i gjennomsnittlig årlig aktivitetsnivå registrert i Strava langs OSM-segmenter i Folgefonna nasjonalpark mellom 2018–2019 og 2022–2024. Grønne segmenter viser økning i aktivitet, mens røde segmenter viser nedgang. Linjetykkelse angir aktivitetsnivå i perioden.

Jotunheimen nasjonalpark

Kartet for Jotunheimen viser gjennomgående små endringer i aktivitetsnivå mellom periodene 2018–2019 og 2022–2024, noe som tyder på et stabilt bruksmønster i store deler av området. Samtidig er det et høyt aktivitetsnivå langs store deler av stinettet, noe som reflekterer Jotunheimens rolle som et av landets mest brukte fjellområder (Figur 47). Dette samsvarer med besøksstrategiens mål om å kanalisere ferdsel langs etablerte ruter og hovedstier. Jotunheimen er et pilotområde og har hatt en besøksstrategi siden 2013, og eventuelle endringer som følge av strategiarbeidet forventes derfor i større grad å være synlige her enn i områder som ikke har kommet like langt i utvikling og implementering av tiltak. Samtidig understrekes det i besøksstrategien at Jotunheimen, til tross for å være en «brukspark», har utfordringer knyttet til blant annet stislitasje og forstyrrelse av villrein.

De største endringene er knyttet til enkelte sentrale ferdselsårer. Mellom Turtagrø og Fanaråkhytta, samt langs rutene fra Spiterstulen og Juvasshytta mot Galdhøpiggen, viser kartet en viss nedgang i aktivitet. Dette gjelder områder som tradisjonelt har hatt høy bruk, og endringene kan indikere en viss stabilisering eller omfordeling av ferdselen. Samtidig kan noe av variasjonen skyldes usikkerhet i datagrunnlaget.

For Besseggen viser Strava-analysen et sammensatt bilde, med høy aktivitet totalt sett, men med en svak nedgang i begge ender av strekningen og en tilsynelatende økning i midtpartiet. Avviket med en tilsynelatende økning i midtsegmentet på Besseggen i de senere årene kan trolig forklares med metodiske forhold i Strava-dataene, der sammenslåing av segmenter og overlappende registreringer kan føre til dobbelttelling og dermed gi et misvisende bilde av aktivitetsnivået. Dette framstår imidlertid som lite konsistent med øvrige data. Ferdselstelleren på Besseggstien viser en klar nedgang i antall passeringer over tid, og gir et mer presist bilde av utviklingen. Ferdselstall fra nasjonalparkforvaltningen viser en nedgang fra rundt 54–57 000

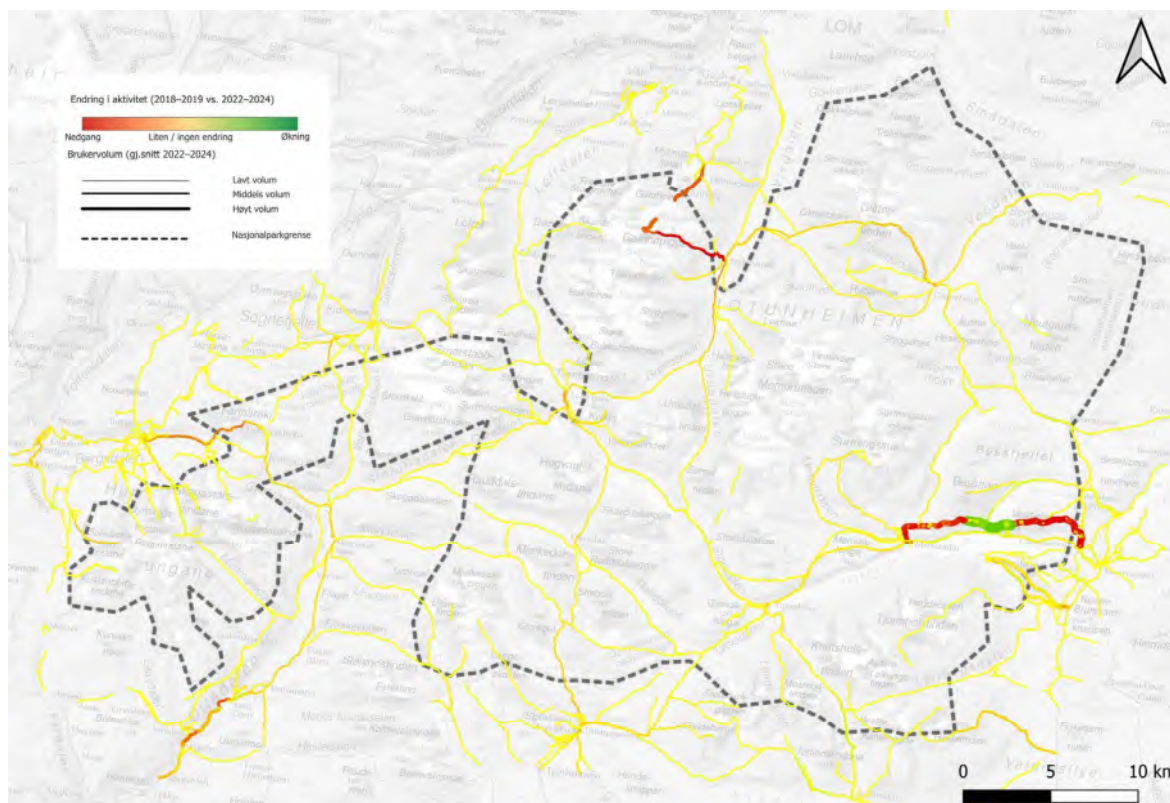
passeringer i perioden 2017–2019 til om lag 38–46 000 i perioden 2020–2024. Tilsvarende viser trafikken med Gjendebåten en nedgang fra rundt 63–68 000 passasjerer før 2020 til et lavere nivå i årene etter, med en gradvis økning igjen til 51 437 passasjerer i 2025.

Ferdselstellerdataene gir samtidig viktig kontekst for bruksmønsteret, der rundt 70 % av ferdseien går fra Memurubu til Gjendesheim, mens om lag 30 % går motsatt vei. Dette understreker betydningen av organiserte adkomstformer, særlig båttransporten over Gjende, som bidrar til å styre ferdseien langs bestemte ruter.

Også i andre deler av området indikerer analysen enkelte avvik. På Vettisvegen i Utladalen viser Strava-data nedgang på enkelte segmenter. Det er imidlertid lite trolig at ferdseien på veien fram til stien mot Vettismorki har gått ned. Strava-analysen og ferdselstellerdata viser tvert imot en betydelig økning i ferdseien på stien fra Vetti gard til Vettismorki etter åpningen av utsiktspunktet til Vettisfossen og ny DNT-hytte i 2023. De fleste som går denne stien, bruker Vettisvegen til fots eller med sykkel, noe som tilsier at Strava-dataene ikke gir et helt riktig bilde av utviklingen på Vettisvegen.

Samlet sett tyder analysen på at ferdseien i Jotunheimen i stor grad følger etablerte mønstre, med høy og jevn bruk langs hovedrutene og begrensede endringer over tid. Dette er i tråd med besøksstrategiens vektlegging av å konsentrere ferdseien til robuste og allerede mye brukte områder, slik at mer sårbare og mindre tilgjengelige områder i mindre grad påvirkes av økt bruk. Besøksstrategien framhever også behovet for kontinuerlig overvåking, forebygging og restaurering av stier, samt hensyn til villreinens leveområder, noe som understreker at selv moderate endringer i ferdsel kan ha betydning for forvaltningen.

Store deler av Vest-Jotunheimen villreinområde ligger innenfor verneområder, inkludert Hurrungane i Jotunheimen nasjonalpark. Villreinens leveområder påvirkes av ferdsel og inngrep, blant annet gjennom forstyrrelser og fragmentering. Strava-analysen viser et omfattende stinett i bruk på tvers av området. Vest-Jotunheimen ble i 2023 klassifisert til middels kvalitet, noe som tydeliggjør behovet for å vurdere ferdsel og bruk i lys av hensynet til villrein.

Figur 47. Endringer i gjennomsnittlig årlig aktivitetsnivå registrert i Strava langs OSM-segmenter i Jotunheimen nasjonalpark mellom 2018–2019 og 2022–2024. Grønne segmenter viser økning i aktivitet, mens røde segmenter viser nedgang. Linjetykkelse angir aktivitetsnivå i perioden. For Besseggen viser Strava-data høy aktivitet, men med nedgang i endene og en tilsynelatende økning i midtpartiet. Denne økningen skyldes trolig metodiske forhold i datasettet og er ikke i tråd med ferdselstellerdata, som viser en generell nedgang.

Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark

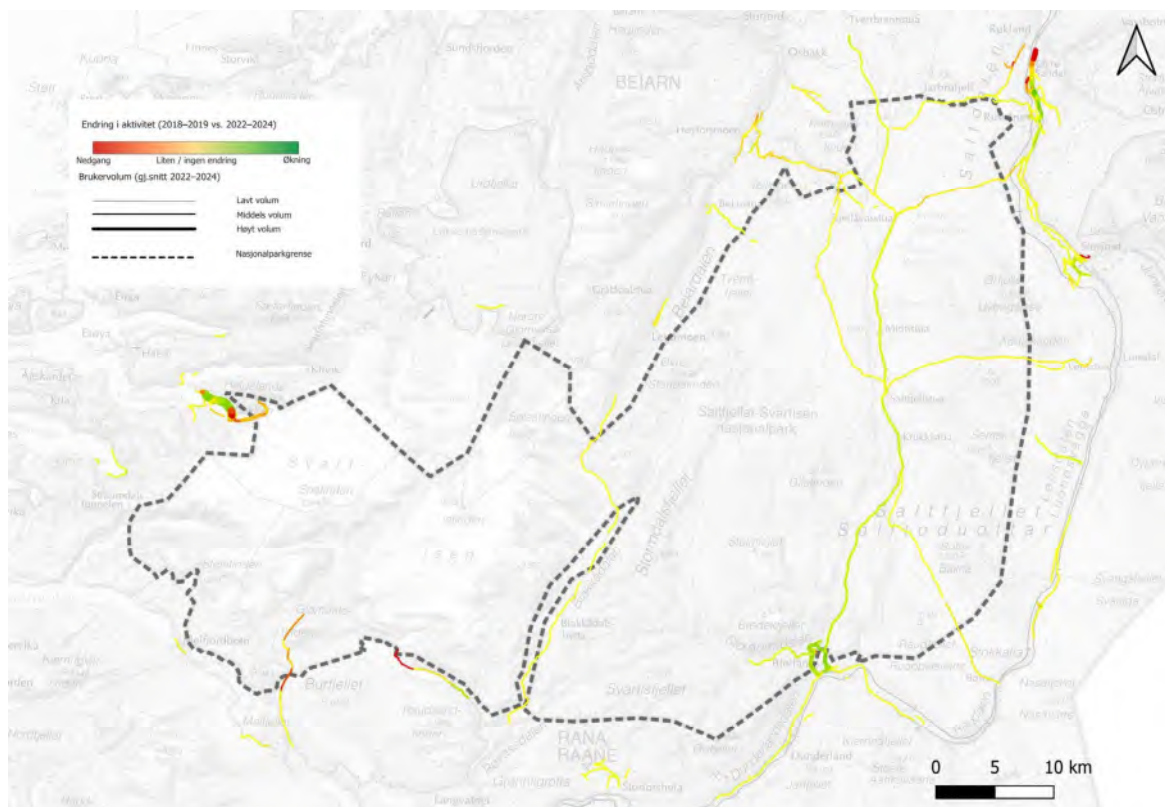
Kartet for Saltfjellet–Svartisen viser gjennomgående små endringer i aktivitetsnivå mellom periodene 2018–2019 og 2022–2024, noe som tyder på et stabilt bruksmønster i store deler av området. Samtidig framstår ferdselen som tydelig strukturert langs enkelte hovedtraseer, særlig i den østlige delen av nasjonalparken, der det går sammenhengende ferdselsårer gjennom området (Figur 48). De mest tydelige økningene i ferdsel finnes særlig langs strekningen mellom Bjellåvasstua og Bjøllåneset, som utgjør store deler av Telegrafruta. Dette er en av A-stiene i besøksstrategien, som betyr at den skal markedsføres og ta en større andel av ferdselen. Også rundt Bjøllåneset, der den såkalte Bredekrunden går, viser kartet en markant økning i aktivitet. Ferdselstellerdata fra forvaltningen underbygger denne utviklingen, med en økning fra 2881 passeringer i 2019 til 5284 passeringer i 2023. Økningen langs Telegrafruta og Bredekrunden kan dermed ses i sammenheng med strategiens mål om å kanalisere ferdsel til utvalgte og robuste ruter. Samtidig har økningen i ferdsel ved Bredekrunden vært rask og betydelig over få år og vurderes som bekymringsfull fra forvaltningens side med tanke på slitasje og forstyrrelser i området. Rundturen har blitt mer populær enn forutsatt, noe som tyder på begrenset kontroll når områder markedsføres og utvikler seg som besøksmål. Områder som var tenkt avlastende kan ha fått en belastning som nærmer seg eller overskrider tålegrensen, noe som understreker behovet for tettere oppfølging og vurdering av avbøtende tiltak.

I den vestlige delen av nasjonalparken, i tilknytning til Svartisen, viser analysen et mer sammensatt bilde. Kartet indikerer noe økning i starten av stien mot Tåkeheimen, kombinert med en svak nedgang lenger inn mot hytta. Ferdselstellerdata viser en nedgang fra 2 205 passeringer

i 2021 til 1 507 i 2022, men dette er basert på få målepunkter og gir ikke grunnlag for å vurdere utvikling over tid. Dette kan tyde på at ferdselen i større grad konsentreres nær innfallsportene, og at færre beveger seg videre inn i de mer sentrale delene av området. Samtidig er det i besøksstrategien åpnet for merking av denne strekningen, ettersom økt ferdsel her vurderes som uproblematisk opp mot verneverdiene.

For området inn mot Pikhågan og Glomdalshytta viser både Strava-data og tellerdata en viss nedgang i ferdsel. Samtidig viser kartet en økning langs den delen av stien som er felles med traseen inn til Marmorslottet, mens ferdselen avtar videre innover i nasjonalparken. Ferdselstellerdata viser 16 524 passeringer i 2024 langs stien inn til Marmorslottet, noe som indikerer et høyt besøksstrykk i randsonen (ligger i Fisktjønna naturreservat). Marmorslottet fungerer som en sterk besøksdriver, og trekker ikke bare besøkende til Fisktjønna naturreservat, men bidrar også til økt ferdsel videre innover i nasjonalparken. Dette er en utvikling det fra forvaltningshold knyttes bekymring til, ettersom områdene ovenfor Marmorslottet, Glomdalen/Pikhågan, er svært sårbare på grunn av sitt karst- og grottelandskap. Marmorslottet er ikke et besøksmål som forvaltningen ønsker å fremme og besøksstrategien legger opp til å begrense ferdselen i området, men besøket øker likevel.

Besøksstrategien legger opp til en tydelig differensiering av stinettet, der utvalgte A-stier skal ta en større del av ferdselen, mens B-stier i mindre grad eksponeres og i hovedsak skal betjene lokal bruk. Strava-analysen gir indikasjoner på at ferdselen i stor grad følger denne logikken, med økende aktivitet langs utvalgte traseer som Telegrafruta, samtidig som store deler av stinettet har lav bruk og små endringer over tid. I enkelte områder, særlig knyttet til Marmorslottet (B-sti) og tilgrensende deler av nasjonalparken, øker ferdselen selv om det ikke er ønskelig med økt bruk. Samlet sett tyder analysen på at ferdselen i Saltfjellet–Svartisen i stor grad er stabil, med økende bruk i enkelte tilgjengelige og strategisk prioriterte områder, særlig i randsonene og langs utvalgte ruter. Dette er delvis i tråd med besøksstrategiens mål om å styre ferdselen til områder som tåler bruk, samtidig som mer sårbare og lite tilrettelagte områder i mindre grad påvirkes. Det er likevel grunn til å stille spørsmål ved om «randsonen» i praksis forskyves innover i verneområdet, ettersom ferdselen øker i ytterområdene innenfor nasjonalparken, slik at det i hovedsak er de mest sentrale og utilgjengelige delene som forblir lite påvirket.

Figur 48. Endringer i gjennomsnittlig årlig aktivitetsnivå registrert i Strava langs OSM-segmenter i Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark mellom 2018–2019 og 2022–2024. Grønne segmenter viser økning i aktivitet, mens røde segmenter viser nedgang. Linjetykkelse angir aktivitetsnivå i perioden.

4.5.4 Besøksstrender fra tellerdata

Vi viser her tellerdata fra tre større nasjonalparker; Dovrefjell-Sunndalsfjella, Rondane og Hardangervidda. I Dovrefjell-Sunndalsfjella er det tellerdata fra 2006 (Kongsvold fjellstue, Kongsvold stasjon), men hovedtellingene startet hovedsakelig i 2009 for både Dovrefjell-Sunndalsfjella og Rondane. På Hardangervidda startet tellingene i 2016.

Noen lokaliteter har kontinuerlige tellinger i hele perioden, mens de fleste lokalitetene har sporadiske tellinger over tid. Det er brukt enkle lineære regresjonsanalyser for å vurdere trender. Stigningstallet for regresjonslinjen angir om ferdselen øker eller avtar over tid. Forklaringsgraden (R^2) uttrykker hvor stor del av variasjonen i dataene som forklares av modellen og dermed en indikasjon på hvor godt regresjonslinjen beskriver utviklingen. Vi har ikke definert faste terskelverdier for kategorisering av trender (økning, nedgang eller stabil utvikling). Vurderingene er gjort for hver lokalitet individuelt fordi det finnes tilleggsdetaljer knyttet til usikkerheten i tallene og variasjon i perioder som er målt de enkelte årene. For lokalitetene med manglende nyere data eller for sporadiske målinger er det stor usikkerhet knyttet til trend, og det er ikke mulig å påvise signifikante endringer. Målingene gir likevel informasjon om nivået på ferdselen de årene det er gjennomført registreringer. For lokaliteter med kontinuerlige data kan det påvises signifikante endringer.

I tabellene for Dovrefjell-Sunndalsfjella og Rondane har vi oppgitt lokalitetsnavn, antall år som er målt, og gjennomsnittstall for de årene det er målt. Gjennomsnittstallet er sumtall for månedene juli, august og september, om lag 95 dager med tellinger sommerstid. Trendtall er angitt med kategoriene *stor*, *middels* eller *liten* økning eller nedgang, eller den er stabil. Det er

videre angitt om dette kan sies med stor sikkerhet (Ja) eller ikke (Nei). Til slutt er det gitt mulighet for en kommentar.

For Hardangervidda er det langt flere tellelokaliteter enn for Dovrefjell-Sunndalsfjella og Rondane, men færre år er målt. Arbeidet med å ferdigstille tall og trender er ikke ferdigstilt, og vi gir her kun en beskrivelse av tallene, med eksempel fra Trolltunga. Trolltunga er ikke representativ for ferdsel på Hardangervidda.

Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonalpark og landskapsvernområder

Det er utført tellinger på i alt 55 lokaliteter siden 2006 (Tabell 7). I Dovrefjell-Sunndalsfjella er det både lokaliteter som har økt mye i perioden, og lokaliteter som har vært stabile eller som viser en nedgang. Alle lokaliteter med signifikant økning, til dels stor økning, finner man langs E6-aksen. Det gjelder innfallsportene Kongsvold stasjon, Kongsvold fjellstue, Grønnbakken, Viewpoint Snøhetta, Fokstua naturreservat og Snøheim-Svånådal. Det var også en stor økning mot Snøhetta med etablering av turisthytta Snøheim og skyttelbuss i 2012, men i perioden etter 2012 har det vært en nedgang der. En del lokaliteter viser stabil trend, slik som Snøheim-Reinheim, Nystugguhøe, Åmotsdalen, Middagsgjellan, Sæterfjellet og Grønnbakken-Reinheim på sørsiden av Stropla. Det er også en del lokaliteter som viser en nedadgående trend slik som Gåsbui og Skamsdalen på Dalsida i Lesja, og en del lokaliteter i Torbudalen og i Dalsida landskapsvernområde. I tillegg viser teller i Strolpsjødalen, som ligger i sårbart trekkområde for villreinen en nedadgående trend. Dette til tross for stor økning i besøksvolum inn fra innfallsportene langs E6 aksen. Dette må tolkes som at alle tiltakene i randsonen, men blant annet anleggelse av Moskusstien i 2016, har avlastet de indre områdene (se kapittel 4.3). Mange av de andre lokalitetene har for få eller for gamle datapunkt til å beregne en trend. Disse lokalitetene har typisk et ganske lavt bruksvolum.

Tabell 7. Ferdselsteller i Dovrefjell-Sunndalsfjella 2006-2025. (-) ikke mulig å angi trend (gamle data eller for få data), Ja- det er tilstrekkelig data til å angi trend og Nei – det er ikke tilstrekkelig data for å angi trend. Fargekoden grønn angir nedgang i besøksvolum, mens rød angir økning i den aktuelle lokaliteten.

Lokalitet	Antall år målt	Gjennomsnitt volum	Trend	Statistisk trend	Kommentar
Kongsvold fjellstue	20	11700	Stor økning (10000 til 18000)	Ja	Moskussti anlagt i 2016
Kongsvold stasjon	17	3150	Stor økning (1500 til 8500)	Ja	Moskussti anlagt i 2016
Nystugguhøe	12	7800	Stabilt	Ja	
Åmotsdalen	8	2100	Stabilt	Ja	
Gardsenden	2	700	-	-	
Grønnbakken	17	6700	Stor økning (1500 til 15500)	Ja	Moskussti anlagt i 2016
Kaldvella	4	1450	-	-	
Grønsetra	3	1050	-	-	
Grøvudalen	4	2450	-	-	
Nysætri	3	900	-	-	
Ringvegen Stridåbrua	4	1450	-	-	
Ringvegen Hjerkin	1	1200	-	-	
Sæterfjellet	8	1000	Stabilt	Ja	

Lokalitet	Antall år målt	Gjennomsnitt volum	Trend	Statistisk trend	Kommentar
Snøheim -Snøhetta	15	13200	Middels nedgang (16000 til 10000)	Ja	Etter 2012
Snøheim-Reinheim	17	1850	Stabilt	Ja	
Snøheim-Svånådalen	14	1650	Liten økning (1550 til 1750)	Ja	
Kutjønnå	4	1350	-	-	
Middagsgjellan	4	1100	Stabilt	Ja	
Gåsbui	3	1000	Liten nedgang (1100-750)	Ja	
Skamsdalen	10	1850	Middels nedgang (2000 til 1550)	Ja	
Salhøtjønnå	1	1000	-	-	
Sletthøe	3	350	-	-	
Svartdalsseter	2	1750	-	-	
Stroplsjødalen	14	3100	Middels nedgang (4000 til 2500)	Ja	
Osvatnet	2	450	Middels nedgang (800- 150)	Nei	For få år med måling
Håkådalstelet	2	750	Middels nedgang (900 til 600)	Nei	For få år med måling
Torbuvatnet	4	600	Middels økning (400 til 800)	Nei	For få år med måling
Aursjøen-Lesjaskog	4	800	Middels nedgang (1400 til 250)	Nei	For få år med måling
Viewpoint Snøhetta	16	35700	Stor økning (12000 til 42000)	Ja	Etter 2011
Aursjøen-Stordalen	4	600	Liten nedgang (650 til 550)	Nei	For få år med måling
Storstyggsvånådalen	2	800	-	-	
Reinheim-Åmotdalen	3	1250	-	-	
Reinsvatnet nord	2	600	-	-	
Reinsvatnet sør	2	400	-	-	
Lesjaskog-Aursjøen	2	550	Middels nedgang (750 til 400)	Nei	For få år med måling
Lesjøtelet	4	800	-	-	
Leirpullskaret	1	1500	-	-	
Åmotan	1	5000	-	-	

Lokalitet	Antall år målt	Gjennomsnitt volum	Trend	Statistisk trend	Kommentar
Fokkstua naturreservat	16	6500	Stor økning (3500 til 15000)	Ja	
Snøheimvegen fottur	2	1400	-	-	
Ringvegen fottur	2	100	-	-	
Ringevgen syklist	2	150	-	-	
Moskussti bekkedal	7	3300	Middels økning (2200 til 5050)	Ja	Moskussti anlagt i 2016
Moskussti Høgsnyta	7	6700	Middels økning (3550 til 4300)	Ja	Moskussti anlagt i 2016
Moskussti fra Kongsvold	2	1500	-	-	
Sti Stropla nordside	6	1400	Middels økning (950 til 2150)	Ja	
Moskusti fra Grønnbakken	3	1500	-	-	
Moskussti nord stikryss	2	6100	-	-	
Grønnbakken- Reinheim sørside	5	2600	Stabilt	Ja	Sti lagt ned og revegetert i 2024
Kolldalen	1	1300	-	-	
Moskussti mellom stiene	1	1300	-	-	
Aursjøvegen bil	2	6000	-	-	Grusveg
Sandgrovegen bil	1	2000	-	-	Grusveg
Grønnbakken umerka sti	2	3150	-	-	
Miutjønntelet	2	150	-	-	

Rondane nasjonalpark

Det er utført tellinger på i alt 42 lokaliteter siden 2009 (Tabell 8). I Rondane er det påfallende stabile besøkstall over tid, og i alt 7 av stiene viser nedgang mens 6 av stiene viser økning. Stier med nedgang har i utgangspunktet ikke så stort besøksvolum, og nedgangen skyldes i noen tilfeller fjerning av merking (Foksådalen, Mysusæter-Bjørnhollia (Musvoldalen) eller informasjonstiltak (Kattuglehøe, Storrvatnet, Sletthøe). Stien videre inn fra Dørålseter viser en nedgang. Det er en økning på flere av stiene med utgangspunkt i Spranget, mens hovedtrafikken inn vegen mot Rondvassbu har en stabil trend. Det er en økning på stien opp mot Gråhøe på Høvringen, og dette er en umerka sti for folk som skal på topptur. Stien Venabygd-Eldåbu (Koietjønna) har en økning, og det skyldes nedleggelse av stinettet som inkluderte Gråhøgdbu (nedlagt). Hovedstien fra Straumbu mot Bjørnhollia har stabil trend, på om lag 5500 passeringer.

Tabell 8. Ferdselsteller i Rondane nasjonalpark 2009-2025. (-) ikke mulig å angi trend (gamle data eller for få data), Ja- det er tilstrekkelig data til å angi trend og Nei – det er ikke tilstrekkelig data for å angi trend. Fargekoden grønn angir nedgang i besøksvolum, mens rød angir økning i den aktuelle lokaliteten.

Lokalitet	Antall år målt	Gjennomsnitt volum	Trend	Statistisk trend	Kommentar
Pilegrimsled Fokstua	4	2200	Stabilt	Ja	
Foksådalen	11	950	Middels nedgang (1200-700)	Ja	Sti lagt ned 2011
Kongevegen (Åteigen)	1	2000	-	-	Tall 2025
Hageseter-Grimsdalshytta (Steinubhøe)	9	2700	Stabilt	Ja	
Hageseter	3	4050	Liten nedgang (4500 – 3800)	Ja	
Avsjøen-Grimsdalshytta	2	200	-	-	Sti lagt ned 2011
Kattuglehøe (Grimsdalen)	5	1500	Middels nedgang (2500-1000)	Ja	
Storrvatnet (Grimsdalen)	7	1700	Middels nedgang (2050-1300)	Ja	
Gravhøe (Grimsdalen)	6	1950	Middels økning (1750-2300)	Ja	
Tolleivshaugen sykkel (Grimsdalen)	1	550	-	-	Tall fra 2022
Dørålseter	6	5050	Middels nedgang (5550-2900)	Ja	
Langglupdalen	11	3600	Stabilt	Ja	
Straumbu hovedsti	14	5500	Stabilt	Ja	Stien ble lagt om 2016
Straumbu-Musvoldseter (umerka)	2	550	-	-	
Straumbu-Høgronden	1	2250	-	-	
Rondvassbu-Bjørnhollia (Illmanndalen)	3	4700	Liten økning (4500-5000)	Nei	For få år med måling

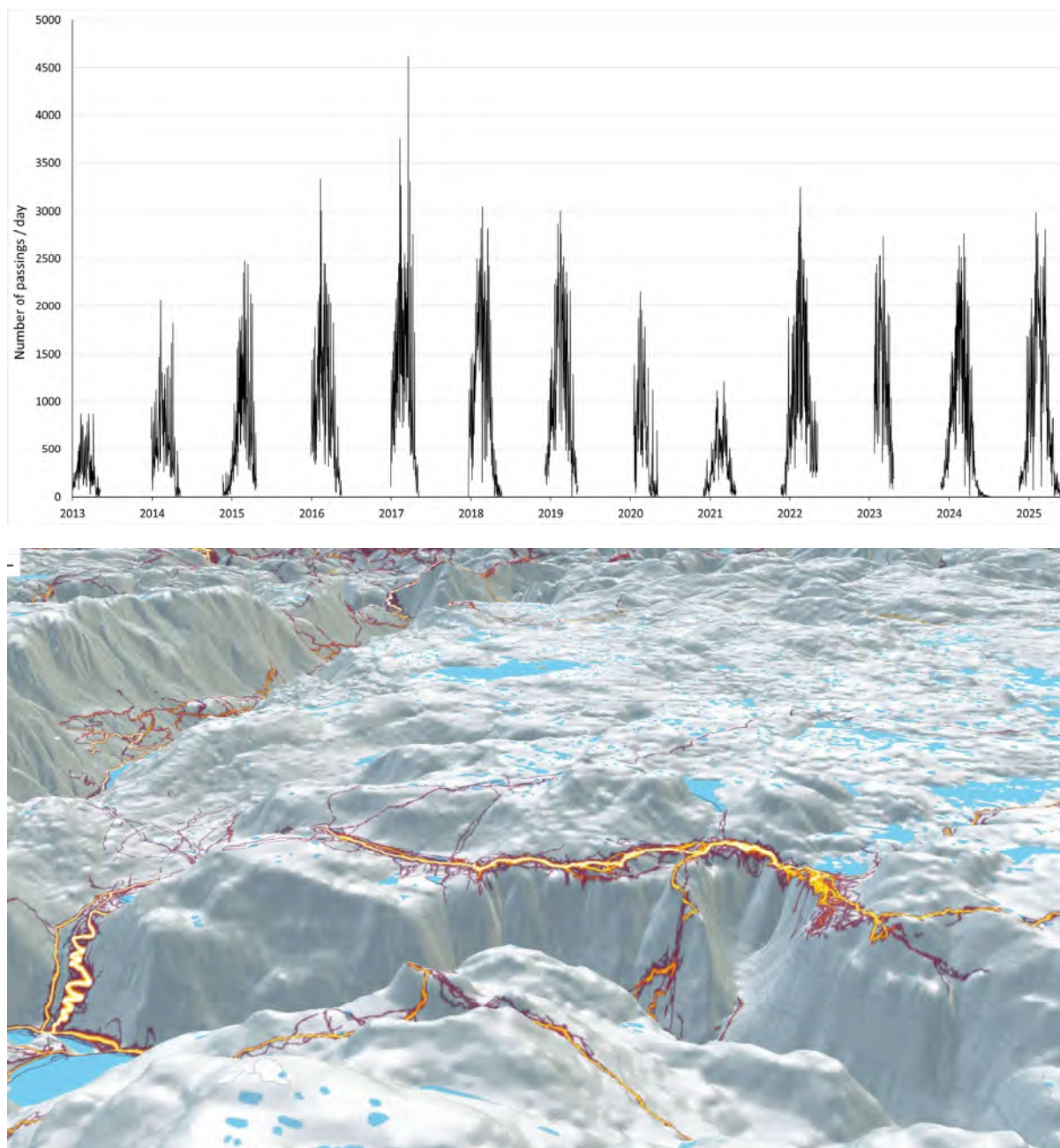
Lokalitet	Antall år målt	Gjennomsnitt volum	Trend	Statistisk trend	Kommentar
Høvringen-Grimsdalshytta (over Sletthøe)	8	650	Middels nedgang (900-500)	Ja	
Høvringen-Dørålseter (Kvannslådalen)	5	1450	Liten økning (1400-1550)	Nei	For få år med måling
Smuksjøseter-Peer-Gynt	8	10450	Stabilt	Nei	Ikke tall etter 2021
Kjondalen (Peer-Gynt)	1	2250	-	-	
Smiubelgen (Peer-Gynt)	6	1150	-	-	
Peer Gynt hytta (traktorveg)	2	3650	-	-	
Peer-Gynt-Rondvassbu (Randen)	10	1500	Liten økning (1500-1700)	Ja	
Spranget-Rondvassbu (veg)	13	27000	Stabilt	Ja	
Spranget gående	1	20400	-	-	Tall fra 2015
Spranget syklist	2	13800	-	-	Tall fra 2015 og 2016
Spranget bil	2	550	-	-	Tall fra 2015 og 2016
Mysusæter-Rondvassbu (Glitredalen)	1	650	-	-	
Rondvassbu-Dørålseter (Langholet)	2	1150	-	-	Sti lagt ned
Mysusæter-Bjørnhollia (Musvoldalen)	6	800	Middels nedgang (1500-400)	Ja	Ikke data etter 2020, sti lagt ned
Bjørnhollia-Eldåbu (Vulutjern)	10	900	Stabilt	Ja	
Muen-Eldåbu (Ramshøgda innfallsport)	5	3000	Stabilt	Ja	Ikke data etter 2020
Muen-Eldåbu (Ramshøgda toppur)	3	950	Stabilt	Ja	Sti lagt ned 2021
Muen-Eldåbu (innenfor dagstur)	2	350	-	-	Sti lagt ned 2021
Høvringen-Gråhøe	2	2500	-	-	
Formokampen fra Høvringen	2	6550	-	-	

Lokalitet	Antall år målt	Gjennomsnitt volum	Trend	Statistisk trend	Kommentar
Formokampen fra Putten	1	2850	-	-	Tall fra 2016
Spranget bru	8	5000	Middels økning (4000-6300)	Ja	
Mysusæter-Eldåbu (Steinbudalen)	2	500	-	-	Sti lagt ned 1995
Venabygd-Eldåbu (Koietjønna)	4	900	Middels økning (800-1150)	Nei	For få år med måling
Ranglarhøe (innfallsport)	1	900	-	-	
Ranglarhøe (toppen)	1	250	-	-	

Hardangervidda nasjonalpark

Hardangervidda viser mye av de samme mønstrene som er vist for Dovrefjell-Sunndalsfjella og Rondane; de fleste lokalitetene har et ganske lavt volum besøkende og er ganske stabile over tid. Siden Hardangervidda er et så stort område og med tydelige innfallsporter, er det stor forskjell på volum av ferdsel i randsone og inne på vidda (Gundersen mfl. 2021). Tallene varierer noe ved innfallsportene fra år til år, mens de er mer stabile inne på vidda. Lokale variasjoner kan likevel forekomme, som blant annet kan skyldes tilfeldigheter knyttet til arrangement eller gruppeturer, samt at værforholdene også kan virke inn. Vi viser til en rapport som er under arbeid for detaljene rundt besøksvolum og -trender på Hardangervidda (Gundersen & Arnekleiv 2026, under arbeid).

Vi gjengir her besøksvolum og tall fra Trolltunga på Hardangervidda, som et eksempel på lokaliteter som har økt mye og som krever aktiv besøksforvaltning (Gundersen mfl. 2024). Ferdselen mot Trolltunga er et eksempel på en pull-attraksjon som vokste raskt fram i perioden etter 2013, blant annet drevet av økt nasjonal og internasjonal eksponering gjennom markedsføring og sosiale medier. Ferdselen ser ut til å ha stabilisert seg på et nivå rundt 160 000 passeringer i løpet av sommersesongen, noe som tilsvarer om lag 80 000 personer som gjennomfører turen sommerstid i 2025. Ferdselen er dokumentert i en rekke forskningsarbeider (se Gundersen mfl. 2024 for en oversikt), og det har vært særlig stort fokus på sikkerhet, ettersom dette er en lang tur (28 km tur-retur) i høyfjellet. Over 90 % av de besøkende er utlendinger, og de aller fleste er førstegangsbesøkende. Attraksjonen er et eksempel på en sti som trekker ferdsel inn mot nasjonalparken og samtidig virker sterkt kanaliserende (Figur 49), uten at dette ser ut til å ha store negative effekter på villreinens arealbruk. Lekkasjen fra Trolltunga og videre inn i nasjonalparken og sårbare villreinområder er anslått til om lag 1 % av de besøkende, tilsvarende rundt 1 500 passeringer. Studien viser også en viktig effekt ved at tidligere brukere av området, særlig lokale, i noen grad fortrenkes som følge av det høye ferdselsnivået (Gundersen mfl. 2024). Dette er dermed et eksempel på en attraksjon med ekstrem kanalisering, frem og tilbake til Trolltunga, og med utfordringer knyttet til sikkerhet, slitasje og forsøpling.

Figur 49. Ferdselstellerdata for perioden 2013–2025 (øverst) og registrerte GPS-spor fra Strava som illustrerer ferdseien langs stien mot Trolltunga (nederst).

4.6 Betydningen av merkevare- og besøksstrategiene for lokalt reiseliv

Lokalt reiseliv og verdiskaping står sentralt i dette kapittelet, som undersøker hvordan merkevare- og besøksstrategiarbeidet oppleves og følges opp i praksis. Analysen bygger på intervjuer med flere aktørgrupper som på ulike måter er involvert i dette arbeidet. Representanter fra nasjonalparkkommuner gir særlig innsikt i hvordan strategiene inngår i lokal utvikling og samspill med reiselivsnæringen, herunder om de har bidratt til nye initiativer eller endringer i reiselivstilbudet. Dybdeintervjuer med verneområdeforvaltere og ansatte ved autoriserte besøkssentre supplerer dette med erfaringer fra det løpende arbeidet med å følge opp

strategiene i møte med reiselivsaktører. Samtidig må det understrekes at temaer knyttet til lokalt reiseliv og lokal verdiskaping (problemstilling 3) i hovedsak belyses gjennom eksempler og erfaringer fra et begrenset antall informanter. Reiselsbedrifter selv inngår ikke i datamaterialet, noe som innebærer at analysen i liten grad fanger deres egne vurderinger av merkevaren og strategiene, deres motivasjoner for å ta dem i bruk, eller hvordan de opplever eventuelle effekter på etterspørsel, drift og verdiskaping.

Intervjuene tyder på at merkevare- og besøksstrategiarbeidet har hatt betydning for lokalt reiseliv, men at effektene i hovedsak framstår som indirekte, ujevne og sterkt avhengige av lokal kapasitet, organisering og personavhengige initiativ. På tvers av intervjuer med ansatte som jobber i eller med nasjonalparkkommuner, og besøkssenteransatte beskrives strategiene først og fremst som rammer for samhandling, språkbruk og prioritering, snarere enn som virkemidler som i seg selv har utløst tydelig og dokumenterbar lokal verdiskaping. Flere peker samtidig på at strategiene har gitt nasjonalparkene og områdene rundt en tydeligere profil som reisemål, og at dette har bidratt til å styrke koblingen mellom naturvern, besøksforvaltning og lokal reiselivsutvikling.

Et gjennomgående funn er at strategiarbeidet har bidratt til å etablere nye arenaer for dialog mellom forvaltning, kommuner, besøkssentre og reiseliv. Dette trekkes fram som en viktig verdi i seg selv, særlig i områder der det tidligere var lite systematisk kontakt. En representant fra nasjonalparkkommuner beskriver dette slik: *«Å skille vern fra verdiskaping er en vrien øvelse. Det er mange ulike aktører under merkevaren, lokalt næringsliv og en måte for reiseliv finner sammen, men har ikke ansvarfordeling eller arenaer for samhandling og samarbeid. [...] Merkevaren er en uforløst, god idé, som har for få gode eksempler på hvordan den kan tas i bruk.»*

Flere ansatte ved besøkssentrene beskriver seg som bindeledd mellom forvaltning og reiseliv, og som en aktør som i praksis oversetter besøksstrategiene til konkret kommunikasjon og dialog med både besøkende og næringsliv. Dette gjelder særlig gjennom turinformasjon, formidling av ferdselsråd, møtevirksomhet og samarbeid med destinasjonsselskap. En besøkssenteransatt formulerer dette tydelig: *«Vi er et bindeledd mellom forvaltning og lokalsamfunn og reiseliv og passer på og utvikler bærekraftig utvikling av reiselivet. Vi er i markedet også i visitselskap og løfter frem opplevelser og ulike problematikk også i artikler, det er definert aktivt inn, vi kan levere ting, vi har produkter, opplevelser, men vi passer på å ha hånden på rattet. [...] Reiselivet er lydhøre og interessert i å ta i bruk besøksstrategi; hva de (turistene) skal oppleve og hvor de skal besøke.»* Dette peker mot at strategiene ikke bare fungerer som styringsdokumenter internt i forvaltningen, men også som referansepunkt i dialogen med reiselivet.

Samtidig beskrives betydningen for lokal reiselivsbasert verdiskaping som begrenset på grunn av manglende ressurser og svak oppfølging over tid. Mange informanter opplever at ambisjonene om verdiskaping i lokalt reiseliv ikke er fulgt opp med finansiering, tydelig rollefordeling eller tilstrekkelig kapasitet i kommuner og besøkssentre. En informant som jobber med nasjonalparkkommuner, uttrykker seg slik: *«Det ble lansert i 2015, men har ikke fulgt noen penger. Ingen penger, men man forplikter seg, veldig personavhengig og kommuneøkonomien er begrenset. [...] Stadig flere oppgaver uten mer penger og folk.»* I dette materialet framstår derfor manglende ressurser som en viktig forklaring på at strategiene i mindre grad har gitt opphav til nye, konkrete reiselivsinitiativ enn det de overordnede målsettingene kunne tilsi.

Flere informanter peker på at merkevaren har bidratt til å øke synligheten til nasjonalparkene og til dels andre verneområder og styrket deres attraktivitet som reisemål. Samtidig framheves effekter som økt lokal stolthet, større oppmerksomhet og et tydeligere kvalitetsstempel for lokale aktører. Når informantene beskriver konkrete virkninger for lokalt reiseliv, dreier det seg imidlertid i mindre grad om tradisjonell vekst, og i større grad om kvalitative endringer. Dette inkluderer mer koordinert informasjon, bedre skilting, tydeligere kanalisering av besøkende, sterkere lokal identitet og i noen tilfeller tettere samarbeid mellom aktører. Flere som jobber i nasjonalparkkommuner og besøkssentre, understreker at slike effekter forutsetter at merkevaren

brukes aktivt og er godt forankret lokalt. Som en ansatt ved et besøkssenter uttrykker det: *«Vi bruker merkevaren der den passer [...] det har en gjenkjennelseeffekt, besøkende kjenner igjen. Det blir et kvalitetsstempel og stolthet. Merkevaren påvirker forventninger til besøkende, portal inn i nasjonalparken og viser samarbeidet mellom alle oss aktører og dynamikk mellom forvaltere og senter. [...] Det er et godt styringsverktøy som forenkler arbeidet, ikke sitte på hver sin tue, viser at vi er fra samme familie, stolthet og fellesskap.»*

For informanter fra nasjonalparkkommuner framstår strategiene særlig som en anledning til å koble vern tettere til lokal samfunnsutvikling, identitet og planarbeid. Flere informanter understreker at status som nasjonalparkkommune kan gi et strategisk utgangspunkt for lokal utvikling, men at dette krever aktivt eierskap og tydeligere politisk og administrativ oppfølging. En informant fra en nasjonalparkkommune uttrykker dette slik: *«Vi må få mer ut av nasjonalparkkommunestatusen, det er et strategipunkt i samfunnsplanen til kommunen. [...] Kommunen blir i førerretet på besøksforvaltning, mye lettere å stille krav, vi trenger en overordnet plan og aktivt eierskap. Vi kan og må bruke planprosesser for å styre merkevaren.»* Dette viser at strategiene også kan fungere som et lokalt plan- og utviklingsverktøy, men at effekten avhenger av at kommunene faktisk prioriterer dette arbeidet.

Samtidig er det tydelig at informantene i liten grad viser til dokumenterte effekter på lokal verdiskaping i form av nye bedrifter, økt omsetning eller målbare økonomiske ringvirkninger. Når slike effekter omtales, skjer det i hovedsak som forventninger, muligheter eller enkeltteksempler, snarere enn som systematisk dokumenterte resultater. Flere peker eksplisitt på at det mangler gode systemer for å måle effektene av besøksforvaltning og merkevarearbeid. Dette begrenser også hvor langt en kan gå i å konkludere om faktisk betydning for lokal verdiskaping.

Samtidig viser materialet, særlig fra intervjuer med representanter fra nasjonalparkkommuner og besøkssentre, at merkevaren og besøksstrategiene i noen tilfeller også kan bidra til mer konkrete endringer i hvordan reiselivet utvikles og opererer. Gjennom tiltak som innfallsporter, tilrettelagte ruter og nye besøksmål, særlig utenfor nasjonalparkgrensen, har strategiene bidratt til å styre og konsentrere ferdsel i prioriterte områder. Dette kan gi grunnlag for lokal verdiskaping ved at reiselivsaktører utvikler tilbud knyttet til disse områdene. Som en nasjonalparkkommuneansatt beskriver det: *«Det er målt ferdsel på grunn av besøksstrategien, en rundtur som er villet del av strategi og her har tallet gått opp.»* I enkelte tilfeller framstår koblingen til reiselivet som særlig tydelig ved at tiltakene inngår som del av det lokale tilbudet, som en nasjonalparkkommuneansatt uttrykker det: *«Det vi har gjort brukes som aktiviteter for deres overnattingsgjester.»*

I flere av intervjuene pekes det også på at samarbeidet mellom forvaltning og reiseliv i større grad er blitt satt i system gjennom strategiarbeidet, en representant fra en nasjonalparkkommune uttrykker seg slik: *«Mye samarbeid med reiselivet mye på grunn av strategiarbeidet ... det er en investering som vi får igjen.»* Samtidig understreker flere informanter at slike effekter forutsetter aktiv oppfølging og lokal forankring. Uten dette tyder intervjuene på at merkevaren i mindre grad tas i bruk, særlig blant små, lokale aktører med begrenset kapasitet eller behov for videre utvikling. Materialet viser også at merkevaren brukes ulikt i praksis: i noen kommuner er den integrert i planverk og strategisk reiselivsutvikling, mens den i andre tilfeller i hovedsak fungerer som profilering, med svakere kobling til konkrete tiltak.

Flere verneområdeforvaltere peker også på at merkevare- og besøksstrategiarbeidet har hatt betydning for lokalt reiseliv, særlig ved å etablere felles rammer og en tydeligere dialog mellom forvaltning og reiselivsaktører. I mange områder opplever informantene at dette har bidratt til økt bevissthet i reiselivet om verneverdier og behovet for å styre ferdsel, og i noen tilfeller til at reiselivsaktører i større grad tilpasser tilbud og markedsføring i tråd med forvaltningsmål. Samtidig fremheves det at effekten på faktisk verdiskaping varierer. I enkelte områder har tilrettelegging, utvikling av innfallsporter og tydeligere formidling bidratt til økt bruk i prioriterte områder, noe som igjen kan gi positive ringvirkninger for lokalt reiseliv. Merkevaren ser også ut til å kunne styrke synligheten og fungere som et kvalitetsstempel, særlig overfor utenlandske besøkende. Som en verneområdeforvalter uttrykker det: *«Nasjonalparken er mer i fokus nå og*

viktigere for reiselivet. ... folk gjenkjenner jo merkevaren, ser proft ut. Vi har fått opp info om nasjonalparken på helt annen nivå, nå vet folk mer at de har vært i en nasjonalpark eller rett ved. Jeg tror dette er viktigst for utlendinger.» En annen informant som er verneområdeforvalter, peker på at merkevaren også kan ha en symbolsk og identitetsskapende funksjon: *«Merkevaren gjør at folk får mer øya opp for parken. Velkommen inn har bidratt positivt. Det løfter områdene og viser at det er et spesielt område, kvalitet og noe en må ta ekstra hensyn til.»*

Flere forvaltere understreker likevel at besøksvekst og verdiskaping i stor grad drives av bredere reiselivstrender og markedsaktører, heller enn av merkevaren og besøksstrategiene i seg selv. Samtidig peker noen informanter på at økte forventninger fra reiselivet, blant annet knyttet til tilrettelegging og infrastruktur, ikke alltid følges opp med tilsvarende ressurser, noe som kan skape spenninger mellom mål om verdiskaping og hensynet til verneverdiene. Det trekkes også frem i flere intervjuer med verneområdeforvaltere at samarbeidet med reiselivet er ressurskrevende og ofte personavhengig, og at manglende kapasitet hos forvaltningen kan begrense muligheten til å følge opp og videreutvikle dette arbeidet, til tross for et potensial for økt lokal verdiskaping.

Samtidig peker enkelte informanter på at forholdet til reiselivet kan være krevende og til dels konfliktfylt. Flere framhever at reiselivsnæringen opererer med andre mål enn forvaltningen, og at ønsket om å bruke verneområdene som markedsføringsressurs ikke nødvendigvis følges av tilstrekkelig kunnskap om verneverdier eller vilje til å begrense ferdsel i sårbare områder. Som en ansatt ved et besøkssenter uttrykker det: *«Reiselivet har en annen rolle enn oss, de ønsker å selge naturen, også turer vi ikke ønsker og som går på bekostning av verneverdiene, [...] vi har det mye mer i ryggmargen.»* Samtidig nyanseres bildet av at enkelte informanter også viser til positive utviklingstrekk. I områder der dialogen har vært jevn, konkret og langsiktig, oppleves reiselivsaktører i økende grad som mer lydhøre for forvaltningshensyn, særlig der besøksforvaltning er blitt etablert som et felles anliggende mellom forvaltning og reiseliv.

5 Diskusjon

Diskusjonen tar utgangspunkt i OECDs evalueringsrammeverk (OECD/DAC), som er et internasjonalt anerkjent rammeverk for å vurdere strategier og tiltak (OECD 2021). Rammeverket består av seks kriterier: relevans, sammenheng (coherence), formålseffektivitet, effektiv ressursbruk, virkning (impact) og bærekraft. Samlet gir disse kriteriene et strukturert grunnlag for å vurdere både måloppnåelse, hvordan tiltak fungerer i praksis, og hvilke langsiktige effekter de har. Denne evalueringen viser at merkevare- og besøksstrategiene både bidrar til å ivareta verneverdier og samtidig kan innebære risiko for økt press på disse verdiene. Effekten er sammensatt og varierer mellom områder, virkemidler og typer verneverdier. Diskusjonen nedenfor bygger på en triangulering av dokumentanalyse, intervjuer, brukerundersøkelser, ferdselsdata, sårbarhetsanalyser og følgeforskning (kap. 3), og må derfor forstås i lys av både styrker og begrensninger i datagrunnlaget. Evalueringsrammeverket anvendes fleksibelt i diskusjonen, slik det er hensiktsmessig for å belyse funnene, bedre lesbarheten og slippe unødige repetisjoner. Diskusjonen avsluttes med anbefalinger basert på disse vurderingene, samt behov for eventuelle justeringer i dagens praksis.

Problemstilling 1: I hvilken grad bidrar merkevare- og besøksstrategiene til å ivareta eller svekke verneverdiene?

Sett i lys av OECDs evalueringsrammeverk gir datamaterialet et nyansert bilde av hvordan strategiene påvirker verneverdiene. Dokumentanalysen viser at besøksstrategiene i stor grad er forankret i et tydelig prinsipp om at verneverdiene skal veie tyngst (IUCN 1994; Miljødirektoratet 2015). Analysen av besøksstrategiene, intervjuer, følgeforskning av virkemidler, brukerundersøkelser og ferdselsdata viser samlet sett at merkevare- og besøksstrategiene har en relativ tydelig effekt på å styre ferdsel og å redusere lokal belastning på natur. Dette gjelder spesielt i områder der ferdselen er konsentrert og knyttet til etablerte traseer. Likevel er effekten på verneverdier mer usikker, og i noen tilfeller vil merkevaren og besøksstrategiene bidra til økt press på verneverdiene. Dette gjelder også for reindrift, der økt ferdsel i noen områder kan påvirke beitebruk og driftsmønstre, samtidig som effektene i liten grad er systematisk dokumentert. Samlet peker funnene på at strategiene i stor grad er relevante og har en tydelig retning, men at til dels svak operasjonalisering, begrensede målindikatorer og oppfølging, samt målkonflikter mellom bruk og vern, gjør at bidraget til å ivareta verneverdier er varierende og til dels usikkert.

Arbeidet med besøksstrategier er forholdsvis nytt i verneområdene, og dette preger kunnskapsgrunnlaget (Miljødirektoratet 2015). Det finnes relativt god og systematisert kunnskap om de besøkende, særlig fra brukerundersøkelser, som muliggjør stedstilpasset forvaltning og også sammenstillinger på tvers av verneområder. Disse undersøkelsene gir innsikt i hvem de besøkende er (f.eks. motivasjon, demografi, aktiviteter, atferd, holdninger, preferanser), og til en viss grad trender i brukergrupper, samt besøksprofiler til verneområder og innfallsporter. Derimot er kunnskapen om bruksintensitet og utvikling, naturens sårbarhet og effekter av tiltak mer ujevnt fordelt. Både dokumentanalysen og intervjumaterialet viser at kulturminner i varierende grad er innlemmet i kunnskapsgrunnlaget. Selv om strategier omtaler og inkluderer kulturminner, blant annet gjennom kartlegginger og registreringer, framstår dette som fragmentert. Kulturminner er heller ikke inkludert i metoden for sårbarhetsanalyser i verneområder (Hagen mfl. 2019). Kulturminner som løftes frem og synliggjøres følges ofte opp med konkrete tiltak og tilrettelegging. Derimot er kulturminner som bør skjermes i mindre grad operasjonalisert i prioriteringer og tiltak knyttet til ferdsel og påvirkning. Det finnes ofte systematisk dokumentasjon for enkeltområder, enkelte verneverdier eller konkrete tiltak, men kunnskapen er ikke helhetlig nok til å gi et samlet bilde av hvordan ulike verneverdier påvirkes på tvers av områder.

Når det gjelder **relevans**, fremstår strategiene som treffsikre i sin problemforståelse; å ta vare på verneverdiene skal veie tyngst. Dokumentanalysen viser at besøksstrategiene bygger på et bredt kunnskapsgrunnlag om sårbare arter, naturtyper og ferdsel, og at de identifiserer sentrale konflikter mellom bruk og vern. I flere områder gjelder dette også reindrift, der hensyn til

sesongmessig bruk av arealer og behov for ro i viktige perioder inngår som en del av konfliktbildet. Dokumentanalysen viser at besøksstrategiene har klare intensjoner, og i stor grad også lykkes med, å integrere hensyn til vern, opplevelser og lokal verdiskaping. Koblingen til merkevaren «Norges nasjonalparker» bidrar også til mer samordnet kommunikasjon og en tydeligere ramme for besøksforvaltningen.

Dette støttes av intervjuer med verneområdeforvaltere, som beskriver at strategiene har bidratt til å systematisere arbeidet, samle kunnskapsgrunnlaget og tydeliggjøre prioriteringer. At Miljødirektoratet har hatt en sentral rolle i utviklingen av besøksforvaltning, med tydelig vekt på verneverdier, trekkes også frem som viktig for å etablere en felles forståelse blant forvaltere og oppsyn, kommuner, reiselivsaktører og andre interessenter. Dette har gjort det lettere å samle aktører rundt behovet for å styre besøk for å ivareta verneverdiene og i noen tilfeller også å dempe eller justere markedsføring der det er arealkonflikter. Det er stor enighet blant informantene om at besøksstrategiene har hatt en indirekte effekt ved å øke bevisstheten om verneverdier og behovet for besøksforvaltning blant ulike aktører, selv om de direkte effektene på naturverdiene er mer usikre. Dokumentanalysen og intervjuene viser likevel at det fortsatt er utfordringer knyttet til samordning, særlig i randsoner, i koblingen til arealplanlegging i kommunene og når det gjelder drift av tilretteleggingen (Stokke & Clemetsen 2021). Intervjuene indikerer også at ferdselsmønstre i økende grad påvirkes av eksterne aktører og digitale plattformer som forvaltningen har begrenset kontroll over, noe som svekker muligheten til å bruke strategiene som et helhetlig styringsverktøy.

Samtidig utfordres relevansen av rask vekst eller endring i besøk i enkelte verneområder. Både dokumentanalysen og intervjuer viser at kunnskapsgrunnlaget flere steder er ujevnt oppdatert og at utviklingen i besøk skjer raskere enn kunnskapen oppdateres. Intervjuer med noen verneområdeforvaltere og andre aktører peker særlig på økt besøksvolum, nye aktiviteter og brukergrupper. Dette understøttes av brukerundersøkelser som viser økning i andelen førstegangsbesøkende, flere utenlandske besøkende og et lavere gjennomsnittlig erfaringsnivå i friluftsliv blant brukerne. Dette samsvarer med utvikling i bruken av norske nasjonalparker det siste tiåret, og særlig etter covid-pandemien, der andelen førstegangsbesøkende og utlendinger har økt betydelig. «Covid-effekten» fremstår som et tydelig brudd i besøksmønstre og en akselerasjon i besøksutviklingen, der mange nordmenn oppdaget områdene under pandemien, etterfulgt av økt internasjonal turisme (Selvaag mfl. 2021). Flere informanter fra statsforvalteren peker på at begrenset kapasitet gjør det vanskelig å utarbeide besøksstrategier for alle verneområder der det er behov for tiltak, noe som i praksis kan forsinke eller hindre gjennomføring, selv der forenklete strategier er mulig. Dette innebærer at strategiene i utgangspunktet er godt tilpasset problemene de skal håndtere, men at relevansen utfordres over tid når utviklingen går raskere enn forvaltningens evne til å oppdatere kunnskapsgrunnlag og virkemidler.

Når det gjelder **formålseffektivitet**, viser analysene et tydelig skille mellom effekter på ferdsel og effekter på verneverdier. I tråd med OECDs evalueringsrammeverk forstås effektivitet her som i hvilken grad tiltakene bidrar til å nå de fastsatte målene, særlig knyttet til å styre ferdsel og redusere lokal belastning på verneverdiene. Følgeforskningen dokumenterer at tiltak som omlegging og nedlegging av broer og stier, informasjon og fysisk tilrettelegging har effekt på å styre ferdsel, redusere ferdselspresset og redusere lokal slitasje. Ferdselsdataene viser at ferdselen i stor grad konsentreres langs etablerte ruter og innfallsporter, i tråd med strategienes intensjoner. At dette er mer knyttet til generelle mønstre og trender i samfunnet der folk i økende grad følger tilrettelegging, enn som et direkte resultat av besøksstrategiene, syntes klart (Zouhar mfl. 2024). Nær sagt alle brukerundersøkelser (som har undersøkt dette) har i tiår vist at den store majoriteten av turgåere følger stier og veier i stedet for å «gå fritt i terrenget» (Gundersen mfl. 2011). Den positive effekten på verneverdier er tydeligst der ferdsel faktisk flyttes bort fra sårbare områder, for eksempel ved omlegging av stier. Samtidig forutsetter en slik styring god kunnskap om hvor naturens sårbarhet er stor og hvilke områder som tåler økt bruk. Når det gjelder sårbarhet, viser dokumentanalysen og følgeforskningen at kunnskapsgrunnlaget om sårbare verdier er bedre utviklet enn dokumentasjonen av effekter av tiltak (Hagen mfl. 2019).

Sårbarhetsanalysene som brukes i strategiene, bygger på kunnskap om dyreliv, sensitive enheter og lokalkunnskap, kombinert med vurderinger av hva som forventes å skje dersom tiltak gjennomføres eller ikke. Dette gir et viktig grunnlag for å vurdere risiko og prioritere tiltak, også der direkte effektmålinger mangler. For vegetasjon og slitasje er sammenhengen mellom tiltak og redusert sårbarhet ofte tydelig, for eksempel når klopping, steinsetting eller omlegging av traseer bidrar til å redusere belastningen (Hagen mfl. 2019). For dyreliv er sammenhengene mer komplekse, fordi det er mindre kunnskap om effekter av og terskler for forstyrrelse (type, intensitet, romlig og tidsmessig fordeling) på artene (Gundersen mfl. 2022; Mathisen mfl. 2023). Selv om kombinasjonen av ferdselsdata, brukerundersøkelser og intervjuer gir et bredt kunnskapsgrunnlag, er det ofte ikke mulig å etablere klare årsak–virkning-sammenhenger mellom tiltak og effekter på naturverdiene (Marion mfl. 2016; Selvaag mfl. 2023). Dette gjelder også for kulturminner der effekter av ferdsel og tiltak i begrenset grad er dokumentert i materialet.

Strategiene bygger i stor grad på indirekte virkemidler, som informasjon, fysisk tilrettelegging og kanalisering, i tråd med norsk friluftslivstradisjon, forvaltningstradisjon og allemannsretten (Øian mfl. 2018). Dette innebærer en forvaltningsmodell basert på myke virkemidler, som en håper ikke vil utfordre legitimiteten blant aktørene og frivillig etterlevelse. Følgforskningen av tiltak viser at informasjon kan gi målbare forbedringer for å løse konkrete problemer, som forsøpling, toalettavfall og slitasje på vegetasjon, særlig når budskapet er tydelig, situasjonstilpasset og gis der de besøkende er mottakelige. Effekten er størst når informasjon kombineres med fysisk tilrettelegging og tydelige rammer for bruk. Samtidig viser både følgforskning og intervjuer at informasjon alene ofte ikke er tilstrekkelig, spesielt i områder med mye besøk, der det ofte skjer regelbrudd eller der det er lav tilstedeværelse av oppsyn. Flere verneområdeforvaltere beskriver også at arbeidet i praksis ofte blir reaktivt, der avbøtende tiltak først settes inn etter at problemet har oppstått. Dette henger sammen med begrenset kapasitet til oppfølging, drift og tilstedeværelse i felt, og gjør det krevende å arbeide forebyggende.

Når det gjelder **effektiv ressursbruk** (kostnadseffektivitet), er datagrunnlaget mer begrenset. Følgforskning indikerer at flere tiltak kan være kostnadseffektive, særlig der de retter seg mot konkrete og avgrensede problemer ute i områdene, som slitasje på stier eller forsøpling, og der relativt enkle grep kan gi tydelig endring i bruksmønster. Samtidig begrenser manglende kapasitet/ressurser til personell og drift, oppfølging og systematisk evaluering av tiltakene muligheten for å vurdere kostnad–nytte-forholdet mer helhetlig og over tid. Erfaringer fra pilotområder viser også at (såkalte) pull-tiltak som utsiktspunkt, innfallsporter og startpunkt, ofte har stor effekt på både ferdsel og opplevelse (Miljødirektoratet 2020), men rapporten spesifiserer i liten grad hva slags effekter en faktisk oppnår eller hvordan de er målt. Dette viser hvor viktig det er å utvikle gode målintikatorer og en klar plan for å dokumentere effekter av tiltakene i etterkant. Intervjuer med verneområdeforvaltere viser samtidig at slike tiltak ofte krever omfattende planlegging, prosjektering og medvirkningsprosesser, og dermed krever betydelige ressurser å utvikle (dette kan også ses i eksempel rapporten *Nasjonalparkene som merkevare*, s. 9-11, Miljødirektoratet 2020). Dette understreker at tiltak som oppleves som effektfulle, ikke nødvendigvis er enkle eller rimelige å gjennomføre, og at det fortsatt er behov for bedre dokumentasjon av hvilke effekter som oppnås i forhold til ressursinnsatsen. For digitale informasjonstiltak gir datagrunnlaget i denne studien ikke grunnlag for å vurdere effekt eller kostnad–nytte. Selv om slike tiltak antas å nå mange brukere med relativt lav ressursbruk, mangler det systematisk kunnskap om hvordan informasjonen faktisk påvirker atferd, ferdselsmønstre og belastning på verneverdiene (Fälton 2024; Molin mfl. 2025).

Når det gjelder **sammenheng** (coherence), viser analysen at besøksstrategiene inngår i et komplekst og fragmentert forvaltningssystem i norsk utmark (Stokke mfl. 2016; Viken mfl. 2024). Verneområde- og besøksforvaltning påvirkes av en rekke aktører og sektorer, og beslutninger tas innenfor ulike lovverk og styringsnivåer. Allerede i NOU 1972:1 ble det pekt på manglende koordinering i utmarksforvaltningen, og senere arbeider har vist at denne kompleksiteten har økt (KMD 2014; Winge 2013). Dette gjør det krevende å oppnå helhetlig styring av ferdsel og oversikt over den samlede belastningen på verneverdiene, og innebærer at effekten av besøksstrategiene i stor grad påvirkes av forhold utenfor forvaltningens direkte kontroll. Særlig i

villreinområder forsterkes dette gjennom parallelle planprosesser (handlingsplaner i regional plan, tiltaksplaner) og nasjonale føringer, som innebærer at besøksstrategiene må forholde seg til flere samtidige styringsprosesser med delvis overlappende/motstridende mål og virkemidler (Bern mfl. 2026).

For **virkning (impact)** retter analysen oppmerksomheten mot de bredere og mer langsiktige konsekvensene av strategiene, herunder hvordan tiltakene samlet påvirker verneverdier, samlet belastning og utviklingen i områdene over tid. Analysen viser – som før nevnt – at strategiene har tydelige effekter på ferdselsmønstre, men mer sammensatte og til dels motstridende effekter på verneverdiene. For det første viser følgeforskning og ferdselsdata at konkrete tiltak som omlegging og nedlegging av stier, fysisk tilrettelegging og målrettet informasjon, kan gi tydelige lokale effekter. Ferdsel flyttes bort fra sårbare områder, og slitasje reduseres der tiltakene faktisk endrer hvor folk går. Effekten er størst når informasjon og fysisk tilrettelegging virker sammen og er tilpasset konkrete utfordringer. Tilsvarende gjelder for reindrift, der endringer i ferdselsmønstre kan påvirke arealbruk og beite, men hvor det i liten grad finnes systematisk kunnskap om de langsiktige effektene av slike tiltak.

For det andre viser Strava-data og ferdselstellerdata at besøksmønstrene i stor grad samsvarer med intensjonene i besøksstrategiene i de undersøkte områdene, samtidig som ferdselen øker i enkelte utvalgte lokaliteter, mens den i de fleste områder er stabil eller avtar. Merkevaren skal både tiltrekke besøkende og bidra til å beskytte naturen. I lys av teori om pull-faktorer (kap. 2) kan dette forstås som at tiltak som gjør områder mer attraktive, samtidig kan øke belastningen, særlig dersom de ikke kombineres med tilstrekkelig styring (Gundersen mfl. 2024). Økt synlighet gjennom blant annet merkevarebygging bidrar til økt ferdsel, særlig i allerede profilerte områder som for eksempel Bondhusdalen i Folgefonna nasjonalpark, Trolltunga i randsonen til Hardangervidda og Viewpoint Snøhetta på Dovrefjell. Et sentralt funn her er at besøksstrategiene i begrenset grad utfordrer etablerte bruksmønstre, spesielt den spredte bruken utenfor infrastruktur, men også i typiske pull-attraksjoner som nevnt over. Intervjuene indikerer at populære områder kan bli akseptert som høyt belastede, og i noen tilfeller også markedsført nettopp fordi bruken allerede er høy. Dette kan tolkes som at høy bruk i enkelte mye besøkte områder i praksis aksepteres, selv der naturen kan være sårbar, enten fordi ferdselen er vanskelig å styre, eller for å avlaste mer sårbare områder i nærheten. I områder med reindrift kan slike etablerte ferdselsmønstre også innebære vedvarende forstyrrelse i viktige trekk-, beite- og kalvingsområder, uten at dette nødvendigvis fanges opp av dagens indikatorer. Her ligger det kanskje en begrensning i dagens besøksstrategier: de ser i større grad ut til å lykkes med å styre ny eller tilreisende bruk (fordi det er enklere) enn å endre etablerte og populære ferdselsmønstre (fordi det trolig krever andre virkemidler – som kanskje ikke er helt utprøvd og testet i redskapskassen for «myke virkemidler»?).

For det tredje peker både intervjuer og analyser på målkonflikter mellom bruk og vern. Pilotområdene, som har lengst erfaring med besøksstrategiarbeidet, er nå inne i en fase med revisjon og rullering av strategiene. Dette gir et viktig erfaringsgrunnlag for å vurdere hvordan strategiene fungerer over tid, og hvordan prioriteringer endres når nye utfordringer og målkonflikter blir tydeligere. Intervjuer fra pilotområdene viser at det i økende grad er nødvendig å ta stilling til hvor ferdselsbelastningen skal ligge, særlig i avveilingen mellom hensynet til verneverdier og ønsket om tilgjengelighet og opplevelse i verneområdene. I flere områder må forvaltningen velge mellom å prioritere verneverdier, som villreinens leveområder eller å opprettholde god tilgjengelighet for besøkende. Gjennom intervjuene ser det klart ut til at en mer restriktiv forvaltningslinje vil innebære færre nye tiltak i sårbare kjerneområder, fjerning av eksisterende tilrettelegging som bidrar til ferdselspress, samt økt bruk av sesongbaserte reguleringer. En mer aktiv styringslinje av ferdsel vil på sin side forutsette bedre dokumentasjon av hvordan tiltak faktisk bidrar til å styre ferdsel og redusere belastning, for eksempel gjennom alternative ruter, tidsstyring av besøk og tydeligere kriterier for når tiltak må justeres. Samtidig peker flere informanter på en større forventning om mer tilrettelegging blant besøkende, noe som forsterker presset på forvaltere om å utvikle nye tiltak. Dette henger sammen med det en kan beskrive som en *tilretteleggingsspiral* (Arnekleiv mfl. 2024). Tiltak som gjør områder mer

tilgjengelige og attraktive (f.eks. større parkeringskapasitet), kan både styre ferdsel og samtidig tiltrekke nye besøkende, som igjen skaper behov for ytterligere tilrettelegging og oppfølging (Gundersen mfl. 2024). Selv om konsentrasjon av ferdsel kan være et bevisst virkemiddel, kan det samtidig føre til økt belastning og i noen tilfeller press mot tålegrenser i enkeltområder.

Intervjuene peker på at satsingen på besøksstrategier og merkevare i mindre grad har vært fulgt opp av en tilsvarende styrking av feltapparat, oppsyn og driftsressurser. Noen beskriver også at arbeidet med innfallsporter, skilt, planer og kommunikasjon til tider har gått på bekostning av kartlegging, overvåking og skjøtsel av verneverdier. Dette bidrar til å forsterke en situasjon der tiltak i større grad håndterer eksisterende press enn å forebygge nye belastninger eller redusere det samlede trykket over tid. Intervjuene viser også at mange verneområdeforvaltere og ansatte i Statens naturoppsyn ikke opplever denne prioriteringen eller dreiningen i innsatsen som en utfordring, noe som kan ses i sammenheng med at områdene varierer betydelig i bruk, hvilke verneverdier som berøres, tilgjengelige ressurser og omfanget av besøksforvaltningen.

Det er også viktig å understreke at påvirkningen på verneverdiene skyldes flere samtidige faktorer som virker sammen (Maxwell mfl. 2020). Intervjuene viser tydelig at ferdsel og turisme er én av flere faktorer som påvirker verneverdiene. Større infrastrukturbygging, hytteutbygging, kraftproduksjon og klimaendringer trekkes frem som viktige påvirkningsfaktorer, og det understrekes at turisme må forstås som én del av et større påvirkningsbilde. Dette gjør det krevende å isolere effekten av merkevaren og besøksstrategiene, og understreker behovet for et bedre kunnskapsgrunnlag for å kunne vurdere samlet belastning over tid. Men det innebærer også at manglende dokumentasjon av effekter ikke nødvendigvis betyr at tiltakene er uten betydning, men at effektene ofte inngår i et mer komplekst årsaksbilde.

Når det gjelder **bærekraft**, vurderes dette her som i hvilken grad tiltakene bidrar til langsiktig ivaretagelse av verneverdiene. Analysen viser at det er betydelig usikkerhet knyttet til hvordan tiltakene påvirker verneverdiene over tid. Intervjuene viser at mange tiltak er gjennomført eller planlagt, men at oppfølging, overvåking og evaluering i liten grad skjer systematisk. Dokumentanalysen peker på tilsvarende mangler i effektmåling og oppdatering av kunnskapsgrunnlaget. Dette gjør rulleringen av besøksstrategiene krevende, særlig der strategiene har vært gjeldende over flere år og kunnskapsgrunnlaget i liten grad er oppdatert, også sett i lys av krav om revisjon (Miljødirektoratet 2015).

Flere besøksstrategier er dessuten ikke ferdigstilt innen planlagt tidsramme. Dette tyder på at prosessene ofte tar lengre tid enn forutsatt, blant annet som følge av kapasitetsutfordringer og omfattende arbeids- og medvirkningsprosesser. Dette har implikasjoner for vurderingen av måloppnåelse: strategiene kan i prinsippet bidra til å ivareta verneverdiene, men effekten svekkes dersom de ikke følges opp i praksis eller etterprøves. Kulturminner er i noen grad integrert i denne helheten, særlig der de inngår i formidling og synliggjøring, men i mindre grad når det gjelder kunnskapsgrunnlag og oppfølging av hvordan ferdsel og tiltak påvirker kulturminnene negativt.

Selv om strategiene bidrar til å styre ferdsel og redusere lokal slitasje, er det i liten grad dokumentert hvordan dette slår ut for dyreliv, naturtyper og økosystemer i et langsiktig perspektiv. Intervjuer med verneområdeforvaltere og Statens naturoppsyn viser at slike effekter i hovedsak vurderes indirekte, basert på indikatorer som slitasje, lokalkunnskap og oppsynserfaring. Tilsvarende mangler gjelder i stor grad for reindrift, der det i liten grad finnes operasjonaliserte indikatorer for hva som utgjør akseptabel påvirkning fra ferdsel. Dokumentanalysen viser at det mangler terskelverdier, indikatorer og utløserkriterier for tiltak, noe som svekker koblingen mellom tiltak og etterprøvbare mål for verneverdier. Dette gjør det vanskelig å vurdere om tiltakene faktisk bidrar til å opprettholde eller forbedre tilstanden i verneområdene, eller om de primært håndterer synlige belastninger på kort sikt.

Ferdselsanalysene (ferdselstellere og Strava-data) fra enkeltområder i denne rapporten viser at bruksmønsteret i mange områder er stabile, og at ferdselen i stor grad følger intensjonene i

besøksstrategiene og merkevarestrategien, med utvikling av enkelte attraksjoner og innfallsporter i randsonene. Noen intervjuer med verneområdeforvaltere peker likevel på at nye bruksmønstre, som mer spredt ferdsel, vinterbruk, toppturer, sykling og marine aktiviteter, skaper utfordringer som dagens virkemidler i strategiene i begrenset grad håndterer. Intervjudataene peker på at dette særlig gjelder i områder der ferdselen i mindre grad kanaliseres via stier og innfallsporter, som i marine verneområder, større villmarkspregede områder, naturreservater og biotopvernområder nær større byer, hvor virkemidler rettet mot tilrettelegging og styring av ferdsel langs etablerte traseer virker mindre virkningsfulle. Dette peker mot behov for jevnere og mer målrettet datainnsamling, særlig knyttet til annen bruk enn fotturisme, slik at prioriteringer kan finjusteres og effekter av tiltak dokumenteres ved neste rullering av besøksstrategiene. Her blir også behovet for mer systematisk overvåking av samlet belastning tydelig, særlig i områder der verneverdier kan være truet av kombinasjonen av høy bruk og begrenset styringseffekt. Utover villrein peker materialet i mindre grad på tilfeller der verneverdier entydig er dokumentert som truet til tross for styringstiltak, men flere eksempler antyder at dagens verktøykasse kommer til kort i møte med økende press, særlig der frivillig etterlevelse og informasjon ikke er tilstrekkelig. Dette reiser spørsmålet om det i enkelte områder kan være behov for sterkere og mer direkte reguleringstiltak, ikke bare indirekte styring. Samlet sett peker dette på et behov for tydeligere identifisering av sårbare verneverdier, bedre overvåkingssystemer og en sterkere kobling mellom mål, tiltak og utvikling i verneverdier over tid. Uten dette er det vanskelig å vurdere om strategiene faktisk er bærekraftige i betydningen varig ivaretagelse av verneverdiene.

Problemstilling 2: I hvilken grad har merkevare- og besøksstrategiene økt forståelsen for vern, og hvordan påvirker de besøkendes opplevelser og oppfatninger?

Sett i lys av OECDs evalueringsrammeverk er det særlig kriteriene relevans, formålseffektivitet og virkning (impact) som er mest aktuelle for å belyse problemstillingen. Kriteriene sammenheng (coherence), effektiv ressursbruk og bærekraft vurderes i liten grad her, fordi metodene og dataene ikke er egnet til å vurdere samspill mellom virkemidler, ressursbruk eller langsiktige effekter på verneverdier. Samlet viser analysene av datagrunnlaget at merkevare- og besøksstrategiarbeidet har styrket formidlingen om vernet og bidratt til økt bevissthet om verneverdier og hensynsfull ferdsel. Men effekten varierer mellom områder, besøksgrupper og tiltakstyper. Analysene viser at det kan være vanskelig å gjøre verneområdene mer tilgjengelige og attraktive, samtidig som man skal formidle verneverdier, restriksjoner og sårbarhet på en forståelig måte.

Når det gjelder **relevans**, tyder resultatene på at merkevare- og besøksstrategiene i stor grad svarer på et stort behov for mer målrettet og besøksrettet formidling i verneområdene. Brukerundersøkelsene og intervjuene med verneområdeforvaltere, SNO, besøkscenteransatte og administrativt ansatte hos statsforvalteren og kommuner viser at mange besøkende fortsatt har begrenset kunnskap om at de befinner seg i et verneområde, hva vernestatusen innebærer, og hvilke regler og hensyn som gjelder. Dette gjelder særlig i områder med høy andel internasjonale besøkende og førstegangsbesøkende, som for eksempel Lofotodden. Det samme gjelder i områder der bruken er i endring, for eksempel gjennom nye aktiviteter eller stor økning i antall besøkende. Brukerundersøkelsene fra nasjonalparkene viser at andelen førstegangsbesøkende og utenlandske besøkende har økt i flere områder og at mange ønsker informasjon før avreise hjemmefra eller ved parkeringsplasser og innfallsporter. Dette understøtter at designmanualen for merkevaren «Norges nasjonalparker», som legger vekt på tydelig kommunikasjon, innfallsporter, skilting og digitale flater, er relevant. Spørreundersøkelsen i Femundsmarka og Lofotodden viser videre at kommunikasjon om sporløs ferdsel, restriksjoner og naturens sårbarhet i stor grad blir oppfattet som tydelig, faktabasert og konkret, noe som tyder på at formidlingen i stor grad oppleves som relevant og forståelig for de besøkende.

Samtidig peker både brukerundersøkelsene og spørreundersøkelsen fra Lofotodden og Femundsmarka på at relevansen ikke bare handler om hva som kommuniseres, men også om hvordan og når det skjer. Dette er i tråd med forskning som viser at tydelig og strategisk plassert

informasjon er avgjørende for at besøkende faktisk oppfatter og følger råd (Mateer mfl. 2020; Settina mfl. 2020). Resultatene fra Femundsmarka og Lofotodden viser at budskapene i hovedsak ble oppfattet som rasjonelle, tydelige og stedstilpassede, men i mindre grad appellerer til følelser eller ulike perspektiver, som for eksempel ulike brukergruppers behov, motivasjoner og praktiske forutsetninger. Dette tyder på at formidlingen i stor grad forklarer hva som forventes, men i mindre grad bidrar til dypere forståelse og engasjement for verneverdiene. Forskning viser at kommunikasjon som forklarer hvorfor regler finnes og som også inkluderer ulike perspektiver, for eksempel ved å synliggjøre ulike måter å bruke området på, ulike behov og forutsetninger blant besøkende, eller flere sider ved en problemstilling, i større grad kan styrke forståelse og ansvarsfølelse (Marion & Reid 2007; Stern & Powell 2013). Marion og Reid sin studie fra 2007 viser også at effekten av slike tiltak i stor grad avhenger av hvordan budskapet utformes, hvem det er rettet mot, og i hvilken grad det oppleves som relevant for ulike brukergrupper. Dette må også ses i lys av at designmanualen for merkevaren i begrenset grad legger til rette for å tilpasse formidlingen til ulike områder, brukergrupper og situasjoner, og i stor grad bygger på en standardisert utforming.

Stedstilpasning er særlig viktig fordi områdene, og ulike innfallsporter innenfor samme område, kan ha svært ulike besøksprofiler, slik brukerundersøkelsene viser. Relevansen av formidlingen avhenger derfor av at både innhold og informasjonskanaler tilpasses ulike brukergrupper. I Lofotodden, med høy andel førstegangsbesøkende, kan enkel og konkret informasjon bidra til å etablere en grunnleggende forståelse av regler og hensyn. Dette støttes av studier som viser at førstegangsbesøkende og uerfarne friluftslivsutøvere i større grad tilegner seg informasjon fra formidlingstiltak (Davis & Thompson 2011; Selvaag & Evju 2025). Tiltak som skilt og annen lett tilgjengelig informasjon, kan derfor ha særlig god effekt i slike sammenhenger. I Femundsmarka, der en større andel av de besøkende er erfarne brukere, dreier dette seg i større grad om å påvirke og endre etablerte praksiser som kan påvirke verneverdiene negativt. For denne gruppen kan det være behov for andre virkemidler enn generell informasjon, ettersom slike praksiser ofte er kulturelt forankret og vane-basert, og dermed mer motstandsdyktige mot endring gjennom informasjon alene (Stern 2000).

Når det gjelder **formålseffektivitet**, viser resultatene tydeligere at kommunikasjon og tilrettelegging faktisk kan påvirke hvordan besøkende forstår vern og hvordan de opplever og gjennomfører besøket. Spørreundersøkelsen i Femundsmarka og Lofotodden viser at informasjonen samlet sett bidro til økt refleksjon, mer kunnskap om sporløs ferdsel, sterkere omtanke for naturen og økt forståelse for at restriksjoner kan være nødvendige. Dette er viktige funn, fordi de viser at kommunikasjon ikke bare formidler regler, men også kan påvirke hvordan besøkende tolker og kobler forholdet mellom egen atferd og verneverdiene. Muntlig formidling ser ut til å ha sterkere effekt enn skriftlig informasjon, blant annet når det gjelder å få besøkende til å tenke grundigere, øke kunnskapen om verneverdier og styrke hensynsfull atferd. Det tyder på at direkte kontakt og dialog vil være særlig effektivt når målet er å styrke forståelse for vern og påvirke atferd. Samtidig viser intervjumaterialet at muligheten for slik direkte formidling ofte er begrenset i praksis, blant annet på grunn av knapphet på ressurser til oppsyn og tilstedeværelse i felt. Dette forklarer hvorfor passive tiltak som skilt og brosjyrer er mye brukt (Selvaag mfl. 2023). Brukerundersøkelsene viser også at muntlig formidling i liten grad etterspørres av besøkende. Informasjonstavler, brosjyrer og digitale løsninger er de foretrukne kanalene. Dette peker på et viktig forhold: selv om direkte formidling ser ut til å ha sterkere effekt, er det både ressursmessige og brukerrelaterte forhold som gjør at passive tiltak i praksis dominerer. En mulig forklaring er at passive tiltak gir fleksibilitet, kan brukes når det passer den enkelte, og i mindre grad oppleves som inngripende i naturopplevelsen, samtidig som de kan nå mange uten behov for tilstedeværende personell. Forskning viser likevel at effekten av slike tiltak kan være begrenset, blant annet fordi mange besøkende bruker lite eller ingen tid på å lese informasjonsskilt og fordi for mye tekst kan redusere både oppmerksomhet og læring (Cole mfl. 1997; Hughes & Morrison-Saunders 2002; Saunders mfl. 2019; Vorkinn 2011). Dette samsvarer med prinsippene i designmanualen for merkevaren «Norges nasjonalparker», der korte tekster og tydelige budskap vektlegges. Intervjumaterialet viser også til behov for kort og konsis formidling.

Følgforskningen på kommunikasjonstiltak og fysiske tiltak peker i samme retning og gir ytterligere innsikt i hvordan slike virkemidler fungerer i praksis. Den viser at informasjonstiltak kan gi målbare forbedringer i konkrete problemer, særlig når budskapet er tydelig, enkelt og situasjonstilpasset (Keller mfl. 2025; Selvaag & Evju 2025; Selvaag mfl. 2026). Dette tyder på at kommunikasjon også kan bidra til å omsette forståelse til praksis. Resultatene peker likevel på klare begrensninger. Informasjon alene er ofte ikke tilstrekkelig, særlig der problemene er knyttet til sterke vaner, høye besøkstall eller lav tilstedeværelse av oppsyn (Selvaag mfl. 2026). Studier viser at enkelte aktiviteter har stor opplevelsesverdi og er tett knyttet til følelse av frihet, tradisjon og sosialt fellesskap, noe som kan gjøre det vanskelig å endre praksis selv når besøkende har kunnskap om negative konsekvenser (Christensen & Cole 2000).

Funnene må også ses i lys av at de myke virkemidlene som ofte benyttes i norsk besøksforvaltning, i stor grad baserer seg på frivillig etterlevelse, slik det er diskutert mer inngående under problemstilling 1. Atferd påvirkes derfor ikke nødvendigvis primært av hensyn til verneverdiene, men også av hva som oppleves som praktisk, komfortabelt og forenlig med ønsket opplevelse. Dette innebærer at tiltak som er i tråd med besøkendes egne preferanser og opplevelsesmål, har større sannsynlighet for å bli fulgt (Vistad & Vorkinn 2012). Der tiltak i mindre grad oppleves som relevante eller gjennomførbare, eller passer sammen med forventningene til området/turen, så kan etterlevelsen bli lavere (Gundersen mfl. 2015a). Dette viser at hvordan tiltakene forstås og oppleves av de besøkende, har betydning for om de bidrar til økt forståelse for vern og hvordan besøket oppleves og gjennomføres. Effekten er størst når informasjon kombineres med fysisk tilrettelegging og tydelige rammer for bruk (Keller mfl. 2025; Selvaag mfl. 2026). Dette peker på at kunnskap og aksept ikke oppstår i et vakuum, men formes i samspill med hvordan området er tilrettelagt og forstås av den enkelte, og hvilke signaler forvaltningen gir gjennom både kommunikasjon og fysisk utforming. I tilfeller der tiltak i mindre grad oppleves som viktige eller relevante av besøkende, kan det derfor være behov for tydeligere reguleringer og økt oppsyn for å sikre at atferd ikke påvirker verneverdiene negativt. Bålbrenning og bruk av «lovlig ved» i Femundsmarka illustrerer dette (Selvaag mfl. 2026). Spørreundersøkelsen i Femundsmarka og Lofotodden viser at oppsyn og naturveiledning i liten grad opplevdes å redusere friheten for de besøkende, men i større grad bidro til økt forståelse for behovet for restriksjoner i nasjonalparkene.

God design og tiltalende tilrettelegging framstår som et sentralt virkemiddel i besøksforvaltning, ikke bare for å forbedre opplevelsen, men også for å påvirke atferden til de besøkende. Resultatene i rapporten viser at kvaliteten på fysisk tilrettelegging, som stier, skilting, innfallsporter og fasiliteter, har en tydelig styrende effekt på hvor folk går og hvordan de oppfører seg i verneområdene. Kvaliteten og særlig selve lokaliseringen av bruer er svært effektive styringstiltak for ferdsel, i kombinasjon med omlegging av stier. God utforming og design på infrastrukturen har en normativ effekt, ved å signalisere hva som er ønsket atferd, for eksempel gjennom tydelige stivalg, robuste leirplasser eller forsiktig styring bort fra sårbare lokaliteter (Schwartz mfl. 2018; Smith mfl. 2012). Når et område framstår som godt ivaretatt, signaliserer dette at naturen har verdi og at området forvaltes aktivt. Slike signaler kan bidra til å fremme mer respektfull og ansvarlig atferd blant besøkende, ved at det etableres en sosial norm om hva som er akseptabel atferd og hvordan man opptre hensynsfullt. Et område som framstår som uryddig eller lite vedlikeholdt, kan i større grad invitere til uønsket atferd (Cingolani mfl. 2016). Men et område skal heller ikke «bygges ut» med bruk av feil materialer eller for høy/feil standard. Også fysiske kanaliseringstiltak er avhengig av at de blir opplevd positivt av brukerne, siden det ikke er et tvangstiltak, men et lokketiltak overfor de besøkende. Bruken av for eksempel stein-/sherpatrapper bør følges og studeres. De er gjerne framstilt som natur-vernende attraksjoner, men det er også undersøkelser som viser at de blir opplevd negativt (Vikene & Sanderud 2024). Her er vel Miljødirektoratets eget «slagord» på sin plass: Rett sti på rett sted.

Resultatene tyder også på at merkevare- og besøksstrategiene påvirker opplevelser og oppfatninger på flere måter enn bare gjennom kunnskap og regelkommunikasjon. Spørreundersøkelsen i Femundsmarka og Lofotodden viser at kommunikasjonen i noen grad

gjorde besøket mer interessant, ga mer mening til opplevelsen og økte omtanken for naturen både i området og i andre verneområder. Dette peker mot at formidlingen ikke bare virker regulerende, men også fortolkende: den bidrar til å ramme inn hvordan stedet forstås og hva slags opplevelse besøket blir. Her er merkevaren viktig som formidlingsramme. Intervjuene peker på at merkevaren har bidratt til mer helhetlig, gjenkjennelig og profesjonalisert kommunikasjon med et enklere språk. Flere informanter beskriver dette som en standardheving i informasjonsarbeidet, men noen peker også på at den i mindre grad ivaretar det stedsspesifikke særpreget som skiller de ulike nasjonalparkene. Når det gjelder digitale kanaler, særlig sosiale medier, peker flere på et betydelig forbedringspotensial. Utfordringen handler både om å nå ut med forvaltningens budskap og om å sikre at informasjonen faktisk blir oppfattet og lest av de besøkende.

Flere informanter beskriver at merkevaren kan skape forventninger om en viss standard, tilrettelegging, relevant guiding og å bli tatt imot på en god måte som besøkende. Strategiene former ikke bare forståelsen av vern, men også hva et verneområde er og skal være. Når områdene framstår som attraktive, tilgjengelige og profesjonelt tilrettelagte, kan det kanskje bidra til økte forventninger om komfort og tilrettelagte opplevelser, noe som igjen kan gjøre det mer krevende å formidle begrensninger, forbud og naturens sårbarhet. Allemannsrettene i Norge og norske friluftslivstradisjoner gir kanskje mange brukere, både norske og utenlandske, en forventning om frihet og få begrensninger? Kanskje kan dette gjøre det mer krevende å nå fram med budskap om restriksjoner og hensyn, men trolig ikke på en vanskeligere måte enn for «annen villturisme», i mer bebodde og i andre attraktive naturområder. I verneområder er det imidlertid et særlig behov for å ivareta verneverdiene, noe som stiller større krav til tydelig kommunikasjon. Det er derfor viktig å formidle hva allemannsretten innebærer – hvor og når den gjelder – og at den ikke bare handler om rettigheter, men også om plikter og hensyn. Her ligger det en viktig informasjonsoppgave for myndighetene, nemlig å få fram budskapet i artikkelen til Zouhar mfl. (2024): en norsk nasjonalpark er ikke én ting, men et stort spekter av naturtyper, grad av tilgjengelighet, tilretteleggingsnivå og variasjoner i bruksmengde og brukertyper.

Resultatene peker også på bredere virkninger av merkevarestrategien, i tråd med dimensjonen **virkning (impact)** i OECD-rammeverket. På den ene siden bidrar merkevaren til økt synlighet, mer tilgjengelig informasjon og større bevissthet om at området er spesielt og krever hensyn, særlig blant utenlandske og førstegangsbesøkende. På den andre siden kan synliggjøring gjennom nettsider og visuell profilering bidra til økt ferdsel og økt behov for tilrettelegging. Dette er på mange måter i tråd med merkevarens mål om å legge til rette for gode besøksopplevelser, men synliggjør også en grunnleggende spenning i strategiarbeidet: balansen mellom tilgjengelighet og attraktive opplevelser på den ene siden, og behovet for å formidle restriksjoner og hensynet til verneverdiene på den andre.

Vi vet at de aller fleste besøkende til verneområder bruker parkeringsplasser og innfallsporter, og derfra går de videre på den «normale» enkle infrastrukturen (primært stier). Av og til er dette konfliktdrivende i seg selv (typisk villrein), men infrastrukturen kan endres og derved kan en ofte redusere konflikten med verneinteressene, nettopp fordi folk trives på stien. Hva om så den frie ferdselen i terrenget (utenfor sti, «Monsen-måten») skulle bli det nye attraktive og bli et massefenomen (for turister flest og ikke bare jegere, bærplukkere og fiskere)? Dette er ikke dagens merkevarestrategi rigget for, men det er heller ikke særlig sannsynlig at det vil skje. Derfor er det litt teoretisk å vise til et framtidig behov (men også muligheten) for å bruke mer direkte forvaltningstiltak, som forbud og regulering. NINAs kunnskapsrapport før fjellteksten (Aas (red.) mfl. 2003) baserte seg i stor grad på andre lands grep for å balansere vern og turisme i nasjonalparker. Her var sonering en viktig del av svaret – altså det å skille soner med spesielle verneverdier (og restriksjoner på ferdsel) fra soner med liberale ferdselsregler. Slike behov er ikke et sannsynlig norsk scenario, men det meste av attraksjonsbygging og trendutvikling innenfor media, turisme og naturbruk ligger langt utenfor miljøforvaltningens kontroll, så det bør nevnes.

Intervjuene peker på at merkevaren i seg selv ofte har begrenset betydning for faktisk besøksvolum og besøksmønster, særlig i områder med høy besøksintensitet og lang tradisjon med turisme. Brukerundersøkelsene viser at kjennskapen til vernestatus varierer betydelig, og at nasjonalparkstatusen ikke nødvendigvis er avgjørende for selve besøket, men kan ha betydning for hvordan området forstås når man først er der. Videre viser brukerundersøkelsene en nedgang i andelen som oppgir nasjonalparken som hovedformål for turen i de undersøkte områdene. Dette kan tyde på at nasjonalparkene i økende grad inngår som del av en større reise, snarere enn som et selvstendig mål, og at merkevaren i begrenset grad fungerer som et trekkplaster for besøk. De fleste besøkende ønsker informasjon digitalt før besøket og fysisk ved innfallsporter og parkeringsplasser, noe som støtter strategienes prioriteringer. Brukerundersøkelsene viser også at mange besøkende aksepterer eller ønsker enkel tilrettelegging og er fornøyd med slik nasjonalparkene er tilrettelagt. Dette tyder på at strategienes virkning for besøkende i mindre grad ligger i å øke besøk, og i større grad i å påvirke hvordan verneområdene oppfattes og hvordan besøket oppleves.

Selv om problemstilling 2 ikke belyses med utgangspunkt i kriteriene ressursbruk, bærekraft og sammenheng i OECD-rammeverket, vil vi påpeke at det er viktig å se resultatene i lys av særlig sammenheng (coherence). Hvordan vern forstås, og hvordan besøkende opplever og oppfatter verneområdene, påvirkes ikke av merkevare- og besøksstrategiarbeidet alene, men må ses i sammenheng med bredere samfunnstrender, generelle forestillinger om natur, friluftsliv og naturbasert turisme, samt annen informasjon og formidling som besøkende møter gjennom reiseliv, sosiale medier og andre kanaler. I hvilken grad merkevaren samspiller med, forsterkes eller svekkes av disse påvirkningsfaktorene, er ikke analysert her, men framstår som en viktig forutsetning for å forstå strategienes samlede virkning.

Problemstilling 3: Hvilken betydning har merkevare- og besøksstrategiene hatt for lokalt reiseliv?

For denne problemstillingen brukes ikke OECDs evalueringskriterier, fordi datagrunnlaget er begrenset og bygger på kvalitative intervjuer og eksempler fra et fåtall nasjonalparkkommuner. Reiselivsbedrifter inngår ikke i datamaterialet, og analysen fanger derfor i liten grad deres vurderinger eller opplevde effekter på etterspørsel og verdiskaping. Analysen bygger imidlertid på intervjuer med verneområdeforvaltere, ansatte ved besøkssentre og kommunalt ansatte, som gjennom sitt arbeid ofte har god lokalkunnskap om utviklingen i reiselivet. Analysen gir først og fremst innsikt i hvordan merkevare- og besøksstrategiene oppleves og brukes lokalt gjennom disse aktørene, men dermed ikke et fullt ut representativt bilde av effekter for lokalt reiseliv. Funnene må også ses i lys av hva merkevaren og besøksstrategiene er ment å bidra til. Besøksstrategiene skal først og fremst styre ferdsel og tilrettelegging slik at verneverdiene ivaretas, dernest gi gode opplevelser og føre til lokal verdiskaping (Miljødirektoratet 2015). Merkevaren «Norges nasjonalparker» skal gi områdene en tydelig profil og legge grunnlag for lokal verdiskaping (Miljødirektoratet 2020). Kommunene har en sentral rolle i dette arbeidet, gjennom planlegging, forvaltning og næringsutvikling av arealer utenfor vernegrensene. Kommunene sin aktivitet skal ideelt sett avlaste sårbare områder i verneområdene, men kan også medføre økt bruk og behov for ny tilrettelegging innenfor verneområdene (Miljødirektoratet 2022; Stokke & Clemetsen 2021). Det er dermed tydelig at lokal verdiskaping har vært en målsetting fra starten. Samtidig viser funnene fra intervjuene på tvers av aktørgrupper at merkevare- og besøksstrategiene i liten grad fungerer som direkte virkemidler for reiselivsutvikling. De framstår heller som rammer for profilering, samarbeid, og lokal prioritering, enn direkte tiltak som skaper nye reiselivsprodukter og økt etterspørsel. Det finnes likevel gode eksempler på at strategiene har bidratt til konkret utvikling i enkelte områder.

Merkevare- og besøksstrategiene har altså hatt betydning for lokalt reiseliv, men i hovedsak indirekte og i varierende grad. Informantene framhever særlig at arbeidet har bidratt til bedre dialog og samarbeid mellom forvaltning, kommuner, besøkssentre og reiseliv, samt et mer felles språk for utvikling og bruk av områdene. Flere informanter peker på at strategiarbeidet har etablert nye møteplasser og samarbeidsarenaer der slike ikke fantes tidligere. Strategiene ser

dermed først og fremst ut til å fungere som et rammeverk for retning og samhandling med fokus på de besøkende, heller enn å gi direkte utslag i verdiskaping (Stokke & Clemetsen 2021; Landa-Mata mfl. 2024a, b). Det viktige her er at strategiarbeidet har løftet frem kunnskap, forståelse og mulighet for en bedre forvaltning av de besøkende til verneområdene. Dette i seg selv gir en fellesnevner og god mulighet for bedre samarbeid mot det etablerte lokale reiselivet, både for å utvikle reiselivet og for å bygge forståelse for viktigheten av å ta vare på verneverdiene.

Materialet viser at betydningen av strategiarbeidet for lokalt reiseliv i stor grad avhenger av lokal kapasitet, organisering og initiativ, i både reiselivet, blant verneområdeforvaltere og i kommunene. Strategiene ser i liten grad ut til å utløse utvikling alene, men får først tydelig betydning når de følges opp med ressurser, kompetanse og lokal forankring. Flere informanter peker på at manglende finansiering og kapasitet i forvaltningen begrenser oppfølgingen av strategiene i praksis. Informanter fra nasjonalparkkommuner peker på at merkevaren ble lansert uten at det fulgte tilstrekkelige ressurser med til oppfølging og at kommunene forplikter seg til oppgaver de har begrenset kapasitet til å følge opp. Flere verneområdeforvaltere beskriver at de mangler kapasitet til å følge opp reiseliv og informasjon over tid. Videre peker ansatte ved besøkssentre på at de gjerne skulle gjennomført mer guiding, naturveiledning, digital formidling og oppfølging av kommunikasjon. Dette er typiske oppgaver som begrenses av bemanning og økonomi. Et misforhold mellom ambisjonsnivået i Merkevarestrategien og tilgjengelige ressurser fremheves også i rapporten *Nasjonalparkene som merkevare* (Miljødirektoratet 2020, s. 35). Dette samsvarer også med Benjaminsen (2025), som viser at formell forankring ikke er tilstrekkelig, og at oppfølgingen varierer med kapasitet, organisering og tydelig fordeling av ansvar. Intervjuene viser at arbeidet i stor grad er personavhengig, og at ansvaret ofte er uklart eller delt. Dette gjør oppfølgingen sårbar, særlig ved endringer i kapasitet hos de involverte.

Intervjudataene viser klart at merkevaren «Norges nasjonalparker» fungerer som en felles profil som bidrar til synlighet og gjenkjennelse. Flere besøkssenteransatte beskriver merkevaren som «gjenkjennelig» og «proff», og peker på at den gjør det enklere å bygge opp utstillinger, skilt og nettsider innenfor en felles ramme. Flere informanter beskriver også at merkevaren gir inntrykk av at verneområdene er noe spesielt, og at den bidrar til å synliggjøre områdene bedre overfor besøkende og at den visuelle enheten er en styrke i seg selv med samme uttrykk og design. I noen områder er merkevaren tydelig koblet til planarbeid og lokal utvikling, for eksempel der nasjonalparkkommunestatus er forankret i kommuneplan eller samfunnsplan, og der kommunen ønsker å bruke planprosesser aktivt for å styre besøksforvaltning og lokal utvikling. Flere informanter som jobber med eller i nasjonalparkkommuner beskriver at merkevaren og besøksstrategien brukes som en del av et bredere arbeid med reiseliv, stedsutvikling, skilting, merking og samarbeid med besøkssentre og næringsliv. Andre steder beskrives merkevaren mer som et profileringsselement, for eksempel gjennom logo, skilt, nettsider og visuell identitet, men uten at den er koblet tydelig til prioriteringer, tiltak eller aktiv oppfølging. Intervjuene viser dermed en tydelig variasjon i hvordan merkevaren brukes i praksis. I områder med lange reiselivstradisjoner framstår stedsnavnet ofte som en sterkere merkevare enn nasjonalparkstatusen.

Intervjudataene viser at det *kommersielle merket* brukes i begrenset grad. Merket er utviklet for å gi virksomheter mulighet til å bruke logo tilhørende «Norges nasjonalparker» i markedsføring av produkter, tjenester og aktiviteter og signaliserer geografisk tilhørighet til et verneområde (Miljødirektoratet u.å.a). Samtidig er merket ikke ment å fungere som et kvalitetsstempel eller en form for godkjenning fra forvaltningen, selv om det forutsetter godkjenning fra verneområdestyret for å benytte logoen (Miljødirektoratet u.å.a). Det åpnes også for at forvaltningen kan sette lokale kriterier for tildeling, for eksempel knyttet til bærekraft og ansvarlig markedsføring. I lys av litteraturen, som viser at merkeordninger får gjennomslag når de har tydelige kvalitetskrav og operative kriterier (Haaland & Aas 2010; Karlsson & Dolnicar 2016), framstår dette som en uklar ordning, fordi formålet er uklart. Intervjudataene tyder på at denne uklarheten bidrar til usikkerhet om hva merket skal signalisere og hvordan det skal brukes i praksis. Dette kan igjen forklare hvorfor potensialet i liten grad tas ut og hvorfor interessen fra reiselivet framstår som veldig begrenset i flere områder. Samtidig finnes det eksempler på reiselivsbedrifter som har tatt i bruk

det kommersielle merket og på verneområdestyrer som har utviklet tydelige kriterier og etablert samarbeid med reiselivsnæringen om dette.

Samlet tyder allikevel funnene på at merkevaren «Norges nasjonalparker» har en begrenset rolle og at mye av potensialet fortsatt er uforløst i mange områder. Intervjudataene viser i langt mindre grad til dokumenterte effekter som nyetableringer av attraksjoner og reiselivsprodukter, økt omsetning i reiselivsbedrifter eller målbare økonomiske ringvirkninger i kommunene. Det er tydelig at spesifikke kriterier og indikatorer for å måle effekter på verdiskaping ikke følger med merkevaren. Det betyr ikke nødvendigvis at strategiene er uten betydning for reiselivet, men at betydningen først og fremst ser ut til å ligge i hvordan de former rammene for utvikling. Dette må også sees i sammenheng med at besøksforvaltning i stor grad inngår i et bredere arbeid med stedsutvikling, reiselivsutvikling og lokal samfunnsutvikling, og ikke bare er et virkemiddel for å øke besøket til verneområdene (Nordland fylkeskommune 2019; Vågan kommune 2020; NOU 2023:10). Når mange kommuner samtidig har begrensede ressurser til utviklingsarbeid, gjør dette at arbeidet med merkevare og besøksforvaltning ofte nedprioriteres til fordel for lovpålagte oppgaver eller andre satsinger i reiselivet (Benjaminsen 2025).

Rapporten *Nasjonalparkene som merkevare* (Miljødirektoratet, 2020, s. 30, 35) peker på behovet for tydeligere definering av aktørenes ansvar i oppfølgingen av merkevarestrategien. For å imøtekomme dette er det fra Miljødirektoratets side under designmanualen for Norges Nasjonalparker laget korte tekster for hver aktør der ansvar beskrives. Intervjuene viser likevel at det er uklart hvem som har ansvar for ulike oppgaver. Dette må også ses i lys av at ikke alle verneområder har tilknyttet besøkssenter eller nasjonalparkkommune, og at ansvarsfordelingen derfor i noen tilfeller blir mer fleksibel og situasjonsavhengig. For eksempel gjennomføres vertskapskurs flere steder av forvaltere, til tross for at dette i utgangspunktet er en rolle som ofte legges til nasjonalparkkommunene, og både forvaltere og besøkssentre driver aktiv kommunikasjon i sosiale medier (Miljødirektoratet u.å.b). Det er i praksis få formelle begrensninger for hvem som kan utføre slike oppgaver, utover at det er forvaltningsmyndigheten som har ansvar for den offisiell informasjon om verneområdet. Dette bidrar til overlappende roller og usikkerhet om forventninger og kan svekke effektiv samhandling mellom aktørene. Dette viser, som vi tidligere har diskutert, at ansvarsfordeling i norsk utmark er komplisert med mange aktører, parallelle prosesser og uklar rollefordeling.

Våre funn viser at strategiene virker innenfor en vedvarende spenning mellom vern og bruk/reiseliv. Flere informanter peker på at reiselivsnæringen og forvaltningen ikke alltid har samme mål, og at ønsket om å bruke verneområdene som markedsføringsressurs ikke alltid følges av tilsvarende vilje til å begrense ferdsel i sårbare områder. Besøksforvaltning må håndtere både vern, besøksopplevelser og lokal utvikling på samme tid, noe som ofte innebærer krevende avveininger (Arnekleiv mfl. 2024; Gundersen mfl. 2024; Singsaas mfl. 2024). Funnene i denne evalueringen tyder likevel på at strategiarbeidet kan gjøre disse spenningene tydeligere og bidra til å etablere arenaer der de kan diskuteres og håndteres mer systematisk.

Denne spenningen må også forstås i lys av ulike roller og mandat. Forvaltningens oppgave er å sikre ivaretagelse av verneverdiene og legge til rette for allmenn bruk innenfor bærekraftige rammer, men uten å opptre som næringsaktør. Reiselivet, derimot, har et kommersielt utgangspunkt og søker å utvikle attraktive produkter og opplevelser. Rapporten fra pilotområdene peker på at både hensikten med merkevaren og hva reiselivsnæringen konkret kan tjene på den, i begrenset grad har vært tydelig kommunisert til reiselivsnæringen (Miljødirektoratet 2020). Det er rimelig å anta at dette har utviklet seg noe i løpet av de siste årene, etter hvert som strategiarbeidet har fått tid til å sette seg. Likevel tyder både tidligere studier og intervjumaterialet på at det fortsatt er uklarhet knyttet til hvordan økt besøk faktisk skal omsettes til lokal verdiskaping. Vi mener kommunene med sine helhetlige perspektiver i plan- og bygningsloven kan forene interesser knytte til bruk og vern på en bedre måte i randområdene utenfor verneområdene, og som sammen med bedre samarbeid med vernemyndighetene kan utvikle felles handlingsrom for besøk og ferdsel. Administrativt utvalg er nettopp en god arena

som bør styrkes for å få til en god besøksforvaltning med felles interesser om bruk og vern (Lundberg mfl. 2021).

Antakelsen om at «flere besøkende gir mer næring» kan diskuteres. Sammenhengen mellom besøksvolum og lokal verdiskaping er ikke nødvendigvis lineær. For eksempel peker flere informanter på en økning i bobilturister, som ofte har lavere lokalt forbruk. En økende interesse for mer organiserte og tilrettelagte opplevelser kan på sin side representere et potensial for verdiskaping, men dette forutsetter at slike tilbud faktisk utvikles og kobles til nasjonalparkbesøket. Data fra generelle besøkstrender til verneområdene med kortere spaserturer, dagsturer og rundreiser blant de besøkende, gir utfordringer for reiselivet til å tjene penger på de besøkende.

Det ligger også i merkevarestrategien en forventning om at besøk til ett sted skal skape aktivitet hos andre aktører i området (Miljødirektoratet 2020). Denne effekten forutsetter imidlertid at besøkende benytter lokale tilbud, noe som i mindre grad skjer dersom mange er på gjennomreise med korte opphold. Økt besøk kan dessuten medføre høyere kostnader knyttet til tilrettelegging og belastning på naturen, uten tilsvarende økonomisk gevinst lokalt.

Det fremstår uklart i hvilken grad man faktisk skal legge til rette for næringsutvikling og det mangler tydelige mekanismer for hvordan lokal verdiskaping skal sikres. Kommunene trekkes frem som viktige aktører, men har ofte begrensede ressurser, noe som kan skape et institusjonelt tomrom der forventninger om verdiskaping ikke følges opp med ansvar eller virkemidler. Samlet sett framstår merkevare- og besøksstrategiene mindre som direkte drivere for lokal verdiskaping i reiselivet og mer som rammer som kan legge til rette for slik utvikling under bestemte forutsetninger. Effektene er tydeligst der strategiene er godt forankret, aktivt brukt og koblet til lokale planprosesser, besøksforvaltning og samarbeid med reiselivsnæringen. Flere informanter beskriver merkevaren og besøksstrategiene som gode verktøy i utgangspunktet, men at potensialet for reiselivet i liten grad realiseres i praksis. Dette er ikke nødvendigvis problematisk i seg selv, ettersom reiselivet også har andre merkevarer og produkter å utvikle og bygge sine virksomheter på. Når økt lokal verdiskaping er en uttalt målsetting for merkevaren, framstår dette likevel som et uforløst potensial.

6 Anbefalinger

Evalueringen viser at merkevarestrategien Norges nasjonalparker og besøksstrategiarbeidet har bidratt til å styrke besøksforvaltningen i verneområdene. Merkevaren, og spesielt besøksstrategiene, har skapt mye engasjement og aktivitet. Arbeidet har gitt felles språk, økt oppmerksomhet om de besøkende og større bevissthet om og forståelse for behovet for å styre ferdsel for å ivareta verneverdiene. Oppfølgingen fremstår likevel som ujevn, og kunnskapsgrunnlaget er fortsatt mangelfullt på flere områder, særlig fordi kapasitet, kompetanse og samordning begrenser gjennomføringskraften.

Erfaringene fra pilotområdene (Miljødirektoratet 2020) viser at implementeringen i startfasen var preget av prøving og feiling, og til dels frustrasjon knyttet til økt arbeidspress, roller, ansvar og praktisk gjennomføring. Intervjumaterialet i denne evalueringen viser at dette har utviklet seg positivt over tid. Flere informanter beskriver blant annet at Miljødirektoratet er mer tilgjengelig, lydhør og villig til å gjøre tilpasninger i strategiarbeidet. Besøksforvaltning og strategiarbeid er en kontinuerlig prosess, der tiltak og virkemidler må utvikles og justeres i takt med endringer i bruk, nye erfaringer og mer kunnskap. På denne bakgrunn presenteres det noen anbefalinger for det videre arbeidet.

Styrke kompetanse og kapasitet i forvaltningen

Evalueringen viser at strategiene helt klart har ført til et betydelig løft i arbeidet med å rette oppmerksomheten mot de besøkende til verneområdene, og at det har ført til et felles språk, økt kunnskap om tilnærminger for besøksforvaltning og om de besøkende selv. Prosessen med å implementere strategiene har medført fokus på besøksforvaltning, både det å ønske flere besøkende velkommen til verneområdene og å styre de besøkende til mindre sårbare områder. Men det er også klart at strategiarbeidet har tatt tid og ressurser hos verneområdeforvalterne, slik at andre gjøremål er satt på vent, for eksempel arbeidet med forvaltningsplaner. Dette gjelder også oppfølgingen av selve merkevaren og besøksstrategier der kapasiteten er begrenset til oppfølging av tiltak, særlig innen kommunikasjon, datainnsamling og evaluering. Anbefalingene er derfor å:

- Styrke grunnbemanning og langsiktig finansiering i verneområdeforvaltningen.
- Etablere mer stabile ressurser, helst dedikerte stillinger, til oppfølging av besøksstrategier og tiltak (ikke bare til utvikling av nye tiltak).
- Styrke lokal og synlig tilstedeværelse for oppsyn og forvaltere med direkte kommunikasjon om verneverdiene og hensynsfull ferdsel, for å styrke forståelsen for vernet blant besøkende.

Selv om kunnskapen om de besøkende og kompetansen på besøksforvaltning har styrket seg stort i perioden, viser intervjuene at det fortsatt er stort behov for kunnskap og kompetanse, særlig innen:

- Digital kommunikasjon og målrettet formidling.
- Analyse og anvendelse av ferdselsdata, brukerdata og evaluering av tiltak.

Derfor bør det utvikles kurs, opplæringsløp og mer systematisk kompetansestøtte på disse temaene for forvaltere og besøkssentre. Det er også behov for økt personell i felt, både til overvåking, oppsyn, håndheving av regelverk, informering og naturveiledning.

Gjøre besøksstrategiene mer operative og handlingsrettede

Evalueringen viser at strategiene har fungert veldig godt som rammeverk for å strukturere arbeidet og tydeliggjøre prioriteringer, å få økt forståelse for de ulike besøkende sine behov og

særpreg, og mulighet for å forvalte denne ressursen for å ivareta verneverdiene. Likevel kommer det like klart frem at oppfølgingen av strategiene er ujevn. Dette kan delvis forklares av begrenset kapasitet og kompetanse, men også av manglende kunnskap om tiltak og effekter på verneverdier og ferdsel (ønskede/uønskede), samt behov for tydeligere mål og en klarere kobling mellom tiltak og ønskede resultater, slik at utviklingen kan følges opp og overvåkes. Derfor trengs det en klarere linje på hvilken funksjon besøksstrategiene skal ha:

- Tydeliggjøre prioriteringer mellom vern, bruk og lokal verdiskaping inkludert hvordan ulike verneverdier, som naturverdier og kulturminner, skal vektlegges i praksis.
- Utvikle klarere mål, tiltakslogikk og oppfølgingsrutiner, særlig koblet til verneverdier.
- Definere kriterier og indikatorer for å lettere kunne måle seg fram til hva som er uakseptable tilstander innenfor ferdsel, slitasje på vegetasjon og forstyrrelser på dyreliv. Da blir det tydeligere når tiltak bør iverksettes eller justeres for å ivareta de etablerte målene.
- Tydeliggjøre og håndtere lokal bruk i områder med konflikter, og i større grad inkludere lokale brukere og næringer i strategiene. Spesielt reindriftsnæringen der det inngår i verneformålet for å sikre bedre tilpasning av tiltak til driftsmønstre og sesongbruk av arealer.
- Videreutvikle en mer adaptiv forvaltning, der kunnskap og erfaringer brukes aktivt i revisjon og rulling av strategiene.

Evalueringen viser tydelig at hva som oppfattes som «stor ferdsel» og hva som er «akseptert belastning», er relative størrelser som varierer mye mellom verneområdene. Gjennom besøksstrategiene har forvaltningen fremskaffet relativt god kunnskap om besøkendes ferdsel og slitasje på vegetasjon, men begrenset dokumentasjon på effekter for andre verneverdier og da spesielt dyrelivet. Det bør derfor bygges mer systematisk kunnskap om effekter av tiltak:

- Styrke kunnskapen om (mulig/sannsynlig) årsak–virkning mellom tiltak og effekter, blant annet gjennom mer systematisk effektmåling (f.eks. ferdselstellere, brukerdata og overvåking av endringer i aktuell naturtilstand).
- Videreutvikle metodikk og forskning på effekter av ferdsel og tiltak, særlig for dyreliv og andre sårbare verneverdier.
- Sikre bedre kobling mellom sårbarhetsvurderinger, tiltak og oppfølging over tid.

I denne sammenheng bør det også utvikles mer kunnskap om hvilke virkemidler som fungerer i møte med nye bruksmønstre/-mengder, som vinterbruk, sykling, toppturer, marine aktiviteter og spredt ferdsel i terrenget.

Styrke kunnskapsgrunnlaget om verneverdier og samlet belastning

Kunnskapsgrunnlaget om verneverdier er fortsatt ujevnt fordelt, både innen og mellom verneområdene, og i noen tilfeller utdatert, særlig etter at besøksstrategier er vedtatt og i områder der bruken endrer seg raskt. Evalueringen viser at strategiene ofte bygger på gode sårbarhetsvurderinger, men at disse i varierende grad følges opp med tiltak, oppdatert overvåking og ny kunnskap. I flere områder kan besøksstrategiene fortsatt regnes som et stortilt eksperiment, siden de forutsetter en bestemt og forutsigbar kanalisering av nye besøkende. Det utvikles stadig kunnskap om hvilken kanaliserende rolle besøksstrategiene og tiltakene kan ha, men det er fortsatt mangel på kunnskap på dette området. Derfor bør iverksettelsen av strategiene følges opp med lokale overvåkingsprosjekter for å vurdere om presset/trusselen øker mot verneverdiene. Det er derfor behov for å:

- Videreutvikle og oppdatere kunnskapsgrunnlaget om verneverdier i takt med endringer i bruk eller endringer i verneverdiene (NB: det kan selvsagt være flere påvirkningsfaktorer enn ferdsel).
- Styrke overvåkingen av samlet belastning, særlig i områder med høyt press eller rask endring i bruk.
- Sikre at rullering av strategier bygger på oppdatert kunnskap om både verneverdier, ferdsel og effekter av tiltak.
- I større grad integrere kunnskapsgrunnlag om kulturminner i tiltak og oppfølging av besøksstrategier.
- Sikre ivaretagelse av lokalkunnskap gjennom involverende prosesser og rådgivende utvalg.
- Oppdatere forvaltningsplaner (og verneforskriftene) i henhold til ny kunnskap blant annet fra sårbarhetsanalyser og besøksstrategier.
- Sikre overføring av kunnskap over tid gjennom møteplasser (konferanser, seminarer, kurs) for utveksling av oppdatert kunnskap og erfaringer om besøksforvaltning.

Vurdere om dagens virkemidler er tilstrekkelige i områder med høyt press

Dagens besøksforvaltning bygger i stor grad på myke virkemidler som informasjon, tilrettelegging og kanalisering. Evalueringen viser at disse virkemidlene ofte fungerer godt, men også at de ikke alltid er tilstrekkelige, særlig i områder med høyt press, sterke besøksattraksjoner, spredt ferdsel eller spesielt sårbare verneverdier. Det videre arbeidet bør derfor også omfatte en vurdering av om dagens virkemidler er tilstrekkelige i alle typer områder, og samtidig:

- Utvikle en mer systematisk utprøving og evaluering av myke virkemidler, for å vurdere hvor de fungerer godt og hvor de har begrenset effekt.
- Tydeligere kriterier for når sterkere og mer harde direkte regulerings tiltak bør vurderes.
- Utvikle en mer systematisk vurdering av hvilke virkemidler som fungerer best i ulike typer verneområder og situasjoner.
- Utvikle og vurdere økt bruk av sonering som verktøy for å styre ulike typer ferdsel og differensiere tiltak og reguleringer i tid og rom.

Bedre samordning innenfor og utenfor verneområdene

Samhandlingen i planlegging, tiltak, utbygging og forvaltning innenfor og utenfor verneområdene har stor betydning for verneverdiene. Evalueringen viser at det er manglende koordinering mellom aktører og svak kobling mellom grensene for verneområdet og randsonen utenfor. Dette er et punkt som stadig kommer opp, tidligere i evalueringen av verneområdestyrene (Lundberg mfl. 2021) og også i villreinområdene (Bern mfl. 2026). Litt over 50 % av villreinområdene er vernet i henhold til naturmangfoldloven, hovedsakelig som nasjonalparker og landskapsvernområder (Bern mfl. 2026). Utenfor verneområdene reguleres arealbruken gjennom plan- og byggingsloven, og det er derfor viktig med god samordning mellom forvaltningen, kommuner, reiseliv, grunneiere og andre interessenter. Det er viktig å løfte blikket fra enkelttiltak til å se disse i en større landskapssammenheng, både utenfor og innenfor verneområdene. Og det er spesielt viktig å bruke randsonen og områder utenfor vernegrensene i aktiv besøksforvaltning. Det videre arbeidet bør derfor omfatte:

- Tydeligere definere og operasjonalisere "randsoner" i strategiene.

- Bedre kobling til prosesser som også handler om å håndtere de besøkende, slik som for eksempel lokale og regionale sti- og løypeplaner, handlingsprogrammet for villrein og tiltaksplanarbeidet for villrein.
- Etablere felles planprosesser på tvers av kommunegrenser.
- Bedre kobling mellom besøksstrategier, arealplanlegging og reiselivsstrategier.
- Sterkere satsing på tiltak utenfor vernegrensen, som innfallsporter, parkeringsplasser, attraksjoner og annen tilrettelegging som kan avlaste sårbare områder.
- Tydeligere rolle- og ansvarsavklaring mellom aktørene.
- Mer aktiv bruk av administrativt utvalg i arbeidet med besøksstrategier for bedre involvering av kommunens planer og prioriteringer i randsonen utenfor verneområdet.

Videreutvikle merkevarestrategien og tydeliggjøre hva den skal være

Evalueringen viser at merkevaren *Norges nasjonalparker* har styrket synlighet, gjenkjennelse og samordnet kommunikasjon, men også at den fortsatt er preget av uklarheter. Dette gjelder både hva merkevaren skal oppnå, hvordan den skal brukes, og hva ulike aktører – særlig reiselivsnæringen – faktisk kan få ut av den. Det gjelder også forholdet mellom profilering, besøksstyring, vern og lokal verdiskaping. Det bør derfor vurderes å:

- Klargjøre hva reiselivsnæringen konkret kan bruke merkevaren til og hva som forventes tilbake. Dette vil variere mellom verneområder og lokale kontekster.
- Avklare bedre hvordan merkevaren skal brukes i områder der en ikke ønsker økt besøk.
- Tydeliggjøre prioriteringer mellom vern, bruk og reiseliv og hvordan dette skal ligge til grunn for utvikling av tilbud og markedsføring gjennom klare mål, tiltak og oppfølging.
- Videreutvikle det kommersielle merket med tydeligere kriterier, forventninger og eventuell kvalitetsprofil.
- Klargjøre roller og ansvar mellom forvaltning, besøkssentre, nasjonalparkkommuner og andre aktører i oppfølgingen av merkevaren.

Samlet viser evalueringen at både merkevarestrategien og besøksstrategiene har bidratt til å profesjonalisere besøksforvaltningen i norske verneområder. Det er et tydelig behov for å gå fra etablering og utvikling av strategier til en mer moden fase, der oppfølging, prioritering, evaluering og samordning styrkes, noe som bør være et sentralt fokus i rulleringsarbeidet. Veien videre handler derfor ikke først og fremst om flere strategier, men om å gjøre de eksisterende strategiene bedre: mer operative, bedre forankret og støttet av kunnskap, ressurser og tydeligere ansvar.

7 Referanser

- Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational behavior and human decision processes*, 50(2), 179-211.
- Andersen, O., Gundersen, V., Wold, L. C., & Stange, E. (2014). Monitoring visitors to natural areas in wintertime: issues in counter accuracy. *Journal of sustainable tourism*, 22(4), 550-560.
- Arnekleiv, M., Palmstrøm, S.A., Gundersen, V. & Vistad, O.I. (2024). Besøksforvaltning av mye brukte stier. NINA Rapport 2514. Norsk institutt for naturforskning.
- Benjaminsen, L. H. (2025). *Nasjonalparkkommune-statusen: Hvordan den følges opp og tas i bruk av kommunene*. Masteroppgave, Norges miljø- og biovitenskapelige universitet.
- Bern, A., Brænd, E., Gundersen, V., Lerfald, M., Samuelsen, N. W., Simensen, T., & Singaa, M. (2026). Regionalplanens betydning for villreinens leveområder: En evaluering av planens funksjon, styringskraft og utfordringer i praksis. Oppdragsrapport nr. 7/2026. Universitetet i Innlandet.
- Bråten, U.B. (2025). Winter Outdoor Recreation in Rondane Sør Wild Reindeer Area: Visitor Behaviour and Attitudes Towards Management Strategies at Venabygdsfjellet. Masteroppgave, Norges miljø- og biovitenskapelige universitet.
- Christensen, N. A., & Cole, D. N. (2000). Leave no trace practices: Behaviors and preferences of wilderness visitors regarding use of cookstoves and camping away from lakes. In *Proceedings—Wilderness science in a time of change conference* (pp. 77-85).
- Cingolani, A. M., Barberá, I., Renison, D., & Barri, F. R. (2016). Can persuasive and demonstrative messages to visitors reduce littering in river beaches? *Waste Management*, 58, 34-40.
- Cole, D. N., Hammond, T. P., & McCool, S. F. (1997). Information quantity and communication effectiveness: Low-impact messages on wilderness trailside bulletin boards. *Leisure Sciences*, 19(1), 59-72.
- Davis, S. K., & Thompson, J. L. (2011). Investigating the impact of interpretive signs at neighborhood natural areas. *Journal of Interpretation Research*, 16(2), 55-66.
- Evju, M., Eide, N. E., Gundersen, V. & Rød-Eriksen, L. (2018). Sårbarhetsvurdering av utvalgte lokaliteter i Femundsmarka nasjonalpark. Røavassdraget, Grøtdalen og Valdalsfjellet. NINA Rapport 1482. Norsk institutt for naturforskning.
- Fälton, E. (2024). The romantic tourist gaze on Swedish national parks: Tracing ways of seeing the non-human world through representations in tourists' Instagram posts. *Tourism Recreation Research*, 49(2), 235–258.
- Fjelle, M. (2020). Hiking in Rondane wild reindeer range: Human trail use and the effects of removing trail marks. Masteroppgave, Norges miljø- og biovitenskapelige universitet.
- Fredman, P., Romlid U., Emmelin L. & Yuan M (2009). Who are the non-compliance? An analysis of non-compliance with on-site monitoring methodology at Fulufjället National Park. Forskningsprogrammet friluftsliv I förändring. Rapport nr. 9.
- Gundersen, V., Andersen, O., Kaltenborn, B. P., Vistad, O. I., & Wold, L. C. (2011). Målstyrt forvaltning. Metoder for håndtering av ferdsel i verneområder. NINA rapport 615. Norsk institutt for naturforskning.
- Gundersen, V. & Arnekleiv, M. (2026). Ferdsel på Hardangervidda 2016-2025: Oppsummering av telledata. NINA Rapport (publiseres 2026). Norsk institutt for naturforskning.
- Gundersen, V., Hagen, D., Eide, N.E. og Rød-Larsen, L. (2019). Sårbarhetsvurdering av ferdselslokaliteter på Hjerkin. Tverrfjellet / viewpoint SNØHETTA, Geitberget og nærliggende stier. NINA rapport 1754. Norsk institutt for naturforskning
- Gundersen, V., Mehmetoglu, M., Vistad, O. I., & Andersen, O. (2015a). Linking visitor motivation with attitude towards management restrictions on use in a national park. *Journal of outdoor recreation and tourism*, 9, 77-86.

- Gundersen, V., Myrvold, K. M., Kaltenborn, B. P., Strand, O., & Kofinas, G. (2022). A review of reindeer (*Rangifer tarandus tarandus*) disturbance research in Northern Europe: towards a social-ecological framework? *Landscape Research*, 1-17.
- Gundersen, V. & Rød-Eriksen, L. (2022). Sårbarhetsvurdering av ferdselslokaliteter på Dovrefjell: Moskusstien og Stroplsjødalen. NINA Rapport 2061. Norsk institutt for naturforskning
- Gundersen, V., Selvaag, S. K., Junker-Köhler, B., & Zouhar, Y. (2024). Visitors' relations to recreational facilities and attractions in a large vulnerable mountain region in Norway: Unpacking the roles of tourists and locals. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 47, 100807.
- Gundersen, V., Selvaag, S. K., Dokk, J. G., Wold, L. C., Romtveit, L., Rauset, G. R., ... & Mossing, A. (2021). Ferdsel i Hardangervidda villreinområde. Antall brukere og fordeling på areal over tid. NINA rapport 1909. Norsk institutt for naturforskning.
- Gundersen, V., & Singsaas, S. (2020). Forvaltning av hensynsfull ferdsel i villreinområder. *Tidsskrift for utmarksforskning*, 2020(1).
- Gundersen, V., Singsaas, M., Grønn, J.F., Köhler, B. & Simensen, T. (2023). Tradisjon og destinasjon-en studie av fritidsboliger, ferdsel og fremtidsbilder på Hardangervidda. NINA Temahefte 89. Norsk institutt for naturforskning.
- Gundersen, V., Strand, O. Mortensen, A.J. & I. Nerhoel. (2015b). Tiltak for å håndtere ferdsel i villreintrekk i Stroplsjødalen. *Villreinen 2015*, 74-77.
- Gundersen, V., O. Strand, F. Flemsæter, I. Nerhoel, A. Thanem & L. C. Wold. (2016). Kunnskapsgrunnlag om ulike scenarier for Snøheimvegen. Effekter på villrein, ferdsel og lokalsamfunn etter åtte års forskning. NINA Rapport 1313. Norsk institutt for naturforskning.
- Hagen, D., Eide, N. E., Evju, M., Gundersen, V., Stokke, B., Vistad, O. I., Rød-Eriksen, L., Olsen, S. L., & Fangel, K. (2019). Håndbok: Sårbarhetsvurdering av ferdselslokaliteter i verneområder, for vegetasjon og dyreliv. NINA Temahefte 73. Norsk institutt for naturforskning.
- Haaland, H., & Aas, Ø. (2010). Eco-tourism certification—does it make a difference? A comparison of systems from Australia, Costa Rica and Sweden. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 10(3), 375-385.
- Ham, S. (2016). Interpretation: Making a difference on purpose. Fulcrum publishing.
- Higham, J., Vidar Haukeland, J., Hopkins, D., Inge Vistad, O., Lindberg, K., & Daugstad, K. (2016). National parks policy and planning: a comparative analysis of friluftsliv (Norway) and the dual mandate (New Zealand). *Journal of Policy Research in Tourism, Leisure and Events*, 8(2), 146-175.
- Hughes, M., & Morrison-Saunders, A. (2002). Impact of trail-side interpretive signs on visitor knowledge. *Journal of Ecotourism*, 1(2-3), 122-132.
- Innovasjon Norge (2021). *Nasjonal reiselivsstrategi 2030: Sterke inntrykk med små avtrykk. Fra reiselivet. Til regjeringen*. Innovasjon Norge.
- IUCN (1994). Guidelines for protected area management categories. International Union for Conservation of Nature, 18-19. <https://portals.iucn.org/library/efiles/documents/1994-007-En.pdf>
- Karlsson, L., & Dolnicar, S. (2016). Does eco certification sell tourism services? Evidence from a quasi-experimental observation study in Iceland. *Journal of Sustainable Tourism*, 24(5), 694-714.
- Kaxrud Wilberg, K. A. (2010). Bortfallsstudie i Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonalpark. En test av selvregistreingskasser som metode for registrering av ferdsel i naturområder Masteroppgave, Norges miljø- og biovitenskapelige universitet.
- Keller, R., Selvaag, S., Engen, S., & Kvalshaug, O. J. (2025). Testing communication strategies for reducing toilet waste in a Norwegian protected area. *Journal of Interpretation Research*, 30(1), 119-148.
- KMD (2014). *Rapport fra faggruppe forenkling av utmarksforvaltningen*. Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

- Landa-Mata, I., Dybedal, P., Gundersen, V., Knapskog, M., Gundersen, F., Haukeland, J. V., Stokke, K. B., Stange, E., & Pettersen, G. R. (2024 a). Bare på besøk? Metoder for integrering av besøksforvaltning i planarbeid Rapport 2018/2024. Transportøkonomisk institutt (TØI).
- Landa-Mata, I., Dybedal, P., Gundersen, V., Knapskog, M., Gundersen, F., Haukeland, J. V., Stokke, K. B., Stange, E. & G. R. Pettersen. (2024 b). Veileder for integrering av besøksforvaltning i planarbeid. TØI veileder 2024. Transportøkonomisk institutt (TØI).
- Landa-Mata, I., Knapskog, M., Gundersen, V., & Rustad Pettersen, G. (2025). Co-producing tools for integrating visitor management in municipal planning—lessons from a Norwegian case study. *Planning Practice & Research*, 40(5), 1147-1172.
- Lundberg, A. K., Gundersen, V., Fauchald, O. K., Vistad, O. I., Fedreheim, G. E., Bardal, K. G., & Gjertsen, A. (2021). *Evaluering av forvaltningsordningen for nasjonalparker og andre store verneområder*. NF-rapport 01/2021. Nordlandsforskning.
- Marion, J. L., Leung, Y. F., Eagleston, H., & Burroughs, K. (2016). A review and synthesis of recreation ecology research findings on visitor impacts to wilderness and protected natural areas. *Journal of forestry*, 114(3), 352-362.
- Marion, J. L., & Reid, S. E. (2007). Minimising visitor impacts to protected areas: The efficacy of low impact education programmes. *Journal of Sustainable Tourism*, 15(1), 5-27.
- Mateer, T. J., Taff, B. D., Miller, Z. D., & Lawhon, B. (2020). Using visitor observations to predict proper waste disposal: A case study from three US national parks. *Current Research in Environmental Sustainability*, 1, 16-22.
- Mathiesen, K.E., Vuorinen, K.E.M., Gundersen, V., Stokke, B.G. & Singaas, F.T. (2023). Vurdering av vårfordbud mot motorferdsel i utmark i Nord-Troms og Finnmark. NINA Rapport 2248. Norsk institutt for naturforskning.
- Maxwell, S.L., Cazalis, V., Dudley, N. mfl. (2020). Area-based conservation in the twenty-first century. *Nature*, 586, 217–227.
- Metsähallitus (u.å.). Hållbar turism i skyddsområden. ArcGIS StoryMaps. <https://storymaps.arcgis.com/stories/515ffa71a2be45a7a461f399aed17c87>
- Miljødirektoratet. (2026). *Unngå negative virkninger for miljøet*. <https://www.miljodirektoratet.no/ansvarsomrader/overvaking-arealplanlegging/arealplanlegging/miljohensyn-arealplanlegging/unnga-negative-virkninger-for-miljoet/>
- Miljødirektoratet. (2025). *Ta i bruk merkevaren Norges nasjonalparker* (sist oppdatert 24. april 2025). <https://www.miljodirektoratet.no/ansvarsomrader/vernet-natur/opprette-og-forvalte-verneomrader/besoksforvaltning-i-norske-verneomrader/ta-i-bruk-merkevaren-norges-nasjonalparker/>
- Miljødirektoratet. (2022). *Kriterier for nasjonalparkkommuner*. https://www.miljodirektoratet.no/globalassets/dokumenter/vernet-natur/kriterier-for-nasjonalparkkommuner_revidert010622.pdf
- Miljødirektoratet. (2020). *Nasjonalparkene som merkevare: Sluttrapport pilotfase 2014–2019* (M-1751). Miljødirektoratet.
- Miljødirektoratet. (2015). *Veileder for besøksforvaltning i norske verneområder* (M-415). Miljødirektoratet.
- Miljødirektoratet. (u.å. a). *Retningslinjer for kommersielt merke*. Designmanual for Norges nasjonalparker. <https://designmanual.norgesnasjonalparker.no/kommersielt-merke/retningslinjer>
- Miljødirektoratet. (u.å. b). *Aktørene*. Designmanual for Norges nasjonalparker. <https://designmanual.norgesnasjonalparker.no/om-profilen/aktorene>
- Molin, L. U., Selvaag, S. K., & Aas, Ø. (2025). How Instagram shapes visitors' relation to wild places. *Tourism Geographies*, 27(8), 1664-1679.
- Newsome, D., Moore, S. A., & Dowling, R. K. (2012). Natural area tourism: Ecology, impacts and management. *Multilingual Matters*.

- Nordland fylkeskommune (2019). *Pilotprosjektet på besøksforvaltning: Underveisrapport*. Nordland fylkeskommune.
- NOU 2023: 10. (2023). *Leve og oppleve: Reisemål for en bærekraftig fremtid*. Nærings- og fiskeridepartementet.
- Nærings- og fiskeridepartementet (2021). *Offentlig utvalg for reisemålsutvikling og besøksforvaltning i norske kommuner*. Regjeringen. <https://www.regjeringen.no/no/dep/nfd/org/etater-og-virksomheter-under-narings-og-fiskeridepartementet/styrer-rad-og-utvalg/avsluttede-styrer-rad-og-utvalg-under-narings-og-fiskeridepartementet/offentlig-utvalg-for-reisemalsutvikling-og-besoksforvaltning-i-norske-kommuner/id2921258/>
- OECD (2021), *Applying Evaluation Criteria Thoughtfully*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/543e84ed-en>.
- Saunders, R., Weiler, B., Scherrer, P., & Zeppel, H. (2019). Best practice principles for communicating safety messages in national parks. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 25, 132-142.
- Schwartz, F., Taff, B. D., Lawhon, B., & VanderWoude, D. (2018). Mitigating undesigned trail use: The efficacy of messaging and direct site management actions in an urban-proximate open space context. *Environmental Management*, 62(3), 458-473.
- Selvaag, S. K., & Evju, M. (2025). Assessing the effectiveness of signs to change littering behavior in a Norwegian national park. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 51, 100930.
- Selvaag, S., Evju, M., Gundersen, V., & Aas, Ø. (2026). Fostering Pro-environmental Behavior Among National Park Visitors: Testing Communication Strategies for Campfire Management. *Environmental Management*, 76(3), 99.
- Selvaag, S. K., Keller, R., Aas, Ø., Gundersen, V., & Singsaas, F. T. (2023). On-site communication measures as a tool in outdoor recreation management: a systematic map. *Environmental Evidence*, 12(1), 14.
- Selvaag, S. K., Wold, L. C., Gundersen, V., Keller, R., & Vistad, O. I. (2021). Norgesferie i krisetider– Hvordan så sommeren 2020 ut i fjellet? Tidsskriftet Utmark.
- Settina, N., Marion, J. L., & Schwartz, F. (2020). Leave no trace communication: Effectiveness based on assessments of resource conditions. *Journal of Interpretation Research*, 25(1), 5-25.
- Smith, A., Newsome, D., & Enright, N. (2012). Does provision of firewood reduce woody debris loss around campsites in south-west Australian forests? *Australasian Journal of Environmental Management*, 19(2), 108-121.
- Stange, E., Gundersen, V., Simensen, T. & F. Frassinelli. (2024). Ferdsel fra hytter i villreinområdet Norefjell-Reinsjøfjell. Analyse av Strava data, villreinens arealbruk og tomterese. NINA Rapport 2462. Norsk institutt for naturforskning.
- Stern, P. C. (2000). New environmental theories: toward a coherent theory of environmentally significant behavior. *Journal of Social Issues*, 56(3), 407-424.
- Stern, M. J., & Powell, R. B. (2013). What leads to better visitor outcomes in live interpretation?. *Journal of Interpretation Research*, 18(2), 9-43.
- Stern, M. J., Powell, R., Martin, E., & McLean, K. (2012). Identifying best practices for live interpretive programs in the United States National Park Service. US National Park Service.
- Singsaas, M., Grønn, J. F., & Gundersen, V. (2024). Besøksforvaltning i hyttekommuner–spenninger mellom tradisjon og destinasjon. *Kart og plan*, 117(1), 139-156.
- Stokke, K. B., & Clemetsen, M. (2021). Planning the tourism landscape across protected area borders. In *Nordic Perspectives on Nature-based Tourism* (pp. 80-94). Edward Elgar Publishing.
- Stokke, K. B., Clemetsen, M., & Bjørnstad, K. (2025). Besøksforvaltning i distriktskommuners samfunns- og arealplanlegging. Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU), på oppdrag fra Distriktsenteret.
- Stokke, K. B., Haukeland, J. V., & Clemetsen, M. (2016). Koordinert besøksforvaltning som redskap for bærekraftig reiselivsutvikling. En casestudie av Nærøyfjordområdet. *Kart og Plan*, 4, 2016.

- Stokke, K. B., & Haukeland, J. V. (2018). Balancing tourism development and nature protection across national park borders—a case study of a coastal protected area in Norway. *Journal of Environmental Planning and Management*, 61(12), 2151-2165.
- Strand, O., Flemsæter, F., Gundersen, V. & Rønningen, K. (2013). Horisont Snøhetta. NINA Temahefte 51. Norsk institutt for naturforskning.
- Strand, O. & Gundersen, V. (2019). Silhuett Rondane – Hvordan bevare villreinen. NINA Temahefte 74. Norsk institutt for naturforskning.
- Strand, O., Gundersen, V., Jordhøy, P., Andersen, R., Nerhoel, I., Panzacchi, M. & Van Moorter, B. (2014). Villrein og ferdsel i Rondane. Sluttrapport fra GPS-merkeprosjektet 2009–2014. – NINA Rapport 1013. Norsk institutt for naturforskning.
- Søreng, Ø., & Myrvoll, K.-S. (2019). *Bærekraftig besøksforvaltning i Midt-Troms – Regionale planer for bærekraftig infrastruktur*. Nordavind Utvikling KF & Næringshagen Midt-Troms AS.
- Uysal, M. & Jurowski, C. (1994). Testing the push and pull factors. *Annals of Tourism Research*, 21 (4): s. 844 846.
- Valan, S. K. (2021). Slitasjeutvikling på stier og leirplasser i Femundsmarka nasjonalpark over 30 år. Masteroppgave, Norges miljø- og biovitenskapelige universitet.
- Valan, S. K., & Rohde, E. L. (2025). Styrtet kanalisering ved Røvoltjønnan: Hvilke tiltak er gjennomført og har disse hatt en effekt? [PowerPoint-presentasjon]. Nasjonalparkstyret for Femundsmarka og Gutulia.
- Venter, Z. S., Gundersen, V., Scott, S. L., & Barton, D. N. (2023). Bias and precision of crowdsourced recreational activity data from Strava. *Landscape and Urban Planning*, 232, 104686.
- Vestland fylkeskommune. (u.å.). *Besøksforvaltning i Vestland*. <https://www.vestlandfylke.no/narings-og-samfunnsutvikling/bransjar-og-omstilling/reiseliv/besoksforvaltning/>
- Viken, A. I., Svensson, G. E., & Benonisen, R. (Red.). (2024). *Friluftsliv og besøksforvaltning*. Fagbokforlaget.
- Vikene, O.L. & Sanderud, J.R. (2024). Å gå på tilrettelagte stier: Hvordan opplever aktive turgåere tilrettelegging for friluftsliv? Tidsskrift for Utmarksforskning, 2024 - 2.
- Vindedal, H. S. (2021). Turisters risikoforståelse og atferd ved ferdsel i naturen: En kvalitativ studie av besøkende ved Nigardsbreen i Luster kommune. Masteroppgave, Norges miljø- og biovitenskapelige universitet.
- Vistad, O. I. (1995). I skogen og i skolten – Ein analyse av friluftsliv, miljøoppleving, påverknad og forvaltning i Femundsmarka, med jamføringar til Rogen og Långfjället. Doktorgradsavhandling, NTNU.
- Vistad, O. I. & Gundersen, V. (2022). Bruken av Rondane – Dovre 2021. Resultat frå brukarundersøking og automatisk teljing. NINA Rapport 2147. Norsk institutt for naturforskning.
- Vistad, O. I., & Vorkinn, M. (2012). The Wilderness Purism Construct—Experiences from Norway with a simplified version of the purism scale. *Forest Policy and Economics*, 19, 39-47.
- Vorkinn, M. (2011). *Informasjon som verktøy for målstyrt forvaltning*. Miljøvernavdelingen. Fylkesmannen i Oppland.
- Vågan kommune. (2020). *Kommuneplanens samfunnsdel 2020–2032: Del 2 – Kommuneplanens samfunnsdel – hoveddokument*.
- Winge, N. K. (2013). *Kampen om arealene: Rettslige styringsmidler for en helhetlig utmarksforvaltning*. Universitetsforlaget.
- Zouhar, Y., Gundersen, V., Vistad, O. I., Selvaag, S. K., Köhler, B., & Wold, L. C. (2024). Hvem bruker nasjonalparkene i norske fjell? Karaktertrekk ved bruken og klassifisering av områdene. Tidsskriftet Utmark.
- Øian, H., Fredman, P., Sandell, K., Sæpórðóttir, A. D., Tyrväinen, L., & Jensen, F. S. (2018). Tourism, nature and sustainability: A review of policy instruments in the Nordic countries. TemaNord 2018:534. Nordic Council of Ministers 2018.

- Aas, Ø., Valan, S. K., Evju, M., & Vistad, O. I. (2022). Significant increase in negative impacts on vegetation and soils at informal campsites in a Norwegian national park in the period 1988–2020. *Norsk Geografisk Tidsskrift-Norwegian Journal of Geography*, 76(2), 125-131.
- Aas, Ø., Jørgensen, F. M. O., Stensland, S., Reiertsen, T., & Dybsand, H. N. H. (2023). Your place or mine? Exploring birdwatching tourists' behaviour disturbing birds in a nature reserve. *European Journal of Wildlife Research*, 69(3), 44.
- Aas, Ø. (Red.), Vistad, O. I., Dervo, B., ... Nellemann, C. (2003). *Bruk og forvaltning av nasjonalparker i fjellet* (NINA Fagrapport 72). Norsk institutt for naturforskning.

Vedlegg 1 Bakgrunnsnotat for oppdraget

Vedlegget er tilgjengelig via NVA (Nasjonalt vitenarkiv) og publisert på samme side som hovedrapporten:

<https://hdl.handle.net/11250/5513265>

Bakgrunnsnotat for oppdraget som er utarbeidet av Miljødirektoratet. Notatet beskriver bakgrunn, formål og rammer for evaluering av merkevarestrategien for Norges nasjonalparker og arbeidet med besøksstrategier.

Vedlegg 2 Dokumentanalyse besøksstrategier

Vedlegget er tilgjengelig via NVA (Nasjonalt vitenarkiv) og publisert på samme side som hovedrapporten:

<https://hdl.handle.net/11250/5513265>

Vedlegget er et Excel-dokument som inneholder utfyllende dokumentasjon knyttet til dokumentanalysen av besøksstrategier i rapporten. Kolonnene omfatter blant annet informasjon om område, verneverdier og forvaltningsmål, utfordringer og muligheter knyttet til bruk, kunnskapsgrunnlag og strategiske grep og tiltak som informasjon, fysisk tilrettelegging, sonering, oppsyn og overvåkning.

Vedlegg 3 Brukerundersøkelser

Oversikt over områder og rapporter som er inkludert.

		Eldre versjon	Merknader
Børgefjell nasjonalpark	Søraa, E., Lien, G., O.J. Sørensen. & Bråten, R. H. 2018a. Brukerundersøkelse i Børgefjell nasjonalpark sommeren 2017. Oslo Economics		
Folgefonna nasjonalpark	Søraa, E., Lien, G., & O.J. Sørensen. 2018b. Brukerundersøkelse i Folgefonna nasjonalpark sommeren 2018. Oslo Economics		
Lomsdal-Visten nasjonalpark	Søraa, E., Lien, G., O.J. Sørensen. & Bråten, R. H. 2018c. Brukerundersøkelse Lomsdal-Visten nasjonalpark sommeren.		
Møysalen nasjonalpark	Søraa, E., Lien, G., O.J. Sørensen. & Bråten, R. H. 2018d. Brukerundersøkelse i Møysalen sommeren 2017. Oslo Economics		
Lofotodden nasjonalpark	Lien, G., Søraa, E., & O.J. Sørensen. 2020. Brukerundersøkelse i Lofotodden nasjonalpark sommeren 2019. Oslo Economics		
Langsua nasjonalpark	Vorkinn, M. 2016. Bruk og brukere i Langsua sommeren 2015. Dokumentasjonsrapport. Langsua nasjonalparkstyre.		Tall fra Langsua er hentet fra rapporten «Bruk og brukere i Femundsmarka og Gutulia sommeren 2015», men den opprinnelige rapporten er Vorkinn (2016)
Gutulia nasjonalpark	Vorkinn, M. 2016. Bruk og brukere i Femundsmarka og Gutulia sommeren 2015. Dokumentasjonsrapport. Femundsmarka nasjonalparkstyre.		Ingen etterundersøkelse
Femundsmarka nasjonalpark	Vorkinn, M. 2016. Bruk og brukere i Femundsmarka og Gutulia sommeren 2015. Dokumentasjonsrapport. Femundsmarka nasjonalparkstyre.		
Jotunheimen nasjonalpark	Vorkinn, M. 2019. Bruk og brukere i Jotunheimen 1992-2019 - Dokumentasjonsrapport. Fylkesmannen i Innlandet, miljøvernavdelingen, Rapport nr. 05/19, 96. ISBN: 978-82-8410-008-1		
Blåfjella-Skjækerfjella nasjonalpark	Selvaag S.K. & L.C. Wold. 2018a. Brukerundersøkelse i Blåfjella-Skjækerfjella nasjonalpark. NINA Rapport 1506. Norsk institutt for naturforskning.		
Breheimen nasjonalpark	Vistad, O.I., Selvaag, S.K. & L.C. Wold. 2017. Bruken og brukarane av Breheimen 2017. Kasse og etterundersøking – NINA Rapport 1349, 79 s.		
Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonalpark (2)	Zouhar, Y., Wold, L. C. & Gundersen, V. 2023a. Brukerundersøkelse i Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonalpark. Sommeren 2022. NINA Rapport 2299. Norsk institutt for naturforskning.	Gundersen, V., Andersen, O., Wold, L. C., Nerhoel, I., Fangel, K., Vistad, O. I. & K. R. Båttstad. 2013. Ferdsel i Snøhettaområdet – Del 1. Dokumentasjonsrapport fra 12 spørreundersøkelser - NINA Rapport 933. 101 s.	
Hallingskarvet nasjonalpark	Vistad, O.I., Gundersen, V. & L.C. Wold. 2014. Brukerundersøkelser i Hallingskarvet og Varangerhalvøya nasjonalparker, sommeren 2014. NINA Rapport 1109. 54 s + vedlegg		
Hardangervidda nasjonalpark	Selvaag, S.K., Gundersen, V., Dokk, J.G., Romtveit, L., Strand, O., Wold, L.C. & T. Holter. 2018. Brukerundersøkelse i Hardangervidda nasjonalpark sommeren 2017. NINA Rapport 1530. Norsk institutt for naturforskning.		
Jostedalsbreen nasjonalpark	Vistad, O.I., Selvaag, S.K. & L.C. Wold. 2018. Bruken og brukarane av Jostedalsbreen nasjonalpark 2017. Kasse- og etterundersøking. Revidert utgave. NINA Rapport 1490. Norsk institutt for naturforskning		
Junkerdal nasjonalpark	Selvaag S.K. & L.C. Wold. 2018b. Brukerundersøkelse i Junkerdal nasjonalpark. Revidert utgave. NINA Rapport 1471. Norsk institutt for naturforskning.		
Fulufjellet nasjonalpark	Wold, L.C. & S.K. Selvaag. 2017. Brukerundersøkelse i Fulufjellet nasjonalpark sommeren 2016 – NINA Rapport 1333.69 s.		
Lierne nasjonalpark	Wold, L.C. & S.K. Selvaag. 2018. Brukerundersøkelse i Lierne nasjonalpark. NINA rapport 1507. Norsk institutt for naturforskning.		Ingen etterundersøkelse
Raet nasjonalpark	Selvaag S.K. & Wold L.C. 2019a. Brukerundersøkelse i Raet nasjonalpark sommeren 2018. NINA Rapport 1606. Norsk institutt for naturforskning.		
Rago nasjonalpark	Selvaag S.K. & Wold L.C. 2018d. Brukerundersøkelse i Rago nasjonalpark. NINA Rapport 1470. Norsk institutt for naturforskning		

Reinheimen nasjonalpark (2)	Zouhar, Y., Wold, L. C. & Gundersen, V. 2023b. Brukerundersøkelse i Reinheimen nasjonalpark. Sommeren 2022. NINA Rapport 2294. Norsk institutt for naturforskning.	Vorkinn, M. 2011. Bruk og brukere i Reinheimen sommeren 2011 - Dokumentasjonsrapport. Fylkesmannen i Oppland, miljøvernavdelingen, Rapport nr. 01/12, 68 s.
Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark	Selvaag S.K. & Wold L.C. 2018c. Brukerundersøkelse i Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark. Re vidert utgave. NINA Rapport 1472. Norsk institutt for naturforskning	
Skarvan og Roltdalen nasjonalpark	Selvaag, S.K., Wold, L.C. & Vistad, O.I. 2017a. Brukerundersøkelse i Skarvan og Roltdalen nasjonalpark og Sylan landskapsvernområde sommeren 2016. -NINA rapport 1377, 84 s.	
Stabbursdalen nasjonalpark	Selvaag, S.K. & Vistad, O.I. 2019. Brukerundersøkelse i Stabbursdalen nasjonalpark. Som meren 2018. NINA rapport 1650. Norsk institutt for naturforskning.	
Varangerhalvøya nasjonalpark	Vistad, O.I., Gundersen, V. & Wold, L.C. 2014. Brukerundersøkelse i Hallingskarvet og Varangerhalvøya nasjonalparker, sommeren 2014. NINA Rapport 1109. 54 s + vedlegg.	
Ytre Hvaler nasjonalpark	Selvaag S.K. & Wold L.C. 2019b. Brukerundersøkelse i Ytre Hvaler nasjonalpark. Sommeren 2018. NINA Rapport 1607. Norsk institutt for naturforskning	
Ånderdalen nasjonalpark	Selvaag, S. K., Gundersen, V., Danielsen, G. & L. C. Wold 2017b. Brukerundersøkelse Ånderdalen nasjonalpark sommeren 2016. NINA Rapport 1371. Norsk institutt for naturforskning.	
Rondane-Dovre nasjonalparker (2)	Vistad, O.I. & V. Gundersen. 2022. Bruken av Rondane-Dovre 2021. Resultat fra brukarundersøking og automatisk teljing. NINA Rapport 2147. Norsk institutt for naturforskning.	Vorkinn M. & Andersen O. (2010). Besøkende i Rondane og Dovre nasjonalparker – sommeren 2009. Resultater fra selvregistreringskasser og automatiske ferd selstellere. NINA Lillehammer
Forollhogna nasjonalpark	Gundersen, V., Nerhoel, I., Strand, O., Wold, L.C., Rybråten, S., Dokk, J.G., Vistad, O.I. & Selvaag, S.K. 2017. Ferdsel og bruk av Forollhogna villreinområde. - NINA Rapport 1331. 168 s.	
Østmarka nasjonalpark	Gundersen, V., Tangeland, T., & Kaltenborn, B. P. (2015). Planning for recreation along the opportunity spectrum: The case of Oslo, Norway. <i>Urban Forestry & Urban Greening</i> , 14(2), 210-217.	Gjennomført før etablering av nasjonalparken.
	Hagen, O. C. L. (2013). Dagens bruk og morgendagens forvaltning av områder vernet etter § 11 i markaloven.	

Øvre pasvik (2007), Reisa (2008) og Jomfruland (2014) er ikke inkludert på grunn av at de ikke følger samme metodikk/spørsmål som gjør det mulig å sammenligne med de øvrige spørsmålene. Østmarka er basert på en masteroppgave/artikkel og det er kun stibruk/purisme som er inkludert fra denne undersøkelsen, ellers er den ikke med. De undersøkelsene i tabellen over er de som følger samme metodikken og er gjennomført av Oslo Economics, NINA og Fylkesmannen i Innlandet v/Marit Vorkinn. N = 31, men det er 32 nasjonalparker fordi Rondane og Dovre nasjonalparker er rapportert sammen.

Oversikt over innfallsporter

Selv om det er noen innfallsporter som har vært med begge gangene undersøkelsene ble gjennomført, er de likevel ikke tatt med i sammenligningen dersom de ikke sto på samme sted begge år eller hadde lav utvalgsstørrelse i ett eller begge år. De innfallsportene som er med i sammenligningen er markert i grått i tabellen under.

Reinheimen	2022 (n=)	2010 (n ikke oppgitt i rapport)
	Billingen (1015)	Billingen
	Zakariasdammen (375)	Zachariasdammen
	Tronodden (252)	
	Rånå (223)	Rånå
	Kløvstien (sti v/vernegrense) (220)	
	Muldalsvika (190)	Muldalsvika/Muldalen
	Slettvikane (174)	Slettvikane
	Tunga bru (167)	Tunga
	Alnesreset (148)	
	Kløvstien (ny parkering lvo) (147)	
	Aursjøen vest (106)	Aursjøen
	Aursjøen øst (40)	
	Tordalen (100)	Tordalen
	Grønningsæter (98)	
	Lordalen – Nysetra (81)	Lordalen (Nysæter)
	Trollstigiplatået (78)	Trollstigen
	Finndalen – Vangen (68)	Finndalen, Vangen
	Finndalen – Odden (38)	
	Bispevatnet (17)	
	Alnesdalen (5)	
		Øvstestølen
		Brøstdalen
		Lordalen, grustaket
		Skårvangen, Milthaug
		Veslelangdalen
		Langfjelldalen
		Alnesdalen
		Grøndalen
		Slådalen
		Liafjellet
		Heggebotn
Dovrefjell-Sunndalsfjella	2022 (n=)	2009 (n=)
	Snøheim – mot Snøhetta (682)	Snøheimvegen (1023)
	Snøheim – mot Reinheim (222)	
	Snøheim – mot Svanådalen (146)	
	Grønbakken (667)	Grønnbakken (174)
	Kongsvoll fjellstue (1186)	Kongsvoll
	Kongsvoll stasjon (519)	Kongsvoll stasjon (327)
	Kongsvoll - Knutshø/Pilegrimsleden (661)	
	Åmotsdalen (102)	Åmotsdalen (271)
	Sæterfjellet (35)	Sæterfjellet (73)
	Dindalen/Dindalshytta (14)	Dindalen (415)
	Skirådalen/Middagshjellen (112)	
	Grøvdalen (174)	Grøvdalen (219)
	Aursjøhytta - Grøvdalen (5)	
	Håkodalen (48)	Håkadalen (73)
	Grønvollsstenen - mot Raubergshytta (49)	Mot Raubergshytta (87)
	Reinsvatnet - mot Reinsvassbu/Vike (40)	
	Isfjorden/Rabben/Svartvassbu (32)	
	Bjørli (174)	Bjørli (263)
	Skamsdalen/Dalssida (147)	Skamsdalen (155)
	Storhøe/Folldal (98)	
		Ringveien (113)
		Fjellvegen (208)
		Nysetra (55)
		Gåsebu (61)
		Svartdalsseter (94)
		Vangshaugen (189)
		Gammelsetra (101)
Rondane-Dovre	2021 (n=)	2009 (n=)
	Grimsdalshytta (171)	Grimsdalshytta (382)
	Straumbu (306)	Straumbu (739)
	Dørålen (256)	Dørålen (731)
	Hageseter /Gautåsæter (185)	Hageseter/Gautåsæter (520)
	Spranghaugen (223)	Spranghaugen (520)
	Høvringen-Kvannslådalen (279)	Høvringen-Kvannslådalen (510)
	Smuksjøsæter (391)	Smuksjøsæter (2037)
	Søre Eldåsæter (98)	Søre Eldåsæter (181)

Vedlegg 4 Intervjuguider

Verneområdeforvalter/SNO/SF/kommunalt ansatte

Det er stilt ulike spørsmål fra denne intervjuguiden til de ulike aktørgruppene ut ifra deres roller, ansvar og erfaringer i forvaltningen av verneområdene.

- Presentasjon av prosjektet, intervjuer, formålet og hvordan informasjonen vil bli brukt
- Samtykke til deltakelse og eventuelt lydopptak

Endringer i besøksmønstre og besøkende siden 2015

1. Hvordan vil du beskrive utviklingen i besøksmønstre i område siden 2015?
 - fokus på mengde, men også type bruk/aktivitet, besøkstidspunkt, bruk av randsone/kjerneområde (for kystparker fokus på sjø-land)
2. Har du merket endringer i hvem som besøker verneområdet (alder, nasjonalitet, erfaringsnivå, hva de ønsker å oppleve)?
3. Hva tror du er de viktigste årsakene til disse endringene (pekes det på strategiene)?

Oppfølgingsspørsmål:

4. Har dere målt eller kartlagt disse endringene på noen måte?
5. Opplever du at endringene er en utfordring eller en mulighet for forvaltningen, både når det gjelder de enkelte endringene og sett i sammenheng og hvordan påvirker de verneverdiene i verneområdet?

Oppfølgingsspørsmål:

6. Har du sett eksempler på at endringene enten har styrket eller svekket verneverdiene?

Dagens tilstand verneverdier:

7. Hva kan sies om dagens tilstand for natur og andre verneverdier i området?
8. I hvilken grad er sårbare områder fulgt opp gjennom overvåkning og forvaltning?

Bruk av sårbarhetsanalyser i besøksstrategioppfølging og erfaringer med gjennomførte tiltak

9. Kan du beskrive et konkret eksempel på tiltak som er gjennomført basert på en slik analyse?
10. Hva har vært erfaringene med å bruke disse analysene i praksis?
11. Har tiltaket fungert og på hvilken måte (fokus på verneverdiene)?

Ikke sårbarhetsanalyse:

Har dere gjennomført tiltak beskrevet i besøksstrategien for å ivareta natur som bygger på annen kunnskap eller erfaring enn sårbarhetsanalyser (kystparkene: tiltak for å begrense forstyrrelser i sjøområder, f.eks. ilandstigningsforbud, stenging av områder i hekkesesong)?

Hvilket kunnskapsgrunnlag er disse tiltakene basert på?

Kan du beskrive kort tiltakene som er gjennomført og hvordan de har fungert (fokus på verneverdiene)?

Merkevare nasjonalparker

-Viktig at begrepet "merkevare" forstås som innholdet og strategiske valg i kommunikasjon, og ikke primært utseende og design.

12. Har du inntrykk av at merkevaren har bidratt til å endre forventningene besøkende har før de kommer?
13. Tror du merkevaren har påvirket hvilke typer besøkende som kommer eller hvordan de bruker området?
14. På hvilken måte bidrar/forsterker merkevaren formidlingen av verneverdiene?
15. Har merkevaren ført til konkrete forbedringer eller utfordringer med tanke på ivaretagelse av verneverdiene i deres område?

For kystparkene: Hvordan synes du merkevaren fungerer for ditt område med tanke på at det er en kystpark, hvordan har dere tilpasset formidling, skilting eller digitale verktøy for ferdsel på sjø og i strandsonen?

Om merkevare og besøksstrategiarbeidet for andre vernekategorier

-Spørsmål stilt til kommunalt ansatte og SF.

16. Hvordan passer biotopvernområder og naturreservater inn?
17. Er strategiene tilpasset strengere vern enn nasjonalparker?

Samarbeid med reiseliv og andre aktører

18. Har besøksstrategien og merkevaren påvirket hvordan dere samarbeider med reiselivet/lokale aktører?
19. Har besøksstrategien og merkevaren påvirket hvordan dere samarbeider med andre aktører under merkevaren? (besøkssentre, og nasjonalparkkommuner/-landsbyer)
20. Er det utfordringer knyttet til målkonflikter eller prioriteringer (fokus på verneverdier)?

Bruk av nettsiden norgesnasjonalparker.no

21. Hvordan bruker dere nettsiden Norgesnasjonalparker.no i formidling og kommunikasjon?
22. Er det funksjoner eller innhold dere savner på nettsiden?
23. Opplever dere at nettsiden bidrar til å styre besøk til mindre sårbare områder eller at besøkende får mer hensynsfull atferd?

Erfaringer fra revisjon i pilotområdene

24. Hva har vært mest vellykket for å styrke verneverdiene i den forrige strategien og hva kunne vært gjort annerledes?
25. Hvilke hovedendringer har dere gjort fra forrige besøksstrategi til den som er under utarbeidelse?

Oppfølgingsspørsmål:

26. Hvordan vurderer dere at disse endringene vil påvirke ivaretagelsen av verneverdiene?
(fokus på tiltak eller prioriteringer direkte knyttet til verneverdiene)
27. Hvilke erfaringer eller lærdommer fra denne overgangen kan være nyttige for andre nasjonalparker spesielt med tanke på å sikre verneverdiene over tid?

Avslutning

28. Er det noe vi ikke har vært inne på som du mener er viktig for å forstå erfaringene med besøksstrategi og merkevarebygging i verneområder og spesielt hvordan det påvirker verneverdiene i deres område?

For kystparkene: Hvilke lærdommer mener dere kan være spesielt nyttige for andre kystparker?

-Takke for deltakelsen og informasjon om videre prosess

Besøksentre nasjonalpark

- Presentasjon av prosjektet, intervjuer, formålet og hvordan informasjonen vil bli brukt
- Samtykke til deltakelse og eventuelt lydopptak

Endringer i besøkstall og besøkende siden 2015

1. Hvordan har besøkstall, type besøkende og type aktivitet i verneområdet endret seg siden 2015? -Personlig vurdering eller har dere tall/undersøkelser som støtter oppunder dette, randsone-kjerneområde (for kystparker fokus på sjø-land)

2. Synes du de besøkende er opptatt av andre ting nå enn for 10 år siden?
3. Er det noen utfordringer knyttet til disse endringene med tanke på verneverdiene?
4. Hva tror du er de viktigste årsakene til disse endringene (pekes det på strategiene)?

Besøksstrategi og formidling

5. Har besøksstrategien til verneområdet ført til endringer i hvordan dere driver formidling og informasjonsarbeid? Kystparkene: hvordan har dere tilpasset formidlingen?
6. Hvordan vurderer du at disse endringene har påvirket arbeidet med å fremme verneverdiene?

Merkevare nasjonalparker

Viktig at begrepet "merkevare" forstås som innholdet og strategiske valg i kommunikasjon og ikke primært utseende og design.

7. Tror du merkevaren «Norges nasjonalparker» har påvirket forventningene til besøkende eller hvordan dere snakker om verneområdet?
8. Har merkevaren skapt konkrete forbedringer i formidlingen?
9. Har merkevaren skapt konkrete utfordringer i formidlingen?
For kystparkene: Hvordan synes du merkevaren fungerer for ditt område med tanke på at det er en kystpark?

Samarbeid og digitale verktøy

10. Hvordan vil du beskrive samarbeidet med reiselivsnæringen og har besøksstrategien eller merkevaren påvirket dette?
11. Hvordan vil du beskrive samarbeidet med de andre aktørene under merkevaren (forvaltningsmyndighet og nasjonalparkkommune/landsby)?
12. Hvordan bruker dere nettsiden Norgesnasjonalparker.no i formidling og kommunikasjon?
13. Har du inntrykk av hvordan besøkende bruker nettsiden, og om den bidrar til mer hensynsfull atferd eller styring av besøk?

Avslutning

14. Er det noe vi ikke har vært inne på som er viktig for å forstå hvordan besøksstrategi og merkevare påvirker arbeidet med å formidle verneverdiene ved senteret?
For kystparkene: Hvilke lærdommer mener dere kan være spesielt nyttige for andre besøksentre med kystparker?

-Takke for deltakelsen og informasjon om videre prosess

Nasjonalparkkommune

- Presentasjon av prosjektet, intervjuer, formålet og hvordan informasjonen vil bli brukt
- Samtykke til deltakelse og eventuelt lydopptak

Merkevaren «Norges nasjonalparker» sin betydning for reiseliv og lokale initiativ

1. Merkevarens påvirkning på reiselivet
2. Ført til endringer i lokale reiselivsinitiativ eller tiltak, konkrete eksempler
3. Skapt nye muligheter eller utfordringer for reiselivet
4. Påvirket fokus eller prioriteringer i lokalt reiseliv, eksempler

Endringer i besøk siden 2015

5. Utvikling i besøkstall, type besøkende og aktivitet
6. Eventuelle utfordringer knyttet til endringene, særlig med tanke på verneverdier
7. Mulige årsaker/drivere bak endringene

Samarbeid og formidling

8. Samarbeid mellom kommuner, verneområdeforvaltning, reiseliv og besøkscenter
9. Endringer i formidling/informasjonsarbeid
10. Hvordan det jobbes med å synliggjøre og fremme verneverdier
11. Opplevs det at informasjon/tilrettelegging styrer ferdsel i ønsket retning
12. Bruk av sosiale medier og internettsider i formidling/kommunikasjon og inntrykk av hvordan besøkende bruker disse plattformene

Avslutning

13. Er det noe vi ikke har vært inne på som er viktig for å forstå hvordan besøksstrategi og merkevare påvirker arbeidet med lokalt reiseliv?

-Takke for deltakelsen og informasjon om videre prosess

Norsk institutt for naturforskning, NINA, er en uavhengig stiftelse som forsker på natur og samspillet natur–samfunn.

NINA ble etablert i 1988. Hovedkontoret er i Trondheim, med avdelingskontorer i Tromsø, Lillehammer, Bergen og Oslo. I tillegg driver NINA Sæterfjellet avlsstasjon for fjellrev på Oppdal, og forskningsstasjonen for vill laksefisk på lms i Rogaland.

NINAs virksomhet omfatter både forskning og utredning, miljøovervåking, rådgivning og evaluering. NINA har stor bredde i kompetanse og erfaring med både naturvitere og samfunnsvitere i staben. Vi har kunnskap om artene, naturtypene, samfunnets bruk av naturen og sammenhenger med de store drivkreftene i naturen.

2779

NINA Rapport

ISSN:1504-3312
ISBN: 978-82-426-5623-0

Norsk institutt for naturforskning

NINA Hovedkontor

Postadresse: Postboks 5685 Torgarden, 7485 Trondheim

Besøks-/leveringsadresse: Høgskoleringen 9, 7034 Trondheim

Telefon: 73 80 14 00, Telefaks: 73 80 14 01

E-post: firmapost@nina.no

Organisasjonsnummer 9500 37 687

<http://www.nina.no>

Samarbeid og kunnskap for framtidens miljøløsninger

Saksfremlegg

Arkivsaksnr: 2026/11359-2

Saksbehandler: Tore Tødås

Dato: 30.09.2026

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Byrkije nasjonalpaarhkeståvroe/Børgefjell nasjonalparkstyre	32/2026	09.10.2026

Børgefjell nasjonalpark - distriktsplan 2026-2030 for Burkije sijte

Forvalters tilrådning:

Børgefjell nasjonalparkstyre tar Burkije sijtes distriktsplan 2026-2030 til orientering.

Nasjonalparkstyret viser til at verneforskriften for Børgefjell nasjonalpark fastsetter de juridiske rammene for bruk og tiltak innenfor nasjonalparken, og at forhold som krever tillatelse etter verneforskriften må behandles særskilt av forvaltningsmyndigheten.

Nasjonalparkstyret viser for øvrig til vurderingene i saksutredningen.

Begrunnelse:

Distriktsplanen er vedtatt av årsmøtet i Burkije sijte etter bestemmelsene i reindriftsloven. Nasjonalparkstyret har ingen formell rolle i vedtak eller godkjenning av planen, men planen inneholder opplysninger om arealbruk, drift og aktiviteter som har relevans for forvaltningen av Børgefjell nasjonalpark. Det vurderes derfor som hensiktsmessig at styret gjøres kjent med innholdet i planen og de vurderinger som framgår av saksutredningen.

Saksopplysninger

Burkije sijtes distriktsplan 2026–2030 er vedtatt av årsmøtet i reinbeitedistriktet og oversendt blant annet Børgefjell nasjonalparkstyre til orientering. Distriktsplanen er utarbeidet med hjemmel i reindriftsloven og beskriver reinbeitedistriktets arealbruk, drift, anlegg, motorferdsel og framtidige behov.

Reindriftsloven inneholder ikke krav om at distriktsplaner skal sendes på offentlig høring eller godkjennes av offentlige myndigheter. Formålet med planen er å gi offentlige myndigheter informasjon om reinbeitedistriktets arealbruk og virksomhet som grunnlag for planlegging og saksbehandling. I Landbruksdirektoratets veiledning for distriktsplaner legges det imidlertid til grunn at kommune, fylkeskommune og statsforvalter bør orienteres om planarbeidet og gjøres kjent med hovedinnholdet i planen før den vedtas. For Burkije sijtes distriktsplan foreligger det ikke opplysninger om at kommune, fylkeskommune eller statsforvalter har vært involvert i planarbeidet før planen ble vedtatt. Nasjonalparkstyrets behandling av saken må derfor forstås som en etterfølgende orientering om innholdet i den vedtatte planen.

Ved gjennomgangen av distriktsplanen er det relevant å se denne opp mot verneforskriften for Børgefjell nasjonalpark. Distriktsplanen er reindriftens planverk etter reindriftsloven, mens verneforskriften for Børgefjell nasjonalpark fastsetter de juridiske rammene for bruk og tiltak innenfor nasjonalparken. Forvaltningsplanen for Børgefjell nasjonalpark gir nærmere retningslinjer for praktisering av verneforskriften. Det er derfor naturlig at distriktsplanen og forvaltningens styringsdokumenter har ulik innretning og vektlegging på enkelte områder.

På et overordnet nivå er det stor grad av samsvar mellom distriktsplanen og formålet med vernet av Børgefjell nasjonalpark. Distriktsplanen legger stor vekt på betydningen av sammenhengende beiteområder og beitelandenes funksjon over tid. Dette har klare berøringspunkter med formålet i verneforskriften for Børgefjell nasjonalpark om å bevare et stort naturområde tilnærmet fritt for tekniske inngrep. Verneforskriften har samtidig som formål å ivareta naturgrunnlaget som er viktig for samisk kultur og næringsutnyttelse, herunder reindrift. Forskriften gir dermed ikke et særskilt vern av reindriftsaktiviteten i seg selv, men legger til grunn at naturgrunnlaget som reindriften er avhengig av skal opprettholdes.

Distriktsplanen beskriver eksisterende gjerdeanlegg, hytter, gammer, naust og andre installasjoner som inngår i den daglige driften. I tillegg beskrives framtidige ønsker om nye hytter, reingjerder, naust og utvidelse av enkelte eksisterende anlegg. Flere av de beskrevne tiltakene vil berøre arealer innenfor Børgefjell nasjonalpark. Slike tiltak omfattes av bestemmelsene i verneforskriften for Børgefjell nasjonalpark om vern av landskapet og vil kreve særskilt behandling etter verneforskriften dersom de ønskes gjennomført. Verneforskriften for Børgefjell nasjonalpark har som utgangspunkt at området er vernet mot inngrep, mens forvaltningsplanen legger til grunn en restriktiv praksis ved etablering av nye bygninger og anlegg i nasjonalparken. De tiltakene som er omtalt i distriktsplanen må derfor forstås som reinbeitedistriktets uttrykte ønsker, og ikke som tiltak som er avklart gjennom gjeldende forvaltningspraksis.

Motorferdsel på barmark er det temaet hvor distriktsplanen i størst grad berører forhold som er direkte regulert gjennom verneforskriften for Børgefjell nasjonalpark. Distriktsplanen beskriver bruk av ATV, motorsykkel, helikopter og andre motoriserte hjelpemidler som en nødvendig del av reindriften. Det redegjøres for faste traseer til anlegg og hytter, samtidig som planen beskriver større områder hvor det kan være behov for kjøring i forbindelse med gjeting, samling, kalvemerking, flytting og slakting av rein.

Verneforskriften for Børgefjell nasjonalpark legger til grunn et generelt forbud mot motorisert ferdsel på land og åpner samtidig for at forvaltningsmyndigheten etter søknad kan gi tillatelse til bruk av barmarkskjøretøy i forbindelse med utøvelse av reindrift. Det framgår videre av verneforskriften at det for reindriften kan legges opp til en praksis med flerårige tillatelser som del av godkjent distriktsplan slik at næringen kan utøves på en tilfredsstillende måte.

Disse bestemmelsene er nærmere omtalt i forvaltningsplanen for Børgefjell nasjonalpark og i Miljødirektoratet og Landbruksdirektoratets veileder *Reindriftas motorferdsel på barmark i verneområder*. Begge dokumentene legger til grunn at distriktsplanene skal kunne fungere som et faglig grunnlag for behandling av søknader om motorferdsel og eventuelle flerårige tillatelser. Samtidig understrekes det at all barmarkskjøring i verneområder krever dispensasjon eller tillatelse etter verneforskriften for Børgefjell nasjonalpark.

Veilederen legger til grunn at distriktsplanen skal inneholde tilstrekkelige opplysninger om blant annet hvilke verneområder som berøres, hvilke traseer som skal benyttes, hvilke områder som har behov for kjøring utenfor faste traseer, hvilke arbeidsoppgaver kjøringen er knyttet til, forventet omfang av kjøringen, hvilke kjøretøy som skal benyttes og behovet for medhjelpere. Hensikten er at distriktsplanen skal kunne danne grunnlag for behandling av søknader om flerårige dispensasjoner etter verneforskriften. Veilederen legger samtidig ansvaret på reinbeitedistriktet og

reindriftsutøverne for å dokumentere behovet for motorferdsel og fremme nødvendige søknader til forvaltningsmyndigheten.

Distriktsplanen for Burkije sijte inneholder enkelte av de opplysningene som veilederen legger til grunn bør inngå i et beslutningsgrunnlag for behandling av søknader om motorferdsel, blant annet beskrivelser av traseer og kjørebehov. Sammenholdt med veilederen framgår det imidlertid at planen ikke inneholder alle de opplysningene som veilederen legger til grunn for behandling av flerårige dispensasjoner. Omfanget av kjøringen er i liten grad konkretisert, forventet kjøremønster er ikke nærmere beskrevet og behovet for kjøring utenfor faste traseer er hovedsakelig omtalt på et overordnet nivå. Planen gir dermed ikke et tilstrekkelig grunnlag for å vurdere den samlede belastningen motorferdselen kan medføre for verneverdiene innenfor nasjonalparken.

Barmarkskjøringen som beskrives i distriktsplanen er ikke tidligere omsøkt eller behandlet etter verneforskriften for Børgefjell nasjonalpark. Beskrivelsene i distriktsplanen omfatter dermed motorferdsel som ikke har vært gjenstand for den dispensasjonsbehandlingen verneforskriften for Børgefjell nasjonalpark legger opp til. Dersom reinbeitedistriktet ønsker å etablere en ordning med flerårige tillatelser til motorferdsel på barmark innenfor nasjonalparken, forutsetter dette at det fremmes søknad i tråd med verneforskriften for Børgefjell nasjonalpark og at behovet dokumenteres i samsvar med de krav og forutsetninger som følger av den nasjonale veilederen.

Ved vurderingen av motorferdsel er det også relevant å se hen til utviklingen som har skjedd over tid. Bruken av terrenggående motorkjøretøy i reindriften har økt betydelig siden 1980-tallet. Denne utviklingen har medført at motorferdsel har fått en langt større betydning i den praktiske reindriften enn tidligere. I enkelte deler av nasjonalparken finnes det i dag kjørespor som framstår som synlige og varige spor i terrenget.

Motorferdsel på barmark er et tema som verneforskriften for Børgefjell nasjonalpark søker å regulere fordi slik ferdsel kan medføre terrengslitasje, påvirkning på vegetasjon og forstyrrelser av dyrelivet. Den nasjonale veilederen framhever at den samlede belastningen fra motorferdsel kan være betydelig selv om den enkelte kjøretur isolert sett gir begrensede virkninger.

Forvaltningsplanen omtaler tilsvarende utviklingen av barmarkskjøring som en av de største utfordringene for verneområdet. Både veilederen og forvaltningsplanen bygger på verneforskriften for Børgefjell nasjonalparks utgangspunkt om at motorferdsel skal begrenses til det som er nødvendig, samtidig som reindriftens behov skal ivaretas innenfor rammene av vernet.

Distriktsplanen inneholder også vurderinger knyttet til ferdsel, friluftsliv og reiseliv, hvor distriktet uttrykker bekymring for økende aktivitet i og rundt nasjonalparken. Dette er forhold som også berøres av verneforskriften for Børgefjell nasjonalpark og den påfølgende forvaltningen av området. Mens distriktsplanen beskriver konsekvenser slik aktivitet kan ha for reindriften, skal forvaltningen etter verneforskriften foreta en avveining mellom hensynet til verneverdiene, reindriften og andre legitime brukerinteresser. Ulik vektlegging av disse spørsmålene må derfor ses i lys av planenes ulike formål.

Samlet sett gir distriktsplanen et godt bilde av reinbeitedistriktets arealbruk, driftsgrunnlag og utfordringer. Gjennomgangen viser at distriktsplanen i hovedsak bygger på de samme grunnleggende forutsetningene som verneforskriften for Børgefjell nasjonalpark når det gjelder betydningen av sammenhengende naturområder og grunnlaget for reindrift. Samtidig beskriver planen aktiviteter og framtidige ønsker som på enkelte områder berører forhold som er direkte regulert gjennom verneforskriften for Børgefjell nasjonalpark. Dette gjelder særlig nye bygninger og anlegg samt motorferdsel på barmark. For disse temaene er verneforskriften for Børgefjell nasjonalpark det styrende dokumentet, mens forvaltningsplanen og den nasjonale veilederen gir nærmere føringer for hvordan bestemmelsene skal praktiseres. Distriktsplanen viser samtidig at eventuelle framtidige

søknader om motorferdsel og flerårige tillatelser må dokumenteres og behandles i samsvar med kravene som følger av verneforskriften for Børgefjell nasjonalpark og den nasjonale veilederen.

Vedlegg:

- Distriktsplan 2026 – 2030 for Burkije sitje
- Veileder M-2561|2023 - Reindrifas motorferdsel på barmark i verneområder

BURKIJE SIJTE

Distriktsplan

2026-2030

Distriktsplan for Burkije sijte

Planperiode 2026-2030

REVIDERT 2026

Austfiplingdalsvegen 490 · 8685 Trofors

Burkije sijte org. nr: 975 835 138

Vedtatt på årsmøte den 17.08.2026

Planen gjelder for perioden: 2026-2030

Plan sendes til følgende instanser:

**Berørte kommuner: Hattfjelldal, Grane, Røyrvik
Statsforvalteren i Nordland og Børgefjell nasjonalparkstyre
Fylkeskommune: Nordland fylkeskommune**

Distriktsplanen bygger på Reindriftsloven av 15. juni 2007 nr. 40 og er tilpasset de lokale forhold i Burkije sijte reinbeitedistrikt.

§ 1 - Reindriftslovens formål er blant annet:

For det samiske reinbeiteområdet skal loven legge til rette for en økologisk, økonomisk og kulturell bærekraftig reindrift med basis i samisk kultur, tradisjon og sedvane til gagn for reindriftsbefolkningen selv og samfunnet for øvrig.

Loven skal bidra til sikring av reindriftsarealene i det samiske reinbeiteområdet som reindriftens viktigste Ressursgrunnlag.

Ansaret for sikring av arealene påhviler både innehavere av reindriftsretten, øvrige rettighetshavere og myndighetene.

§ 3 - Følgende i forhold til folkeretten gjelder for lovanvendelsen:

Lovens skal anvendes i samsvar med folkerettens regler om urfolk og minoriteter.

§ 4 – Reindriftsloven sier blant annet følgende om beiterett:

Innenfor det samiske reinbeiteområdet skal det legges til grunn at det foreligger rett til reinbeite innenfor rammen av denne lov, med mindre annet følger av særlige rettsforhold.

Ved inngrep i reindriftssamers rettigheter skal det ytes erstatning i samsvar med alminnelige ekspropriasjonsrettslige grunnsetninger.

§ 62 – Om distriktsplaner sier Reindriftsloven:

Distriktsstyret skal utarbeide en distriktsplan for distriktet som skal inneholde de opplysninger om virksomheten i distriktet som er nødvendig for den offentlige planleggingen.

Innhold

Beskrivelse av reinbeitedistriktet.....	3
Administrative forhold og organisering	4
Beitebruk.....	5
Vårbeite:.....	5
Sommerbeiter:	5
Høstbeiter:	6
Vinterbeiter:.....	6
Beitetider	6
Svenske samebyers bruk av beiter i Norge	6
Utfordring.....	7
Jakt, fangst og fiske	7
Reintall og produksjon	7
Gjerder, hytter og anlegg i distriktet.....	8
Inngrep og forstyrrelser	10
Konsultasjonsplikten	10
Vern av arealer i distriktet	10
Vannkraftutbygginger	10
Vindkraftutbygging	10
Mineralutvinning.....	11
Jordbruk og skogbruk.....	11
Ekspansjon av byer og tettsteder	12
Fritidsbebyggelse	12
Ferdsl og friluftsliv.....	12
Veier og jernbane.....	12
Motorferdsel i utmark.....	12
Rovviltskader og tapsforebyggende tiltak	13
Verneområder	13
Motorferdsel	14
Bruksregler for terrenggående barmarkskjøretøy.....	14
Motorferdsel i verneområdene	15
Forhold til tilgrensende reindrift.....	16
Revidering og vedtak av distriktsplanen	17

Beskrivelse av reinbeitedistriktet

Burkije sijte ligger i syd/østlige del av Nordland og er lokalisert i Hattfjelldal, Grane og Røyrvik kommuner. Distriktet består av 3 siidaandeler 9 personer, med høyeste reintall på vinterflokk på 1500 rein.

Distriktet er et grensedistrikt mot Sverige, distriktet har også tilgang på vinterbeite i Sverige. I Sverige berører distriktet to län, Västerbotten og Västernorrland i henholdsvis kommunene Nordmaling og Gideå.

Administrative forhold og organisering

Distriktet består av tre sidaandeler som alle er representert i distriktsstyret.

Sidaandelsledere	Org nr	Adresse
Tor Enok Larsen/Ragnhild Sparrok Larsen	971 206 926	Austfjellindalsvegen 490, 8685 Trofors
Lars Thomas Sparrok Larsen	928 522 784	Sørsiveien 715, 8696 Hattfjelldal
Aslak Anta Jåma/Stine Jåma	986 617 272	Sørsiveien 755, 8696 Hattfjelldal

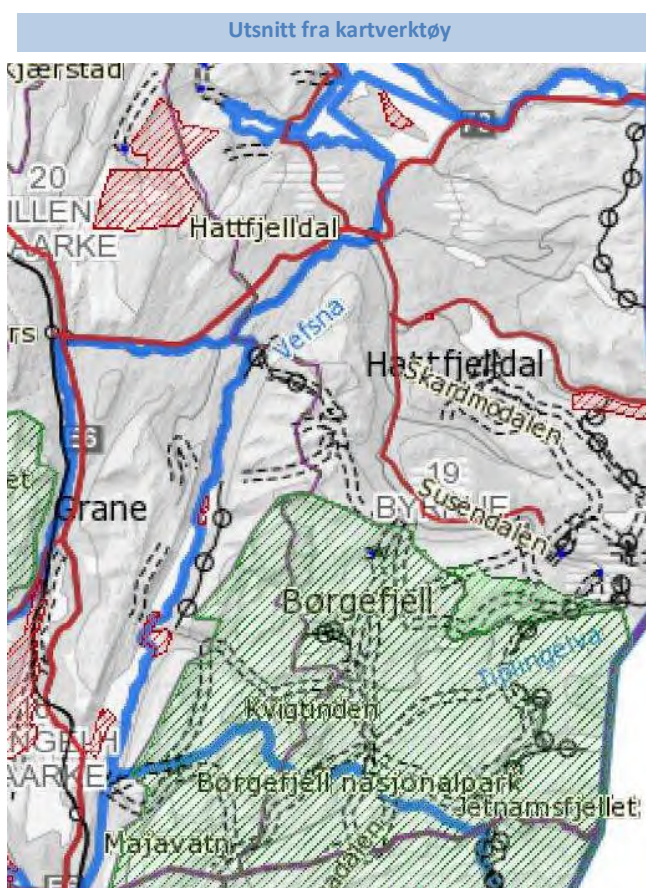
I tillegg til sidaandelshaverne leies det inn hjelp etter behov.

Burkije sijte fikk sine nåværende grenser gjennom Reindrifststyrets vedtak i sak 27/11 av 27.04.1999. Grensene har siden da vært uendret med unntak av den uavklarte situasjonen i forhold til reinbeitekonvensjonen mellom Norge og Sverige.

Grensene samt bruksdisposisjonene kan lastes ned på den offentlig tilgjengelige kartportalen: <https://kilden.nibio.no/>

Kartutsnittet viser i grove trekk distriktet med grenser, sperregjerder og traseer for barmarkskjøring. I kartverktøyet kan det velges kartlag som er relevante for brukeren og som viser enkelte bruksdisposisjoner.

I tilfeller der det planlegges inngrep eller endret bruk bes det om at distriktet kontaktes for presisering av planverk.

Beitebruk

Burkije sijte har gode, sammenhengende beiteområder som danner grunnlaget for reindriften gjennom året. De ulike beiteområdene inngår i en samlet driftsstruktur, der områdene har ulike funksjoner gjennom de forskjellige årstidene. Sammenhengende beiteland er viktig for at reinen skal kunne trekke mellom de ulike områdene og nytte beiteressursene etter skiftende vær- og beiteforhold. Det er også viktig at det finnes tilstrekkelig med tilgjengelig beiteland som gir distriktet fleksibilitet til å håndtere variasjoner i beiteforholdene og uforutsette situasjoner.

Fragmentering av beitelandet kan redusere denne fleksibiliteten og påvirke hvordan reinen kan benytte de ulike delene av distriktet. For Burkije sijte er det derfor den samlede tilgjengeligheten og funksjonaliteten i beitelandet som gir grunnlaget for den praktiske reindriften.

Vårbeite: Når Burkije sijte kommer fra vinterbeitene i Sverige benyttes følgende område til kalving med ytterpunkter: Susenfjellet, Rainisen, Rotnan, Gapsfjellet, Kjukkelen, Simskardet og Løypskardet. Dette fremgår mer detaljert på arealbukskartet. Områdene er sammenhengende og er gunstige i forhold til klima, topografi og i forhold til liten ferdsel av mennesker. Områdene er oversiktlige og gjør det mulig å observere flokken uten å uroe dyrene unødig. I kalvingsperioden prioriteres i hovedsak kantene mot sør og vest. Reinen tillates å trekke i retning mot Tjåhkere sijte i sør frem til kalvmerkingen er ferdig. Subsidiært har området rundt Daningan i spesielle situasjoner blitt brukt som kalvingsland, i normalår benyttes området som vår- og sommerbeite for bukk.

På våren gjetes det også aktivt i området rundt Daningan spesielt på grunn av at det kan bli sammenblanding med rein fra samebyen Vilhelmina Norra på svensk side, dette varer til sperregjerdet har tint frem og er vedlikeholdt. Sperregjerdet er ikke godt vedlikeholdt og fungerer ikke optimalt, dette fører til unødvendige konflikter og ekstra arbeid.

I området rundt skinnfjellet har det i de siste tiårene blitt intensivt beitet av sau. Dette har etter vår oppfatning ført til at faunaen i området er betydelig endret og at lavbeitet er i sterk tilbakegang i ransonen mot Susendal. Beitene er til dels nedbeitet i tider der reinen trekker inn i området og det er svært vanskelig å hindre at reinen trekker videre ned mot gressbeite i innmarksområder.

Sommerbeiter: Kalvmerkingen gjennomføres i hovedsak i de permanente gjerdeanleggene i Løypskaret, eller i Ørnberget ved Mjølkelvskaret.

Reinen slippes etter merking tilbake mot Skinnfjellet som ligger delt mellom Hattfjelldal og Grane der de normalt sett holder seg rolige til innsekt, sau og sørlige vinder presser dem sørover mot høgfjellsområdene rundt Kvigtind der de etter avtale med Tjåhkere sijte samarbeider området.

Avtalen med Tjåhkere sijte er en konsekvens av det ikke finnes noen naturlige barrierer i området og at beitelandet er godt og tåler belastningen i deler av sommeren. Avtalen har også flere andre positive effekter blant annet reduseres barmarkskjøringen i nasjonalparken til et minimum på grunn av mindre behov for å holde distriktenes rein adskilte. Videre fører samarbeidet til at distriktene har kompetanseutveksling i større grad og at fagmiljøet innen reindrift styrkes. En tredje faktor som ikke er målbar, men likevel er viktig er at det skapes tillit mellom aktørene i næringen.

Sommerbeitene i Burkije sijte består av store høvfjellsområder som gir stort mangfold av beitetyper og god tilgang på snø i varme perioder av sommeren. Totalt sett resulterer sommerbeite i at distriktet anser at det er god dyrevelferd i flokken og at dette resulterer i gode slaktevekter og lav naturlig dødelighet.

Høstbeiter: I september og oktober gjennomføres slakting i tett samarbeid med Tjåhkere sijte. Vinterbeitesituasjonen til distriktet gjør at deler av beitene lengre øst fra Susenfjellet, Østre Hundfjellet, Harvassdalen og Daningen må prioriteres til tidlige vinterbeiter. Av denne grunn har vi etablert gjerdeanlegg i Simskaret til høstslaktingen, og dermed flytte seinest mulig østover på senhøstbeite i disse områdene. Det er naturlig å benytte lavlandsbeitene rundt Fiplingdalen/Tomasvatnet før og i perioden rundt slakting spesielt med hensyn til de milde høstene som har vært de siste årene. Det er viktig å holde kontroll på at rein fra tilgrensende områder ikke trekker inn i dette området og fører til økt belastning på vinterbeiteområdet, enkelte år er det nødvendig med ekstraordinære skillinger for å skåne områdene rundt Daningan. Dette området og områdene nordover helt til Vågfjell vil være sentrale i tilfeller der flytting til Sverige ikke er mulig og at reinen blir stående på høstbeite mot vinteren.

Vinterbeiter: Fra november desember blir det samlet til slakt i Harrvassdalen eller Simskardet. Etter slakting vurderes flytting til Sverige så snart beiteforholdene tillater det. Om flytting til Sverige er uaktuelt vil områdene rundt Harrvassdalen og nordover helt til distriktsgrensen i nord bli brukt som vinterbeite.

Vinterbeitene er minimumsfaktoren i Burkije sijte. Beitene er imidlertid gode både i Norge og Sverige på grunn av at Burkije sijte har tilpasset reintallet etter tilgangen på vinterbeiter.

I de siste årene har distriktet vært nødt til å fore reinen i større grad på grunn av betydelige inngrep på lavbeitene i Nordmaling/Gideå. Likevel anser distriktet at området er sentralt i årshjulet til reindriften i Burkije sijte.

Primært skal Burkije sijte bruke vinterbeitene i Sverige, men hvis situasjonen tilsier det at det er nødvendig å beite i Norge eksempelvis ved låste beiter i Sverige kan beitene i Norge benyttes.

Beitetider

På de svenske beitene har distriktet et avgrenset tidsrom for vinterbeiting som strekker seg fra 1. oktober til 30. april.

I distriktet for øvrig er det anledning til å benytte alle områder til helårsbeite.

Svenske samebyers bruk av beiter i Norge

Svenske samebyer benytter i dag betydelige arealer innenfor Burkije sijte i henhold til grensebeiteloven i perioden 1. juli til 31. august. I dag avgir distriktet arealer til henholdsvis Vapsten, Vilhelmina Norra, Vilhelmina Södra og Voernese. Burkije sijte avventer forhandlingene angående ny reinbeitekonvensjon og vil vurdere eventuelle endringer nøye. Distriktet har registrert at samebyene i Sverige i økende grad har benyttet beiteland i Burkije sijte utover grensebeitelovens bestemmelser. Dette ses på med bekymring med bakgrunn i at årstidsbeiter reduseres i distriktet grunnen økt beiting av landet.

Utfordring

Distriktet har i en årrekke hatt fokus på bærekraftig bruk av de tilgjengelige beiteressursene i distriktet. Distriktet vurderer at reintallet i distriktet er innenfor det som er forsvarlig, men der flere utfordringer som kan forrykke dette betydelig. Nedbeiting av sau i lokalt avgrensede områder er en trussel for bærekraften i enkelte områder i distriktet. Mer intensiv drift innen sauenæringen anses som en stor trussel i viktige beiteområder for rein.

Fremmedbeiting av rein fra tilgrensende reinbeitedistrikt er en annen faktor som i de siste årene har blitt en bekymring for distriktet. Dette gjelder alle årstidsbeiter, men spesielt vinterbeite som er en marginalfaktor i distriktet. Spesielt er områder som fra distriktet er lavt utnyttet svært verdifulle da de representerer potensialet som kan utnyttes i tidspunkt der uforutsette hendelser oppstår. Distriktet ble eksempelvis i 2022 utsatt for en falsk påvisning av CWD der flytting til vinterbeitene i Sverige ble umuliggjort. I slike tilfeller vil friske beiter være en forutsetning for videre drift i distriktet. Med fremmedbeiting vil slike potensial forsvinne eller bli reduserte og driften i distriktet vil bli mer sårbar.

Bruk av årstidsbeitene i distriktet er under press fra annen bruk og fra inngrep. Spesielt har vindkraftutbygging i distriktets vinterbeiter ført til at bruken av vinterbeitene har blitt endret og at foring er en viktig del av driften. I mindre skala skjer dette i alle deler av distriktet, nedbygging, skogsdrift og infrastruktur tar mer plass og viktige beiteområder fravikes i større grad. Turisme i nasjonalparken er også et viktig moment som skaper utfordringer for reindriften. Aktiviteten i Børgefjell er i hovedsak konsentrert om sensommer og høst, en periode der det er avgjørende at det er beitero og at reinen skal bygge opp vinterreserver.

Jakt, fangst og fiske

Distriktet har i en årrekke sett nødvendigheten i å høste fra naturen utover reindriften. Det er et betydelig potensial innen jakt og fiske i distriktet som reindriften tidligere har utnyttet i større grad. Med den satsingen i de siste årene som er gjort innen foredling av reinkjøtt er det naturlig å legge inn også småvilt og fisk i produksjonen. Distriktet vil i de kommende årene satse mer på denne type bærekraftig høsting fra naturen. Det er svært sannsynlig at dagens infrastruktur i form av hytter og transportmidler kan benyttes i denne høstingen. I Sør-Samisk kultur er dette en naturlig del av næringsgrunnlaget og det er naturlig å nyttiggjøre disse ressursene parallelt med reindriften.

Reintall og produksjon

Øvre reintall på 1500 fastsatt av Reindriftsstyret i sak 76/11 den 28.9.2011.

Dagens reintall er stabilt på 1500 rein. Burkije sijte sliter med å holde en god nok kjøttproduksjon på grunn av store rovdyrtap. Likevel er kjøttproduksjonen i distriktet bedre enn mange sammenlignbare distrikt.

Reintallet er bærekraftig ut fra dagens potensial i distriktet

Gjerder, hytter og anlegg i distriktet

Burkije sijte har flere faste anlegg som inngår i den praktiske gjennomføringen av reindriften. Anleggene brukes blant annet i forbindelse med samling, skilling, merking, flytting og annet arbeid med reinen. Distriktet har både stasjonære gjerdeanlegg, gammer, gjeterhytter, boliger, naust og andre bygninger som er knyttet til den løpende driften.

Gjerdeanleggene er en nødvendig del av den praktiske driften og brukes til samling og håndtering av rein i forbindelse med den årlige driften.

Gjerder

Distriktet har 5 stasjonære anlegg: Løypskargjerdet, Ørnberget ved Mjølkelvskaret, Harrvassdalen og Simskaret i Norge samt skillegjerde ved Voimtjønna (Daningan). I tillegg er det et eldre gjerdeanlegg i Løgdeå samt at distriktet har tilgang til anlegget til Gabrielsberget vindkraftanlegg.

Gammer

Distriktet har en gamme i Mjølkelvskaret

Gjeterhytter

Distriktet har fire hytter: Østre-Tiplingen, Båttjønna, Kjukkelen, Elvkroken og to boliger samt uthus, Distriktet disponerer også ett stabbur og en fjøs i forbindelse med gjerdeanlegget i Harrvassdalen.

Båttjønn hytte og uthus er svært forfallen, men vil restaureres når dette er praktisk mulig. Den har stått åpen i lang tid, men vil bli stengt når restaureringen er gjort. På Kjukkelytta er det behov for et utbygg med wc og vedbod, eksisterende wc blir omgjort til forvaring av drivstoff.

I distriktet har vi dag også 3 private gjeterhytter, en ved Kjukkelen, Mjølkelvskaret og en ved reingjerdet i Mjølkelvskaret. Dersom hytteeier ved avvikling, frafall eller andre grunner ikke lengre tilhører distriktet, bør hyttene overdras eller løses ut til distriktet eller annen utøver i distriktet.

Naust

Distriktet har 1 naust på østre Tiplingen.

Fremtidige behov

Det er behov for hytter og reingjerder på følgende steder:

1. Hytte i Røyrskarområdet
2. Hytta i Måsskaret løses ut til reindriftsformål i Burkije Sijte
3. Hytte i Storveisskarområdet
4. Reingjerde Jakobjonsodalen (Fjellstad)
5. Hytte i Daningan området

6. Reingjerde ved Elsvatnet
7. Oppgradering/ Utvidelse av gjerde ved Voimtjønna (Daningan)

Størrelsen på hyttene varierer fra små overnattingshytter til større hytter for opphold over lengre tid. Hytten som planlegges i nasjonalparken er en mindre overnattingshytte.

Det er behov for naust ved

1. Simskarvatnet
2. Kjukkeltvatnet
3. Daningen
4. Rotnan

Burkije sijte har lokalisert skillingsanlegget ved Harrvasstua i Harvassdalen. Med det trenges det lagerplass og husrom i forbindelse med jobben året rundt. I og med at distriktet har overtatt Harrvasstua og fjøsen som hører til eiendommen er lagerbehov og delvis overnattingsbehovet ved gjerdet dekket.

Inngrep og forstyrrelser

Burkije sijte er avhengig av tilstrekkelige og funksjonelle arealer for å kunne opprettholde reindriften over tid. Ulike områder har ulike funksjoner i driften, og inngrep i beiteområdene vil derfor få virkninger som går utover selve arealet som berøres. Forstyrrelser og endret bruk av arealene påvirker reinens bruk av området, distriktets mulighet til å tilpasse driften etter skiftende beiteforhold, fleksibiliteten som trengs for å håndtere klimaendringer og værvariasjoner forsvinner.

Ved vurderingen av nye inngrep er det derfor viktig å se tiltaket i sammenheng med den eksisterende bruken av området og andre inngrep og aktiviteter som påvirker reindriften. Burkije sijte legger vekt på at arealforvaltningen må ivareta muligheten til å opprettholde en bærekraftig reindrift også på lang sikt. Distriktet vil derfor være opptatt av at nye tiltak vurderes ut fra både den konkrete virkningen for det berørte området og den samlede belastningen for reindriften.

Konsultasjonsplikten

Fra 2021 er det en lovfestet plikt for kommunene til konsultasjon med reindriften før vedtak som innvirker på samiske interesser (samelovens kapittel 4). Det er varierende praksis mellom kommunene om hvordan dette løses. Burkije sijte oppfordrer kommunene til å utforme harmoniserte prosedyrer for konsultasjoner som sikrer likebehandling og forutsigbarhet for reindriften i forhold til arealspørsmål.

Vern av arealer i distriktet

Det inngrepet som i areal er størst i distriktet er statlig vern. Det er mange verneområder med forskjellige begrensninger i forhold til ferdsel og aktivitet. Dette er utfordrende å forholde seg til i næringsøyemed. Tradisjonell reindrift innebærer dynamisk bruk av beitene og at reindriftsutøverne skal følge dyrene uavhengig av administrative grenser innen sitt distrikt.

De største inngrepene er vernet av Vefsna og Børgefjell nasjonalpark samt barskogvernet.

Reindriften utfordringer utover de rent praktiske, er at det tas beslutninger i verneområdene som ikke nødvendigvis er forankret i reindrifta. Etablering av nødvendig infrastruktur som hytter og gjerder kompliseres og avgjøres i enkelte tilfeller av fagpersonell som ikke har innsikt i reindriften som næring eller reindriften rettigheter og behov.

Vannkraftutbygginger

Det er ikke betydelige vannkraftutbygginger i sentrale deler av distriktet. I nord er det imidlertid planer om en større utbygging i Krutåga. Umiddelbart har ikke denne utbyggingen større effekter for reinbeitene i Burkije sijte. Bruk av området blir imidlertid svært utfordrende i og med at utbyggingen gir endringer av viktige naturlige barrierer mellom Burkije sijte og Ildgruben reinbeitedistrikt.

Vindkraftutbygging

I Norge er det i dag ingen utbygginger av vindkraft i distriktet. Dette er positivt, spesielt med tanke på de erfaringer som er gjort på vinterbeite til distriktet. Utbyggingen av Gabrielsberget vindpark sentralt i vinterbeite har synliggjort skadevirkningene som en vindkraftutbygging gir for reindriften. Tap av viktige beitearealer, merkostnader dette gir i form av økt gjeting, foring og redusert potensial for reindrift er enkelte faktorer som kan dras frem i denne sammenheng.

Distriktet er svært bekymret for de massive planene for vindkraft i Vågfjellområdet. For Burkije sijte er konklusjonen klar. Vindkraftindustriutbygging i området er uakseptabelt. Det vil gi varig reduksjon av beitegrunnlaget, skape alvorlige driftsmessige og dyrevelferdsmessige konsekvenser og innebære inngrep i vernet samisk kulturutøvelse

Med de erfaringer som Burkije sijte har gjort seg er det svært sannsynlig at distriktet vil motsette seg enhver utbygging i viktige områder av distriktet.

Mineralutvinning

Det er i dag ikke gruvevirksomhet i distriktet. Dette er positivt, men ut fra de erfaringer nabo-distriktene på svensk side har med gruveindustri er det sannsynlig at distriktet vil være negative til etableringer.

Det skal igangsettes leting etter mineraler ved Rauvatnet i Vågfjellområdet. Dette vil potensielt være svært uheldig i forhold til bruk av området som reinbeite. En kommersiell utvinning av mineraler i området vil ødelegge dette som reinbeite permanent. Kombinert med en potensiell vindpark i området vil dette ødelegge beiteområdene i all fremtid.

Burkije sijte er kjent med mineralprosessen knyttet til Jåma gruver i Røyrvik kommune, i et område som grenser til beiteland for samarbeidspartneren Tjåehkere sijte. Distriktet følger utviklingen og vil være opptatt av hvilke effekt av beitefravikelse det vil medføre samt den samlede virkninger eventuell mineralvirksomhet kan få for reindriften og tilgrensende beiteområder.

Jordbruk og skogbruk

Burkije Sijte har et godt samarbeide med landbruket og øvrig primærnæring i Hattfjelldal og Grane kommuner. Distriktet legger vekt på god dialog og gjensidig respekt og forståelse mellom næringene. Når det oppstår utfordringer og interessen motsetninger, søker vi å ta disse opp gjennom dialog med berørte parter og finne løsninger som ivaretar de ulike næringenes behov.

Samtidig har det de siste årene i utmarksbeite blitt en betydelig konkurrent til reindriften i forhold til beitekapasitet i enkelte områder. Slett fjellet er et slikt eksempel. Det forefinnes etter vår kjennskap ikke planverk for utmarksbeite utover reindriftsplanene for området. Distriktet etterlyser forutsigbarhet i forhold til forvaltning av felles beiteressurser, og ber om at landbruksnæringen utarbeider planverk på lik linje med reindriften.

Skogbruket har eskalert i de siste årene. Dette er en utfordring for reinbeitedistriktet, spesielt har dette vært et problem i Sverige, men begynner å forringe beitene i Norge også. De erfaringer som er høstet på vinterbeite i Sverige vil tas med i betraktningen ved vurderingen av økt skogbruk på norsk side. Spesielt er etablering av skogsbilveier sentralt. Etterbruken av skogsbilveiene er avgjørende å avklare ved vedtak av tillatelser for etablering.

Ekspansjon av byer og tettsteder

I områdene som omfattes av reinbeitedistriktet er dette ikke et problem.

Fritidsbebyggelse

Det er betydelig hyttebygging i enkelte områder. Spesielt er områder i Fiplingdalen, Harrvassdalen og i de østlige deler av Susendal utfordrende for reindriftsnæringen.

Direkte tap av beiteland er udiskutabelt og fraksjonering av områder som allerede er smale eller sentrale flaskehalser mellom hoved beiteområdene er i dag et problem. Utfordringer som skapes med den økte ferdselen som et hyttefelt skaper er vanskelig å kvantifisere noe som derfor etter vår erfaring er vanskelig å se for lokale politikere og lokal forvaltning som normalt sett ikke har spisskompetanse på reindrift. Det er derfor vanskelig for reindriften å synliggjøre de utfordringer som et dispensasjonsvedtak medfører på en klar nok måte i lokale plansaker.

For Burkije sijte er det viktig at reindriftsnæringen blir tatt med på råd tidligere i prosessene. Spesielt er det viktig å komme inn før det påløper vesentlige kostnader for tiltakshavere og dermed redusere konfliktpotensialet.

Områder der det er avgjørende at det ikke kommer nye hyttefelt er blant annet i Harrvassdalen, Ørjedalen og Øvre deler av Susendal. Deler av Fiplingdalen er på lik linje viktig at skjermes for ytterlige utbygginger. Større utbygginger må i alle tilfeller konsekvensvurderes av reindriften i god tid før planvedtak. Det er imidlertid også viktig at enkeltdispensasjoner kan ha stor betydning og i enkelte tilfeller forringe tilgangen på store beiteområder i distriktet.

Ferdsel og friluftsliv

Burkije sijte ser med økende bekymring på satsingene på reiseliv i nasjonalparken og i randsonene rundt nasjonalparken. Dersom økt ferdsel i nasjonalparken er en villet utvikling av myndighetene anser distriktet dette som å være i strid med verneintensjonen og i tillegg en betydelig ulempe for reindriftsnæringen.

Organisert ferdsel er en trussel for næringen. Imidlertid er dagens ferdsel normalt sett akseptabel og medfører normalt sett ikke større forringelse av beitelandet. Det er imidlertid områder i nasjonalparken som bærer preg av leirplasser med betydelig slitasje på fauna rundt leirplassene.

Veier og jernbane

Utover skogsbilveger er det mindre problemer med veier og jernbane i distriktet. Nærheten til veier og jernbane på vinterbeite i Sverige er imidlertid utfordrende og medfører mye merarbeid i form av gjetning.

Motorferdsel i utmark

Etableringer av snøscooterløyper i distriktet anses som en potensiell trussel. Kommunene er som hovedregel flinke til å ta kontakt med reindriften ved etablering av traseer for snøscooterløyper. Snøscooterløyper er ikke et problem for reindriften dersom det ikke er rein i de aktuelle områdene.

Distriktet har et sterkt ønske om å bli informert om kommunale dispensasjoner som gis fortløpende. Dette for å kunne protestere i de tilfeller dette er til skade/ulempe for reindriften. Spesielt gjelder dette for de aktuelle vår-/vinterbeiteområdene nord og sør for Susendal. Distriktet vil med dette utfordre kommunene til å inkludere reindriften også i dispensasjonsbehandlingene i forhold til motorferdsel i utmark.

Distriktet er avhengig av å benytte motoriserte redskap i likhet med resten av reindriftsnæringen. Bruk av snøscooter på vinter, ATV og motorsykkel på sommer og høst er absolutt nødvendig. Helikopter benyttes ved spesielle behov. Distriktet forsøker å begrense bruk av barmarkskjøring i nasjonalparken i den grad dette er mulig. I tillegg forsøker reindriftnæringen å ikke utøve unødvendig slitasje på terrenget ved å etablere «veier/stier» ved kjøring i samme spor ved bruk av barmarkskjøretøy.

Burkije sijte planlegger i større grad fremover å fase inn droner i driften for å redusere kostnader og bruk av barmarkskjøretøy. Droner er kanskje en del av fremtiden, men vil sannsynligvis ikke erstatte behovet for bruk av barmarkskjøretøy.

Distriktet har i de siste årene registrert at forskere og oppsyn i stadig større grad benytter helikopter for å innhente forskningsdata. Helikoptertrafikk er svært forstyrrende på rein og benyttes bare i spesielle tilfeller i reindriften. Tidligere har dette ikke vært et problem, men vi har observert at dette er en tiltakende trend som i tillegg til andre forstyrrelser bidrar til at reindriften blir rammet.

SNO og fjelltjenesten benytter motoriserte kjøretøy ved oppsyn i fjellet. Ved gjentatte anledninger har disse utført oppsyn som har vært til skade for reindriften. Blant annet ved kjøring i kalvingsland i kalvingstiden. Dette må anses som et unødvendig inngrep som kunne vært løst ved kommunikasjon mellom reindriften og forvaltningen.

Rovviltskader og tapseforebyggende tiltak

Det er helt klart at mye av produksjonen går tapt til rovvilt. Distriktet har i alle år prøvd å forebygge tapene ved gjeting og flytting av reinflokken, men det er begrenset hvilke tiltak som kan iverksettes for å forebygge slike tap. I distriktet og i beiteområdene i Sverige er Gaupa det største problemet, men jerven har også der begynt og få et solid fotfeste, ulv er også observert i området. I Norge er det gaupe, jerv, bjørn og ørn er problemet i fjellet. Ulv er i dag ikke et større problem, men forekommer også i områdene. Det er en begrunnet frykt for at ulv kan bli et uoverkommelig problem som kan sette reindriften som næring i fare.

Verneområder

I Burkije sijte har vi flere verne områder, det dominerende området er Burkije sijte nasjonal park. Det er i tillegg flere mindre områder som Simskarmyra naturreservat, Stormyra naturreservat, Skarmodalen naturreservat og Storvelta naturreservat. Tiplingen er i tillegg et landskapsvern område.

Reindriften forholder seg til verneintensjonene og gjør de tiltakene som er mulige for å ikke komme i utakt med verneinteressene.

Motorferdsel

Motorbåt

Motorbåt blir brukt på samtlige vann med litt størrelse på da i forbindelse med transport av utstyr, personell og til fiske.

Snøscooter/Motorsykkel/ATV

Burkije sijte bruker mer eller mindre hele året innleid hjelp i driften utover personer som er direkte tilknyttet distriktet. Disse får utstedt en skriftlig attestasjon fra distriktet at de har lov og kjøre i regi av reindriften.

Det kan forekomme at Burkije sijte på kort varsel må leie inn hjelp da blir sms brukt som tillatelse. Alle 3 sidaandelen kan gi kjøreløyve, men da i dialog med resten av distriktet. (Distriktets leder informeres). Kjøring sammen eller i samarbeid med en aktør fra distriktet krever ikke spesiell kjøretillatelse.

Bruksregler for terrenggående barmarkskjøretøy

Reindriftslovens §62, 2 ledd punkt 3:

«Bruksregler for terrenggående barmarkskjøretøy skal også gå fram av planen»

Reindriftslovens §23, 2. ledd:

«Bruk av terrenggående kjøretøy skal begrenses mest mulig, og skal så langt mulig foregå langs faste løyper»

Traseer til faste installasjoner.

Innenfor Burkije sijte og Tjåhkere sijte skal bruk av terrenggående barmarkskjøretøy til transport og personbefordring være tillatt etter følgende hovedtraseer:

Trasenr:	Beskrivelse av trase	Periode hvor kjøring er tillatt.	Merknader
1	Øyum-reinhagaklumpen-båttjønnskjukkelen-gjengeln-Thomasvatnet. Kan gå via Simskarvannet og Måskalet. Fra Gengelen går den også til Simskaret.	1/5 - 31/12	Dette er trase som blir brukt til faste installasjoner som gjerder og hytter både i Burkije sijte og Tjåhkere sijte
2	Harrvassdalen-hundfjellet-Rottannskjukkelen.	1/5 - 31/12	Trase brukt til faste installasjoner
3	Kroken-Tiplingen	1/5 - 31/12	Til faste installasjoner
4	Bringlia-Rotvatnet-Daningen-Harrvassdalen eller krokahøgda	1/5 - 31/12	Til faste installasjoner
5	Fra Løypskardet nordover mot Storveiskardet mot Fiplingdalen.	1/5 - 31/12	

Det vil imidlertid være kjøring utenfor disse traseene dersom det er behov for det. Hoveddelen av ferdsele vil imidlertid være innenfor disse traseene.

Hoved traseer for gjetning

Innenfor Burkije sijte og Tjåehkere sijte skal bruk av terrenggående barmarkskjøretøy til kantgjetning og eller samling i forbindelse med merking og slakting være tillatt utenfor oppgitte i følgende områder:

Område nr.	Beskrivelse av område	Perioder hvor kjøring er tillatt.	Merknader
1.	Burkije sijte og Tjåehkere sijte	1/6-31/12	Det er praktisk umulig og definere området i og med at hele distriktet blir brukt til rein beiting. Under samling kan også Tjåehkere sijte ha personell med slik at antall sykler kan bli flere

Traseer som benyttes kan finnes på kartverktøyet som er referert til tidligere i dokumentet.

Motorferdsel i verneområdene

Motorgående kjøretøy er et viktig redskap i arbeidet med samling til reinmerking, skilling og slakting. Primært benyttes motorsykkel og ATV til dette arbeidet. Til transport til gjerdeanleggene og hyttene/boplassene benyttes primært 4 og 6-hjuldrevet ATV.

Sykelbruken begrenses så mye som mulig for ikke å sette varige spor i naturen. Arbeidssituasjonen avgjør hvor mange sykler som vil være i bruk til enhver tid.

Hovedtraseer er hovedsakelig opp fra Øyum i Susedalen via Reinhageklumpen og øvre Båttjønna til Stor Kjukkelen. Derfra til Gjengelen nordover etter Sløyskaret til Røyrskaret, sørover rundt Kuklumpen og ned til Tomasvatnet. Neste trase er fra Harvassdalen via Hundfjellene og/eller Rotnan og til Stor-Kjukkelen. Disse traseene er mest brukt til og komme seg inn i området der samling, gjetning og transport blir gjort.

Distriktet er innforstått med problemene i forhold til vernebestemmelsene. Det er sett på flere alternative løsninger: Økt samdrift med hele østre Namdal. Det vil by på et enda større press på beitegrunnet på grunn av for mye rein som beiter i lag, og økt barmarkskjøring under kalvmerking. Dette ser vi på som en dårlig løsning. Det andre alternativet er sperregjerde, men sperregjerder er et dårlig alternativ økologisk, økonomisk, og på forsommeren umulig og holde tett p.g.a. snøforholdene. Det tredje alternativet er bruk av helikopter. Det er et effektivt men kostbart hjelpemiddel og i praksis umulig å bruke i større omfang uten økonomisk støtte. Det fjerde alternativet er bruk av hest. Bruk av hest er en dårlig løsning og lite effektiv i forhold til de andre alternativene.

Den eneste løsningen som vi ser i dag, er derfor fortsatt bruk av terrengsykler.

Helikopter

Helikopter blir brukt til samling, transport av personell og utstyr og ved akutt bevoktning hvis forholdene tilsier det for eks ved akutte rovdyrangrep. Flyging blir klarert med distriktet i forkant av planlagt flygning.

Forhold til tilgrensende reindrift

I nord grenser Burkije sijte mot Ildgruben og Jillen Njaarke. I vest grenser distriktet mot Voengelh-Njaarke. I sør grenser distriktet mot Tjåhkere sijte. Mot øst grenser distriktet opp mot de svenske samebyene Voernese, Vilhelmina sødra, Vilhelmina norra og Vapsten.

Den grensekryssende reindriften har siden reinbeitekonvensjonen av 1972 opphørte å gjelde i 2005 vært mer krevende å gjennomføre i praksis. Dagens rammer innebærer praktiske utfordringer for driften. For Burkije sijte gjelder dette blant annet rovviltforvaltning, avgifter, våpenlovgivning og praktiske forhold ved flytting over riksgrensen. Vi er derfor opptatt av at den grensekryssende reindriften får forutsigbare og praktisk gjennomførbare rammer, og avventer forhandlingene om en ny reinbeitekonvensjon.

Ellers for reindriftnæringen er utfordringene relatert til arealinnskrenkinger som følge av inngrep og vern.

Mot Vapsten på Vågfjell er sperregjerde mellom Burkije sijte og Vapsten som markerte grensen i den gamle reinbeitekonvensjonen av 1972 grensen, revet etter samråd mellom berørte parter i påvente av ny reinbeitekonvensjon. Gjerdet hadde ikke lenger noen reell funksjon på grunn av manglende vedlikehold, dermed ble gjerdet et miljøproblem. Reetablering av sperregjerdet er avhengig av om ny reinbeitekonvensjon kommer på plass og/eller at distriktene i praksis respekterer dagens etablerte grenser. I dagens situasjon er Burkije sijte bekymret for at uhjemlet beiting fra nabo-distriktet i dette området hindrer oppbygging av gode lavbeiter som er viktige i årstidsbeitene til Burkije sijte.

Mot Vilhelmina norra, Vilhelmina sødra og Voernese er gjerde i tilnærmet full funksjon og vedlikeholdes årlig etter behov, det er en nødvendighet for å kunne holde reinflokkene adskilte.

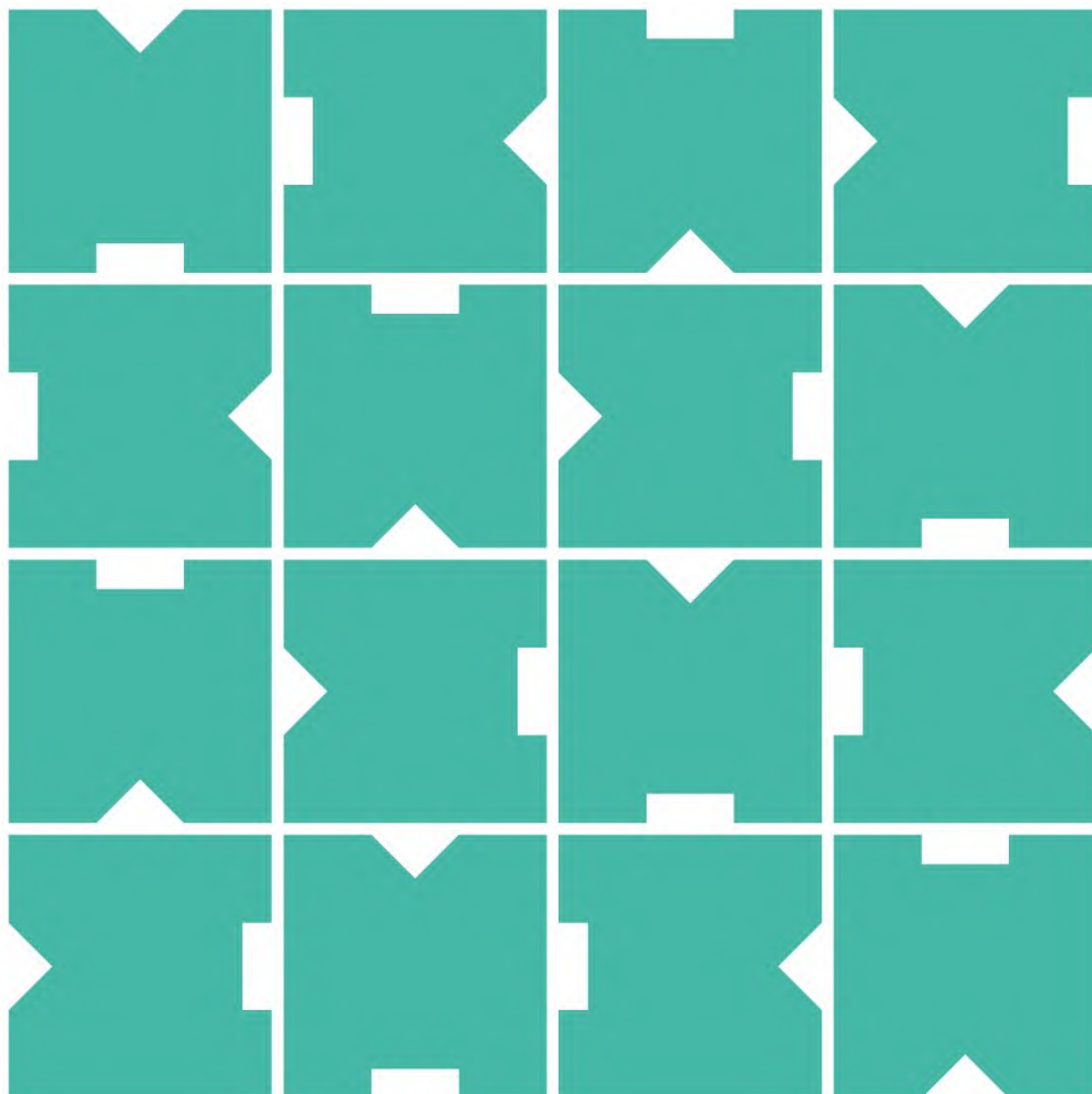
Burkije sijte har hatt relativt gode relasjoner med alle naboer, men mest samarbeid med Tjåhkere sijte og Vilhelmina norra. Med Tjåhkere sijte har vi en samarbeidsavtale som er en konsekvens av mangel på naturlige barrierer i Børgefjell. Av den grunn har vi blitt enige om å formalisere en avtale der vi gjensidig kan bruke områder innen hverandres distrikt, det vil si at deler av barmarks sesongen dannes en felles gruppe. Uten en slik løsning måtte hvert distrikt holde kontinuerlig oppsyn med sine grenser. Dette ville være svært arbeidskrevende, kostbart og fremfor alt ville barmarkskjøringen bli langt mer omfattende. Alternativet er grensegjerder, men det er dårlig løsning for både reindriften og allmenhetens bruk av området.

Revidering og vedtak av distriktsplanen

Distriktsstyret utarbeider forslaget, jf. rdl. § 62, mens planen vedtas av årsmøtet, jf. rdl. § 50 første ledd nr. 3. Det åpnes imidlertid for at planen kan revideres oftere dersom særlige hensyn eller behov skulle tilsi at dette er nødvendig.

Reindriftas motorferdsel på barmark i verneområder

Innhold

Forord	3
1. Innledning	4
2. Aktuelle bestemmelser om motorferdsel.....	6
2.1 Særlige bestemmelser for reindrift.....	6
3. Hvordan søke om motorferdsel i verneområder	7
4. Opplysninger i distriktsplanen som er nødvendige for saksbehandlingen	9
5. Kontroll av kjøretillatelse/dispensasjon.....	9

Forord

Barmarkskjøring i verneområder krever normalt tillatelse fra vernemyndigheten. Veilederen beskriver hvordan en søknad om reindriftas motorferdsel på barmark i verneområder skal behandles av forvaltningsmyndigheten for verneområdet. Det er reindriftsutøverne og distriktsstyrene for reinbeitedistriktet, som med bakgrunn i distriktsplanen kan sende en slik søknad – og som kan gi grunnlag for flerårige tillatelser til kjøring for utøveren selv og eventuelle medhjelpere.

I retningslinjene er det anvist hvilke rutiner som skal legges til grunn for søknadsbehandlingen, og hvilke opplysninger som må ligge med søknaden når det tas til behandling. Der det gis kjøretillatelse er også angitt nærmere hva som gjelder av plikter under kjøring og i samband med kontroll.

1. Innledning

Veilederen gjelder reindriftas kjøring på barmark i verneområder.

Målgruppen er:

- Distriktsstyrer i reinbeitedistriktene
- Forvaltningsmyndigheten i verneområder
- Reindriftsutøvere

Formålet med veilederen er å gi informasjon og veiledning om hva søknader om motorferdsel bør inneholde. Veilederen er utarbeidet av Miljødirektoratet og Landbruksdirektoratet i fellesskap, og er retningsgivende for søknadsbehandlingen.

I henhold til reindriftsloven § 4 har den samiske befolkningen på grunnlag av alders tids bruk rett til å utøve reindrift i de områder som fra gammelt av har vært utøvet reindrift i. Disse områdene betegnes i loven som det samiske reinbeiteområdet, og omfatter fylkene Finnmark, Troms, Nordland, Nord-Trøndelag, Sør-Trøndelag og Hedmark. Reindriften er både en samisk næring og en kulturutøvelse. Samisk kultur innehar et vern etter FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter artikkel 27 og ILO-konvensjonen nr. 169.

Et reinbeitedistrikt omfatter et geografisk areal som består av ulike årstidsbeiter (helårsdistrikt eller et årstidsbeite). Distriktet ledes av et distriktsstyre, som representerer de private reindriftsinteressene. Distriktsstyret har også plikter etter reindriftsloven, bl.a. til å utarbeide en distriktsplan som inneholder opplysninger om reindriften, og som er nødvendig for den offentlige planleggingen.

Reindriftsutøveren har ansvaret for å ivareta en velordnet reindrift. Variasjon i naturforhold og topografi gir store regionale driftsforskjeller, og varierende klimatiske forhold gir driftsforskjeller mellom år og mellom årstider. Gjeting og flytting innebærer derfor behov for fleksible løsninger tilpasset balansen mellom reinens behov og naturens skiftninger. Ettersom flere av dagens verneområder ligger innenfor det samiske reinbeiteområdet, er det viktig at forvaltningen ikke legger unødige hindringer for driftsutøvelsen, eller at driftsutøvelsen blir ansett som ulovlig fordi den avviker fra distriktsplanen som følge av vær, beiteforhold eller andre uforutsette hendelser.

Forvaltningsmyndigheten for de store verneområdene i Norge er normalt nasjonalpark- eller verneområdestyrer. Disse styrene består av folkevalgte representanter fra kommuner og fylkeskommuner, samt Sametinget i samiske områder. Styrene har egne nasjonalpark- eller verneområdeforvaltere som kan kontaktes. Kontaktinformasjon finnes på hjemmesidene til det enkelte verneområde. I tillegg til nasjonalpark- og verneområdestyrer er også statsforvalteren og noen kommuner forvaltningsmyndighet for mange av de mindre verneområdene.

De fleste verneområdene har som utgangspunkt et generelt forbud mot all motorferdsel. Dette fremgår av verneforskriften for det enkelte verneområde. Det er imidlertid gjort et generelt unntak for reindriftens kjøring med snøscooter på vinterføre. Unntaket gjelder kun nødvendig kjøring for utøvelse av reindrift.

All kjøring på barmark krever at det gis dispensasjon fra motorferdselsforbudet. Det er derfor viktig at nødvendig motorferdsel blir omsøkt på en hensiktsmessig måte og at det etableres gode rutiner for søknader om dispensasjon, behandling av søknader og kontroll med kjøringen. Med motorferdsel i denne veilederen menes bruk av ATV, traktor og 2-hjuls motorsykkel o.l. på barmark.

Samisk reindrift som næring, kultur og livsform er unik både i nasjonal og internasjonal sammenheng. Gjennom den norske grunnloven og internasjonal folkerett er myndighetene pålagt en rekke forpliktelser som skal sikre urfolks rettigheter. For verneområdeforvaltningen er tett samarbeid med reindriften viktig for å ivareta både reindrift og verneformål i verneområdene. Distriktsplanene i reindriften er et viktig verktøy for å synliggjøre arealbruken i reinbeitedistriktene, herunder også bruken av motoriserte kjøretøy. De fleste reinbeitedistriktene har førstegenerasjons distriktsplaner som ikke er oppdatert i forhold til dagens driftssituasjon. Disse skal etter hvert revideres, og inntil da er det viktig at distriktsplanene anvendes sammen med direkte kontakt med distriktene.

Det er viktig at forvaltningsmyndigheten for verneområdene setter seg inn i distriktsplanene for å kunne sikre en effektiv og forenklet behandling av dispensasjonssøknader.

2. Aktuelle bestemmelser om motorferdsel

De generelle reglene om motorferdsel i utmark er fastsatt i lov om motorferdsel i utmark og vassdrag (motorferdselloven) og forskrift om bruk av motorkjøretøyer i utmark og på islagte vassdrag. I tillegg gjelder særskilte bestemmelser om bruk av motorkjøretøy i reindriftsloven og forskrifter for verneområder.

Utgangspunktet er at all motorisert ferdsel i utmark er forbudt i Norge, med mindre annet følger av lov eller vedtak med hjemmel i lov. Regelverket tar imidlertid ikke sikte på å hindre nødvendig ferdsel til anerkjente nytteformål. For lovlig motorferdsel i utmark stilles det krav om aktsom og hensynsfull ferdsel for å unngå skade og ulempe for naturmiljø og mennesker.

Utover støy og annen forurensning, vil bruk av kjøretøy på barmark medføre slitasje og skade på terrenget ved at belter og hjul etterlater seg sår i naturen. Motorferdsel kan også skade eller forstyrre dyreliv, og være til ulempe for de som driver med reindrift eller husdyrhold. Et enkelt kjøretøy behøver isolert sett ikke medføre slike skader og ulemper, men summen av motorferdsel vil kunne utgjøre en stor miljøbelastning. Det er derfor viktig at kjøring begrenses til det som er nødvendig. I denne vurderingen må det blant annet ses hen til hvor viktig transporten er, og om det er andre måter å løse transportbehovet på.

2.1 Særlige bestemmelser for reindrift

De viktigste bestemmelsene om motorferdsel i forbindelse med reindrift finnes i motorferdselloven, reindriftsloven og naturmangfoldloven/forskriften for det enkelte verneområde.

- I motorferdselloven § 4 er det for reindriftsnæring gjort direkte unntak fra det generelle motorferdselsforbudet.
- Reindriftsloven § 23 viser til at den som utøver reindrift har adgang til å bruke fremkomstmidler i tråd med distriktsplan. Loven viser videre til at all motorisert ferdsel skal skje i samsvar med fastsatte forskrifter om vern.
- Det er i naturmangfoldloven og tilhørende verneforskrifter fastsatt særskilte bestemmelser om motorferdsel i verneområder. Disse bestemmelsene går foran annet regelverk om motorferdsel og krever at det må foreligge tillatelse/dispensasjon fra forvaltningsmyndigheten for å kjøre på barmark.
- Kravet om at det må foreligge tillatelse/dispensasjon fra forvaltningsmyndigheten gjelder både reindriftsutøvere og medhjelpere.

Reindriftsloven § 62 krever at distriktsstyret utarbeider distriktsplan for reinbeitedistriktet som blant annet skal inneholde en oversikt over nødvendige fremkomst- og transportmidler som anvendes. I tillegg skal planen ha med bruksregler for terrenggående kjøretøy, altså en beskrivelse av hvordan, hvor og når terrenggående kjøretøy skal brukes.

Formålsbestemmelsen i naturmangfoldloven § 1 legger til grunn at naturen skal tas vare på gjennom bærekraftig bruk og vern, og danne grunnlag for samisk kultur. Ved offentlige beslutninger skal reindriftens erfarings- og kunnskapsgrunnlag vektlegges når det kan bidra til bærekraftig bruk av og vern av naturmangfoldet, jf. naturmangfoldloven §§ 7 og 8.

3. Hvordan søke om motorferdsel i verneområder

Den enkelte reindriftsutøver er selv ansvarlig for at en har nødvendige tillatelser til barmarkskjøring. En distriktsplan med tydelig beskrivelse av behov og hva som utgjør nødvendig kjøring gir et godt grunnlag for søknad om dispensasjon. Søknader med bakgrunn i distriktsplaner kan åpne for flerårige tillatelser, f.eks. inntil 5 år. Dette kan bidra til en mer forutsigbar og forenklet saksbehandling.

Det er distriktsstyret i det enkelte reinbeitedistrikt som har ansvar for å utarbeide og vedta distriktsplaner i samsvar med kravene i reindriftsloven. En distriktsplan som skal brukes som grunnlag for søknad om kjøring på barmark må oppfylle kravene i reindriftsloven § 62, og inneholde opplysningene som fremgår av denne veilederens punkt 4.

Ved behandlingen av søknad om dispensasjon er det forvaltningsmyndigheten for det enkelte verneområde som gjør sin vurdering og treffer vedtak i den enkelte sak. Forvaltningsmyndigheten forholder seg til juridiske rammer, og skal i tillegg utøve et forvaltningsmessig skjønn i samsvar med verneforskriften. Forvaltningsmyndigheten kan om nødvendig sette vilkår for en tillatelse, f.eks. knyttet til ivaretagelse av særlig sårbare områder og/eller arter. Det kan imidlertid ikke settes så strenge vilkår at dette går utover dyrevelferd eller alminnelig driftsutøvelse i reindriften. Reglene i forvaltningsloven kapittel IV om saksforberedelse ved enkeltvedtak gjelder. Lovens krav til entydige og klare vedtak innebærer at tillatelse til kjøring bare kan gis til navngitte personer.

For å sikre at distriktsplanen innehar tilstrekkelige beskrivelser av motorisert ferdsel er det hensiktsmessig at distriktsplanen sendes forvaltningsmyndigheten for verneområdet, slik at de kan fremme innspill som ivaretar formålet om en forutsigbar og forenklet saksbehandling.

Forenklet prosess for reindriftens søknad om barmarkskjøring i verneområder:

- Søknad om barmarkskjøring som vist i distriktsplan oversendes fra distriktsstyret til forvaltningsmyndigheten for verneområdet. Søknaden kan for eksempel være en e-post hvor distriktsplanen er vedlagt. Dette gjøres i samråd med reindriftsutøver.
- I søknaden beskrives navn på alle siidaer med tilhørende siidaandeler og navn på reindriftsutøvere i reinbeitedistriktet som har et nødvendig behov for barmarkskjøring i verneområder.

- Behovet for eventuelle medhjelpere/drenger for den enkelte siida/siidaandel må beskrives i søknaden hvis det ikke fremgår av distriktsplanen. Faste medhjelpere/drenger skal oppgis/navngis i søknaden, slik at dispensasjon kan vurderes samlet.
- Endret behov for medhjelpere i søknadsperioden, endringer i familiære forhold og akutte behov for bistand, meldes og omsøkes forvaltningsmyndigheten for verneområdet. Slike henvendelser kan gjøres fra den enkelte siida/siidaandel/reindriftsutøver. I helt spesielle tilfeller kan nødrettslige betraktninger legges til grunn, slik at medhjelpere kan kjøre uten tillatelse fra forvaltningsmyndigheten.
- Forvaltningsmyndigheten for verneområdet behandler søknaden, og treffer vedtak med kopi til bl.a. oppsynsmyndighet og Statsforvalter.

I tilfeller hvor reindriften har et behov for barmarkskjøring i flere verneområder, og hvor verneområdene har forskjellig forvaltningsmyndighet, anbefaler vi at de ulike forvaltningsmyndighetene samordner sin saksbehandling.

I tillegg til den forenklete søknadsprosessen via distriktsplan og distriktsstyret, som kan gi grunnlag for en flerårig tillatelse, kan reindriftsutøveren fortsatt søke på egen hånd direkte til vernemyndigheten for verneområdet. I det siste tilfellet vil reindriftsutøveren måtte påregne å legge med utvidet begrunnelse og dokumentasjon, som kan understøtte det aktuelle behovet for kjøring.

Alternativ 1

Alternativ 2

4. Opplysninger i distriktsplanen som er nødvendige for saksbehandlingen

Her følger en punktliste over relevant informasjon som bør tas med i distriktsplanen, og som er nødvendig for en forsvarlig saksbehandling hos forvaltningsmyndigheten.

- **Geografisk område som berøres av barmarkskjøring.**
 - Hvilke verneområder berøres av kjøringen?
 - Hvilke faste kjøreløyper/traseer skal benyttes? Disse traseene skal kartfestes.
 - Beskrivelse av områder hvor det eventuelt er et behov for kjøring utenfor faste kjøreløyper/traseer. Områdene kartfestes i den grad det er mulig.
 - Hvilke arbeidsoppgaver er knyttet til kjøring i de ulike områdene, for eksempel gjeting, eller samling i forbindelse med kalvemerking, flytting, slakting mm. Områdene kartfestes i den grad det er mulig.
- **Omfanget av kjøringen skal beskrives så langt det er mulig.**
 - I distriktsplanen bør det fremgå en vurdering av om behovet er stort eller lite, og i hvilke perioder det er størst behov for barmarkskjøring.
 - Angivelse av type kjøretøy (ATV m/u belter, 2 hjuls motorsykkel etc.) og bruksområde.
 - Behovet for medhjelpere/drenger gjennom året, type arbeid, kjøretøy osv.

5. Kontroll av kjøretillatelse/dispensasjon

Av hensyn til effektive kontroller med kjøring på barmark er det viktig at også faste eller midlertidige medhjelpere i reindriften medbringer kjøretillatelse/dispensasjon (skriftlig eller elektronisk) fra forvaltningsmyndigheten for verneområdet.

Etter verneforskriftene er det ikke mulighet for å gi åpne tillatelser til ikke navngitte personer eller å gi reineiere anledning til å bemyndige andre til å kjøre i sitt sted. Dispensasjon for kjøring utstedt av vernemyndigheten skal kunne fremvises dersom det forlanges av oppsynsmyndighet og/eller politi. Krav om fremvisning av kjøretillatelse/dispensasjon skal stilles som vilkår når forvaltningsmyndigheten for verneområdet treffer vedtak om å tillate kjøring.

Faste eller midlertidige medhjelpere i reindriften som kjører uten nødvendig tillatelse/dispensasjon, eller uten å medbringe tillatelse, er å anse som ulovlig kjøring. Ulovlig kjøring vil bli sanksjonert.

Tlf.: 73 58 05 00
post@miljodir.no
www.miljodirektoratet.no
Postboks 5672 Sluppen,
7485 Trondheim

Besøksadresse Trondheim:
Brattørkaia 15, 7010 Trondheim

Besøksadresse Oslo:
Grensesvingen 7, 0661 Oslo

LANDBRUKSDIREKTORATET OSLO

POSTADRESSE:

Postboks 1450 Vika, 0116 Oslo

BESØKSADRESSE:

Innspurten 11D, 0663 Oslo

TELEFON: 78 60 60 00

E-POST: postmottak@landbruksdirektoratet.no

LANDBRUKSDIREKTORATET ALTA

BESØKSADRESSE:

Løkkeveien 111, 9510 Alta

LANDBRUKSDIREKTORATET STEINKJER

BESØKSADRESSE:

Skolegata 22, C-bygget, 7713 Steinkjer
www.landbruksdirektoratet.no

Saksfremlegg

Arkivsaksnr: 2024/13717-5

Saksbehandler: Tore Tøddås

Dato: 02.10.2026

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Byrkije nasjonalparkstyre/Børgefjell nasjonalparkstyre	33/2026	09.10.2026

Gjennomgang av sammensetningen i faglig rådgivende utvalg for Børgefjell nasjonalparkstyre

Forvalters tilrådning:

Børgefjell nasjonalparkstyre fatter følgende vedtak:

- Nasjonalparkstyret tar de innkomne tilbakemeldingene til orientering.
- Nasjonalparkstyret konstaterer at flere av organisasjonene som ble forespurt om videre deltakelse i faglig rådgivende utvalg, ikke har gitt tilbakemelding innen fastsatt frist.
- Organisasjonene som ikke har svart, gis en siste mulighet til å avklare om de ønsker videre deltakelse i faglig rådgivende utvalg. Det settes en kort, endelig svarfrist.
- Etter utløpet av denne fristen legges det fram en ny sak for nasjonalparkstyret med forslag til videreføring, sammensetning og organisering av faglig rådgivende utvalg.
- Forslag til reviderte vedtekter for faglig rådgivende utvalg legges fram som del av den videre behandlingen.

Saksopplysninger

Faglig rådgivende utvalg er oppnevnt av Børgefjell nasjonalparkstyre og fungerer som et rådgivende organ i forvaltningen av Børgefjell nasjonalpark og Austre Tiplingen/Diehpell Luvlie landskapsvernområde. Formålet med utvalget er blant annet å bidra til en langsiktig og helhetlig forvaltning av verneområdene, gi råd i større og prinsipielt viktige saker og fremme samarbeid mellom ulike aktører med interesser og aktiviteter i tilknytning til verneområdene.

Dagens faglige rådgivende utvalg består av Namsskogan fjellstyre, Røyrvik fjellstyre, Naturvernforbundet, Norges Jeger- og Fiskerforbund, Statskog SF, Statskog Fjelltjenesten, Burkije Sijte, Tjåehkere Sijte, svenske samebyer, Østre og Vestre Tiplingen hytteforening og friluftsrådene.

For enkelte organisasjoner har representasjonen vært organisert som en felles plass for to fylkeslag eller organisasjoner. Naturvernforbundet i Nordland og Naturvernforbundet i Trøndelag har hatt en felles representant, og det samme gjelder Norges Jeger- og Fiskerforbund i Nordland og Nord-Trøndelag. Helgeland friluftsråd og Polarsirkelen friluftsråd har tilsvarende hatt en felles representant i utvalget.

I fellesmøte mellom nasjonalparkstyret og faglig rådgivende utvalg 13. mars 2026 ble ordningen evaluert. Evalueringen viste bred enighet om at faglig rådgivende utvalg fortsatt fyller en viktig funksjon som møteplass og arena for dialog mellom nasjonalparkstyret, forvaltningen og ulike bruker- og interessegrupper.

Evalueringen viste samtidig at oppmøtet og engasjementet har vært varierende over flere år. Flere av organisasjonene deltar aktivt og bidrar med innspill til forvaltningen, mens andre i liten grad har deltatt på møter eller gitt innspill til utvalgets arbeid.

Til tross for dette var det bred enighet om at ordningen bør videreføres. Utvalget ble vurdert som en viktig arena for informasjonsutveksling, dialog og samarbeid mellom ulike aktører med interesser i verneområdene.

Det ble også pekt på behovet for å gjennomgå vedtektene og vurdere om dagens sammensetning gir tilstrekkelig representasjon av relevante fagmiljøer og brukerinteresser. Besøksnæring, museumssektor og kulturminneforvaltning ble trukket fram som aktuelle områder for bredere representasjon. Samtidig ble det understreket at utvalget ikke bør bli unødvendig omfattende.

På bakgrunn av evalueringen besluttet nasjonalparkstyret å gjennomgå sammensetningen av utvalget. Aktuelle medlemsorganisasjoner skulle forespørres skriftlig om de ønsket å videreføre sin deltakelse, før styret foretok en samlet vurdering av antall representanter og framtidig sammensetning.

Som oppfølging ble det 24. august 2026 sendt brev til organisasjonene og institusjonene som var aktuelle for videre deltakelse. De ble bedt om å ta stilling til om de ønsket videre representasjon, muligheten for å bidra aktivt, oppnevning av fast representant og vara, samt eventuelle innspill til framtidig organisering av utvalget. Svarfristen ble satt til 1. oktober 2026. Det ble samtidig opplyst at dersom tilbakemelding ikke ble mottatt innen fristen, ville nasjonalparkstyret legge til grunn at organisasjonen ikke ønsket å videreføre sin representasjon.

Forespørselen ble sendt til følgende 12 organisasjoner:

- Burkije Sijte
- Østre Namdal reinbeitedistrikt/Tjåehkere Sijte
- Namsskogan fjellstyre
- Røyrvik fjellstyre
- Naturvernforbundet i Trøndelag
- Naturvernforbundet i Nordland
- Norges Jeger- og Fiskerforbund Nord-Trøndelag
- Norges Jeger- og Fiskerforbund Nordland
- Statskog SF
- Østre og Vestre Tiplingen hytteforening
- Helgeland friluftsråd
- Polarsirkelen friluftsråd

De svenske samebyene har inngått i sammensetningen av faglig rådgivende utvalg, men har ikke deltatt på møtene. På denne bakgrunn ble de ikke tilskrevet i denne runden og vurderes som uaktuelle for videre deltakelse.

I forkant av svarfristen sendte leder av faglig rådgivende utvalg i tillegg en egen e-post til medlemmene med påminnelse om henvendelsen og svarfristen. Det er dermed gjennomført en særskilt oppfølging for å gjøre medlemmene oppmerksomme på fristen.

Ved svarfristens utløp 1. oktober 2026 er det mottatt tilbakemeldinger fra friluftsrådene, Statskog SF, Tjåehkere Sijte, Østre og Vestre Tiplingen hytteforening, Norges Jeger- og Fiskerforbund Nordland og Burkije Sijte. Naturvernforbundet har varslet at spørsmålet om videre deltakelse skal behandles i styremøte 8. oktober, med tilbakemelding 9. oktober.

Det er dermed mottatt svar fra seks av de 12 organisasjonene som mottok forespørselen. Naturvernforbundet har i tillegg varslet at tilbakemelding vil komme etter behandling i styremøte 8. oktober. Flere organisasjoner har fortsatt ikke gitt tilbakemelding innen fristen.

Friluftsrådene ønsker fortsatt representasjon og vurderer muligheten for aktiv deltakelse som god. De ber samtidig nasjonalparkstyret vurdere om både Polarsirkelen friluftsråd og Helgeland friluftsråd kan få fast plass, mot dagens ordning med en felles representant.

Statskog SF ønsker fortsatt representasjon og foreslår å videreføre dagens ordning med to representanter, en for Statskog som grunneier og en for Statskog Fjelltjenesten.

Burkije Sijte ønsker fortsatt å delta i faglig rådgivende utvalg og har oppnevnt fast representant og vararepresentant.

Tjåehkere Sijte ønsker fortsatt representasjon og vurderer muligheten for aktiv deltakelse som god. I tilbakemeldingen opplyser sijten samtidig at de ikke har fått invitasjon til møter på lang tid, og at dette har gjort det vanskelig å engasjere seg og delta aktivt. De mener videre at nasjonalparkstyret bør bruke rådgivende utvalg mer aktivt i større og prinsipielle saker.

Opplysningen om manglende innkalling til møter er ikke korrekt. Tjåehkere Sijte har oppnevnt en fast representant til faglig rådgivende utvalg og oppgitt kontaktinformasjon til denne. Gjennomgangen viser at møteinnkallingene er sendt til den oppnevnte representanten på lik linje med øvrige medlemmer. Tjåehkere Sijte er skriftlig orientert om dette og har fått oversendt dokumentasjon på utsendte møteinnkallinger. Opplysningen om manglende innkalling kan derfor ikke legges til grunn som forklaring på manglende deltakelse i utvalget.

Østre og Vestre Tiplingen hytteforening ønsker fortsatt representasjon og viser blant annet til verdien av fysiske møter og dialog mellom aktører med ulike interesser. Hytteforeningen framhever at samtalen i forbindelse med møtene bidrar til bedre forståelse av andre aktørers behov, motiver og interesser.

Norges Jeger- og Fiskerforbund Nordland ønsker fortsatt representasjon i faglig rådgivende utvalg og viser til at organisasjonen over tid har deltatt aktivt i utvalgets arbeid. NJFF Nordland mener at aktivitetsnivå og møtedeltakelse bør inngå i vurderingen av hvilke organisasjoner som skal være representert framover.

Norges Jeger- og Fiskerforbund Nordland peker også på at deltakelse i rådgivende utvalg medfører kostnader og ressursbruk, og ber om at det vurderes om utgifter og eventuell tapt arbeidsfortjeneste kan dekkes. Godtgjøring for deltakelse i faglig rådgivende utvalg følger ordningen fastsatt av Miljødirektoratet. Nasjonalparkstyret har ikke anledning til på eget initiativ å etablere en egen godtgjøringsordning. Dersom spørsmålet skal vurderes nærmere, må dette tas opp med Miljødirektoratet.

NJFF Nordland foreslår videre at sakslister sendes direkte til medlemsorganisasjonen, slik at aktuelle saker kan behandles internt før møtene. Sakspapirene til nasjonalparkstyrets møter publiseres på nasjonalparkstyrets nettsider senest en uke før møtet og er dermed tilgjengelige for medlemsorganisasjonene. Det kan i forbindelse med den videre organiseringen av utvalget vurderes om medlemsorganisasjonene skal varsles særskilt når sakspapirene er publisert.

Naturvernforbundet har varslet at spørsmålet om videre deltakelse skal behandles i styremøte 8. oktober, og at tilbakemelding vil bli gitt 9. oktober.

Tilbakemeldingene som er mottatt viser at organisasjonene som har svart ønsker å videreføre deltakelsen. Flere understreker betydningen av utvalget som arena for dialog og samarbeid, og det er kommet konkrete innspill både til representasjon og til hvordan utvalget bør organiseres og brukes framover.

Det er mottatt tilbakemelding fra halvparten av organisasjonene som ble forespurt, og Naturvernforbundet har varslet at ytterligere tilbakemelding kommer. Samtidig har flere organisasjoner ikke gitt tilbakemelding innen fristen. Det er derfor fortsatt noe usikkerhet knyttet til den samlede interessen for videre deltakelse og dermed også grunnlaget for å ta endelig stilling til utvalgets framtidige sammensetning.

I brevet ble det gjort tydelig at manglende tilbakemelding innen fristen ville bli lagt til grunn som at organisasjonen ikke ønsker å videreføre sin representasjon. I tillegg har leder av faglig rådgivende utvalg sendt medlemmene en egen påminnelse om henvendelsen og svarfristen. Det er dermed gjort en aktiv oppfølging for å gi organisasjonene anledning til å avklare om de ønsker videre deltakelse.

Brevet og den etterfølgende påminnelsen gir i utgangspunktet grunnlag for å gå videre med de svarene som foreligger. Samtidig kan manglende tilbakemelding ha flere årsaker og gir ikke i seg selv et sikkert grunnlag for å fastslå at organisasjonene ikke lenger har interesse av å delta.

For å sikre et best mulig beslutningsgrunnlag bør organisasjonene som ikke har svart gis en siste, kort frist til å avklare om de ønsker videre deltakelse. Det bør samtidig gjøres tydelig at dette er en endelig frist, og at manglende svar vil bli lagt til grunn som at organisasjonen ikke ønsker videre deltakelse i utvalget.

Gjennomgangen aktualiserer også hvilke forventninger som bør stilles til organisasjonene som skal delta i faglig rådgivende utvalg. Nasjonalparkstyret har ansvar for å legge til rette for møter og dialog, mens medlemsorganisasjonene har ansvar for å følge opp innkallinger og sørge for deltakelse fra oppnevnt representant eller vararepresentant. Organisasjonene må også sørge for at nasjonalparkforvaltningen til enhver tid har korrekt kontaklinformasjon til representantene.

Det må kunne forventes at organisasjoner som ønsker plass i utvalget, følger opp innkallinger, melder forfall og sørger for at vararepresentant møter når den faste representanten ikke har anledning. Et rådgivende utvalg der flere organisasjoner over tid i liten grad deltar eller følger opp henvendelser, vil ha begrenset verdi som arena for dialog og rådgivning. Et sentralt utgangspunkt for den framtidige sammensetningen bør derfor være at deltakelse forutsetter et reelt ønske om å bidra og mulighet til å følge opp utvalgets arbeid.

Tilbakemeldingene inneholder også innspill til praktiske forhold som kan bidra til bedre forankring og aktiv deltakelse. Slike forhold bør vurderes i forbindelse med den framtidige organiseringen av utvalget, innenfor de rammene som gjelder for nasjonalparkstyrets virksomhet.

Dagens ordning med felles representasjon for Naturvernforbundets fylkeslag, NJFFs fylkeslag og de to friluftsrådene bør også inngå i den videre vurderingen. Friluftsrådene har konkret bedt om hver sin faste plass. Ved fastsetting av den framtidige sammensetningen bør behovet for bredde og geografisk representasjon veies opp mot hensynet til å holde utvalget på en hensiktsmessig størrelse.

Det bør også vurderes om utvalget skal suppleres med nye fag- og interesseområder. Besøksnæring, museumssektor og kulturminneforvaltning er tidligere trukket fram som aktuelle. Dette må ses i sammenheng med hvilke av dagens organisasjoner som ønsker og har mulighet til å delta aktivt.

De manglende avklaringene fra flere av organisasjonene aktualiserer ikke bare spørsmålet om den framtidige sammensetningen av utvalget, men også hvordan faglig rådgivende utvalg skal organiseres og brukes framover. Selv om evalueringen i mars viste støtte til å videreføre ordningen, er det fortsatt behov for å avklare interessen hos organisasjonene som ikke har svart.

Ettersom flere organisasjoner fortsatt ikke har avklart om de ønsker videre deltakelse, er det ikke hensiktsmessig å ta endelig stilling til videreføring og framtidig sammensetning i denne saken. Organisasjonene som ikke har svart bør først gis en siste, kort frist til å avklare om de ønsker videre deltakelse. Etter utløpet av denne fristen vil det foreligge et bedre grunnlag for å vurdere både interessen for ordningen og hvilke aktører som bør inngå i et framtidig rådgivende utvalg.

Nasjonalparkstyret bør deretter få framlagt en samlet sak om utvalgets framtid. Saken bør omfatte videreføring, framtidig sammensetning og antall medlemmer, ordningen med felles representasjon for enkelte organisasjoner, eventuelle nye fag- og interesseområder, forventninger til deltakelse og oppfølging fra medlemsorganisasjonene, tiltak som kan styrke deltakelse og organisatorisk forankring samt forslag til reviderte vedtekter.

På denne måten kan nasjonalparkstyret ta stilling til utvalgets framtid på grunnlag av en samlet vurdering av erfaringene med dagens ordning, innkomne tilbakemeldinger og faktisk interesse for videre deltakelse.

Vedlegg:

- 1 Børgefjell nasjonalparkstyre - gjennomgang av sammensetningen i faglig rådgivende utvalg
- 2 Børgefjell nasjonalpark - Rådgivende utvalg for Byrkjå nasjonalpark / Børgefjell nasjonalparkstyre - foreløpig tilbakemelding fra Naturvernforbundet
- 3 Hytteforening 0926 om rådgivende utvalg.pdf
- 4 Børgefjell nasjonalparkstyre - gjennomgang av sammensetningen i faglig rådgivende utvalg - tilbakemelding fra Tjåehkare side
- 5 Børgefjell nasjonalpark - medlemskap i faglig rådgivende utvalg - tilbakemelding - Polarsirkelen Friluftsråd
- 6 Børgefjell nasjonalparkstyre - gjennomgang av sammensetningen i faglig rådgivende utvalg - ber om tilbakemelding.pdf
- 7 Børgefjell nasjonalpark - gjennomgang av sammensetningen i faglig rådgivende utvalg - tilbakemelding fra NJFF Nordland
- 8 Børgefjell nasjonalpark - gjennomgang av sammensetningen i faglig rådgivende utvalg - tilbakemelding fra Byrkjå Side

Byrkije nasjonalparkstyre/
Børgefjell nasjonalparkstyre

Postadresse
Postboks 2600
7734 STEINKJER

Besøksadresse
Stadionveien 6
7898 Limingen

Kontakt
Sentralbord: +47 74 16 80 00
Direkte:
sftlpost@statsforvalteren.no
<https://www.nasjonalparkstyre.no/borgefjell>

«MOTTAKERNAVN»
«ADRESSE»
«POSTNR» «POSTSTED»

Saksbehandler Tore Tødås

Vår ref. 2024/13717-4 432.3

Deres ref. «REF»

Dato 24.08.2026

Børgefjell nasjonalparkstyre - gjennomgang av sammensetningen i faglig rådgivende utvalg

Det faglige rådgivende utvalget er et viktig rådgivende organ for Børgefjell nasjonalparkstyre. Utvalget skal bidra med råd i større og prinsipielt viktige saker, fremme samarbeid mellom ulike aktører og bidra til en langsiktig og helhetlig forvaltning av verneområdene.

I fellesmøte mellom nasjonalparkstyret og faglig rådgivende utvalg den 13. mars 2026 ble det gjennomført en evaluering av ordningen. Evalueringen viste at det fortsatt er bred enighet om at utvalget er en viktig møteplass og et verdifullt forum for dialog, informasjonsutveksling og samarbeid mellom aktørene som har interesser i og tilknytning til verneområdene.

Samtidig viste evalueringen at oppmøtet og engasjementet i utvalget har vært varierende over flere år. Flere av de representerte organisasjonene deltar aktivt og bidrar med viktige innspill, mens andre i liten grad har deltatt på møter eller gitt innspill til utvalgets arbeid. Dette var en av hovedårsakene til at nasjonalparkstyret besluttet å gjennomgå utvalgets sammensetning.

For at faglig rådgivende utvalg skal fylle sin rolle som arena for dialog, kunnskapsutveksling og samarbeid, er det viktig at medlemsorganisasjonene ser verdi i deltakelsen og har anledning til å bidra aktivt. Nasjonalparkstyret mener derfor at organisasjoner som over tid ikke har anledning eller ønske om å delta i utvalgets arbeid, bør vurdere om representasjonen fortsatt er hensiktsmessig. Utvalgets plasser er begrenset, og styret ønsker at disse i størst mulig grad skal benyttes av aktører som ønsker å delta aktivt og bidra til dialogen og samarbeidet rundt forvaltningen av verneområdene.

På bakgrunn av evalueringen vedtok nasjonalparkstyret å gjennomgå sammensetningen av det faglige rådgivende utvalget. Som en del av dette arbeidet skal dagens medlemmer forespørres om de ønsker å videreføre sitt medlemskap. Når tilbakemeldingene foreligger, vil styret foreta en samlet vurdering av antall representanter og den framtidige sammensetningen av utvalget.

I denne vurderingen vil styret også gjennomgå om enkelte fagområder bør representeres gjennom felles representanter, slik ordningen allerede er for enkelte aktører i dag. Videre vil

styret vurdere om det er behov for å inkludere nye aktører og fagmiljøer som i dag ikke er representert i utvalget, for å sikre bred og relevant representasjon. Formålet er å sikre et aktivt, velfungerende og hensiktsmessig sammensatt rådgivende utvalg. Som en del av arbeidet vil det også bli gjennomført en revisjon av gjeldende vedtekter.

Vi ber derfor om tilbakemelding på følgende:

- Ønsker organisasjonen/institusjonen fortsatt å være representert i faglig rådgivende utvalg?
- Hvordan vurderer dere egen mulighet til å bidra aktivt gjennom deltakelse på møter og i utvalgets arbeid?
- Hvem ønsker dere å oppnevne som fast representant og personlig vararepresentant for kommende periode?
- Har dere innspill til den framtidige organiseringen av utvalget eller til hvordan utvalget kan utvikles som arena for dialog og samarbeid?

Vi ber om at tilbakemelding sendes skriftlig til nasjonalparkforvalter på e-post tore.todas@statsforvalteren.no innen **1. oktober 2026**.

Dersom vi ikke mottar tilbakemelding innen fristen, vil nasjonalparkstyret legge til grunn at organisasjonen ikke ønsker å videreføre sin representasjon i utvalget. Dette vil inngå i styrets vurdering av den framtidige sammensetningen av utvalget.

Nasjonalparkstyret ønsker å takke for engasjementet og de bidragene som er gitt gjennom årene. Selv om aktivitetsnivået i utvalget har variert, er styret opptatt av at ulike interesser og perspektiver fortsatt skal komme til uttrykk i forvaltningen av verneområdene.

Vi håper dere ønsker å være med videre i dette arbeidet, og ser fram til å motta deres vurderinger og innspill til hvordan faglig rådgivende utvalg kan utvikles i framtiden.

Med hilsen

Tore Tødås
Leder

nasjonalparkforvalter

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen underskrift

Kopi til:

Rolf Otto Almås

Tore Bjørnstad

Gustav Busch Arntsen

Ellen Kristine Schjølberg

Elgstien 3 B

Holmforsveien 8

Kolstadveien 7

Einervegen 4

8693

8618

8986

8683

Hattfjelldal

Mo i Rana

Vega

Trofors

Fra: jorgen.sorlie@slus.no[jorgen.sorlie@slus.no]
Sendt: 24.09.2026 10:44:25
Til: Ann Kathrin Jantsch[akj@naturvernforbundet.no]
Kopi: Carl Bjurstedt[Carl.s@bjurstedt.no]; frodesolbakken@hotmail.com[frodesolbakken@hotmail.com];
Tødås, Tore[tore.todas@statsforvalteren.no];
Tittel: Re: Børgefjell nasjonalparkstyre - gjennomgang av sammensetningen i faglig rådgivende utvalg

Hei!

Jeg har hatt en samtale med nasjonalparkforvalter Tore Tødås for å avklare hvordan han ser for seg å bruke rådgivende utvalg og hvilke ressurser vi måtte stille med. Han forventer aktiv deltagelse med et fysisk møte i året og at rådgivende utvalg som fikk enkelt saker som hvert enkelt medlem i utvalget kunne kommentere. Jeg har avtalt at han skal få vår tilbakemelding 9 oktober om morgenen da nasjonalparkstyret skal ha møte for å sette sammen et rådgivende utvalg denne dag. Det er ikke gitt at alle får bli med.

Jeg har også snakket med leder i Nordland Naturvernforbund Frode Solbakken og blitt enige med han om at Carl Nordberg stiller som varamedlem for Naturvernforbundet i Nordland.

Jeg har hatt en prat med Torbjørn Lindseth om han kan stille som vårt medlem i faglig rådgivende utvalg for Børgefjell nasjonalpark. Han har bedt om litt betenkningstid. Hvis ikke Torbjørn stiller seg disponibel ønsker jeg å ta rollen.

Vi behandler saken på styremøte 8 oktober.

Mvh
Jørgen

From: Ann Kathrin Jantsch <akj@naturvernforbundet.no>
Sent: Tuesday, September 1, 2026 10:33 AM
To: jorgen.sorlie@slus.no <jorgen.sorlie@slus.no>
Cc: Carl Bjurstedt <Carl.s@bjurstedt.no>
Subject: Børgefjell nasjonalparkstyre - gjennomgang av sammensetningen i faglig rådgivende utvalg

Frist 1. oktober.

Mvh. Ann Kathrin Jantsch
Fylkessekretær Trøndelag

Finneidfjord, 13 september 26

Børgefjell nasjonalparkstyre

Ved leder Tore Tødås

Deres referanse: 2024/13717-4 432.3

Jeg viser til brev av 24. aug 26 med tema sammensetningen i faglig rådgivende utvalg.

Styret i Østre og Vestre Tiplingen hytteforening har drøftet saken, og vi ønsker gjerne å fortsatt være representert i faglig rådgivende utvalg. Vi synes det er interessant og nyttig å være en del av utvalget. Vi erfarer at våre innspill blir hørt, og vi har også glede av å lytte til de andre representantene i utvalget. Vårt fortrinn er kanskje at vi er godt kjent i området. Vi er relativt ofte i området Børgefjell-nord fra februar til oktober-november, ved at vi besøker våre hytter og går turer i området.

Vi har blant annet sett og rapportert rovdyrspor og broer som har fått hard medfart av vær og vind i området. Dette har strengt tatt ikke noe med rådgivende utvalg å gjøre, men det viser kanskje vårt engasjement for det fantastiske naturområdet vi har tilgang til.

Vi vil fortsatt delta på møter og i utvalgets arbeid, både fysisk, men også digitalt. Det siste var vel tema ved siste møte i Brekkvasselv.

Hytteforeningen vil fortsatt representeres av Andre Stensland, med Tomas Daniel Børgefjell som vararepresentant.

Den framtidige organiseringen vil være avhengig av hvilke organisasjoner/institusjoner som blir sittende i rådgivende utvalg. Det vil naturligvis også være påvirket av hvilke saker som legges fram for utvalget, og hvilke saker styret i nasjonalparken skal håndtere uten dialog med rådgivende utvalg. Det at man møtes fysisk og at det er nok tid, opplever vi som positivt. Dette fora har et vidt spekter av interesser, fra reindrift til jakt og turisme. Derfor er også samtalene rundt bordet, under kaffen, nyttige for bedre å forstå hverandres behov, motiver og interesser.

Jeg håper at nasjonalparkforvalteren opplever at hytteforeningen viser interesse for oppgaven som er tildelt når man har en plass i rådgivende utvalg.

For Østre og Vester Tiplingen hytteforening

Andre Stensland

Fra: Tjåehkere Sijte[tjaehkeresijte@gmail.com]
Sendt: 02.09.2026 11:47:39
Til: Tødås, Tore[tore.todas@statsforvalteren.no]
Tittel: 2024/13717-4 432.3 Børgefjell nasjonalparkstyre - gjennomgang av sammensetningen i faglig rådgivende utvalg

Styret i Tjåehkere sijte har behandlet forespørselen om tilbakemelding på tilsendte spørsmål og gjort følgende vedtak:

43/26	Børgefjell nasjonalparkstyre - gjennomgang av sammensetningen i faglig rådgivende utvalg
Vedtak	*Ønsker organisasjonen/institusjonen fortsatt å være representert i faglig rådgivende utvalg? <i>Ja</i> • Hvordan vurderer dere egen mulighet til å bidra aktivt gjennom deltakelse på møter og i utvalgets arbeid? <i>Vi vurderer den som god så fremt av vi blir innkalt til møter. Vi har ikke fått invitasjon til møter på lang tid, og da er det også vanskelig og engasjere seg og delta aktivt i utvalget.</i> • Hvem ønsker dere å oppnevne som fast representant og personlig vararepresentant for kommende periode? <i>Maahke Joma, Knut Jåma som vara.</i> • Har dere innspill til den framtidige organiseringen av utvalget eller til hvordan utvalget kan utvikles som arena for dialog og samarbeid? <i>Nasjonalparkstyret bør bruke utvalget aktivt i større prinsipielle saker, i langt større grad enn hva som er gjort tidligere.</i>

--
Tjåehkere sijte
v/ Mats Joma
952 34 191

Fra: Pål Vinje[pal.vinje@friluftsradet.no]
Sendt: 31.08.2026 11:58:09
Til: Tødås, Tore[tore.todas@statsforvalteren.no]
Kopi: Helgeland Friluftsråd[helgeland@friluftsrad.no];
Tittel: Medlemskap i faglig rådgivende utvalg

Hei!

Friluftsrådene som har medlemskommuner i Børgefjell nasjonalpark ønsker fortsatt medlemskap i Faglig rådgivende utvalg.

Vi sitter nå med ledervervet i rådet, og føler at vi gjennom deltagelse har mulighet til å bidra aktivt i møter og utvalgets arbeid.

Undertegnede fortsetter som fast representant i utvalget, med Hogne Hjerpås, daglig leder i Helgeland friluftsråd, som personlig vara.

Engasjementet hos friluftsrådene er betydelig og vi ber nasjonalparkstyret om å vurdere mulighetene for at både Polarsirkelen friluftsråd og Helgeland friluftsråd tilbys fast plass i styret. Dvs. to faste plasser mod dagens ene plass. Dersom dette godkjennes vil Hogne Hjerpås representere Helgeland friluftsråd.

Pål

Mvh

Polarsirkelen Friluftsråd
Org.nr. 833 113 232
Pål Vinje, daglig leder
polarsirkelen@friluftsradet.no
Tlf. 900 200 64
<http://www.polarsirkelen-friluftsrad.no/>

STATSFORVALTEREN I TRØNDELAG
Postboks 2600
7734 STEINKJER

Vår ref.
26/6207- 2

Deres ref.
2024/13717

Vår dato
31.08.2026

Vår saksbehandler
Tore Bjørnstad
900 48 023, tbn@statskog.no

Børgefjell nasjonalparkstyre - gjennomgang av sammensetningen i faglig rådgivende utvalg - ber om tilbakemelding

Som den største grunneieren i Børgefjell ønsker Statskog SF fortsatt å være representert i faglig rådgivende utvalg for Børgefjell. Vi har i alle år vært representert med to ansatte, en på vegne av grunneier Statskog og en på vegne av oppsynet/feltapparatet Statskog Fjelltjenesten.

I kommende periode oppnevnes følgende personer m/vara:

For Statskog SF – Erik Botnen med vara Tore Bjørnstad

For Statskog Fjelltjenesten – Gustav Busch Arntsen med vara Tore Veisetaune

Med hilsen

Tore Bjørnstad
regionsjef Nordland

Dette dokumentet er elektronisk signert

Vedlegg: 0

Kopi til:
Tore Tødås

Fra: NJFF Nordland[nordland@njff.no]
Sendt: 01.10.2026 09:23:09
Til: Tødås, Tore[tore.todas@statsforvalteren.no]
Kopi: Terje Håkonsen[golvertun@me.com]; Leder Jaktutvalget Rolf Almås (rolfalmaas@gmail.com)
[rolfalmaas@gmail.com];
Tittel: Børgefjell nasjonalparkstyre - faglig rådgivende utvalg

Hei!

NJFF Nordland ønsker fortsatt være representert i faglig rådgivende utvalg for Børgefjell.

Vi mener vi har deltatt på alle møter så langt det har latt seg gjøre samt vist engasjement i en årrekke. Jeg har fått tilbakemelding fra vår representant, at enkelte organisasjoner har hatt en del fravær. Det er kanskje disse man bør vurdere fortsatt deltakelse av?

Som organisasjon/medlem i de faglige utvalgene(tenker ikke bare Børgefjell her), så gjør man egentlig en dugnad for forvaltningen. Vi kunne ønsket en ordning der utgifter/evnt tapt arbeidsfortjeneste kunne vært på budsjettposten til det faglige utvalget. Det er ikke alle organisasjoner som har økonomi til å dekke dette for sine representanter har jeg inntrykk av.

For større medvirkning, kunne vi ønske at sakslistene også ble sendt til oss: nordland@njff.no – da er sakene noe som kan diskuteres i styret i forkant, slik at vår representant har bedre forståelse for hva styret i NJFF Nordland tenker. Rolf Almås er ikke i styret vårt, så han er ikke i diskusjonene på styremøtene til vanlig. Om sakslista blir gjort kjent for styret av dere, vil vi kunne innkalle representanten til et styremøte som legges i forkant av møtene i faglig rådgivende utvalg.

Vår faste representant, Rolf Almås, vil fortsette å være det. Personlig vara vil være vår styreleder, Terje Håkonsen.

Kontaktinfo:

Rolf Almås
Mobil: 979 51 036
e-post: rolfalmaas@gmail.com

Terje Håkonsen
Mobil: 472 69 687
e-post: golvertun@me.com

Med vennlig hilsen

Ylva Edvardsen-Kvam

Regionssekretær
NJFF Nordland

(+47) 941 72 727
nordland@njff.no
njff.no/nordland

Fra: Ragnhild Sparrok Larsen[sparrok.larsen@gmail.com]
Sendt: 01.10.2026 21:38:16
Til: Tødås, Tore[tore.todas@statsforvalteren.no]
Tittel: Faglig rådgivende utvalg

Burkije sijte ønsker fortsatt å være representert i faglig rådgivende utvalg.

Vi oppnevner Tor Enok Larsen som fast representant og Lars- Thomas Sparrok Larsen

Mvh
Burkije Sijte

Saksfremlegg

Arkivsaksnr: 2026/12744-1

Saksbehandler: Tore Tødås

Dato: 01.10.2026

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Byrkije nasjonalpaarhkeståvroe/Børgefjell nasjonalparkstyre	34/2026	09.10.2026

Besøksforvaltningsstrategi for Grane kommune 2026 – 2030

Forvalters tilrådning:

Børgefjell nasjonalparkstyre tar utkast til besøksforvaltningsstrategi for Grane nasjonalparkkommune 2026–2030 til orientering. De faglige innspillene fra den administrative gjennomgangen er i stor grad fulgt opp, og strategien vurderes å gi et godt grunnlag for videre samarbeid om besøksforvaltningen.

Der Børgefjell nasjonalparkstyre er oppført som samarbeidspartner for konkrete tiltak, skal styrets rolle og eventuelle bidrag avklares særskilt før gjennomføring. Oppføring som samarbeidspartner innebærer ikke i seg selv en forpliktelse til finansiering, gjennomføring eller drift.

For Tomasvatnet legges den pågående mulighetsstudien til grunn for vurdering av videre tiltak.

Saksopplysninger

Grane kommune har utarbeidet forslag til besøksforvaltningsstrategi for perioden 2026–2030. Strategien skal gi kommunen en samlet retning for hvordan besøk og ferdsel skal håndteres, hvor det kan tilrettelegges for besøk, hvor ferdsel bør styres, og hvilke områder som bør skjermes mot økt ferdsel og ny tilrettelegging.

Forslaget er ikke sendt på formell høring, men er oversendt Børgefjell nasjonalparkstyre for innspill før strategien legges fram for behandling i Grane kommunestyre. I forbindelse med forberedelsen av saken ble det gjennomført en administrativ gjennomgang av utkastet. Det ble samtidig utarbeidet et foreløpig saksframlegg med faglige vurderinger og mulige innspill til strategien, som ble delt med Grane kommune før styrebehandlingen.

På bakgrunn av den administrative gjennomgangen og den foreløpige tilbakemeldingen fra forvalter har Grane kommune gjort administrative justeringer i utkastet. Flere av forholdene som ble løftet fram er dermed allerede innarbeidet eller tydeliggjort før saken behandles av nasjonalparkstyret. Det justerte utkastet legges derfor til grunn for saksframlegget og forvalters tilrådning.

Grane kommune er nasjonalparkkommune og har tilknytning til både Børgefjell og Lomsdal-Visten nasjonalparker. Kommunen har store natur- og utmarksområder, viktige arealer for reindrift og gode muligheter for natur- og kulturbaserte opplevelser. Strategien bygger på at besøksforvaltningen skal balansere hensynet til natur- og kulturverdier, lokalbefolkning og andre brukere, gode besøksopplevelser og lokal verdiskaping.

Behovet for aktiv besøksforvaltning må ses i sammenheng med utviklingen i ferdsel og naturbasert reiseliv. Uten tilstrekkelig kunnskap, styring og tilrettelegging kan økt ferdsel blant annet føre til slitasje på naturverdier, forstyrrelser for reindriften, utfordringer med parkering og camping og konflikter med grunneiere og lokalbefolkning.

Besøksutviklingen påvirkes også av forhold som i liten grad kan styres lokalt. Klimaendringer, endrede reisemønstre og internasjonal uro kan påvirke etterspørselen etter naturbaserte reisemål. Økt interesse for kjøligere reisemål og naturbaserte opplevelser kan over tid få betydning for besøksutviklingen i Grane og nasjonalparkene. Dette understreker behovet for å arbeide langsiktig og være i forkant av endringer i besøkstall og ferdselsmønstre.

Det er svært positivt at Grane kommune arbeider aktivt og helhetlig med besøksforvaltning, og at nasjonalparkene og nasjonalparkforvaltningen involveres i arbeidet. Særlig positivt er det at besøksforvaltningen kobles til rulleringen av kommuneplanens arealdel 2026–2046. Besøksforvaltningen inngår dermed i kommunens langsiktige arealplanlegging, samtidig som prinsipper fra besøksstrategiene for Børgefjell og Lomsdal-Visten kan forankres tydeligere i kommunens egne planer.

Et sentralt prinsipp i strategien er at besøksforvaltning ikke innebærer et generelt mål om økt ferdsel. Besøk skal styres mot områder som tåler bruk og hvor bruk er ønskelig, samtidig som sårbare områder og viktige interesser skjermes. På overordnet nivå er det godt samsvar mellom denne tilnærmingen og besøksstrategien for Børgefjell, hvor bevaring av nasjonalparkens villmarkspreget og lave grad av fysisk tilrettelegging står sentralt. Besøksrettet tilrettelegging og lokal verdiskaping skal i hovedsak utvikles ved innfallsportene, i randsonene og utenfor nasjonalparken.

Dette kommer særlig til uttrykk ved Tomasvatnet og Simskardet. Tomasvatnet er en etablert innfallsport til Børgefjell, og Grane kommune og Børgefjell nasjonalparkstyre arbeider med en mulighetsstudie for området. Eventuell utvikling skal først og fremst bidra til å håndtere og kanalisere eksisterende ferdsel og ikke stimulere til økt ferdsel inn i sårbare områder. Simskardet er allerede en etablert innfallsport hvor kommunen, nasjonalparkforvaltningen og Statskog har erfaring med samarbeid og avklaring av eierskap, drift og vedlikehold.

I den administrative gjennomgangen ble det pekt på at kommunikasjon var mindre konkretisert enn den fysiske tilretteleggingen. I det justerte utkastet er kommunikasjon tydeliggjort som virkemiddel i besøksforvaltningen. Informasjon, skilting og digitale kanaler skal bidra til å lede besøkende mot områder som tåler ferdsel, samtidig som det skal utvises tilbakeholdenhet med profilering av sårbare områder. Utarbeidelse av kommunikasjonsplan er også tatt inn i tiltaksplanen. Dette vurderes som en klar styrking av strategien.

Det ble også pekt på behovet for mer systematisk kunnskapsinnhenting og evaluering. Dette er fulgt opp gjennom en tydeligere vektlegging av kunnskapsbasert og adaptiv besøksforvaltning. Utviklingen i besøksvolum og ferdselsmønstre skal følges over tid, slik at effekten av gjennomførte tiltak kan vurderes og besøksforvaltningen justeres ved behov. Systematisk kunnskapsinnhenting og evaluering er også tatt inn i tiltaksplanen.

Sammenhengen mellom kulturminner og besøksforvaltning er tydeliggjort. Kommunens kulturminneplan inneholder flere tiltak knyttet til kulturminner, historiske ferdselsårer, skilting, stier og formidling. I det justerte utkastet ses kulturminnearbeidet i større grad i sammenheng med besøksforvaltningen og kommuneplanens arealdel. Besøksforvaltningsstrategien trenger ikke gjenta tiltakene i kulturminneplanen, men kan bidra til at besøksmål, ferdselsstyring, formidling og prioriteringer ses i sammenheng.

Dette er særlig relevant for Laupskardet, Storvegskardet og Tøymuskardet. Ferdselsårene har historisk betydning, men brukes i begrenset grad av besøkende til Børgefjell og er ikke naturlige som egne innfallsporter til nasjonalparken. De har likevel en selvstendig natur- og kulturhistorisk verdi og kan gjennom tilrettelegging og formidling utvikles som lokale opplevelser uten at formålet er å øke ferdselen inn i nasjonalparken.

Villmarksveiens betydning ble også løftet fram i den administrative gjennomgangen. Flere av tiltakene i Fiplingdalen ligger langs eller har tilknytning til Villmarksveien, samtidig som det gjennom tidligere arbeid er etablert besøksrettede tiltak langs reiseruten. I det justerte utkastet er det tatt inn tiltak for å avklare Villmarksveiens rolle, eksisterende tiltak og driftsansvar. Dette vurderes som en god oppfølging, fordi tidligere investeringer og eksisterende tilrettelegging dermed kan ses i sammenheng med nye tiltak og besøksmål.

Laksvollen var i liten grad synliggjort i det første utkastet. Grane kommune har over tid arbeidet med området som informasjons- og formidlingspunkt, og begge nasjonalparkene er representert der. Det har også vært arbeidet med muligheten for et framtidig besøkscenter. I det justerte utkastet er videreutvikling av Laksvollen som informasjons- og formidlingspunkt og det langsiktige arbeidet med et mulig besøkscenter tydeliggjort. Dette gir Laksvollen en mer naturlig plass i den samlede besøksforvaltningen.

I den administrative gjennomgangen ble det også foreslått å innarbeide videreføring av den påbegynte prosessen fram mot Merket for Bærekraftig reisemål. Grane kommune har tidligere deltatt i dette arbeidet sammen med Vefsn og Hattfjelldal kommuner, med Vefsna regionalpark som sekretariat. Arbeidet kom så langt at det var klart for å søke om godkjenning. Som følge av at Vefsna regionalpark opphører, har arbeidet stoppet opp. Det er så langt ikke avklart hvilken aktør som eventuelt kan overta ansvaret for å videreføre arbeidet. Det mangler også en avklaring av organisering og finansiering av den langsiktige oppfølgingen som kreves etter en eventuell godkjenning. Videreføring av arbeidet med Merket for Bærekraftig reisemål er nå innarbeidet i det justerte utkastet.

Reindrift er fortsatt et gjennomgående hensyn i strategien. Kommunen skiller mellom områder hvor ferdselen kan økes, områder hvor eksisterende ferdsel bør kanaliseres, og områder hvor tilrettelegging og markedsføring bør begrenses. Tidlig dialog med reindriften er framhevet der tiltak kan påvirke viktige reindriftsarealer. Dette harmonerer godt med prinsippene i besøksstrategien for Børgefjell.

Strategien legger også stor vekt på langsiktig drift og vedlikehold. Nye stier, besøksmål og installasjoner bør ikke etableres uten at ansvar for oppfølging er avklart. Det er positivt at besøksforvaltningen dermed ikke bare omfatter etablering av nye tiltak, men også langsiktig drift og eksisterende tilrettelegging.

En problemstilling som fortsatt må avklares ved gjennomføring av konkrete tiltak, er Børgefjell nasjonalparkstyres rolle som samarbeidspartner. Nasjonalparkstyret er oppført sammen med Grane kommune og andre aktører ved enkelte tiltak. Dette sier ikke i seg selv noe om hvilket faglig, praktisk eller økonomisk ansvar nasjonalparkstyret skal ha.

Samarbeid mellom Grane kommune og Børgefjell nasjonalparkstyre er naturlig og ønskelig, men oppføring som samarbeidspartner innebærer ikke en forhåndsforpliktelse til finansiering, gjennomføring eller framtidig drift. Nasjonalparkstyrets rolle og eventuelle bidrag må avklares for det enkelte tiltak før gjennomføring.

Samlet vurderes det justerte utkastet som styrket gjennom de administrative endringene som er gjort etter den administrative gjennomgangen. De fleste forholdene som ble løftet fram er nå

innarbeidet eller tydeliggjort. Dette gjelder særlig kommunikasjon, kunnskapsinnhenting og evaluering, kulturminner, Villmarksveien, Laksvollen og videreføring av arbeidet med Merket for Bærekraftig reisemål.

Proessen viser samtidig verdien av tidlig dialog mellom nasjonalparkkommunen og nasjonalparkforvaltningen. Det justerte utkastet vurderes å gi et godt grunnlag for Grane kommunes videre arbeid med besøksforvaltning og for fortsatt samarbeid med Børgefjell nasjonalparkstyre.

Vedlegg:

- Utkast til besøksforvaltningsstrategi for Grane kommune 2026 – 2030

Besøksforvaltningsstrategi for 2026 – 2030

Bilde 1: Mer enn 13.000 gjester har raftet ned Auster-Vefsna med lokale RiverNorth AS. Foto: Mariann Sæther

Innhold

1.0 Innledning	2
2.0 Informasjon om Grane kommune	3

2.1 Befolkning og bosettingsmønster	3
2.2 Areal og geografiske forhold	4
2.3 Næringsstruktur og sysselsetting	4
2.4 Bosetting, fritidsbebyggelse og samfunnsstruktur.....	4
2.5 Relevans for besøksforvaltning.....	5
3.0 Overordnet mål	5
4.0 Prinsipper for besøksforvaltning	6
4.1 Ta vare på naturgrunnlaget.....	6
4.2 Skape gode og trygge opplevelser.....	6
4.3 Ivareta lokalsamfunn og livskvalitet.....	6
4.4 Styrke lokal verdiskaping	6
4.5 Styre ferdsel gjennom kunnskap og tiltak	7
4.7 Kommunikasjon.....	7
4.8 Prinsipper for drift og vedlikehold	7
4.9 Kunnskapsbasert og adaptiv besøksforvaltning.....	8
4.9 Kulturminner som del av besøksforvaltningen	8
5.0 Hovedutfordringer i planperioden	9
6.0 Soner for besøksforvaltning.....	12
Sone 1 – Trofors	12
Sone 2 – Majavatn/Tomasvatn	13
Sone 3 – Grane og Haustreisdalen.....	13
Sone 4 - Fiplingdal	14
Sone 5 – Svenningdal og Tosenfjellet.....	14
Sone 6 – Auster-Vefsna	15
Tiltak 2026 - 2030	15

1.0 Innledning

Grane kommune har store natur- og kulturverdier, og naturen er en viktig del av kommunens identitet, næringsgrunnlag og attraktivitet. Som nasjonalparkkommune, med tilknytning til både Børgefjell og Lomsdal-Visten nasjonalparker og med Vefsnavassdraget som en sentral natur- og næringsressurs, har kommunen både et ansvar og en mulighet til å legge til rette for en bærekraftig utvikling av friluftsliv og naturbasert reiseliv. Samtidig gir økt ferdsel og besøk nye utfordringer knyttet til blant annet naturverdier, reindrift, lokal bruk, infrastruktur og arealforvaltning.

Besøksforvaltning er et verktøy for langsiktig og helhetlig planlegging, der kunnskap brukes til å legge til rette for og styre ferdsel etter definerte mål. Natur- og kulturverdiene skal være grunnlaget for utviklingen og tillegges størst vekt, samtidig som allemannsretten, gode og trygge opplevelser, livskraftige lokalsamfunn og lokal verdiskaping skal ivaretas. For Grane betyr dette ikke nødvendigvis å legge til rette for økt ferdsel overalt, men å styre besøk mot områder som tåler og hvor man ønsker økt bruk, samtidig som sårbare områder og viktige lokale interesser skjermes.

Arbeidet er tett knyttet til rulleringen av kommuneplanens arealdel 2026–2046.

Planprogrammet sier at Grane skal utvikle en egen bærekraftig besøksforvaltningsstrategi som nasjonalparkkommune, og peker blant annet på bærekraftig forvaltning av Laksforsen, videreutvikling av innfallsportene til nasjonalparkene, tilrettelegging langs Vefsnavassdraget og hensynet til naturmangfold, reindrift og lokal næringsutvikling. Besøksforvaltningsplanen skal bidra med kunnskap og prioriteringer som kan følges opp gjennom kommunens arealplanlegging og øvrige utviklingsarbeid.

Planen skal dermed gi Grane kommune en felles retning for hvor besøk og ferdsel skal tilrettelegges og stimuleres, hvor ferdsel bør styres eller begrenses, og hvilke tiltak som er nødvendige for å oppnå dette.

2.0 Informasjon om Grane kommune

Grane kommune ligger sør på Helgeland i Nordland fylke, med Trofors som administrasjonssenter. Kommunen er geografisk stor og spredt befolket, med store sammenhengende natur- og utmarksområder. Dette gir særlige forutsetninger for bosetting, næringsutvikling, friluftsliv og besøksforvaltning.

2.1 Befolkning og bosettingsmønster

Grane hadde 1 409 innbyggere i 2. kvartal 2026. Befolkningstettheten er om lag 1 innbygger per km², og kommunen er dermed svært spredt befolket. I 2025 bodde 60 prosent av befolkningen i tettsted, mens den øvrige befolkningen er bosatt i grender og spredtbygde områder.

Kommunen har over tid hatt utfordringer knyttet til befolkningsnedgang og en aldrende befolkning. SSBs befolkningsframskriving viser 1 394 innbyggere i 2030 og 1 384 innbyggere i 2050. I 2025 ble det født 5 barn i kommunen, mens 19 personer døde. Nettoflyttingen var samme år -1 person. Befolkningsutviklingen understreker betydningen av å utvikle attraktive og livskraftige lokalsamfunn, og av å se besøksforvaltning og reiselivsutvikling i sammenheng med kommunens øvrige samfunns- og næringsutvikling.

2.2 Areal og geografiske forhold

Grane kommune har et areal på om lag 2 000 km², samtidig som befolkningstettheten bare er om lag én innbygger per km². Store deler av kommunen består av fjell, skog, vassdrag og andre utmarksområder. Kommunen omfatter arealer knyttet til både Børgefjell og Lomsdal-Visten nasjonalparker, i tillegg til Vefsnavassdraget og en rekke naturreservater og viktige friluftsområder.

De store naturarealene er en viktig ressurs for både lokalbefolkningen, reindriften og naturbasert reiseliv. Samtidig innebærer store avstander og spredt bosetting utfordringer knyttet til blant annet infrastruktur, tilrettelegging, beredskap og styring av ferdsel.

Besøksforvaltningen må derfor differensieres mellom områder som tåler og hvor det er ønskelig med økt bruk, og områder der naturverdier, reindrift eller andre interesser tilsier at ferdselen bør begrenses eller styres.

2.3 Næringsstruktur og sysselsetting

Næringslivet i Grane er i stor grad knyttet til kommunens naturressurser og består blant annet av jord- og skogbruk, reindrift, bygg og anlegg, handel og tjenesteyting samt reiseliv og opplevelsesbaserte næringer. Arbeidsmarkedet er samtidig tett knyttet til omkringliggende kommuner. I 2025 pendlet 263 personer ut av Grane for å arbeide, mens 57 personer pendlet inn.

Naturbasert reiseliv har fått økende betydning, og kommunens natur- og kulturressurser gir potensial for videre utvikling. Dette gjelder blant annet aktivitet knyttet til nasjonalparkene, friluftsliv og den forventede videre utviklingen av fiske- og elveturisme langs Vefsnavassdraget. For besøksforvaltningen er det viktig at denne utviklingen skjer på en måte som ivaretar naturgrunnlaget og andre arealinteresser, samtidig som en størst mulig del av verdiskapingen kommer lokalsamfunnet til gode.

2.4 Bosetting, fritidsbebyggelse og samfunnsstruktur

Grane har et bosettingsmønster der Trofors fungerer som kommunesenter, mens en betydelig del av befolkningen bor i mindre grender og spredtbygde områder. 18,6 prosent av innbyggerne bodde på en landbrukseiendom i 2025, noe som illustrerer landbrukets og distriktsbosettingens betydning for kommunen.

Kommunen har samtidig en omfattende fritidsbebyggelse. SSB registrerer 738 hytter og fritidsbygg i Grane i 2026. Fritidsbefolkningen kommer i tillegg til andre besøkende og må

derfor inngå i vurderingen av samlet bruk og belastning på utfartsområder, veier, parkering, avfalls løsninger og annen infrastruktur.

2.5 Relevans for besøksforvaltning

Granes kombinasjon av store naturarealer, svært lav befolkningstetthet, spredt bosetting og et voksende naturbasert reiseliv gir både muligheter og utfordringer. Naturen er et viktig grunnlag for lokal identitet, friluftsliv, reindrift og næringsvirksomhet, samtidig som flere områder opplever eller kan få økt ferdsel. Besøksforvaltningen må derfor bidra til å styre ferdsel til områder som tåler økt bruk, skjermes sårbare områder og redusere konflikter mellom besøkende, lokalbefolkning, grunneiere, reindrift og andre brukerinteresser.

For en distriktskommune med forventet befolkningsnedgang er det samtidig viktig å utnytte mulighetene som følger av kommunens natur- og kulturressurser. En kunnskapsbasert besøksforvaltning kan bidra til lokal verdiskaping, arbeidsplasser og attraktive lokalsamfunn, samtidig som natur- og kulturgrunnlaget som besøk og næringsutvikling bygger på, ivaretas over tid.

3.0 Overordnet mål

Besøksforvaltningen i Grane kommune skal bidra til en helhetlig, bærekraftig og langsiktig utvikling av kommunen som nasjonalparkkommune, der økt ferdsel og turisme håndteres på en måte som ivaretar natur- og kulturverdier, sikrer gode opplevelser for besøkende, tar hensyn til lokalbefolkningens livskvalitet og styrker lokal verdiskaping. Dette bygger direkte på kommuneplanens samfunnsdel, som legger vekt på bærekraftig samfunns- og næringsutvikling, attraktivitet og tilhørighet.

Arbeidet med besøksforvaltning i Grane kommune må også ses i et langsiktig perspektiv, og dagens strategi bygger videre på et kunnskapsarbeid som har pågått over flere år. I 2025 deltok kommunens prosjektleder på et studium i bærekraftig besøksforvaltning ved NMBU. Som en del av studiet ble både Laksforsen og Grane nasjonalparkkommune som helhet brukt som utgangspunkt for oppgaver og faglige problemstillinger. Det ble gjennomført flere undersøkelser og innhentet kunnskap om blant annet besøk, ferdsel, lokalbefolkningens perspektiver og behovet for tilrettelegging og styring. Dette arbeidet har gitt et viktig faglig og kunnskapsmessig fundament for en bærekraftig besøksforvaltning. Strategien som nå utarbeides er dermed ikke et enkeltstående tiltak, men en videreføring av et langsiktig arbeid der kommunen systematisk bygger kunnskap, prøver ut metoder og bruker erfaringene til å utvikle en mer helhetlig og bærekraftig forvaltning av besøk i Grane nasjonalparkkommune.

4.0 Prinsipper for besøksforvaltning

4.1 Ta vare på naturgrunnlaget

Grane kommune skal sikre at økt ferdsel ikke fører til uakseptabel slitasje eller tap av naturverdier. Dette innebærer å styre ferdsel bort fra sårbare områder, redusere slitasje på særlig utsatte steder som Laksforsen og Simskardet og legge til rette for naturvennlig ferdsel i tråd med Miljødirektoratets prinsipper. Grane kommune følger besøksforvaltningsstrategiene i nasjonalparkene Lomsdal-Visten og Børgefjell, hvor definerte innfallsporter skal sikre at ferdsel foregår i områder som tåler dette. Dette støtter opp under samfunnsdelens fokus på bærekraft og ansvarlig forvaltning av naturressurser.

4.2 Skape gode og trygge opplevelser

Besøkende i Grane skal oppleve høy kvalitet, trygghet og tilgjengelighet. Dette innebærer blant annet å utvikle gode parkeringsløsninger og tydelig infrastruktur, å sikre trygg ferdsel ved populære attraksjoner, å tilby god informasjon og veiledning (digitalt og fysisk) og å tilrettelegge for ulike brukergrupper. Målet støtter samfunnsdelens ambisjon om å være en attraktiv kommune å besøke og bo i.

4.3 Ivareta lokalsamfunn og livskvalitet

Besøksforvaltningen skal bidra til at økt turisme oppleves som positiv for innbyggerne. Den skal redusere konflikter mellom besøkende og lokale brukere, sikre god trafikkavvikling og unngå uheldig parkering og vill-camping, involvere lokalbefolkning og grunneiere i planlegging og tiltak, samt å ivareta ro, trivsel og stedets egenart. Dette er i tråd med samfunnsdelens satsning på folkehelse, livsmestring og tilhørighet.

4.4 Styrke lokal verdiskaping

Besøksforvaltning skal legge til rette for bærekraftig næringsutvikling. Det betyr at kommunen aktivt skal hjelpe til med å utvikle reiselivstilbud basert på natur- og kulturressurser. Reindrift og samisk kultur skal styrkes, og næringsaktører som bruker elva som næringsgrunnlag skal også underbygges. Ellers skal delmålet bidra til helårige arbeidsplasser og aktivitet, og samarbeid med lokale aktører og næringsliv. Det skal i all hovedsak styrke Grane som nasjonalparkkommune og reisemål, noe som samsvarer med samfunnsdelens mål om positiv og bærekraftig næringsutvikling.

4.5 Styre ferdsel gjennom kunnskap og tiltak

Besøksforvaltningen skal være kunnskapsbasert og aktivt styrende. Dette innebærer å kartlegge besøksstrømmer og utfordringsområder, prioritere tiltak der presset er størst, bruke virkemidler som informasjon, fysisk tilrettelegging og regulering og dessuten skal forvaltningen evaluere og justere tiltak over tid. Dette følger Miljødirektoratets definisjon av besøksforvaltning som å styre bruken av områder slik at opplevelse og bevaring balanseres.

4.7 Kommunikasjon

Kommunikasjon skal brukes aktivt som et besøksforvaltningsverktøy. Grane kommune skal gjennom informasjon, skilting og digitale kanaler bidra til å lede besøkende mot områder som er tilrettelagt og tåler økt ferdsel, samtidig som det utvises tilbakeholdenhet med profilering av sårbare områder. Det skal utarbeides en kommunikasjonsplan som definerer målgrupper, budskap, kanalvalg og hvilke besøksmål kommunen aktivt ønsker å profilere.

4.8 Prinsipper for drift og vedlikehold

Et sentralt prinsipp i Grane kommunes besøksforvaltning bør være at tilrettelegging følges av et tydelig og langsiktig ansvar for drift og vedlikehold. Nye stier, besøksmål og installasjoner bør ikke etableres uten at det samtidig er avklart hvem som skal følge dem opp over tid. Der det er hensiktsmessig, bør kommunen inngå formelle og forutsigbare samarbeidsavtaler med lokale lag og foreninger. Aktører som Grane jeger- og fiskeforening og Stavassdalens Venner besitter både lokalkunnskap, kompetanse og engasjement som er verdifullt i besøksforvaltningen. Avtalene bør konkretisere oppgaver, ansvar og årlig godtgjørelse, for eksempel knyttet til vedlikehold av Gamle Stavassdalsveg, stier, fiskeplasser og tilrettelagte områder som Kråtjønna i Dempa. Slik kan kommunen bidra til kontinuitet og kvalitet, samtidig som midlene støtter opp under lokal frivillighet og eierskap til områdene.

Samtidig må kommunen erkjenne at besøksforvaltning også innebærer varige kommunale driftsoppgaver, og at nødvendige ressurser derfor må innarbeides i ordinære driftsbudsjetter og rutiner. Tromoan fangstanlegg, som er kommunens *Fotefar mot nord*, er et eksempel på et besøksmål der kommunalt ansvar for skjøtsel og ettersyn bør være tydelig definert.

Oppgaver som gressklipping langs adkomst og lysløype, renovasjon, kontroll av skilting og installasjoner og generelt ettersyn gjennom sommersesongen bør inngå i faste rutiner på tvers av relevante kommunale fagområder, blant annet teknisk og næring. Prinsippet bør være at kommunen ikke bare investerer i nye besøksmål, men også sikrer at eksisterende tilrettelegging holder god kvalitet over tid.

4.9 Kunnskapsbasert og adaptiv besøksforvaltning

Grane kommunes besøksforvaltning skal være kunnskapsbasert og utvikles over tid. Kommunen skal systematisk innhente kunnskap om besøksvolum, ferdselsmønstre, brukerbehov og konsekvenser for natur, reindrift og lokalsamfunn. Eksisterende ferdselstellinge, besøksundersøkelser og andre relevante datakilder skal benyttes for å følge utviklingen og evaluere effekten av gjennomførte tiltak. Tiltak skal kunne justeres dersom kunnskapsgrunnlaget viser at ferdselen utvikler seg annerledes enn forventet. Kommunikasjon skal brukes aktivt som virkemiddel for å lede besøkende til robuste og tilrettelagte områder og redusere oppmerksomheten rundt områder hvor økt ferdsel ikke er ønskelig.

Grane kommunes besøksforvaltning skal være kunnskapsbasert og utvikles over tid. Kommunen skal systematisk innhente kunnskap om besøksvolum, ferdselsmønstre, brukerbehov og konsekvenser for natur, reindrift og lokalsamfunn. Eksisterende ferdselstellinge, besøksundersøkelser og andre relevante datakilder skal benyttes for å følge utviklingen og evaluere effekten av gjennomførte tiltak. Tiltak skal kunne justeres dersom kunnskapsgrunnlaget viser at ferdselen utvikler seg annerledes enn forventet. Kommunikasjon skal brukes aktivt som virkemiddel for å lede besøkende til robuste og tilrettelagte områder og redusere oppmerksomheten rundt områder hvor økt ferdsel ikke er ønskelig.

4.9 Kulturminner som del av besøksforvaltningen

Kulturminner og kulturmiljøer skal inngå som en integrert del av besøksforvaltningen i Grane kommune. Kommunens kulturminneplan er under revisjon i 2026 og skal være et viktig kunnskapsgrunnlag både for besøksforvaltningsstrategien og for revisjonen av kommuneplanens arealdel (KPA). Dette innebærer at kulturminner, kulturmiljøer og historiske ferdselsårer skal vurderes i sammenheng med kommunens besøksmål og prinsipper for ferdselsstyring. Eksempler er Tromoan fangstanlegg, Gamle Stavvassdalsveg og de historiske ferdselsårene gjennom Storvegskardet og Laupskardet. Der kulturverdiene tåler økt bruk, kan tilrettelegging og formidling bidra til å utvikle attraktive besøksmål og samtidig spre kunnskap om kommunens historie. Sårbare kulturminner og kulturmiljøer skal på sin side skjermes mot ferdsel og tiltak som kan redusere kulturhistoriske verdier. Dette er i tråd med Riksantikvarens anbefaling om at kulturminner og kulturmiljøer bør være et premiss i arealplanleggingen og samtidig betraktes som ressurser for opplevelser og lokal utvikling.

Kulturminneplanens rolle som kunnskaps- og prioriteringsgrunnlag må samtidig skilles fra den juridiske arealstyringen i KPA. Riksantikvarens veileder for *Konsekvensutredning av kommuneplanens arealdel for tema kulturminner og kulturmiljøer* (2015) viser til at kulturminner og kulturmiljøer kan ivaretas i kommuneplanens arealdel gjennom hensynssoner med tilhørende bestemmelser og retningslinjer og gjennom generelle bestemmelser til planen, jf. plan- og bygningsloven §§ 11-8 og 11-9. Askeladden er et sentralt kunnskapsgrunnlag, men Riksantikvaren understreker at registeret ikke er komplett. Kommunens reviderte kulturminneplan, lokale registreringer og andre relevante kilder vil derfor supplere de nasjonale registrene og gi et bredere bilde av kulturhistoriske verdier som bør tas hensyn til. Besøksforvaltningsstrategien skal bidra til å koble dette kunnskapsgrunnlaget til praktisk besøksforvaltning, slik at vern, formidling, tilrettelegging og styring av ferdsel ses i sammenheng.

5.0 Hovedutfordringer i planperioden

Grane nasjonalparkkommune står overfor et sammensatt utfordringsbilde knyttet til økende turisttrafikk og ferdsel. Utviklingen gir nye muligheter for lokal verdiskaping, men stiller samtidig større krav til styring, tilrettelegging og langsiktig planlegging. Utfordringene er allerede tydelige ved enkelte besøksmål og innfallsporter, særlig Laksforsen, Tomasvatnet og Stavassdalen, og det er grunn til å forvente at behovet for aktiv besøksforvaltning vil øke i årene framover.

En hovedutfordring er at besøksvolumet øker uten at kommunen har et tilstrekkelig samlet kunnskapsgrunnlag om ferdsel og besøksstrømmer utenfor nasjonalparkene. Grane ligger langs E6 og Nordlandsbanen, mellom Børgefjell og Lomsdal-Visten nasjonalparker, og har en rekke lett tilgjengelige natur- og kulturattraksjoner. Dette gir kommunen en strategisk beliggenhet for naturbasert reiseliv, men gjør det samtidig nødvendig å vite mer om hvor besøkende beveger seg, hvilke områder som tåler økt bruk, og hvor ferdselen bør begrenses eller kanaliseres.

Laksforsen illustrerer utfordringen særlig tydelig. Sommeren 2026 gjennomførte Grane kommune systematisk besøkstelling og en besøksundersøkelse ved attraksjonen. I juli ble det registrert 14 090 besøkende fra mer enn 30 nasjonaliteter, og på bakgrunn av tellingen er årsbesøket estimert til om lag 50 000 personer. Blant de 175 respondentene i besøksundersøkelsen var natur- og landskapsopplevelsen den viktigste årsaken til besøket. Samtidig avdekket undersøkelsen behov for bedre sikkerhet og tilrettelegging. En trygg

utsiktsplattform var det mest etterspurte tiltaket, etterfulgt av tryggere stier og bedre informasjon. Toalett- og avfalls løsninger ble også trukket fram, mens den høye andelen utenlandske gjester understreker behovet for tydelig og flerspråklig informasjon. Utfordringen ved Laksforsen er dermed ikke først og fremst å skape mer trafikk, men å håndtere et allerede høyt besøksvolum på en trygg og bærekraftig måte.

En annen viktig utvikling er laksefisket i Vefsna. Etter friskmeldingen av vassdraget forventes fisketurismen å få økende betydning. NINA rapport 1594 anslår et potensial på opptil 35 000 fiskedøgn årlig, noe som vil kunne gi betydelig lokal verdiskaping, men også mer ferdsel langs vassdraget og økt press på adkomstpunkter, parkering, stier og annen infrastruktur. Fangststatistikken fra Inaturs laksebørs viser riktignok lavere registrert fangst i 2026 enn i 2025, men samtidig et betydelig aktivitetsnivå gjennom hoveddelen av fiskesesongen. Fangstutviklingen kan ikke alene brukes som mål på bestandsutviklingen, ettersom blant annet fiskeregler, fiskeinnsats, vannføring og temperatur påvirker resultatene. For besøksforvaltningen er det viktigste at et attraktivt laksefiske kan skape konsentrert ferdsel langs Vefsna og Auster-Vefsna og økt etterspørsel etter overnatting, servering, handel og andre tjenester.

Samtidig er tilretteleggingen ujevnt fordelt. Enkelte områder har høyt besøkstrykk og mangelfull kapasitet, mens andre områder har eksisterende infrastruktur og potensial til å ta imot flere besøkende. Dempa er et eksempel på et turområde hvor bedre skilting, stivedlikehold og tydeligere startpunkter kan gjøre det mulig å ta imot mer ferdsel. En viktig del av strategien bør derfor være å avlaste pressområder ved å gjøre alternative og robuste besøksmål mer tilgjengelige og attraktive. Målet er ikke nødvendigvis å spre ferdselen over et størst mulig areal, men å konsentrere den til steder hvor økt bruk er ønskelig og tålelig.

Dette prinsippet er særlig relevant rundt Trofors, hvor kommunen må balansere hensynet til lokalbefolkningens nærturområder med besøkendes naturlige ønske om lett tilgjengelige opplevelser. Undersøkelsen blant lokalbefolkningen i 2025 viser et ønske om å skjerme blant annet Almvatnet og Pilfjellet. Samtidig ligger områdene nær Grane bygdetun og eksisterende parkeringsmuligheter, og ferdselen kan i stor grad følge etablerte traseer. Ferdigstillelsen av forbindelsen gjennom lysløypa til Tromoan fangstanlegg i 2026 gjør det også mulig å samle flere opplevelser i samme område. Utfordringen blir derfor å finne en balanse mellom skjerming og tilrettelegging, og å kanalisere ferdselen på eksisterende og robuste traseer framfor å etablere stadig nye ferdselsmønstre.

Ved innfallsportene til nasjonalparkene er utfordringsbildet noe annerledes. Simskardet og Stavassdalen er allerede utviklet som innfallsporter til henholdsvis Børgefjell og Lomsdal-Visten, med tilrettelegging som bidrar til å samle og styre ferdselen. Tomasvatnet er derimot

den minst tilrettelagte innfallsporten til Børgefjell i Grane. Området har enkel tilgjengelighet fra både E6 og Nordlandsbanen og må forventes å få økt oppmerksomhet. Samtidig finnes flere kryssende interesser knyttet til blant annet reindrift, grunneiere, hytteeiere og lokalbefolkning. Dagens utfordringer omfatter blant annet vei og parkering, avfall, toalettfasiliteter og uregulert camping. Kommunen og Børgefjell nasjonalparkstyre arbeider derfor med en mulighetsstudie som skal avklare om og hvordan innfallsporten kan utvikles på en bærekraftig måte, med særlig vekt på nettopp disse interessene.

Reindriften er et gjennomgående hensyn i store deler av kommunen. Grane har omfattende arealer som benyttes til beite, trekk og flytting, og økt ferdsel kan skape forstyrrelser i områder som er viktige for reindriften. Besøksforvaltningen må derfor tydelig differensiere mellom områder hvor ferdsel kan økes, områder hvor eksisterende ferdsel bør kanaliseres, og områder hvor økt tilrettelegging og markedsføring bør unngås. Dialog med reindriften må inngå tidlig i planleggingen av tiltak som kan påvirke viktige reindriftsarealer.

Uregulert parkering og camping er en annen utfordring. Dette gjelder blant annet Majavatn/Tomasvatnet og Stavassdalen, hvor lokalbefolkningen opplever at bobiler og andre besøkende benytter arealer utenfor etablerte tilbud. Manglende parkeringskapasitet eller uklare startpunkter kan samtidig føre til parkering langs vei og ved private eiendommer. Slike forhold kan skape konflikter, trafikksikkerhetsproblemer og redusert opplevelseskvalitet. Bedre besøksforvaltning handler derfor også om relativt grunnleggende infrastruktur: tydelige parkeringsplasser, toaletter, avfallshåndtering, informasjon, skilting og klare startpunkter for ferdsel.

Den overordnede utfordringen er dermed å balansere bruk, vern og lokal verdiskaping. Grane har store verneområder, viktige reindriftsarealer og sårbare naturverdier, samtidig som naturen er grunnlaget for både lokal livskvalitet og en voksende besøksnæring. En bærekraftig utvikling forutsetter derfor at ikke alle områder behandles likt. Noen områder bør skjermes, andre bør først og fremst opprettholdes for lokal bruk, mens utvalgte buffersoner og besøksmål bør utvikles for å tåle og håndtere mer ferdsel.

Samlet peker utfordringsbildet mot behovet for en mer aktiv, kunnskapsbasert og differensiert besøksforvaltning. Grane kommune bør ikke ha som mål å legge til rette for økt ferdsel overalt, men å styre besøkende til områder som har kapasitet til å ta imot dem, samtidig som sårbare natur- og reindriftsområder skjermes. Dette innebærer å prioritere tiltak i eksisterende pressområder, styrke utvalgte buffersoner og alternative besøksmål, forbedre kunnskapen om besøksstrømmene og sikre langsiktig drift og vedlikehold av eksisterende tilrettelegging. På denne måten kan økt besøk bidra til lokal verdiskaping og gode

opplevelser uten at det skjer på bekostning av naturverdier, reindrift eller lokalbefolkningens bruk av områdene.

6.0 Soner for besøksforvaltning

For å sikre en bærekraftig utvikling av reiselivet i Grane kommune er det hensiktsmessig å dele kommunen inn i soner. Sonering er et sentralt verktøy i besøksforvaltning, og innebærer å differensiere områder etter tåleevne, bruk og ønsket utvikling. Med utgangspunkt i lokal kunnskap, spørreundersøkelse, Naturbase-data, reindriftras arealbruk og eksisterende bruksmønstre, er kommunen delt inn i seks geografiske soner. Innenfor disse skilles det mellom kjerneområder, hvor ferdsel bør begrenses, og buffersoner, hvor ferdsel kan styres og tilrettelegges. I tillegg finnes områder med potensial for økt bruk der tilrettelegging kan bidra til å avlaste pressede områder.

Sone 1 – Trofors

Sone 1 omfatter Trofors og de nærliggende turområdene, og kjennetegnes av høy lokal bruk, god tilgjengelighet og nærhet til kommunesenteret. Almvatnet og deler av Pilfjellet vurderes som kjerneområder, blant annet av hensyn til drikkevannskilden og områdenes betydning som nærturområder for lokalbefolkningen. Samtidig må det forventes at også tilreisende trekkes mot området, særlig som følge av ferdigstillingen og oppgraderingen av Tromoan fangstanlegg i 2026. Med parkering både ved Grane bygdetun og langs Almdalsvegen ligger det allerede godt til rette for besøk, og det bør derfor vurderes hvordan ferdselen til Tromoan, Almvatnet og Pilfjellet best kan kanaliseres uten å skape unødig belastning på sårbare områder.

Dempa turområde har et tydelig potensial som buffersone, der målrettet tilrettelegging kan bidra til å kanalisere ferdselen mot områder som tåler økt bruk. Bedre skilting og informasjon, vedlikehold av eksisterende stier og et tydeligere startpunkt for turen til Storholten ved den gamle vekten langs gamle E6 vil kunne gjøre området mer tilgjengelig og attraktivt for både lokalbefolkningen og tilreisende. Et særlig interessant utviklingsgrep er å knytte Grane bygdetun og Tromoan sammen med det eksisterende stinettet på Dempa, gjennom en ny sti fra bygdetunet opp mot Troio og videre over Auster-Vefsna med en hengebru til Dempa. Det foreligger allerede en avtale med Statskog SF om bruk av eksisterende sti på deres eiendom som går opp til Troio på sørsiden av Auster-Vefsna. En slik forbindelse må utredes nærmere med hensyn til blant annet naturverdier, grunneierinteresser, sikkerhet og gjennomførbarhet,

men vil kunne etablere et attraktivt og sammenhengende nærtur- og besøksområde og samtidig bidra til en mer målrettet kanalisering av ferdselen.

En hengebru over Auster-Vefsna ved Troio vil i seg selv kunne bli et tydelig besøksmål og en opplevelse som styrker Trofors som utgangspunkt for korte, tilgjengelige naturopplevelser. Andre steder i Norge viser hvordan markante installasjoner kan gi turmål en egen identitet, slik som Rampestreken i Åndalsnes, Høse bru ved Suldalslågen og Vøringsfossen, der bruer og andre arkitektoniske grep inngår som en del av selve naturopplevelsen. Ambisjonen bør ikke nødvendigvis være å skape et besøksmål av samme størrelse, men å utvikle et stedsspesifikt grep som tar utgangspunkt i Auster-Vefsna, landskapet og lokal historie, og som samtidig kommer lokalbefolkningen til gode.

Sone 2 – Majavatn/Tomasvatn

Sone 2 er preget av store, sammenhengende naturområder, viktige reindrifts- og beiteinteresser og nærhet til Børgefjell nasjonalpark. Store deler av sonen bør derfor betraktes som kjerneområde, hvor det i liten grad legges til rette for økt ferdsel. Samtidig ligger det en naturlig buffersone ved Tomasvatnet, som er en etablert innfallsport til nasjonalparken. Tomasvatnet er i dag den minst tilrettelagte av innfallsportene i Grane kommune, til tross for flere brukerinteresser og et betydelig potensial som utgangspunkt for ferdsel inn i Børgefjell.

Grane kommune og Børgefjell nasjonalparkstyre arbeider derfor med en mulighetsstudie som skal avklare om og hvordan Tomasvatnet kan videreutvikles på en bærekraftig måte. Studien skal blant annet vurdere ferdsel, parkering og trafikk, belastning på privat eiendom, hensynet til hytteeiere, reindrift og naturverdier, og skal munne ut i et anbefalt konsept og aktuelle tiltak – eller konkludere med at tiltak ikke bør gjennomføres. Utviklingen av Tomasvatnet bør dermed først og fremst handle om å styre og kanalisere eksisterende ferdsel, framfor å skape økt ferdsel inn i sårbare områder. Dette forutsetter tett dialog og medvirkning fra reindriftn, grunneiere, hytteeiere og lokalsamfunnet.

Sone 3 – Grane og Hustreisdalen

Sone 3 omfatter Grane og Hustreisdalen og kjennetegnes i hovedsak av lav ferdsel, store naturverdier og flere naturreservater. Hustreisdalen bør i stor grad betraktes som et kjerneområde, hvor det ikke aktivt legges til rette for økt ferdsel. Samtidig er det en positiv utvikling av reiselivstilbud i området, blant annet ved Hustreisen gård, hvor det planlegges etablering av en ny lodge i 2027. Dette gjør det viktig å etablere dialog med grunneiere og

lokale næringsaktører om hvordan en forventet økning i besøk kan kanaliseres til egnede områder. Målet bør være å legge til rette for lokal næringsutvikling samtidig som naturverdiene og områdets kvaliteter ivaretas. Laksforsen skiller seg tydelig fra resten av sonen gjennom et svært høyt besøkstrykk og bør derfor fungere som en buffersone med omfattende tilrettelegging og aktiv styring av ferdselen. Det ble tidligere arbeidet med å etablere Laksforsen som statlig sikret friluftslivsområde gjennom Miljødirektoratets ordning, men dette arbeidet ble avsluttet i 2026. Grane kommune følger nå opp området gjennom en egen kommunal strategi, med mål om å videreutvikle Laksforsen som et attraktivt og helhetlig besøkssted. Utviklingen skal kombinere gode besøksopplevelser med formidling av natur, kulturhistorie og Vefsna som laksevassdrag, samtidig som ferdselen styres på en måte som reduserer belastning og konflikter.

Sone 4 - Fiplingdal

Sone 4 omfatter Fiplingdalen, som både har viktige innfallsporter til Børgefjell nasjonalpark og attraktive nærtuområder for lokalbefolkning og besøkende. Jakt og fiske står sterkt i området, som også har en betydelig fritidsbebyggelse. Simskardet fungerer allerede som en etablert buffersone med god tilrettelegging for ferdsel, mens deler av området ved Bæråsen har potensial for økt bruk og videre utvikling som buffersone. Tilsvarende gjelder de tradisjonelle ferdselsårene gjennom Storvegskardet og Laupskardet mot Susendal, hvor eksisterende bruk og historiske ferdselsmønstre gir et naturlig utgangspunkt for å kanalisere ferdselen. Kappfjellet bør på sin side betraktes som et kjerneområde, blant annet av hensyn til reindrifta, og bør skjermes mot tiltak som kan bidra til økt ferdsel. Hovedstrategien for sonen er derfor å konsentrere tilrettelegging og ferdsel til allerede etablerte og robuste områder, samtidig som sårbare områder skjermes mot økt besøksbelastning.

Sone 5 – Svenningdal og Tosenfjellet

Sone 5 omfatter Svenningdal og dalføret opp mot Tosenfjellet. I området rundt Gåsvatnet bør ferdselen begrenses av hensyn til reindrifta. Samtidig har Statskog en utleiehytte ved Gåsvatnet, og området er attraktivt for jakt og fiske. Stien inn til Gåsvatnet går i stor grad over myr og vått terreng og er utsatt for slitasje. Det bør derfor vurderes å gå i dialog med Statskog og reindrifta om en skånsom utbedring av denne stien. En tydelig og robust trasé kan bidra til å kanalisere ferdselen, redusere terrengslitasjen og samtidig skjerme områder hvor økt ferdsel er uønsket. Utover denne avgrensede tilretteleggingen bør området i hovedsak betraktes som et kjerneområde med begrenset tilrettelegging og markedsføring. Det samme gjelder kalkgrottene i Jordbrudalen, som inngår i Grane kommunes særpregede

karstlandskap. Her har vann over lang tid løst opp kalkholdig berggrunn og dannet grotter, sprekker og andre karakteristiske geologiske formasjoner. Grottene har betydelige natur- og opplevelsesverdier, men er samtidig svært sårbare for ferdsel og inngrep, og skader på formasjonene kan være irreversible. Jordbrudalen bør derfor også betraktes som et kjerneområde, hvor hensynet til bevaring veier tungt og eventuell tilrettelegging og formidling må skje med stor varsomhet.

Sone 6 – Auster-Vefsna

Sone 6 omfatter Auster-Vefsna og områdene langs vassdraget, og forventes å få økende betydning som besøks- og aktivitetsområde i årene framover. Aktiviteten knyttet til rafting og kajakk er allerede økende, samtidig som det forventes vekst i laksefisket og den tilhørende fisketurismen. Dette vil kunne føre til økt ferdsel langs elva og et større behov for å styre besøkende til områder som tåler ferdsel, samtidig som sårbare områder skjermes. Statskog har allerede etablert parkering og skilting for laksefiske på deler av sin eiendom langs Auster-Vefsna. Det er likevel behov for å vurdere den samlede tilretteleggingen langs vassdraget, særlig på strekningen fra Kløvimoen til Joibakken, hvor tilbudet i dag er begrenset. Aktuelle tiltak er bedre skilting og informasjon, etablering eller forbedring av parkeringsmuligheter og utbedring av stier og adkomst til elva, for eksempel ved Kløvimo bru. Målet bør være å legge til rette for økt bruk og lokal verdiskaping, samtidig som ferdselen kanaliseres på en måte som ivaretar naturverdier, grunneierinteresser og kvaliteten på opplevelsen langs vassdraget.

Tiltak 2026 - 2030

Samlet sett viser soneringen av Grane kommune et tydelig behov for å differensiere forvaltningen av ulike områder. Noen områder bør skjermes i denne planperioden for å ivareta naturverdier, reindrift og lokal bruk, mens andre områder bør utvikles og tilrettelegges for å ta imot økt ferdsel. Gjennom en bevisst bruk av sonering som verktøy kan kommunen styre ferdselen, redusere konflikter og legge til rette for en bærekraftig utvikling som ivaretar både natur, lokalsamfunn og verdiskaping. Tiltaksplanen må rulleres etter behov, og senest ved utgangen av planperioden.

Sone	Tiltak	Ansvar
------	--------	--------

Trofors	Utvikle informasjonspunkt utenfor nåværende Coop i Trofors sentrum	Grane kommune
	Utvikle sti og hengebro over Troio til Dempa tursystem	Grane kommune i samarbeid med grunneiere
	Samarbeid med Trofors elveeierlag for å utvikle fiskeplasser nært sentrum	Grane kommune
	Vedlikehold av gamle Stavvassveg - Det må ryddes for nedfalte trær og klopp må ettersees hver vår	Grane kommune i samarbeid med Stavvassdalens venner og grunneiere
	Vedlikehold av Tromoan fangstanlegg - Hovedtraseen fra Grane bygdetun til fangstanlegget via lysløypa må vedlikeholdes gjennom sommersesongen ved å klippe gress og etterse jevnlig at det ikke ligger avfall mm langs traseen.	Grane kommune (teknisk)
Majavatn/Tomasvatn	Utvikle Tomasvatn som innfallsport til Børgefjell nasjonalpark	Grane kommune sammen med Børgefjell nasjonalparkstyre,

		grunneiere, reindrift og hytteforeninger
Grane og Haustreisdalen	Ta kontroll på besøksstrømmen på Laksfors jmf. kommunal strategi og tilrettelegge med sti, utkikksplattform og toalett	Grane kommune sammen med grunneiere og næringsdrivende
Fiplingdal	Utbedre utvalgte stier i Fiplingdal med tydeligere stistarter i Laupskardet, Storvegskardet og Tøymskardet.	Grane kommune sammen med grunneiere og Børgefjell nasjonalparkstyre
	Utbedre sti til Elsa Larsen stein i Storvegskardet og til køta i Tøymskardet	Grane kommune sammen med Polarsirkelen friluftsråd, Helgeland friluftsråd, grunneier og Børgefjell nasjonalparkstyre
	Vedlikeholde og oppgradere fuglekikkertårnet ved Sims kardmyra	Grane kommune jmf. vedlikeholdsavtale
Svenningdal/Tosenfjellet	Utbedre sti til Gåsvatnet	Grane kommune med grunneier og reindrift
Auster-Vefsna	Utbedre adkomst til fiskeplasser særlig fra Kløvimoen og ned forbi Trofors sentrum til Grane	Grane kommune sammen med grunneiere og Trofors elveierlag

Generelt	• Utarbeide kommunikasjonsplan for besøksforvaltning • Etablere system for årlig kunnskapsinnhenting og evaluering • Avklare Villmarksveiens rolle, eksisterende tiltak og driftsansvar • Videreutvikle Laksvollen som informasjons- og formidlingspunkt / utrede framtidig besøkssenter • Videreføre arbeidet med Merket for Bærekraftig reisemål	Grane kommune m/samarbeidspartnere
-----------------	--	---------------------------------------